USÛLÎ DÎVÂNI

USÛLÎ

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 171

Edebiyat ve Sanat Serisi	: 39
Kitabın Adı	: USÛLÎ DÎVÂNI
Müellifi	: Usûlî (ö. 945/1538)
Özgün Dili	: Osmanlı Türkçesi
Hazırlayan	: Prof. Dr. Mustafa İsen
Son Okuma	: İsmet İpek
Arşiv Kayıt	: Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine, Nr. 931 Çorum İl Halk Kütüphanesi, Feyzi Paşa Kitaplığı, Nr. 2209/2 Süleymaniye Ktp, Laleli, Nr. 494/2; Bağdatlı Vehbi, Nr. 1554/3 Millet Yazma Eser Ktp., Ali Emiri Manzum, Nr. 31
Kapak Görseli	: Millet Yazma Eser Ktp., Ali Emiri Tarih, Nr. 772'de kayıtlı *Meşâirü'ş-Şuarâ'*da yer alan Usûlî minyatürü
Yapım	: Yüksel Yücel
Baskı	: Bilnet Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş. Dudullu OSB 1. Cadde No. 16 Ümraniye / İstanbul Tel: 444 44 03 www.bilnet.net.tr / Sertifika No. 42716
Baskı Yeri ve Yılı	: İstanbul 2020
Baskı Miktarı	: 1. Baskı, 1500 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI
Library of Congress A CIP Catalog Record

Usûlî
Usûlî Dîvânı

1. Edebiyat, 2. Türk Edebiyatı, 3. Osmanlı Şiiri, 4. Divan Edebiyatı, 5. Usûlî, 6. Mustafa İsen
ISBN: 978-975-17-4732-7

T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı
Süleymaniye Mh. Kanuni Medresesi Sk. No: 5 34116 Fatih / İstanbul
Tel.: +90 (212) 511 36 37
Faks: +90 (212) 511 37 00
info@yek.gov.tr
www.yek.gov.tr

USÛLÎ DÎVÂNI

(İNCELEME-TENKİTLİ METİN-TIPKIBASIM)

USÛLÎ
(ö. 1538)

Hazırlayan
Mustafa İsen

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

TAKDİM

İnsanlık tarihi, akıl ve düşünce sahibi bir varlık olan insanın kurduğu medeniyetleri, medeniyetler arasındaki ilişkileri anlatır. İnsan, zihnî faaliyetlerde bulunma kabiliyetiyle bilim, sanat ve kültür değerleri üretir, ürettiği kültür ve düşünce ile de tarihin akışına yön verir.

Medeniyetler, kültürler, dinler, ideolojiler, etnik ve mezhebî anlayışlar arasındaki ilişkiler kimi zaman çatışma ve ayrışmalara, kimi zaman da uzlaşma ve iş birliklerine zemin hazırlamıştır.

İnsanların, toplumların ve devletlerin gücü, ürettikleri kültür ve medeniyet değerlerinin varlığıyla ölçülmüştür. İnsanoğlu olarak daha aydınlık bir gelecek inşâ edebilmemiz, insanlığın ortak değeri, ortak mirası ve ortak kazanımı olan kültür ve medeniyet değerlerini geliştirebilmemizle mümkündür.

Bizler, Selçuklu'dan Osmanlı'ya ve Cumhuriyet'e kadar büyük devletler kuran bir milletiz. Bu büyük devlet geleneğinin arkasında büyük bir medeniyet ve kültür tasavvuru yatmaktadır.

İlk insandan günümüze kadar gök kubbe altında gelişen her değer, hakikatin farklı bir tezahürü olarak bizim için muteber olmuştur. İslâm ve Türk tarihinden süzülüp gelen kültürel birikim bizim için büyük bir zenginlik kaynağıdır. Bilgiye, hikmete, irfana dayanan medeniyet değerlerimiz tarih boyunca sevgiyi, hoşgörüyü, adaleti, kardeşlik ve dayanışmayı ön planda tutmuştur.

Gelecek nesillere karşı en büyük sorumluluğumuz, insan ve âlem tasavvurumuzun temel bileşenlerini oluşturan bu eşsiz mirasın etkin bir şekilde aktarılmasını sağlamaktır. Bugünkü ve yarınki nesillerimizin gelişimi, geçmişimizden devraldığımız büyük kültür ve medeniyet mirasının daha iyi idrak edilmesine ve sahiplenilmesine bağlıdır.

Felsefeden tababete, astronomiden matematiğe kadar her alanda, Medine'de, Kahire'de, Şam'da, Bağdat'ta, Buhara'da, Semerkant'ta, Horasan'da, Konya'da, Bursa'da, İstanbul'da ve coğrafyamızın her köşesinde üretilen değerler, bugün tüm insanlığın ortak mirası hâline gelmiştir. Bu büyük emanete sahip çıkmak, bu büyük hazineyi gelecek nesillere aktarmak öncelikli sorumluluğumuzdur.

Yirmi birinci yüzyıl dünyasına sunabileceğimiz yeni bir medeniyet projesinin dokusunu örecek değerleri üretebilmemiz, ancak sahip olduğumuz bu hazinelerin ve zengin birikimin işlenmesiyle mümkündür. Bu miras bize, tarihteki en büyük ilim ve düşünce insanlarının geniş bir yelpazede ürettikleri eserleri sunuyor. Çok çeşitli alanlarda ve disiplinlerde medeniyetimizin en zengin ve benzersiz metinlerini ihtiva eden bu eserlerin korunması, tercüme ya da tıpkıbasım yoluyla işlenmesi ve etkin bir şekilde yeniden inşâ edilmesi, Büyük Türkiye Vizyonumuzun önemli bir parçasıdır. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalar, hiç şüphesiz tarihe, ecdadımıza, gelecek nesillere ve insanlığa sunacağımız eserleri üretmeye yönelik fikrî çabaların hasılası olacaktır. Her alanda olduğu gibi bilim, düşünce, kültür ve sanat alanlarında da eser ve iş üretmek idealiyle yeniden ele alınmaya, ilgi görmeye, kaynak olmaya başlayan bu hazinelerin ülkemize ve tüm insanlığa hayırlar getirmesini temenni ederim. Aziz milletimiz, bu kutsal emaneti yücelterek muhafaza etmeyi sürdürecektir.

Recep Tayyip Erdoğan
Cumhurbaşkanı

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

A : Milli Kütüphane, Nr. 06 Mil Yz A 3304
A1 : Milli Kütüphane, Nr. 06 Mil Yz A 8566/5
A2 : Milli Kütüphane, Nr. 06 Mil Yz B 191/2
A3 : Milli Kütüphane, Nr. 06 Mil Yz FB 224/2
A4 : Milli Kütüphane, Nr. 06 Mil Yz A 8118/2
AE : Millet Yazma Eser Ktp., Ali Emiri Manzum, Nr. 31
AKM : Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı
B : Belgrad Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. 43666
bk. : Bakınız
Ç : Çorum İl Halk Kütüphanesi, Feyzi Paşa Kitaplığı, Nr. 2209/2
G : Gazel
H : Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine, Nr. 931
haz. : Hazırlayan
İ : British Museum, Nr. Or.1151 Add. 7917
İ1 : British Museum, Nr. Or. 1151
KTB : Kültür ve Turizm Bakanlığı
Ktp. : Kütüphanesi
L : Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Laleli, Nr. 494/2
MEB : Millî Eğitim Bakanlığı
Msm. : Musammat
Nr. : Numara
O : Zagrep Bilim ve Sanat Akademisi Kütüphanesi, Nr. OZJA 1861
Ö : Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kitaplığı, Agâh Sırrı Levend Yazmaları, Nr. 510
P : Paris Bibliotheque Nationale, Nr. AF 284
S : Selim Ağa Kütüphanesi, Kemankeş Emir Hoca, Nr. 446
Şhr. : Şehr-engîz
TDK : Türk Dil Kurumu
TDV : Türkiye Diyanet Vakfı
TTK : Türk Tarih Kurumu
TÜBA: Türkiye Bilimler Akademisi
V : Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Bağdatlı Vehbi, Nr. 1554/3
vr. : Varak
Yay. : Yayınevi, Yayınları
YK : Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Nr. 441
YK1 : Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Nr. 512/1
YKY : Yapı Kredi Yayınları
Z : Zagrep Bilim ve Sanat Akademisi Kütüphanesi, Nr. OZJA 29/4

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ء	ʾ	ش	Ş, ş
ا	A, a, E, e	ص	Ṣ, ṣ
آ	Ā, ā	ض	Ż, ż, Ḍ, ḍ
ب	B, b	ط	Ṭ, ṭ
پ	P, p	ظ	Ẓ, ẓ
ت	T, t	ع	ʿ
ث	S̱, s̱	غ	Ġ, ġ
ج	C, c	ف	F, f
چ	Ç, ç	ق	Ḳ, ḳ
ح	Ḥ, ḥ	ك	K, k
خ	Ḫ, ḫ	گ	G, g, ñ
د	D, d	ل	L, l
ذ	Ẕ, ẕ	م	M, m
ر	R, r	ن	N, n
ز	Z, z	و	V, v, o, ö, u, ü
ژ	J, j	ه	H, h, a, e
س	S, s	ى	Y, y, ı, i, ī, ā

ÖNSÖZ

Fakülte'den 1975 yılında mezun olduktan sonra doktora yapmaya karar verince Hocam Haluk İpekten Bey'le yapılan değerlendirmelerden sonra *Künhü'l-Ahbâr* üzerinde çalışmama karar verilmişti. Şevkle başladığım çalışmalar sırasında hoşuma giden hikâyeler ve şiirlerle karşılaştım. Bunlardan biri de adını ilk defa duyduğum Usûlî adlı bir şairin,

Vücûd-ı Mutlakun bahri ne mevci kim ider peydâ
Ene'l-Hak sırrını söyler eger mahfî eger peydâ

matlaıyla başlayan gazeliydi. Söz konusu eserde yer alan üç yüze yakın şair ve binlerce beyit içinde bu mısralar, söyleyiş güzelliği, duygunun fikir planına yükseltilerek ifade edilişi, içinde taşıdığı mazmun, melâmetî neşe ve lirik vasfıyla beni adeta büyülemişti. Bu ilgi, şiirin tamamını, o da *Usûlî Dîvânı*'nı temin etmemi sağladı. Ama erbabının iyi bildiği gibi divan edebiyatında bazen öne çıkmış birkaç beyit yanında şiirin geri kalan kısmı aynı oranda başarılı değildir. Sözünü ettiğim gazel, eskilerin serâpâ güzel dediği cinsten baştan sona mükemmel bir örnekti. Aynı şekilde bazen bir gazeliyle çok iyi çıkış yakalamış bir şair, öbür şiirlerinde vasat bir görüntü sergileyebilirdi. Bunun edebiyat tarihinde pek çok örneği vardı. Oysa *Dîvân*'ı tetkik etmeye başlayınca başka pek çok güzel şiir örnekleriyle karşılaştım. Böylece *Usûlî Dîvânı* 1987 yılında doçentlik çalışması olarak ortaya çıktı. Daha sonra Akçağ Yayınevi'nin "Zirvedeki Şiir Ustaları" ana başlığı ile yayımladığı divanlar arasında yer aldı. Ama bu dizinin özelliği akademik bir neşir değil, mümkün olduğu kadar yeni nesillere de ulaşacak popüler bir yayın olmasıydı. Araştırmacılar bilir, yaptığımız akademik çalışmalar bir ilk göz ağrısı gibi hep bizim radarımızda olur. Bu anlamda ben de Usûlî ile ilgilenmeye devam ettim. Zamanla yeni nüshalar ortaya çıkmaya başladı ve onların hepsini ya not ettim ya da yazma örneklerini getirtmeye çalıştım. Tabii bu arada şehir çalışmaları ve alan araştırmaları da epeyce gelişmişti. Buna bizim kişisel dağarcığımızı ve bakış açımızı zenginleştirme gayretlerini de ekleyince Usûlî'yi ve eserlerini yeniden ele almak bir zorunluluk oldu. İlk ele alışımızda nüsha sayısı yedi idi. Şimdi bilinen yazma sayısı yirmi.

Aynı konuyu otuz yıl sonra yeniden ele alınca benim için şaşırtıcı sonuçlar da ortaya çıktı. Bir kere Usûlî'nin hayatına, özellikle de yetiştiği ortama yeniden ayrıntılı olarak eğildim. Bu çaba sonucunda Osmanlı taşrasının da kendine göre çok iyi tahkim edilmiş bir manzara gösterdiği ortaya çıktı. İlk bakışta bir askerî garnizon gibi görünen Vardar Yenicesi, aynı zamanda çok önemli bir eğitim, bilim, kültür ve sanat merkezi özelliği gösteriyordu. Bu yolla bir uygarlığın nasıl bir bileşik kaplar gibi kendini dizayn ettiğini de görme fırsatı buldum. Aynı şekilde şehrin bu düzenleme sonrasında insan yetiştirme konusunda da nasıl başarılı bir merkeze dönüştüğü müşahede edilmiş oldu. Bir kez daha anladım ki mekân çok iyi bir öğretmendir.

Akademik hayatımın erken yıllarından beri bilimsel çalışmanın keyfîlik kaldırmadığına yürekten inanmış ve işlerimi prensipler üzerinden yürütmeye çalışmışımdır. Alanımızın pek çok çalışması metin neşrine dayalı olmasına rağmen bu konuda asgari bir standarttan mahrum oluşumuza çare bulmak adına edisyon kritik meselesini önemsemiş ve bunu hayatımın erken yıllarından itibaren bir ders konusu hâline de getirmiştim. Hem kendi çalışmalarımda hem de benimle lisansüstü eğitim yapan arkadaşlarıma bu konuda titizlik göstermelerinde ısrarcı olmuştum. *Usûlî Dîvânı* da benzer bir çabanın ürünü olarak hazırlanmasına rağmen neşri başka bir amaca matuf olduğu için o şekliyle yayınlanmadı. Şimdi nüsha sayıları da neredeyse üç kat artınca bu açıdan da yeni bir değerlendirmeye tabi tutuldu. Tecrübelerim şunu göstermiştir ki edisyon kritikle ilgili öğrenilmesi gereken birtakım temel bilgiler elbette her alan araştırıcısına gereklidir. Fakat unutmamak gerekir ki her yazma kendine göre özellikler taşıyan tekil bir örnektir. Dolayısıyla bu iş için standart bir çalışmadan çok her eserin özel konumu göz önünde tutularak değerlendirme yapılmalıdır. İstinsah edilen nüshalara bakıldığında *Usûlî Dîvânı*'nın şairin ölümünü takip eden yıllarda çokça gündemde olduğu anlaşılmaktadır. Öyle anlaşılıyor ki sözü edilen şiirler tarikat çevrelerinde okunup hafızada kolay kalabilecek örnekler olduğundan bir kısmı sözlü kültürden yazıya

geçmiş bu durum da eldeki yazmaların farklı içeriklerde ortaya çıkmasına sebep olmuştur. *Usûlî Dîvânı*'nın elde mevcut müellif nüshası olmayınca bu farklı örneklerden hareketle bir şecere üzerinden yürünmesi de kolay görünmemektedir. Bu yüzden hangi nüshaların seçileceği ve değerlendirileceği konusunda farklı bir yol tercih edilmiştir. Mecmualardaki Usûlî mahlaslı şiirler de titizlikle değerlendirildikten sonra metne dâhil edilip edilmemesi konusunda tercihte bulunulmuştur.

Bilindiği gibi XVI. yüzyılda artık divan edebiyatı kuruluş safhasını tamamlamış ve âşık edebiyatından farklı bir teknik ve estetik geliştirmişti. Fakat bu iki zümrenin de dışında kalan, aynı zamanda da iki zümreye dâhil edilecek bir başka sınıf tarih boyunca hep var olagelmiştir; özellikle tasavvuf edebiyatını temsil edenlerin önemli bir bölümü bu ara kategoride değerlendirilebilir. Bu grubu meydana getirenler, kendilerini tebliğe memur saydıkları ve bunu ifadeye yarayan formu vasıta telakki ettikleri için kullandıkları dil daima geniş kitleleri ön planda tutan bir sadelik içinde idi. Ama bunların içinde de zaman zaman belli bir öğrenim seviyesinden gelen, divan edebiyatının estetik zevkine bağlı isimler ortaya çıktı. İşte Usûlî, bu nitelikteki mutasavvıf şairlerden biridir.

Bu çalışmada gözetilen temel hedef, bir Osmanlı taşra kentinde yetişmiş bir şairin *Dîvân*'ının edisyon-kritikli baskısını ortaya koymaktır. Bunun yanında şairin yetiştiği kültürel atmosferin hayatı, eseri ve kişiliğine nasıl yansıdığı da ayrıntılı olarak ele alınmaktadır.

Usûlî'nin *Hadis Derleme ve Tercümesi*, *Mi'râciyye* ve *Şehr-engîz*'i çoğu kez *Dîvân*'ı içinde birlikte bulunurlar. Biz, başka araştırmacılar tarafından yayımlanmış olan *Hadis Derleme ve Tercümesi* hariç diğer eserlerini bu çalışma içinde topluca verdik. Fakat Usûlî yazmalarının çoğunda yer alan sıralamada bir değişiklik yaparak *Dîvân*'ı meydana getiren kaside, musammat, gazel ve kıt'aları, yani asıl *Dîvân*'ı oluşturan bölümleri başta, *Mi'râciyye* ve *Şehr-engîz*'i sonda değerlendirdik. Önceki neşirde yedi nüsha üzerinden yapılan çalışma, bu defa mevcut yirmi nüshanın on sekizi-

nin incelenmesi ile gerçekleştirilmiştir. Bu yayında sözü edilen nüshalara ek olarak pek çok mecmua taranmış ve ilgili bölümde izah edildiği gibi pek çok mecmuada Usûlî'nin şiirlerinin yer aldığı görülmüştür. Bunlardan 9 numaralı musammat ile 14, 17, 39, 124 ve 139 numaralı gazeller mecmualardan ya da yeni nüshalardan bu yayına alınmıştır. Böylece yeni yayında kaside sayısı değişmezken, musammat sayısı on bire, gazel sayısı yüz elli ikiye, kıt'a sayısı altıya yükselmiştir. Bunlara *Şehr-engîz* de eklenince *Dîvân*'da mevcut şiir sayısı yüz yetmiş altıya çıktı. Buna karşılık yine farklı kaynaklarda Usûlî adına kayıtlı olmakla birlikte bütünüyle onun kaleminden çıktığı düşünülmeyen bazı şiirler de "Ekler" kısmına alınmıştır. Bunların bir kısmı dil ve söyleyiş açısından, bir kısmı da kaynaklarca başka şairlere de ait gösterildiği için bu bölüme yerleştirildi. Örneğin Ozan Yılmaz'ın Usûlî'ye ait olarak görüp yayınladığı ve tarafımdan "Ekler" bölümüne yerleştirilen müseddes, mevcut Usûlî yazmalarının hiçbirinde yer almadığı gibi bazı mecmualarda Fuzulî adına (Erkan 2016), bazılarında da Huzûrî adına kayıtlıdır (Atik-Gürbüz 2019). *Fuzûlî Dîvânı*'nda da yer almayan bu şiir, üslup açısından Usûlî tarzını çağrıştırmasına rağmen bu tartışmalı konumu dolayısı ile ana bölüme alınmamış, "Ekler" kısmında gösterilmiştir.

Gölpınarlı'nın *Nesîmî*, *Usûlî*, *Rûhî* adlı çalışmasında Usûlî adına kayıtlı olan tahmis de benzer şekilde değerlendirilmiştir. Bu tahmise esas olan gazel, Nesîmî'nin dikkate alınan yazmalarında olmadığı gibi (Ayan 2002), tahmis de *Usûlî Dîvân*'ı yazmalarının hiçbirinde bulunmaz. Şiir üslup ve ifade açısından değerlendirildiğinde ne Nesîmî ne de Usûlî şiirleri seviyesinde görülmemektedir. Ancak Gölpınarlı bu şiiri kendisinde bulunan bir yazmaya istinaden çalışmasına aldığı için bu tahmis de ekler bölümünde değerlendirildi.

Betül Akar tarafından yüksek lisans tezi olarak çalışılan bir şiir mecmuasında Usûlî'ye ait olduğu belirtilen bir tercî'-bend de hem mevcut nüshalarda yer almadığı hem de Usûlî'nin söyleyiş seviyesinde görülmediği için "Ekler" bölümüne alındı. Bununla birlikte yüksek lisans tezi ola-

rak çalışılan bazı şiir mecmualarında Usûlî'ye ait olduğu kanaatine varılan dört şiir ana metne dâhil edilmiştir. Buna karşılık V. Mahir Kocatürk'ün *Saz Şiiri Antolojisi*'nde Usûlî'ye ait olarak gösterdiği heceyle yazılmış bir koşma da hem söyleyiş hem de içerik açısından ona ait olmadığı düşünüldüğünden "Ekler" bölümüne alınmamıştır (Kocatürk 1963).

Çalışma sırasında pek çok meslektaşımdan yardım gördüm. Bu vesile ile Prof. Dr. Fatma Sabiha Kutlar'a, Prof. Dr. Osman Horata'ya, Prof. Dr. Tuba Durmuş'a, Prof. Dr. Ayşe Yıldız'a ve Doç. Dr. Mehmet Gürbüz'e, eserin neşrini üstlenen Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanı Prof. Dr. Muhittin Macit'e, baskıya hazırlık sürecini hassasiyetle takip eden İsmet İpek'e teşekkür ederim.

Mustafa İsen
Ankara 2020

İNCELEME

USÛLÎ'NİN HAYATI, KİŞİLİĞİ, ŞAİRLİĞİ VE ESERLERİ

Hayatı

16. yüzyıldan itibaren iyi biyografi yazarları eliyle sistemini kuran Osmanlı şair tezkireciliği sayesinde imparatorluğun uzak noktalarındaki isimler hakkında bile yeterli kaynaklar bulunduğundan Usûlî hakkında birinci elden bilgilere sahibiz. Onun çağdaşı veya hemen ardılı olan Latîfî (ö. 1582), Âşık Çelebi (ö. 1572), Ahdî (ö. 1593), Hasan Çelebi (ö. 1604), Beyânî (ö. 1597), Âlî (ö. 1600), Riyâzî (ö. 1644) ve Fâizî (ö. 1622) gibi biyografi yazarları, şairle ilgili olarak bize bilgiler vermektedirler. Bunlar onun doğum yeri, yetişmesi, tasavvufi ilişkileri ile ilgilidir. Genelde bu tür kaynaklarda yer alan adı ve ailesi, özellikle babası ile ilgili bilgiye bu eserlerde rastlamıyoruz. Bunlar yanında Usûlî'nin yaşadığı coğrafyaya uzak bir noktada kaleme alınmış *Garîbî Tezkiresi*'nde şairin adının Derviş Ali olduğu ifade edilmiş (Babacan 2010: 88), sonraki kaynaklardan Ayvansarâyî ise adını Abdullah olarak bildirmiştir (Derin ve Çabuk 1985: 160). Düşünceleri açısından Usûlî'ye sıcak bakmayan ama muhtemelen kendisi veya arkadaşları ile görüştüğünü tahmin ettiğimiz Âşık Çelebi, eserinde şairin adı ve ailesi hakkında bilgi vermez. Bu yüzden Garîbî ve Ayvansarâyî'nin bilgilerini ihtiyatla karşılamak gerekir. Buna karşılık şairin doğum yeri konusunda ise tam bir ittifak söz konusudur.

Usûlî, edebiyat ve kültür tarihimiz açısından ilginç bir konuma sahip olan Vardar Yenicesi'nde doğdu. Söz konusu şehir, bugün Yunanistan sınırları içerisinde olup Giannitsa adını taşımaktadır. Alfabetik sıraya göre Abdülganî (ö. 1697), Âgehî (ö. 1577), Aşkî (ö. 1592), Derûnî (ö. 1650), Garîbî (ö. 1547), Günâhî (ö. 1670), Hayretî (ö. 1535), Hayâlî (ö. 1557), İlâhî (ö. 1491), Mehmed (ö. 1645), Râzî (ö. 1617), Râzî (ö.?), Sıdkî (ö.?), Selmân (ö. 1564), Sırrî (ö. 1585), Sırrî (ö. 1583), Tâbî (ö. 1689), Usûlî (ö. 1538), Yûsuf-ı Sîneçâk (ö. 1564) ve Zârî (ö. 1617) gibi çoğu 16. yüzyılda yetişmiş yirmi şairiyle Var-

dar Yenicesi, Osmanlı kültür coğrafyası içinde en çok şair yetiştiren yöreler sıralamasında pek çok büyük şehri geride bırakarak, on beşinci sırada yer almaktadır (İsen 1985). Usûlî'nin de doğduğu yer olan bu taşra şehrinin böylesine önemli bir kültür merkezi olmasının ve bu kadar çok sayıda şair yetiştirmesinin mutlaka bazı sebepleri olmalıdır.

Tarihî kayıtlar araştırıldığında gerçekten de Vardar Yenicesi'nin kendine mahsus özellikleri olduğu görülecektir. Bu şehir, ünlü Osmanlı akıncı ailesi Evrenosoğullarının uç merkezi, bir anlamda başkentidir. Osmanlı devlet sisteminin kendine mahsus özel yapılanmalarından biri olan akıncılık, özellikle devletin kuruluş yıllarında Balkanlarda devletin vurucu gücü olarak görev yapmıştır. Akıncıların oğulları da akıncı sayılırdı. Bu yüzden bunlar Evrenosoğulları, Mihaloğulları, Turahanoğulları ve Malkoçoğulları gibi aile adları ile anılır. Bu uç beyleri fetih yanında ele geçirilen bölgelerin iskâna açılmasına, şehirleşmesine ve Türkleşmesine de önemli katkılar sağlamıştır. Bu işleri yaparken devlet de bu konumdaki beylere bazı imkânlar sağlamış ve onları hem vergilerden muaf tutmuş hem de kurdukları vakıfları özel bir statüye taşıyarak mali bakımdan da ellerini rahatlatmıştır. Osmanlı vakıf sisteminde *müstesna* vakıflar olarak adlandırılan bu tür imtiyazlar çok sınırlı sayıda aileye tanınmış bir imkândır (Kılıç 2014: 106). Böylesine özel statülü bir yerleşim yeri olarak Vardar Yenicesi, bir taraftan elde edilen ganimetler, öte yandan da zengin vakıflar aracılığı ile elde edilen imkânlar sayesinde kısa süre içinde bir askerî, iktisadî ve kültürel merkeze dönüştü. Şüphesiz bu tür yeni yerleşimler pek çok stratejik hesap sonrası kuruluyordu. Büyük Makedonya ovasının kuzey kenarında, Paikon dağlarının güney etekleriyle daha güneyde bulunan ve bugün kısmen kurutulmuş olan Yenice Gölü arasında yer alan şehir, ünlü akıncı beyi Gazi Evrenos Bey tarafından 14. yüzyılın sonlarında kuruldu. Türkler tarafından fethedildiğinde muhtemelen küçük bir yerleşim merkezi olan Vardar Yenicesi, İstanbul ile Balkanları birbirine bağlayan ve üç önemli tarihî yoldan biri olan Via Egnatia üzerinde yer alıyordu. Şehir Selanik'e, Arnavutluk sınırlarına ve özellikle Üsküp'e yakın olması nedeniyle tercih edilmişti (Kılıç 2014: 150).

Vardar Yenicesi'nin düz bir ovaya nâzır bir göl kenarında kurulmasının bir diğer önemli nedeni at yetiştiriciliğine uygun bir yer olmasıdır. Çünkü her

akıncının akına giderken birden çok ata ihtiyacı vardı ve bir at günde ortalama dört kilo otla besleniyordu. Ayrıca belli oranda da suya ihtiyacı vardı. Vardar ovasının bereketli toprakları üzerinde kurulmuş çok sayıda çiftlik, hem atların hem de insanların ihtiyacı olan ürünleri yetiştiriyordu. Bu özelliği yüzünden Vardar Yenicesi daha sonra İstanbul'daki süvari birliklerine de at yetiştirmiştir. Bu stratejik konumu dolayısıyla çevreye yapılacak seferlerde burası Osmanlı ordusunun toplanma noktasıydı. Av hayvanları açısından da zengin olan bölgeye Osmanlı sultanları sıklıkla avlanmaya gelirlerdi (Kılıç 2014: 151).

Kuruluşuna karar verildikten sonra buraya 1430'lu yıllarda önce kalabalık Türkmen grupları iskân edildi ve akıncılarla şehir, önemli bir askerî merkez hâline geldi. Vardar Yenicesi, sadece İstanbul, Bursa, Edirne gibi önemli merkezlerde değil; devletin, durgun suya atılmış taş gibi, nasıl merkezden taşraya doğru dalga dalga yayılan bir sistem kurduğunun ve yörenin ihtiyaçlarına göre taşrayı nasıl tahkim ettiğinin karakteristik örneklerinden biridir. Evrenosoğulları ailesi şehir ve çevresinde pek çok vakıf kurarak burayı aynı zamanda bir kültür merkezi hâline getirmeye gayret etti. Tarihte bir köprü veya kale çevresinde oluşan şehirler görüldüğü gibi bir vakıf çevresinde gelişen yerleşimler de vardır. Başta Evrenos Gazi olmak üzere diğer aile bireylerinin kurduğu bu vakıflar aracılığı ile bölgeye yeni bir düşünce, hayat anlayışı ve medeniyet gelmiş, camilerin yanında ve onlarla iç içe eğitim öğretim merkezleri kurulmuş, daha sonra medreseler ve tekkelerle birlikte şehrin kültürel alt yapısı oluşturulmuştu. Nitekim pek çok konu uzmanı Evrenos Bey'in adını ölümsüzleştiren unsurun fetihlerinden çok, arkasında bıraktığı vakıflar aracılığı ile gerçekleştirilen eğitim ve kültür kurumları ile hayır eserleri olduğunu söyler. Bunun da akabinde şehir, sadece bir askerî garnizon değil, bir eğitim merkezi, kültür merkezi, sosyal dayanışma merkezi hatta iktisadî merkez olarak öne çıktı.

İstanbul'daki sarayı model alan yapılanmaya giden akıncı beyleri, maiyetlerindeki serdengeçti akıncılar yanında, özellikle onları gazaya teşvik edecek, gaziliğin ve şehitliğin faziletlerini nakledecek, kısacası onlara moral verecek kişilere ihtiyaç duyuyordu. Elbette medreselerde yetişmiş, işin daha çok zâhirî tarafıyla ilgilenen bilginler bu rolü yerine getiremezdi. Bu işi, kışın kışlaklarda, baharla birlikte ise akıncılarla birlikte savaş meydanlarında coşup taşan yarı meczup ermiş şairler, dahası Anadolu'nun tamamlanan fethiyle artık fa-

aliyetlerine Rumeli'de devam etmekte olan Horasan erenleri, yani kolonizatör gazi ve dervişler yerine getirebilirdi. Nitekim başlangıçta Balkanların en ünlü Bektaşî şeyhi Kızıldeli Sultan, Evrenos Bey'in manevi hamiliğini yapmıştır. Fakat özellikle 16. yüzyıla gelindiğinde artık daha kurumsal tasavvufi hareketler gündeme gelmiş ve bu iş için İstanbul'dan bir şeyh buraya davet edilmiştir. Vardar Yenicesi'nde bu yeni duruma ihtiyaç duyan ve bu zihniyet dönüşümünü gerçekleştiren kişi Gazi Evrenos Bey'in torunu Şemseddin Ahmed Bey'dir (ö. 1503). Sultan II. Murad ve II. Mehmed dönemlerinde Balkan topraklarında faaliyet gösteren, bu süre zarfında Vulçıtrın ve Vidin sancakbeyliği görevlerinde bulunan Ahmed Bey, yaşlılığında ailenin merkezi Vardar Yenicesi'ne geri gelmiş ve bu yeni dönüşümü oluşturmuştur. O, şöhretini duyduğu ve bölgenin ihtiyacı olduğunu düşündüğü Abdullah İlâhî'yi (ö. 1491) ikna ederek bu şehre kazandırmış ve böylece Şeyh İlâhî'nin de etkisiyle şehrin kültürel gelişiminin temellerini atmıştır. 15. yüzyıl ortalarına kadar şehir hayatında askerî karakter baskınken, bu tarihten itibaren, özellikle bu gelişle birlikte şehrin kültürel kimliği de gelişme göstermiştir.

Kimdi bu İlâhî? Kütahya'nın Simav kasabasında doğan İlâhî, öğrenimine doğduğu yerde başladı. Daha sonra İstanbul'a gelerek Zeyrek Medresesi'nde tahsiline devam etti. Kendisinden ders okuduğu Mevlânâ Ali et-Tûsî ile Horasan bölgesine gitti. Bir müddet sonra tasavvufa meyletti ve Semerkand'a gidip devrin meşhur mutasavvıflarından Ubeydullah Ahrâr'a intisâb etti. Belli bir eğitimden sonra Abdullah İlâhî'ye mürşidi, görev alanı olarak Anadolu'yu gösterdi. Önce Simav'da daha sonra İstanbul'da Nakşibendîliği yaymaya başladı. Kısa sürede büyük kalabalıklar etrafını sarınca daha sakin bir yer aramayı düşündü ve Evrenoszâde Ahmed Bey'in teklifini uygun bularak Vardar Yenicesi'ne gitti, kendisi için yaptırılan dergâha yerleşti, ölümüne kadar oradan ayrılmadı. Abdullah İlâhî'nin, Anadolu ve Rumeli bölgesinde vahdet-i vücûd düşüncesinin yaygınlık kazanmasında tesiri büyüktür. O, Nakşibendîliğin aşk, vecd ve vahdet-i vücûda dayalı yorumunun, Anadolu ve Rumeli'de yayılmasına hizmeti geçen sûfîlerin başında gelir. Osmanlı coğrafyasında adeta şehirlerin ruhunu temsil eden ve buralara kendi damgalarını vuran etkin isimler vardır; Bursa'nın Emir Sultan'ı, Ankara'nın Hacı Bayram'ı gibi. İlâhî

de Vardar Yenicesi'nde böyle bir rol oynamıştır. O bir anlamda Yenice'nin ruhudur. Kendisi, his ve duyuşa dayalı Horosan tasavvuf mektebinin ilgi gösterdiği şiire hayatında ve eserlerinde değer verdiği için çevresindekiler de edebî faaliyetlere alaka duymuşlardır. Böylece Yenice bir anlamda edebî bir merkez hâline gelmiştir. Osmanlı döneminde Vardar Yenicesi'nin bu kadar çok şair yetiştirmesinin ve bunların hemen hemen aynı duyguları terennüm etmesinin sebebi onun oluşturduğu bu havadır. Melâmî neşvenin Rumeli'de tanıtılmasında ve bu bölgede bugüne kadar uzanan Melâmîliğin tarihçesinde Abdullah İlâhî'nin önemli bir yeri vardır (Kara ve Algar 1988). İşte bu özellikleri ile adı duyulan Şeyh İlâhî, Evrenosoğlu Ahmed Bey'in dikkatini çekmiş ve devir kaynaklarında ifade edildiğine göre Bey tarafından ricâ ve niyâz edilerek Vardar Yenicesi'ne getirilmiştir. İlâhî, burada kendisi için yaptırılan medrese ve dergâhta faaliyetlere başlamış ve şehirde yaşayan aydınları tesiri altına alıp hepsine ortak özellikler kazandıran bir merkez şahsiyet olmuştur. Onun etkisinde yetişen şairler, hür bir derviş duyarlılığı içinde bu kez sahip oldukları birikimi, gazâ heyecanını akıncılara aktarıyor, böylece bu tasavvufi hava hepsini motive ediyordu. Beyin himayesi ve şeyhin himmetiyle Yenice, bu yüzden 16. yüzyıl sonuna kadar, çoğu Osmanlı devletinin asırlar boyunca oldukça tanınmış şairlerini yetiştiren, önemli bir belde oldu.

Vardar Yenicesi en parlak dönemini 16. yüzyılda yaşadı. Kaynaklar bu dönemde şehirde dört binin üzerinde bir nüfustan söz ediyor. Aynı zamanda başta ekonomi olmak üzere dengeli bir yapı üzerine kurulmuş Vardar Yenicesi'nde herkesin mutlu olduğu bir hayat devam etmekteydi. Bunun Usûlî'nin şiirlerine de yansıdığını görüyoruz. Hamisi Evrenosoğlu Abdî Bey'e sunduğu kasidede bu dönem Vardar Yenicesi'ni yılanla kuş yavrusunun, aslanla ceylanın yan yana yaşadığı bir yöre olarak tarif eder:

> Mâr u tîhû bir nişîmende oluban hem-nişîn
> Şîr u âhû bir makâm içinde kılsunlar karâr (Kas. 3/35)

Benzer şekilde *Şehr-engîz*'de de Yenice insanının meziyetlerinden, Osmanlı medeniyetinin inşa ettiği insan tipolojisinden uzun uzun övgüyle söz eder.

Kendisi de 16. yüzyılda yaşamış, burayı ziyaret etmiş ve şehirlere, şairlerin özel hayatlarına, sosyal ve psikolojik yönlerine dair değerli bilgiler veren Âşık Çelebi, doğrudan Usûlî ile ilgili olmamakla birlikte o dönem Vardar Yenicesi'ni tanıtacak önemli bilgiler aktarır. Çelebi, Nehâri'den bahsederken şunları söyler: "Rivâyet olunur ki Prizren'de oglan togsa adından mukaddem mahlas korlar. Yenice'de togan oglan etmeğe papa diyecek vakt Fârisî söyler. Priştine'de oglan togsa dividi belinde togar. Binâen alâ zâlik Prizren şâir menbaı ve Yenice Fârisî ocagı ve Priştine kâtib yatagıdur." (Kılıç 2010: 904) Yeniceli olan Garîbî'nin hayatını anlatırken de "kendü zurefâ-yı Yenice kâidesi üzre fakr u fenâ ihtiyâr idüp Mevlevî olup Usûlî'nin çenber-i usûlî terânesine raks edip Sineçâk' un peyrevi oldu." der (Kılıç 2010: 1633). Ayrıca Âşık Çelebi ne zaman Yenice adını ansa daima oradan "mecmaʿ-ı şuarâ ve menbaʿ-ı zurefâ" şeklinde şairler meydanı ve iyi yetişmiş insanlar kaynağı olarak söz eder. Bu bilgilerden anlaşılıyor ki o dönemde Yenice tarzı denebilecek bir yaşama biçiminden ve ortak atmosferden söz etmek gerekecektir. Başta Usûlî, Hayretî, Garîbî, Hayalî gibi çağdaş Yeniceli şairler hem bu mekândan etkilenerek bir ortak kimlik görüntüsü verecek şekilde yetişmiş, hem de hâl ve tavırlarıyla kendilerinden sonra yetişenlere model olmuşlardır. Böyle değerlendirildiğinde Vardar Yenicesi, mekânın insanların yetişmesinde ne kadar önemli bir öğretmen olduğunun da göstergesidir.

Böylesine dikkat çekecek düzeyde bir kültür merkezi olan Yenice'de yetişen şairlerin tasavvuf ilişkilerine bakıldığında altısının Mevlevî, dördünün Gülşenî, birinin Nakşî, birinin de Bektaşî olduğu görülür. Bu karışık gibi görünen tablo, dönemine göre okunduğunda anlaşılabilir bir görüntü sunmaktadır. Aslında Batı Trakya ve Makedonya coğrafyasında Kızıl Deli Sultan'dan Abdullah İlâhî'ye evrilen Osmanlı tasavvuf anlayışı, 16. yüzyıla gelindiğinde de bütünüyle oturmuş bir tablo sergilemiyordu. Bir başka ifade ile devlet inşası ve tasavvufun yapılanması özellikle Balkanlar'da karmaşıklığını koruyordu. Bu bakımdan araştırmalar, Gülşenîliğin pek çok bakımdan Mevlevîliğin etkisi altında geliştiğini gösterir. Aynı şekilde kuruluşu izleyen yıllarda Mevlevîlik, Gülşenîlik ve Nakşibendîlik arasında yakınlık bulunmaktadır.

Molla İlâhî, vahdet-i vücûda dayalı tasavvufi düşüncenin bu bölgede yayılmasını sağlamış ve bu yeni bakış açısı, Vardar Yeniceli herkesi tesiri altına

alıp onlara temel tasavvufi bilgileri vererek belli bir şekle sokan bir akım, oradan yetişen şairlerin hemen tümünde görülen ortak özellikleri de onlara kazandıran ocak olmuştu. Şiire kadar yansıyan şekle ait titizlikten, daha açıkçası "âlem-i teklîften bile âzâde" tavırlar, samimi ve derinliği olan bir ruh, hep yükseklerde gezen kayıt tanımayan bir aldırmaz tavır, onların başlıca hususiyetidir. Bu özellikleri Hayâlî'de, Hayretî'de ve Usûlî'de kolaylıkla görürüz. Öyle ki bu şairlerin divanlarında yer alan şairlerin mahlaslarını değiştirseniz, üslup ve konu olarak büyük bir birlikteliği görmek mümkün olacaktır. İşte tüm Yeniceli şairleri kuşatan atmosferin kaynağını, buradaki tasavvufi hava sağlıyordu.

Usûlî böyle bir şehirde ve böyle bir ortama doğdu. Başka pek çok şair gibi doğum tarihi ve ailesi ile ilgili bilgilerden mahrumuz. Bazı tezkireciler babasının bir sipahi olduğunu belirtir. Hatta bir sipahizâde olan Usûlî'ye babasından çok mal mülk kaldığı da ifade edilir. Fakat aldığı eğitim ve tasavvufi terbiye nedeni ile mala mülke tamah etmeyecek kalenderî bir derviş olan Usûlî'nin bunlara ilgi göstermediği söylenir. Bu, teyid edilmiş bir bilgi olmadığı gibi, onun mala mülke tamah etmediğini anlatmak için kurgulanmış bir hikâyeye benzemektedir (Babacan 2010: 331).

Ama yetenekli biri olduğu anlaşıldığından şehrindeki bu havayı erken fark ettiği ve bundan yararlandığı anlaşılıyor. Bu ortamda hayatı ve mizacı şekillenen şair, memleketinde tahsilini tamamladıktan sonra tasavvufa yöneldi. Öğrenimini kimlerden gördüğü konusunda kaynaklar bilgi vermez. Ama bunun klasik medrese öğrenimi olduğu tabiidir. Âlî'ye bakılacak olursa tasavvufa yöneldiğinde tahsilini bitirmiş ve müderrisliğe girmek üzeredir (İsen 1994: 193).

Bu sırada şöhreti İslam âleminin her yanını sarmış olan İbrâhim Gülşenî'ye ilgi duyar ve "Bî-ihtiyâr mürşid-i muhtârum anlar olacakdur." (İsen 1944: 193) diyerek Mısır'a gider. Yolda bu konudaki düşüncelerini dile getiren ve *Dîvân*'da 54. gazel olarak yer alan şu şiiri yolculuk hikâyesini ve içinde bulunduğu ruh hâlini yansıtmaktadır:

Dilde haylîden hayâl-i zülf-i dil-ber var imiş
Cânum içinde yatur bin başlu ejder var imiş (G 54/1)

Ey dirîgâ hîçe satdum kıymetini bilmedüm
Âb u hâkümde benüm bir pâk-gevher var imiş (G 54/5)

Zâl-i dünyâya gönül virme Usûlî var iriş
Gülşenî dirler vilâyet içre bir er var imiş (G 54/7)

Mısır'da İbrâhim Gülşenî'ye intisâb ederek onun müridi olmuştur. Osmanlı şairlerinin tekke-tasavvuf ilişkilerine bakıldığında ilk sırayı Mevlevîlerin, ikinci sırayı Halvetîlerin, üçüncü sırayı Nakşîlerin ve dördüncü sırayı ise Halvetîliğin bir kolu olan Gülşenîlerin aldığı görülür (İsen 2010: 183-192). Osmanlı aydınları Gülşenîliğe ilgi göstermiş, Kahire'deki Gülşenî tekkesi, bilhassa 16. ve 17. yüzyılda Osmanlı coğrafyasından pek çok insanın akınına uğramıştır.

Usûlî Kahire'deki bu dergâha, daha doğrusu dönemin karizmatik şeyhi İbrâhim Gülşenî'ye ulaştıktan sonra, süresini bilmediğimiz bir dönem, şeyhinin hizmetinde bulunmuş, onun ölümü üzerine (1533), doğum yeri olan Vardar Yenicesi'ne dönmüştür.

Doğup büyüdüğü Vardar Yenicesi'ni aşk derecesinde seven ve bunu çeşitli vesilelerle başta *Şehr-engîz*'i olmak üzere bütün şiirlerinde dile getiren Usûlî, şeyhine de hürmetle bağlı olmasına rağmen, Kahire'de nasıl bir hayat sürdü bilemiyoruz. Divan şiirinin simgesel dili üzerinden bu konuya ait şiirlerinde bazı dolaylı ifadeler mevcuttur. Özellikle *Mısır, Yusuf, Yakup* gibi kelimeler üzerinden yürüyen bu göndermelerde orada yaşamaktan Yakup gibi sıkıntı çektiği ve Yusuf'u andıran arkadaşlarını özlediğini çıkarabiliriz:

Olmaz Usûlî feth-i bâb Nîl oldı bu çeşm-i pür-âb
Kaldı gönül mısrı harâb sultândan ayrıldum meded (G 16/5)

Gönli bir mısr-ı fenâdur kim anun sultânı yok (G 65/1b)

Söz açma kevn ü mekândan bize bir haber vir cândan
Yûsufı kurtar zindândan Mısr iline sultân eyle (G 120/3)

Kapdı gönlüm Yûsufın gürg-i belâ hânum yetiş
Kurtar anı gel ʿAlîlik eyle arslanum yetiş (G 55/1)

gibi örnekler bu konu ile ilgili belirtilebilir.

Ama daha karakteristik olan, mektup tarzında kaleme alınmış 119. gazelde dile getirilen özlemdir:

Yüri ey nâme bizden şol şeh-i hûbâna ʿışk eyle
Ki yaʿnî Mustafâya ol güzel sultâna ʿışk eyle

Yanup yakıl huzûrunda gönül göynüklerin söyle
Bu ben pervâneden ol şemʿa yana yana ʿışk eyle

Döyemez ayrulık hârına diyü zârilıklar kıl
Belâlu bülbülünden ol gül-i handâna ʿışk eyle

Sözin şeytân-ı melʿûnuñ kabûl idüp işiginde
Beni merdûd iden ol mazhar-ı rahmâna ʿışk eyle

Mübârek ellerin öpüp ayaklarına yüzün sür
İşigi itlerine yaʿni kim yârâna ʿışk eyle

Harîm-i yâre varurken eger vâdî-i hayretde
Bulursan Hayretî-i vâlih u hayrâna ʿışk eyle

Yüz urup Sîne-çâke sînemün çâkini şerh eyle
Hem Ahmed Bâliye billâh dervîşâna ʿışk eyle

Eger zencîr-i mihnetde nedür hâli diyü bir gün
Sorarsa ben kulın Seyd'Ahmed-i Dîvâne ʿışk eyle

Göz açup sûret-i rahmâna sâfî hoş nazar kılsun
Sücûd it bizden ol sûfî diyen şeytâna ʿışk eyle

Ayırdı Pîr-i Kenʿânı bugün cân-ı ʿazîzinden
ʿAceb mekkâr imiş Yûsuf diyen oglana ʿışk eyle

ʿAceb bî-yâr u bî-hem-dem yatur mihnet bucagında
Usûlî derdmendün hâlini sorana ʿışk eyle

beyitleriyle dile getirdiği ve gazel boyutlarını aşan uzun şiirinde hem kendini dostlarından uzak, kimsesiz, ayrılık acılarına dayanamayan, sıkıntılarla boğuşan biri olarak tanımlamakta hem de Hayretî, Yûsuf-ı Sîne-çâk gibi bilinen, Ahmed Bâlî ve Seyid Ahmed Dîvâne gibi bilmediğimiz ama derviş dostları olduğunu tahmin ettiğimiz özlediği arkadaşlarına selamlar gönder-

mektedir. Bunların içinde özellikle *Eger zencîr-i mihnetde nedür hâli diyü bir gün* ifadesi onun Mısır'da nasıl bir ruh hâli içinde olduğunun da göstergesidir. Benzer şekilde *Ayırdı pîr-i Kenʿânı bugün cân-ı ʿazîzinden* mısraı da bu hasretin başka türlü bir ifadesidir. Bunlara Usûlî'nin lirik şiirlerinden biri olan,

Yeniceden esen seher yilleri
Bana Sultân Mustafâdan haber vir
Unutdı mı gurbetteki kulları
Bana Sultân Mustafâdan haber vir

dörtlüğü ile başlayan heceyle yazılmış samimi şiirini de ekleyebiliriz. Klasik şiirde rüzgâr, özellikle de sabah rüzgârı sevgililer arasında postacılık görevi ifa eder. Yani haber getirip götürür. Ama burada dile getirilen ifade, bu klasik formu aşarak, şairin neredeyse uçan kuştan meded umduğu bir hasret ve özlem hâlini dile getirir.

Aslında tarihin her döneminde kültür dünyasının derisi ince, duyarlılıkları fazla gergin isimleri vardır. Usûlî de belli ölçüler içinde bu kategoride tanımlanacak hassas sanatçılardan biridir. Dolayısıyla onlar gibi Usûlî de yaşanan hayattan ve bunun katı gerçeklerinden hep şikâyet eder. Doğal olarak da içlerinde kaynayan bu dindirilemez güç, sık mekân değişiklikleri talep etse de, sıkıntı aslında onlarla birlikte gidilen her yere gelir. Ama bu feryatlar çoğu kez bize sanatçı heyecanları, lirik şiir örnekleri olarak döner.

Usûlî, Balkanlara döndükten sonra büyük bir şevkle bağlandığı şeyhinin düşüncelerini yani Gülşenîliği burada yaymaya çalıştı. Yenice'de bundan sonraki hayatı, dervişliğiyle mütenasip münzevi ve kanâatkâr bir yaşama biçimiydi. Hayatının bu evresinde Evrenosoğullarından Abdî Bey'in yardımını gördü. Bu alâka dolayısıyla olmalı ki *Dîvân*'daki *bahâr* redifli kaside, Abdî Bey'e sunulmuştur. Bu dönemde sürekli savaşların cereyan ettiği bir bölge olan Rumeli topraklarında akıncı ailesinden olan Abdî Bey, devamlı yer değiştiren birisiydi şüphesiz. Usûlî'nin onunla birlikte bazı Rumeli şehirlerini dolaştığı muhakkak ise de bu seyahatlerin izlerini şiirlerinde görmek mümkün değildir. Geçimini Abdî Bey'in yardımıyla sürdüren şair, 945/1538 yı-

lında hayata gözlerini yumdu. Tezkireler öldüğü yeri belirtmiyorlar. Şairin ölümünden sekiz yıl sonra kaleme alınmış olan *Latîfî Tezkiresi*, otuz bir yıllık aradan sonra bitirilen *Meşâirü'ş-Şuarâ*, bunları takiben yazılan *Gülşen-i Şuarâ*, *Hasan Çelebi Tezkiresi* ve *Künhü'l-Ahbâr* da ölüm tarihini belirtmezler. Adı belirtilmeyen bir şair tarafından ölümüne düşürülen,

Vâh kim gitdi Usûlî-i derdmend (945/1538)

mısraı şairin ölümünden yetmiş üç yıl sonra yazılan *Riyâzu'ş-Şuarâ* ve 1621'de kaleme alınmış olan Fâizî'nin *Zübdetü'l-Eşâr*'ında bulunmaktadır. Şairin mezarının Yenice'de olduğunu dolaylı olarak Âşık Çelebi'den öğreniyoruz. Yolu Yenice'ye düşen *Meşâirü'ş-Şuarâ* yazarı, doğruca mezarlığa giderek Evrenos Bey, Şeyh İlâhî, Usûlî ve Hayretî'nin ruhu için Fatiha okur (Kılıç 2010: 1560). Mevcut biyografik kaynaklardan sadece *Osmanlı Müellifleri* şairin Yenice'de öldüğünü açıkça belirtmektedir (Saraç 2016: 497).

Kişiliği, Şairliği ve Eserleri

Usûlî'nin kişiliğinin teşekkülünde Yenice'deki tasavvufi atmosferin etkili olduğu önceki bölümde belirtilmişti. Daha sonra İbrâhim Gülşenî ile pekişen bu özellik, onun şahsiyetinin en hâkim unsuru olarak karşımıza çıkar. Daha önce çerçevesi çizilmeye çalışılan Yenice'deki tasavvufi havanın özelliklerinden biri de onun derviş meşreb bir karakter taşıdığıdır. Nitekim Hayâlî Bey'de biraz müphem bir şekilde hissedilen bu özellik, Hayretî ve Usûlî'de çok net ve kalın çizgilerle karşımıza çıkar. Bu yüzdendir ki daha çok Alevî-Bektaşî şairlere has bir tür olan "Düvazdeh imam" övgülerine hem Hayretî de hem de Usûlî'de rastlanmaktadır. *Divân*'ın musammatlar bölümünde yer alan dört numaralı şiir bir on iki imam medhiyesidir. Bunun dışında daha pek çok şiirde Âl-i Abâ sevgisini dile getiren şiirlere rastlanabilir. Ayrıca şiirlerinin hemen tamamına hâkim olan asıl unsurun da vahdet-i vücûd felsefesi olduğunu belirtmek gerekir.

Yunus Emre, Eşrefoğlu Rûmî, Niyâzî-i Mısrî gibi başka sûfî şairlerin eserlerinde de sıkça görüldüğü gibi vahdet-i vücûdun insan görüşü, hakîkat-i Muhammediyye fikri, insanın âlemin gayesi olması, fenâ-bekâ gibi hususlar Usûlî'nin şiirlerinde de vahdet-i vücûd ile irtibatlı şekilde açıklanmıştır.

Şiirlerinden hareketle yapılacak bir değerlendirme bize Usûlî'nin dervişâne bir ruha sahip, mütevazı, kadere teslim olmuş, rindçe bir yaşayışı olan, coşkunluğu, neşesi, pervâsızlığı hep ön planda tutan biri olduğunu gösterecektir.

Âvâreler felek-zedeler bî-nevâlaruz
ʿÂlemde bir mahabbet esîri gedâlaruz (G 45/3)

Aldanmaduk bu memleketün tâc u tahtına
Bu taht içinde biz de ʿaceb pâdişâlaruz (G 45/3)

beyitleri bunun rastgele seçilmiş örnekleridir.

Çün bekâsı yog imiş tâc u kabâyı n'idelüm
Bu fenâ dünyede bir köhne ʿabânun kulıyuz (45/5)

beyiti ise bu vadide söylenmiş bir başka örnektir. *Dîvân* gözden geçirildiğinde bu nitelikteki şiirlerin ne kadar büyük oranda yer tuttuğu kolayca görülecektir.

Tezkirecilerin gınâ, istignâ, fakr u fâka, kanâat, ser-fürû etmemek, iltimâs ve ricadan müstagni olmak, baş eğmemek gibi terimlerle ifade ettikleri göz tokluğu hâli, örnek şiirlerde de görüldüğü gibi Usûlî'nin en belirgin vasfıdır. Onda zaman zaman bu hâlin genellik kazandığı ve sadece şu veya bu kişiye değil tüm menfaat hâline ve dünya zevklerine baş eğmeme şeklinde ideal bir konumla tezahür ettiği görülür. Vurgulayarak söylemek gerekirse bu hâl, Usûlî'nin şahsiyetinin temel vasfıdır.

Usûlî'nin şahsiyetinin teşekkülünde tasavvuf ne derece etkin bir role sahipse şairliği söz konusu olunca da bu durum yine aynı derecede ehemmiyetle karşımıza çıkar. Tezkireciler ittifakla şiirinin "tasavvufa müteallik eşʿârı" olduğunu zikrederler. Yine bu yönüyle ilgisi olması açısından onun edebiyatımızın en güçlü Seyyid Nesîmî (ö. 1404) takipçisi olduğunu belirtmek lazımdır. Onun bu özelliğini Latîfî, "Ekseriyâ eşʿârı tasavvufa müteallik kelimât ve Seyyid Nesîmî tarzında mevâiz ü ilâhiyât idi." şeklinde verir (Canım 2000: 176). Usûlî'nin Nesîmî'ye yakınlık ya da hayranlığı *Dîvân*'ında ona yazdığı tesdis ve tahmislerle sınırlı kalmaz. Bu tip nazire veya açık etki taşıyan şiirler başka şairler için de söz konusudur. Latîfî'ye göre devrinde o, ikinci Fazlul-

lâh veya Nesîmî-i Sânî sayılmaktadır. Usûlî'nin bağlı olduğu Gülşenîliğin, Bâtınîlik ve Hurûfîlikle ilgisi var mıdır, sorusu yaşadığı devirden başlayarak tartışılagelmiştir. Fazlullâh'ın temel öğretisi, Kur'ân'ın insan-biçimci dili ve tasavvufun istiareli sembolizmi temel alınarak inşa edilen vahdet-i vücûdtur. Bu anlayış, İbn Arabî ve İranlı İsmailî yazarların düşüncelerinden izler taşımakla birlikte harflere yapılan vurgunun, keyfî tevillerin insan bedeniyle eşleştirilerek sunumu, Fazlullâh'ı diğer harfçi anlayışlardan ayırır. Hurûfî geleneğinde Arap alfabesindeki harflere dayalı hüner gösterilerinin mistik bir hüviyet içinde ele alındığı bilinir. Fakat Hurûfîliğin asıl karakteristiği, yalnızca harflerle ilgili sırlar değil, özellikle Hallâc-ı Mansûr tarzı panteist mistik düşüncedir. Bu yönüyle Hurûfîlik, Anadolu ve Rumeli'de yayılışı sırasında Bayramî Melâmîlerini, Kalenderîleri, Bektaşîliği ve bazı Halvetiyye çevrelerini, hatta Kızılbaşlığı çok derinden etkilemiştir (Ocak 1998: 135). Gülşenîlik de bu bakış açısından izleri taşır. Bir anlamda Gülşenîlik Mevlevîliğin de tesirinde kalmıştır. İbrâhim Gülşenî, *Mesnevî*'ye nazire yazmış, başka bakımlardan da Mevlânâ'ya saygı duymuştur. Onun halifesi olan Usûlî, şeyhini takip ederek Mevlevîliğe büyük bir muhabbet duyar. Esrâr Dede'nin tabiri ile Usûlî, Vardar Yenicesi'ni adeta bir mevlevîhâneye döndürmüştür. Bunu Esrâr Dede'nin Derviş Derûnî'den söz ederken sarf ettiği aşağıdaki sözlerinden anlıyoruz: "Fi'l-asl Vardar Yenicesi'nden ser-zede bir ârif-i vâridât-beyân ve bir şâʿir-i nev-zebân olup ol diyâra Hazret-i İbrâhîm Gülşenî hulefâsından Usûlî Hazretleri teşrîf itmekle tarîka-i Gülşeniyyeden mevrûs-ı meşâyıhları olan aşk-ı Mevlânâ ile ol şehr-i behişt-âsâyı mevlevî-hâneye döndürmegin ekser müsteʿiddân-ı ahâlî sîr-âb…" (Genç 2018: 237) Esrâr Dede'nin Garîbî'den söz ederken "Nihayet buna İbrâhîm Gülşenî hulefâsından Usûlî ol şehrde Mevlevî mahabbetine raksân olmagla Hayâlî ve Günâhî ve Derûnî gibi bunı dahi dervişlere döndürmiş, Konya'ya varup Mevlevî olmış." (Genç 2018: 237) ifadelerini kullanmasını bir tarikat taassubu olarak değerlendirsek de Gülşenîlerin Mevlevîliğe muhabbet duydukları anlaşılır.

Kısaca yukarıda da izah edildiği gibi kuruluş dönemini takib eden 16. yüzyılın ilk yarısında özellikle Balkan coğrafyasında tarikatler arasında bu akışkanlık devam etmekteydi (Terzioğlu 2108: 124-141). Nitekim Vardar Yeniceli şairlerden Usûlî dışında Aşkî, Hayâlî, Hayretî, Yûsuf-ı Sîne-çâk,

Gülşenî; Derûnî, Garîbî, Günâhî, Hayretî, Sırrî Mevlevî; Fazlî ise Bektaşî tarikatına mensuptur. Bunların bir kısmı da hem Gülşenî hem de Mevlevî-dir. Bütün bu bilgilerden 16. yüzyılda Nakşîlik, Mevlevîlik ve Gülşenîlik arasında yakın ilişki olduğu anlaşılmaktadır.

Gölpınarlı, Gülşenîlerin Mevlevîlik ve özellikle Melâmîliğe çok yakın olduklarını belirtmiştir. Buradan hareketle İbrâhim Gülşenî'nin vahdet-i vücûd konusunda Melâmîler ile benzer düşünceleri bulunduğu söylenebilir. Ancak bu şekilde Gülşenîliğin zendeka ve ilhad suçlamalarına muhatap olduğunu anlamak mümkün olabilir.

Bu yüzdendir ki gündelik yaşayışında çok rind bir görüntüyle karşımıza çıkan Âşık Çelebi, Usûlî ve onun yolundan gidenleri, yani bir anlamda Gülşenîleri ağır bir dille suçlar: "Şeyh İbrâhîmîlere isnâd olunan ilhâd tohmın evvel ol ekmişdür. Ve Nesîmât türrehâtından getürdügi nihâl-i nihâd-ı dalâli ol dikmişdür. Nice onup bitmeyecekler gelüp ol tohmı ekmege başlamışlar ve nice ber-hordâr olmayacaklar ol nihâle budaklar aşılamışlardır. Hak teâlâ tohumların çürüde ve dikdiklerin kuruda." (Kılıç 2010: 344) Buna karşılık Latîfî daha tarafsız yorumlar getirmektedir: Latîfî'ye göre, Fazlullâh'ın *Câvidân*'ına uyar ve bu yüzden zamanında Bâtınîliğe mütemâyil olanlar ona "Fazlullâh-i Sânî ve Sırr-ı Seyyid Nesîmî" derler (Canım 2000: 176). Özellikle Âşık Çelebi'nin görüşleri ne kadar kişisel, ne kadar resmî görüştür, izahı zor bir meseledir.

Gerçekten de İbrâhim Gülşenî'nin şeyhi olan Dede Ömer Rûşenî, vahdet-i vücûd düşüncesinin ileri seviyedeki temsilcilerinden, Melâmetîlik ve Kalenderîlik neş'esine sahip mutasavvıflardandır. İbrâhim Gülşenî de zamanında takibata uğramış, hurûc etmesinden çekinildiği için İstanbul'a çağrılmış, özellikle vezir İbrâhim Paşa'nın şeyhi cezalandırma gayretleri Kanuni Sultan Süleyman tarafından uygun bulunmamıştır. (Yazıcı 1982: 411) Bunun yanında İbrâhim Gülşenî'nin Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sine nazire olarak yazdığı kırk bin beyitlik *Manevî*'nin "kâfirce fikirler ihtiva ettiği" konusunda fetvalar verilmiştir (Gölpınarlı 2014: 22). Kaynaklarsa Gülşenîliğin, Mevlevî-Bektaşî tesiri altında gelişmiş, Sünni bir tarikat olduğunu belirtirler (Azamat 2000: 301-304).

Hakkında yazılanlardan anlaşıldığına göre İbrâhim Gülşenî, devrinde olağanüstü telkin gücüne sahip, azimli bir teşkilatçı, büyük nüfuz sahibi biridir. Bu yüzden Gülşenî dergâhları, sanatkârlar için birer cazibe merkezi ve Türk şiir ve musikisinin her daim soluklandığı -Evliyâ Çelebi'nin ifadesiyle- "ruhaniyetli" mekânlar olmuştur. Bu mekânlarda otuzun üzerinde şair, on beş civarında musikişinas yetişmiştir (Macit 2012: 193). İşte Usûlî de bu isimlerden biridir.

Melâmet neşesini ön planda tutan Gülşenîler, özellikle başlangıçta rind tavırlarıyla dikkati çekmişler, Usûlî de bu hususiyeti şiirlerinde en karakteristik bir biçimde ortaya koymuştur. Öyle anlaşılıyor ki Gülşenîlik de başka pek çok tarikat gibi zaman içinde değişime uğramış ve sonradan ehl-i sünnet inancına yakın bir karaktere bürünmüştür.

Böyle bir düşüncenin temsilcisi olan Usûlî, şiirlerinde kimseye baş eğmeyen, kanâatkâr, ham sofulukla alay eden, aşkı hep ön planda tutan bir mutasavvıf şair olarak karşımıza çıkar. Türk edebî geleneğini baştan itibaren etkilemiş bir düşünce olarak tasavvuf, Ahmet Yesevî ile zühdî bir mahiyet kazanmış, sonraları İranlı mutasavvıf şairlerin tesiri altında başka bir çizgide gelişimini sürdürmüştür. İranlı şairler bu düşünceyi mecazî aşk ile karıştırarak bir sembolik dil meydana getirdiler. Zamanla işlenip ince ve lirik bir özellik kazanan bu tasavvufi şiir, Türk edebiyatı üzerinde de etkili oldu. Ama bu etki kuşkusuz her şairde standart bir görüntüyle karşımıza çıkmaz. Bazen Nesîmî gibi inanç sahibi, tasavvufi hayatı bizzat yaşayanlar bunu şiirlerinde farklı ifade ederler. Bunlar için şiir, mesajlarını iletecekleri bir araç konumundadır. Ama düşüncelerini coşkuyla ve akılda kalıcı bir tarzda ifade etmek istedikleri için şiiri tercih etmişlerdir. Yine benzer konumda olup şiiri aracı olarak kullanan ama bütünüyle didaktik öğretileri telkin eden şairler de vardır. Bir üçüncü grup ise tasavvufu sanat yönünden değerlendirenlerdir. Bunlar bir tarikata mensup olmamakla birlikte tasavvufun zengin duygu ve sembolik dünyasından yararlanan isimlerdir. Bunlar için şiir ve sanat önceliklidir. Tasavvuf bunun içinde eritilmiştir. Örneğin Nâilî bu ikinci zümre şairlerdendir.

Verilen bilgilerden kolayca anlaşılabileceği gibi Usûlî birinci grubu meydana getiren bir şairdir. Ahdî'nin hemşehrisi, çağdaşı ve yakın dostu Hayretî'yi anlatırken *Tab'-ı nâzüki fünûn-ı ma'rifetle müretteb her vech ile esnâf-ı şi're kâdir ve ilm-i tasavvufun ıstılâhâtına mâhir* ifadesi tam da Usûlî'yi ya da Vardar Yeniceli şairleri anlatır. Tasavvuf, onun şiirinin derinliklerinde değil yüzeyde, açıkça görülebilen bir konumdadır. Bu yüzden Usûlî'nin şiiri, yukarıda çerçevesi çizilen kendi türünün mensupları gibi mesajlarla yüklü, bir nevi tebliğ şiiridir. Aslında şiir ve mesaj birbirinden çok uzak iki kutup gibi görünür. Mesaj bir fikirdir, bir kanâattir, öğretici karakteri ön plandadır ve didaktik olmaya mahkûm gibidir. Şiir ise bize duygu dünyasından sesler getirir. Kısacası mesele insanlık tarihi kadar eski, sanatta duygu ve fikrin uyuşumu hadisesini gündeme getirmektedir. İşte mutasavvıf şairlerin pek azı, hem mesajı olan hem de lirik özellik taşıyan şiirler yazabilmişlerdir. Nesîmî ve Yunus Emre bunun en karakteristik örneğini teşkil ederler. Usûlî de hiç olmazsa bazı şiirlerinde, musammatlarında, daha çok da bazı beyitlerinde fikri duygu planına yükselterek şiirle mesajı bir araya başarıyla getirmiş mutasavvıf şairlerdendir. Bu nitelikteki şiirlerde idealizmle lirizmin mutlu bileşimini hissederiz. Bunların en karakteristik örneklerinden biri ve *Dîvân*'ın ilk gazeli olan "peydâ" redifli şiire, devrinde çok sayıda nazire ve tahmis yazılması şairin devrindeki konumunu da gösterecek niteliktedir.

Geniş bir coğrafyaya yayılmış olan Osmanlı devlet yapılanması içinde elbette başkent İstanbul'da saray çevresinde yer alan şairlerle taşrada yaşamakta olan şairler arasında hitap ettikleri sosyal çevre açısından birtakım farklar vardır. Merkezde estetik seviyesi daha yüksek bir kadro korunup kollanırken taşrada da buranın beklentilerine uygun bir yapılanma söz konusuydu. Vardar Yenicesi'nin oluşumu sırasında akıncılar ve şairler ilişkisi çerçevesinde değindiğimiz bu durum, başka yörelerde ortaya çıkan ihtiyaçlara mütenasip bir görüntü sergilemeye devam ediyordu. Örneğin şehzâde başkentlerinde ya da bazı tasavvufi muhitlerde bunun farklı görüntüleri ile karşılaşmak mümkündü. Elbette bu kadrodan çok dikkat çeken yetenekli isimler, örneğin Hayâlî Bey gibi, İstanbul'a, saray çevresine davet ediliyor ve burada değerlendiriliyordu. Ama bu doğal toplumsal tabakalaşma aşamasında taşrada yetişip buralarda istihdam edilen kadronun da Osmanlı

edebî yapısının gerçek anlamda ortaya çıkarılması açısından önemli olduğu aşikârdır. Bu isimlerin çok değerli olanları merkezi beslediği gibi daha ikinci, üçüncü kategoride yer alanları da taşranın beklentilerine, onların kültürel seviyelerine uygun ürünler meydana getiriyordu.

Bu anlamda *Usûlî Dîvânı*, hem taşranın dikkate değer bir örneği, hem yararlandığı tasavvufi kaynakları lirik bir eda ile ifade edişi, hem de yine taşra tavrı diyebileceğimiz heceyle yazılmış âşık tarzına benzer örnekleri bir arada bulundurması dolayısı ile türünün ilginç örneklerindendir. *Dîvân*, aruz yanında heceyle yazılmış şiirler de içerir. Kuşkusuz Usûlî'nin şairlik tarafını yansıtan en önemli örnekler, gazelleri ve musammatlarıdır. Konularını genelde ilahi sevgiden ve aşktan alan, düşündüklerini fazla dolandırmadan sade bir dille anlatan, basit teşbihler, mecazlar ve tasavvufi sembollerle süslenen bu şiirleri çekici kılan unsur, samimiyetidir. Usûlî, zaman zaman fikri duygu planına yükselterek tasavvufi şiirin lirik örneklerini vermiştir. Nesîmî'nin Hurûfî ıstılahlarına boğulmamış yalınlığı ile Yunus'un bir derece işlenmiş dilinin mecz edilmiş hâli, onun üslubudur.

Usûlî'nin hem tek bir eserinden hem de eserlerinden söz edilebilir. Onun *Hadis Derleme ve Tercümesi*, *Mi'râciyye* ve *Şehr-engîz*'i çoğu kez *Dîvân*'ın bir parçası imiş gibi yazma nüshaların başında yer almakta, bazen de bunların her biri müstakil esermiş gibi başka yazmalar arasında görülmekte, sanki *Usûlî Dîvânı* bunların hepsini içine alan bir esermiş gibi muamele görmektedir. Mevcut nüshalar arasında sadece bir tek örnek Külliyat adıyla kayıtlara girmiştir (06 Mil Yz A 3304 numaralı yazma). Çoğu kez *Usûlî Dîvânı* dendiğinde, bu eserlerin tümü akla gelmektedir. Nüshaların bir kısmı *Kırk Hadis Derleme ve Tercümesi* ile başlarken çoğu *Mi'râciyye* ile başlamaktadır. Sonra *Dîvân*, *Şehr-engîz*, daha sonra da *Rûzgâr Kasîdesi* ile devam eder.

Usûlî Dîvânı, klasik edebiyatın benzer örnekleriyle karşılaştırıldığında küçük bir divan olarak karşımıza çıkar. Divanların, nazım şekillerinin tümüyle yazılmış örneklere yer vermekle birlikte, mürettep olup olmamaları her harfte gazel ihtiva etmeleriyle değerlendirilmektedir. Elbette bir eserin divan olarak tanımlanabilmesi için kasideleri de belirtmek gerekir. Bu geleneğin sayısal olarak konumu gözden geçirildiğinde Şeyhî'nin 15 kaside,

202 gazel; Necâtî'nin 25 kaside, 650 gazel; Ahmed Paşa'nın 34 kaside, 352 gazel; Hayâlî'nin 25 kaside, 688 gazel; Hayretî'nin 20 kaside, 487 gazel; İshâk Çelebi'nin 15 kaside, 342 gazel; Yahyâ Bey'in 34 kaside, 515 gazel; Bahâyî'nin 6 kaside, 42 gazel; Nedîm'in 44 kaside, 166 gazel; Nef'î'nin 62 kaside, 134 gazel; Cevrî'nin 83 kaside, 269 gazel yazdığı görülecektir. Bu örneklerin yaklaşık bir ortalamayla değerlendirilmesi durumunda divan şairlerinin divanlarında ortalama 25 kaside, 350 civarında da gazel bulunur. Bu bilgiler ışığında *Usûlî Dîvânı*, dördü Türkçe, biri Farsça 5 kaside, 11 musammat ve 152 gazelle ortalamanın epey altında kalmaktadır.

Divanlarda gazeller Arap alfabesi esasına göre dizilirler ve beklenen, her harften en az bir örneğin bu eserlerin içinde yer almasıdır. Oysa bu konuda da tam bir standarttan söz edemeyiz. Örneğin Şeyhî 28 harften 21; Nesîmî 18; Necâtî 27; Hayâlî 23; Hayretî 25; Cevrî 21; Nâilî 21, Ahmed Paşa, Zâtî, Muhibbî, Taşlıcalı Yahyâ, Şemsî ve Şeyhülislâm Yahyâ 28 harfi kullanarak gazel yazmışlardır (Akkaya 1996). *Usûlî Dîvânı*'nda ise 21 harfle yazılmış gazel bulunmaktadır. Bu konuda da hangi eserin divan, hangisinin divançe olabileceği tartışılan bir konudur. Bu konumuyla biz, Usûlî'nin eserini divan kabul ediyoruz.

Usûlî, sadece ele aldığı konular, kullandığı farklı vezinler, kayıt tanımayan azade tavırlar açısından değil, dili ve üslubu açısından da özellik arz eden bir sanatçıdır. Onun bu alandaki konumunu belirleyen temel faktörler de yine yetiştiği ortam, daha çok tasavvufi bakış açısı ve muhatap olduğu kitle, bir başka ifade ile taşradır.

Usûlî'nin yaşadığı döneme gelindiğinde artık Türk edebî dilinin arkasında uzun bir deneme, uygulama ve gelişme süreci vardı. Devletin güçlenmesiyle paralel edebiyatta da bir gelişmeden söz edilebilir. Artık Fuzûlî, Hayâlî gibi aşağı yukarı Usûlî'nin çağdaşı, hatta yakını olan şiir ustaları yetişmiştir. Bu şairler eliyle şiir tekniği açısından mükemmel, ahenkli örnekler verilmeye başlanmıştı. Öte yandan Osmanlı Türkçesi klasik biçimini almış, özellikle Arapça, Farsçadan dile giren kelime ve tamlamalarla konuşma dilinden epey ayrı bir yapı ortaya çıkmıştı. Buna karşın Türkçe, cümle yapısında kendini hissettirmeye devam etmiş, böylece kelimelerin

bir kısmı yabancı ama söylenişi Türkçe olan bir şiir dili gelişmiştir. Divan şiiri kelimelerdeki bu değişimin yanında bu yüzyıldan itibaren giderek simgeci, kavramsal bir şiir özelliği kazandı. 16. yüzyılın ikinci yarısına kadar bu söz varlığının büyük çoğunluğu Türkçedir. Bundan sonra oran şairine göre değişir. Sözü edilen 16. yüzyılın genel üslup özelliği klasik üslup olarak adlandırılır.

Aslında dönem için genel 16. yüzyıl dil ve üslup tablosu klasik üslup özelliği göstermekle birlikte bu düzeye ulaşamadan folklorik üslup çizgisinde ürünler veren örneklerin varlığını da belirtmek lazımdır. Yukarıda ifade edildiği gibi bir mutasavvıf şair olan Usûlî, öncelikle topluma belli mesajları iletmek isteyen bir sanatçıdır. Aynı şekilde yaşadığı Vardar Yenicesi de İstanbul, Bursa, Edirne gibi yüksek zümre mensuplarıyla dolu bir mekân değildir. Ama o aynı zamanda Mevlevîlik ve Gülşenîlik gibi kurucuları şair olan bir geleneğin temsilcisidir. Şiir bu iki gelenekte de hem önemli hem de estetik perspektiften fedakârlık yapılmadan icra edilmesi gereken önemli bir etkinliktir. O yüzdendir ki Usûlî'nin dili ve üslubu, bütünüyle klasik üslup olarak tanımlanacak bir seviyede değilse de sade, açık, kolay anlaşılır ama tasavvufi terminoloji ile yüklü, folklorik üslubun bir adım önünde kendine özgü bir uygulamadır. Konuların işlenişi sırasında şair, yaptığı benzetmelerde, kullandığı mecazlarda çevrenin yerli unsurlarının şiire dâhil edilmesine hassasiyet göstermiş, bu da onun şiirine ilave bir yerellik ve somutluk kazandırmıştır.

Yine belirtmek gerekir ki divan edebiyatı, bir ortak uygarlık ürünü olarak, imparatorluk coğrafyası içinde birbirine benzeyen şekil, tür ve imajlarla eserler ortaya koyar. Bu anlamda Bosna'da, Bursa'da ya da Erzurum'da yaşayan bir klasik edebiyat mensubu ortak bir zihniyete sahip olduğu için benzer ürünler vermektedir. Ama coğrafyanın gene de etkisini büsbütün inkâr etmemek gerekir. Böyle değerlendirildiğinde Rumelili divan şairlerinin dikkat çeken bazı özellikleri vardır (Çeltik 2008). Bu manada dikkate değer bir Rumeli şairi olan Usûlî de söyleyişte, yaşadığı coğrafyayı şiire daha yoğun taşımada, mahbub medhiyelerinde ve şehrengîzlerde bu yöresel özellikleri göstermektedir. Örneğin onun;

Taʿn-ı agyâr bana yetdi be yârâ sen de
Sînemi tîg-i cefâyile yeter yar yeter (G 32/2)

ya da

Yidügün yarım etmekdür taleb tennûrına düşüp
Yüzün suyını dökmişsin be zâlim nîm nân içün (G 106/2)

veya

Geçer güzelligün çagı sînemde komışam dâgı
Sana direm be hercâyî sevenden niçün ürkersin (G 118/2)

beyitindeki *be* ifadesi ile dikkat çeken üslubu, yöresel söyleyişin divan şiirine yansımış şeklidir.

Yine Rumeli şairlerinde daha çok karşılaştığımız *begüm* ifadesi de onun şiirinde sıklıkla kullandığı kelimelerden biridir:

Şâh-ı hüsn oldun ise devlete magrûr olma
Hey begüm biz dahı sizi yaradanun kulıyuz (G 44/2)

Begüm zîbâ cemâlüne gönülden ʿâşıkam ʿâşık
Gerek öldür gerek dirgür severüm ihtiyârum yok (G 66/4)

Gel begüm kıyma bu câna yazukdur girmegil kana
Kimseye kalmaz zamâne sen d'ölürsin ben d'ölürin (G 116/2)

Söyleme cân sırrını ey kâmil insân münkire
Kûr-ı mâder-zâde ʿarz itme begüm dîdârunı (G 132/4)

Hey ifadesi de benzer tercihlerden biridir:

Şâh-ı hüsn oldun ise devlete magrûr olma
Hey begüm biz dahı sizi yaradanun kulıyuz (G 44/2)

Dogrı yolına varanlar Hak dîdârını görenler
Hey meded gerçek erenler himmet eylen himmet eylen (G 68/5)

Hey yidiler kırklar birler hâzır gâʾib olan pîrler
Çagırdugum gerçek erler himmet eylen himmet eylen (G 68/6)

Kâse-i ser hecr ile peymâne-i hâk oldı gel
Hey bizümle ʿahd ü peymânı ferâmûş eyleyen (G. 117/3)

Yine Rumeli şairlerinde görülen daha sade anlatım, şehrengîz kaleme alma ve yaşanan hayatı daha çok şiire yansıtma konusu başka bölümlerde de dile getirildiği için burada ayrıntılı olarak ele alınmayacaktır.

Benzer örnekler gibi atasözü, özellikle de deyimlerin yanında söz tekrarları, ikilemeler, cinas, iştikak, kalb, ses tekrarları, paralelizm, armoni, kafiye ve redif Usûlî'nin şiirinde ahengi oluşturan etkenlerdir. Özellikle söz tekrarlarının ve redifli söyleyişlerin benzer 16. yüzyıl divan şairleri gibi onun şiirinde de ağırlıklı bir yeri vardır. Usûlî'nin bu söz tekrarlarıyla hem anlamı pekiştirdiği hem de musikiyi sağladığı görülmektedir. O şiirlerinde daha çok mısra içi söz tekrarlarına başvurur, şu örneklerde görüldüğü gibi:

Ehl-i derd ol ehl-i derd ol ehl-i derd ol ehl-i derd
Ey Usûlîden suʾâl idüp tesellâ isteyen (G 111/5)

Ne bir kimseyle kârum var ne elde ihtiyârum var
Ne bir sâʿat karârum var meded gamdan helâk oldum (G 83/2)

Ey ki hüsnün hûb u çeşmün hûb u cismün cümle hûb
Nâm-ı pâkün ehl-i diller içre mahbûbu'l-kulûb (G 6/1)

Delerse delsün ey ʿâşık dili tîgıyla ol dil-ber
Delerse bagrını delsün sana ne dil senün nendür (G 24/2)

Usûlî'nin şiirlerinde başka divan edebiyatı örnekleri gibi ikilemelerle dolu beyitlerle redifleri ikilemelerden oluşmuş gazellerle ve tamamen ikilemelerle yazılmış şiirlerle karşılaşmaktayız. Şairler bazen bir mısrada bazen de beyitin her iki mısraında ikilemeleri kullanırlar. Beyitlerde ikilemelerle beraber söz ve ses tekrarları ve bu tekrarlara dayanan söz sanatları da bulunabilir. Bu anlatım şekli divan şiirine has bir özelliktir ve Usûlî'nin şiirlerinde de sıklıkla rastlanır (Gül 2013). Bunlar bazen aynı kelimenin tekrarı şeklinde olabilir:

Girmek istersen meydâna iç kanunı kana kana
ʿIşk odına yana yana cigerüni biryân eyle (G 120/5)

Bu tekrarlar kimi örneklerde de redif olarak kullanılabilir:

İki cihân terkin urduk fenâlaruz fenâlaruz
ʿAbâya nemede girdük fenâlaruz fenâlaruz (G 50/1)

Yazılışları aynı ama anlamları farklı olan sözcüklerin oluşturduğu bir sanat türü olan cinas, Usûlî tarafından zaman zaman kullanılmaktadır. Aşağıdaki beyit bu sanatın kullanıldığı örneklerden biridir:

Müsellem tutdılar şiʿrün Usûlî
Usûl-i nazmda Selmân olanlar (G 25/9)

İştikak, bir kök ile o kökten türeyen ve/veya asıl anlamları aynı köke bağlı bulunan kelimelerin bir arada bulunması sanatına denir. *Usûlî Dîvânı*'nda asıl anlamı aynı köke bağlı olarak türetilmiş birçok kelime bulunmaktadır. Aşağıdaki beyitler bu kullanıma örnek oluşturacak türdendir:

Seyr-i mâha yog imiş âvâz-ı segden çün zarâr
ʿÂrif olan hîçe sayar münkirün inkârını (G 141/8)

Ses tekrarları şiirde ahengi sağlayan unsurların başında yer almaktadır. Seslerin belirli aralıklarla tekrarı şiiri musikiye yakınlaştırarak ahengin oluşmasını sağlar. Usûlî'nin sıkça ses tekrarlarını kullanıp bu yolla ahengi sağladığı görülmüştür. Onun şiirinde aynı sesin tek bir beyitte bile defalarca sıkıcılığa yer vermeden anlamı bozmadan güzel bir ahenk oluşturarak tekrarlandığı görülmektedir:

Cân ile şöyle belî didün belâ-yı ʿışka kim
Her tarafdan bin belâ gelse belâ gelmez sana (G 3/8)

İller ile tatlu tatlu dilleşür ol dil-rübâ
El ucıyla bize ırakdan dimez bir merhabâ (G 5/1)

Ol meh-likâ seyrândadur dîvâne dil efgândadur
Ten bunda cânum andadur ben cândan ayrıldum meded (G 16/2)

Görüldüğü gibi Usûlî, şiirlerinde bir yandan aruz ve hecenin başarılı kullanımı yanında söz tekrarları, ikilemeler, cinas gibi edebî sanatlar, ses tekrarları, kafiye ve redif gibi ahengi sağlayan unsurlarla ahenkli ve akıcı bir dil ve üslup ortaya koymuştur (Gül 2013).

Yukarıda anlatmaya çalıştığımız hususların tamamını içeren yani, sanatların ustalıkla kullanımı, ses tekrarlarını, kelime rediflerine dayanan yinelemeleri ve bunların birlikte getirdiği ahengi bütünüyle şu şiir bize vermektedir:

Yine dil âyinesinün gubârı var ancak
Şikeste hâtırumun inkisârı var ancak

Zamâne hırmenine korkaram ki âteş ura
Duhân-ı âhumun odlu şerârı var ancak

Tenümde zerre kadar kalmadı hayât eseri
Hemân bu haste dilün âh u zârı var ancak

Bekâ meyini gözet bakma câm-ı gerdûna
Bu hum hamrınun ey dil humârı var ancak

Usûlî balı belâdur bu dehr-i pîrezenün
Gülinde hârı vü gencinde mârı var ancak (G 62)

Divan şairleri şiirin kelimelerle yazıldığının elbette farkındaydılar. Bu anlamda dil varlığının önemli bölümünü meydana getiren yukarıda sözü edilen, atasözü ve deyim gibi folklorik öğeler başlangıçtan itibaren divan şiiri geleneğinde kullanılmaktadır. Şairden şaire oranı değişmekle birlikte, atasözü ve deyim kullanma geleneği, şairlerin bitip tükenmez kaynaklarından biridir. Fakat Usûlî'nin şiirinde atasözleri çok az miktarda yer almıştır. Buna karşılık, *Dîvân*'da bolca deyim kullanılmıştır. Fakat bunlar konuşma dilindeki kalıp ifadeleriyle değil, türlü edebî sanatlarla bezenmiş, çeşitli nedenlerle söz dizimlerinde ve kelime yapılarında ortaya çıkan değişikliklerle asıllarını büyük oranda yitirmiş olarak şiire dâhil olurlar. Ama usta sanatçılar elinde bu uygulama onları daha da güzelleştirmiş, daha da büyülü kılmıştır. Usûlî, az sözle anlatılmak isteneni, özlü olarak belirten bu kültür hazinesinin zenginliklerinden sıklıkla yararlanmıştır. İhtiva ettiği bu özelliklerle Usûlî şiiri, folklorik üslubun biraz üstünde, klasik üsluba yaklaşan özellikler gösteren bir konumda değerlendirilebilir.

Usûlî, yaslandığı Nesîmî geleneği dolayısıyla zaten lirik bir anlatımı tercih edecek, içerik olarak tasavvufa yaslanacak, onun sembolik dilini

kullanacaktır. Gerçekten de bu şiir tam da bu tanımın örneklerini ihtiva eder. Zengin İslâm medeniyeti bilgi birikimi, Arapça ve Farsça konusundaki kapasitesi bu eserde açıkça görülür. Ama onun en önemli özelliği, yaşadığı dönemde epey aşama kat etmiş olmakla birlikte Türkçe şiir dilinin oluşumuna, özellikle Türkçe tasavvuf literatürüne sağladığı ciddi katkılardır. Üstelik o bu işi ses ve anlam birlikteliğini koruyarak başarıyla gerçekleştirir.

Usûlî Dîvânı'nda, benzer örnekler gibi, başta kasideler, sonra terkîbbend, muhammes, müseddes, murabba, tahmis gibi musammatlar, daha sonra gazeller ve kıtʿalar yer alır. *Usûlî Dîvânı*'nda beş kaside bulunmaktadır. Bunların dördü Türkçe biri Farsçadır ki bu kaside aynı zamanda *Dîvân*'da yer alan yegâne Farsça şiirdir. Bu Farsça örnek Vardar Yenicesi'nde bu dilin iyi öğretildiğine dair Âşık Çelebi'nin söylemini doğrular niteliktedir. Kasidelerle ilgili dikkat çeken husus, bunların içinde tevhid, münâcât, naat gibi dinî içerikli şiirin bulunmamasıdır. Oysa Usûlî, *Miʿrâciyye* ve *Şehr-engîz* girişlerinde münâcâtlara yer vermiş, musammat ve gazelleri başta olmak üzere diğer şiirlerinde tasavvufi söylemiyle dikkat çekmiştir. Hem hemşehrisi hem de çağdaşı olan Hayretî'nin *Dîvân*'ı bu açıdan gözden geçirildiğinde çokça dini örneğe rastlamak mümkün görünmektedir. O, kasidelerine doğrudan bir medhiye ile başlar. *Rûzgâr* redifli bu ilk kaside, Defterdar İskender Çelebi'ye (ö. 1535) sunulmuştur. İskender Çelebi, Kanuni devrinde başdefterdarlığa kadar yükselmiş, güçlü bir devlet adamıdır. Devletin sadece devlet adamlarıyla yönetilemeyeceği; sanatkârlara da ihtiyacı olduğu düşüncesinde olup yaşadığı dönemde pek çok şairin yetişmesine imkân sağlamış bir sanat koruyucusudur. Öyle anlaşılıyor ki onun bu koruyucu tavrından Usûlî de yararlanmıştır. *Güneş* redifli ikinci kaside ise Evrenosoğulları'ndan Îsâ Bey adına yazılmıştır. *Dîvân*'da üçüncü sırada yer alan *Bahâriyye Kasîdesi* ise yine Evrenosoğulları'ndan Abdî Bey için kaleme alınmıştır. Dördüncü ve beşinci kasideler ise herhangi bir şahsı övmek için yazılmamışlardır. İlk üç kaside, memduhları belli şiirler olmakla birlikte, onlardan bir şeyler beklemekten ziyade, Usûlî'nin gözünde değeri olan kişilerin ön plana çıkarılması amacıyla söylenmişlerdir. Özellikle ikinci ve üçüncü kaside,

Rumeli fütuhatında büyük gayretleri olan ve Yenice'yi âbad ederek adeta "Evrenos Bey yöresi" hâline getiren Evrenosoğulları ailesine duyulan bir minnetin ifadesidir.

Usûlî'nin şeyhine karşı samimi düşüncelerini ihtiva eden mersiyesi, bu türün çokça tercih edilen terkîb-bend nazım şekliyle yazılmıştır. Usûlî'nin bu şiiri iki bendden meydana gelmektedir. Oysa mersiye geleneğine bakıldığında (İsen 1994: 16) bu tarz şiirlerin daha çok beş bendden meydana geldiği görülmektedir. Usûlî, kindar dünyaya hayıflanarak şiirine başlar. Bu dünyanın kimseyi mutlu etmediği, İbrâhim Gülşenî gibi bir değerin ellerinden alınarak onu sevenlerin mutsuz edildiği ifade edilir. İkinci bend tamamen İbrâhim Gülşenî'nin olumlu özelliklerinin sayılıp dökülmesine ayrılmıştır. Bunlar onun eşsizliği, cömertliği, güzel konuşması ve insan yetiştiriciliğine yönelik vasıflarıdır.

Musammatları ise daha çok etkilendiği Nesîmî şiirlerine yazdığı nazirelerden meydana gelir. Şiirleri ve ölümü etrafında teşekkül eden menkıbe ve rivayetlerle sadece Azeri edebiyatında değil Türkçenin konuşulduğu bütün coğrafyalarda derin ve sürekli tesirler meydana getirmiş olan Seyyid Nesîmî'nin etkilediği isimlerden biri de Usûlî'dir. Onun bu konumu yaşadığı dönemden itibaren dikkat çekmiş ve çeşitli kaynaklarda ifade edilmiştir. Bu özelliğini Latîfî *ekseriyâ eşʿârı tasavvufa müteʿallik kelimât ve Seyyid Nesîmî tarzında mevâʿiz ü ilâhiyyât idi* şeklinde verir. Usûlî'nin Nesîmî'ye yakınlık ya da hayranlığı *Dîvân*'ında ona yazdığı tesdis ve tahmislerle sınırlı kalmaz. Bu tip nazire ya da açık etki taşıyan şiirlere başka şairlerde de rastlanabilir. Bunun da ötesinde o, Latîfî tarafından *Nesîmî-i Sânî veya sırr-ı Nesîmî* sayılmaktadır. Bu bilgiler ışığında iki şairin divanları gözden geçirildiğinde karşımıza şu bilgiler çıkmaktadır: Usûlî, Nesîmî'nin;

> Fazlına bel bagladum yâ vâhid ü ferd ü ehad
> Cümlenün maʿbûdı sensin dâimâ hayy u ebed (Ayan 1990: 88)

matlaı ile başlayan 36. gazelini tahmis etmiştir (bk. Msm.7). Yine Nesîmî'nin;

Her neye kim bakar isen anda sen Allâhı gör
Kancaru kim azm kılsan sümme vechullâhı gör (Ayan 1990: 137)

matlaı ile başlayan 101. gazeli de Usûlî tarafından tahmis edilmiştir (bk. Msm.8).

Usûlî Dîvânı'nda ilk bakışta görülen bu etkilerin dışında iki eserin karşılaştırılması sonucunda başka benzerliklerin de var olduğu tespit edilebilir. *Nesîmî Dîvânı*'nda 289. gazel olarak yer alan *dönmezem* redifli şiir ile *Usûlî Dîvânı*'ndaki 95. gazel aynı redifi taşımakta ve ikinci şiirde birincisinin etkileri görülmektedir.

Bu örneklerin dışında da Usûlî'nin şiirinde Nesîmî'den etkiler taşıdığını söylemek mümkün. Fakat bu etkiler bir nazire geleneği çerçevesinden çok daha farklı bir zeminde değerlendirilmelidir. *Nesîmî Dîvânı*'nda yer alan 169. gazel ile *Usûlî Dîvânı*'ndaki 26. gazel, Nesîmî'deki *henûz* redifli 189. gazel ile Usûlî'deki aynı redifli 42. gazel bu çerçevededir. Bunlar tam nazire olmadıkları hâlde belli bir benzerliği beraberlerinde taşırlar. Ama bu şeklî benzerliklerin ötesinde iki şair arasındaki asıl etki, melâmet neş'esini ön planda tutan rindane tavırlarda ortaya çıkar. Her iki şair de kimseye baş eğmeyen, kanâatkâr, ham sofulukla alay eden, aşkı hep ön planda tutan ve vahdet-i vücûd düşüncesini şiirlerinde sık sık dile getiren mutasavvıf şair tavırları ile karşımıza çıkmaktadır. Her ikisinin şiirinde de tasavvufi mesajlar yüzeydedir ve şiir, belli mesajları iletmek için vardır. Ama bu mesaj her iki şairde de çoğu kez duygu planına yükselerek başarı ile ifade edilmiştir. Kuşkusuz lirik özellikleri açısından Usûlî, Nesîmî kadar başarılı değildir. Bu özelliklerine rağmen Usûlî'yi bir Hurûfî şair de sayamayız. Nesîmî'nin ölümünden 134 yıl sonra yaşadığı coğrafyadan çok uzak bir mekânda, bir Balkan kasabasında yaşamış olan takipçisi Usûlî, büyük şairin kendisinden sonra da bu etkinin çok uzak mekânlara kadar yayıldığını göstermesi bakımından ilginç bir örnektir.

Şiirlerinde Nesîmî'de olduğu gibi bu düşünceyi telkin eden örnekler yoktur. Onun böyle değerlendirilmesine sebep, herhâlde şiirlerindeki Hurûfîlik belirtilerinden çok, sohbetlerinde bu kanâatini ortaya dökmüş olmasıdır (Gölpınarlı 2014: 15). O, musammatlarında, Gülşenîliğin temsilcisi ve

Nesîmî'nin takipçisi olarak muhitinin beklentilerine uygun bir dille şiirler söylemiş, Nesîmî'nin Hurûfî ıstılahlarına boğmadığı gazellerindeki lirizm ile Yunus'un şiirlerindeki sadeliği Rumeli duyarlığında birleştirip üstatlarını mahcup etmeyecek dönüşümle çağının ve çevresinin ruhuna üflemiştir.

Musammatlarla ilgili ifade edilmesi gereken bir başka husus ise özellikle heceyle yazılan bazı şiirlerin bir kısım yazma nüshalarda beyit şeklinde değil de dörtlükler hâlinde yazılmış olmasıdır. Bu durum bazı nüshalarda musammat, bazı nüshalarda ise gazel olarak görülür. Örneğin aşağıdaki şiir dörtlüklerle yazıldığında,

I

Pîrümün yolı çünki Hak yolıdur
Dönmezin niye döneyin pîrümden
Mü'minün ezelden kavli belîdür
Dönmezin niye döneyin pîrümden

II

Serden geçer imiş bu yolda server
Münkirler elinden kesilir serler
Nice bin baş çıkup bagrumda söyler
Dönmezin niye döneyin pîrümden

III

Erenlerün zahmı câna merhemdür
Şimden girü ölür isem ne gamdur
Pîrlerün işigi çünki kıblemdür
Dönmezin niye döneyin pîrümden

IV

Pîrümün ʿazmi çün togrı yoladur
İsteyen kişiyi Hakka iledür
Hak anunla her nefesde biledür
Dönmezin niye döneyin pîrümden

V

Gönlinde çirk olan pîrden arınur
Hakkun sıfâtı pîrlerden görinür
Pîri olmayanlar yarın yirinür
Dönmezin niye döneyin pîrümden

VI

Benüm gönlüm bir dîvâne delidür
Cân u dilden erenlerün kulıdur
Benüm pîrüm çün Muhammed ʿAlîdür
Dönmezin niye döneyin pîrümden

VII

Hakîkât pîrleri Âl-i ʿAbâdur
Hasan Hüseyin cânlara safâdur
Benüm şâhum şehîd-i Kerbelâdur
Dönmezin niye döneyin pîrümden

VIII

Zeyne'l-ʿâbidîndür gönlümde cânum
Muhammed Bâkıra bakar bu cânum
Caʿfer-i Sâdıkdur dînüm îmânum
Dönmezin niye döneyin pîrümden

IX

Kâzım bize bir niʿmetdür Hudâdan
Râzîdur Hak ʿAlî Mûse'r-Rızâdan
Muhibbüz Takîye kâlû belâdan
Dönmezin niye döneyin pîrümden

X

Nakî Hakdan imâm-ı pîşvâdur
ʿAskerî düşmene tîg-i kazâdur
Muhammed Mehdî hod sırr-ı Hudâdur
Dönmezin niye döneyin pîrümden

XI

Usûlîyem Hak kapusına geldüm
Cân u dilden erenlere kul oldum
Pîrler işiginde ben Hakkı buldum
Dönmezin niye döneyin pîrümden (Msm.6)

şeklindedir. Bu şiir beyitlerle yazıldığında ise aşağıdaki örneğe dönüşmektedir:

1 Pîrümün yolı çünki Hak yolıdur dönmezin niye döneyin pîrümden
Mü'minün ezelden kavli belîdür dönmezin niye döneyin pîrümden

2 Serden geçer imiş bu yolda server münkirler elinden kesilir serler
Nice bin baş çıkup bagrumda söyler dönmezin niye döneyin pîrümden

3 Erenlerün zahmı câna merhemdür şimden girü ölür isem ne gamdur
Pîrlerün işigi çünki kıblemdür dönmezin niye döneyin pîrümden

4 Pîrümün ʿazmi çün togrı yoladur isteyen kişiyi Hakka iledür
Hak anunla her nefesde biledür dönmezin niye döneyin pîrümden

5 Gönlinde çirk olan pîrden arınur Hakkun sıfâtı pîrlerden görinür
Pîri olmayanlar yarın yirinür dönmezin niye döneyin pîrümden

6 Benüm gönlüm bir dîvâne delidür cân u dilden erenlerün kulıdur
Benüm pîrüm çün Muhammed ʿAlîdür dönmezin niye döneyin pîrümden

7 Hakîkât pîrleri Âl-i ʿAbâdur Hasan Hüseyin cânlara safâdur
Benüm şâhum şehîd-i Kerbelâdur dönmezin niye döneyin pîrümden

8 Zeyne'l-ʿâbidîndür gönlümde cânum Muhammed Bâkıra bakar bu cânum
Caʿfer-i Sâdıkdur dînüm îmânum dönmezin niye döneyin pîrümden

9 Kâzım bize bir niʿmetdür Hudâdan Râzîdur Hak ʿAlî Mûse'r-Rızâdan
Muhibbüz Takîye kâlû belâdan dönmezin niye döneyin pîrümden

10 Nakî Hakdan imâm-ı pîşvâdur ʿAskerî düşmene tîg-i kazâdur
Muhammed Mehdî hod sırr-ı Hudâdur dönmezin niye döneyin pîrümden

11 Usûlîyem Hak kapusına geldüm cân u dilden erenlere kul oldum
Pîrler işiginde ben Hakkı buldum dönmezin niye döneyin pîrümden

Daha çok tasavvufi görüşlerini lirik bir tarzda anlattığı bu musammat örnekler de değerli olmakla birlikte, Usûlî'nin çok okunup beğenilmesini sağlayan asıl şiirleri gazelleridir. Çeşitli *Dîvân* nüshalarında bulunan bu gazellerin sayısı 152'dir. Konularını genelde ilâhi sevgiliden ve aşktan alan, düşündüklerini fazla dolandırmadan sade bir tarzda anlatan, basit teşbihler, mecazlar ve tasavvufi sembollerle süslenen bu şiirleri asıl çekici kılan unsur, şairin samimiyetidir.

Usûlî'nin gazelleri 5 ile 15 beyit arasında değişir. 5 ve 7 beyitli gazeller sayıca daha çoktur. Bu şiirler, dil bakımından çağının diğer örneklerine oranla daha sadedirler.

Türk edebiyatında gazel denince akla gelen beyit sayısı, daha çok beş, yedi, bunlara göre daha az oranda da dokuzdur. Elbette edebiyat tarihinde müzeyyel gazel adı verilen daha uzun örneklere de rastlanır. Oysa örneğin Nesîmî gibi bazı şairlerde daha uzun gazel örneklerine sıklıkla tesadüf edilmektedir. Nesîmî'de yer alan bu uzun şiirler konu itibariyle sanki gazeli aşan örneklerdir. Daha çok da bir fikri ya da felsefi düşünceyi dile getirirler. Benzer örneği daha az sayıda olmakla birlikte Usûlî'de de görmekteyiz. *Dîvân*'da yer alan 1, 29, 41 ve 79. gazel bu açıdan gözden geçirilebilir. Örnek olarak burada ortak özellikler gösteren 131. gazeli sunuyorum:

Gönül ʿibret gözin açup gözet bu sırr-ı pinhânı
Temâşâ eyle eşyâda cemâl-i sunʿ-ı Yezdânı

Cihâna seyre gelmişsin temâşâgâhın olmışdur
Zemînün bâgı vü râgı semânun kasr u eyvânı

Şehenşâh-ı dü ʿâlemsin senünçün zînet olmışdur
Bugün bu taht-ı tahtânî ile bu tâk-ı fevkânî

Ne zîbâ kasr olur kasr-ı vücûdun hîç kusûrı yok
Eger seyl-i havâdisden harâb olmazsa bünyânı

Güzel eglencedür bâzâr-ı dehrün sûd u sevdâsı
Eger taʿcîl idüp dest-i ecel dirmezse dükkânı

Gönül kim Tûr-i Sînâdur tecellî maʿdenidür bu
Hezârân Pûr-ı Sînânun kim olur bunda ʿirfânı

Harîm-i tâʿat-ı ʿışka kadem kılmaz isen başun
Varılmaz günde bin kerre urursun yire pîşânı

Necât istersen emvâc-ı belâdan pîre teslîm ol
Ki çekmez keştî-i Nûha girenler havf-ı tûfânı

İriş bir kâmil insâna ki yaʿnî Hızrı mürşid kıl
Bu zulmât-ı tabîʿatda ararsan âb-ı hayvânı

Ararsan Kaʿbe-i maksûda râhın câhile uyma
Kulaguz itme kendüne sakın gûl-î beyâbânı

Er isen ihtiyât eyle ʿacûz-ı dehrün âlinden
Ki Rüstemler zebûn eyler bu Zâlün ʿözr ü destânı

ʿAlî gibi hakîkat mâlik oldun mülke billâhi
Sıdunsa kuvvet-i lâ-havl ile bâzû-yı şeytânı

Tenezzül sâlik-i râha hakîkatde terakkîdür
Kemâle kâbil olmaz mâh-ı nev bulmazsa noksânı

Oluban dâne-i hırs ile küstâh âdemî dervîş
İnüp yirlere ʿarz itdi Hudâya pây-mâçânı

Usûlî ʿışk-ı tahkîkün delîli şevk u hâletdür
Ki mihrün kendü nûrıdur yine kendüye burhânı (G 131)

Bu tür uzun gazeller yine hem ahenk hem tema bakımından Usûlî'nin şiir özelliklerini yansıtmakla birlikte fikrî tarafları, yani bir anlamda da didaktik özellikleri daha ağır basmaktadır. Örneğin şu şiirde karşımıza çıkan lirik anlatım, yukarıdaki örnekte kısmen aksamaktadır:

İsteme zâhidden ey dil ʿışk-ı cânân yolların
Tanrı içün sorma her nâ-dâna ʿirfân yolların

Tâ harîm-i kûyunı itmeye nâ-mahrem tavâf
Kesdi işbu dîde-i hûnî beyâbân yolların

Bilmezem yâ Rab ki peyki Yûsufun kandan gele
Seyle virdi dîde-i Yaʿkûb Kenʿân yolların

ʿIşkdandur sûz u hâlet dilde zîrâ şu kadar
Gösteren pervâneye şemʿ-i şebistân yolların

Râhun üzre ger duram incinme sultânum bana
Beklemek câʾiz durur mûra Süleymân yolların

Ey Usûlî ʿışka mâniʿ olımaz taʿn-ı rakîb
Baglayımaz hâr u hes deryâ-yı ʿummân yolların

Bin niyâz eyle sabâ ben hâk-i pâdan yüz süri
Hazret-i Monlâya varursan Karaman yolların (G 97)

Usûlî Dîvânı'nda yer alan bu gazellerin bir kısmı, yukarıda anlatıldığı gibi sadece Nesîmî'ye değil, kendinden önce yazılmış bazı şiirlere naziredir. Günümüzde önemini yitirmiş olmasına rağmen nazire yazmak, eski şiirimizde çok canlı olarak yaşayan yaygın bir gelenekti. Sevilmiş bir şiire, aynı vezin ve kafiyede olmak üzere yazılmış benzer şiirler anlamına gelen nazire, divan şiirinin konuca fazla değişkenlik göstermeyen yapısının tabii bir sonucu gibidir. Bir yarışma havası taşıdığı için nazire, yazan açısından bir sınavı da beraberinde getirir. Pek çok divan şairi gibi Usûlî de bu yolda şairliğini denemiş, kısacası bu imtihana girmiş ve zaman zaman da tanzir ettiği şiirden daha güzel örnekler ortaya koymuştur. Nazireler, ayrıca nazire yazan şairin yetişirken kimlerden etkilendiğini de gösteren belgelerdir. Divan edebiyatının bu yaygın geleneği açısından Usûlî'nin şiirleri değerlendirildiğinde, onun epeyce şaire nazire yazdığı, kendisine de pek çok nazire yazıldığı görülecektir.

Usûlî, kendinden önce yaşamış olan Resmî, Nizâmî, Ahmedî, Atâyî, Cem Sultan, Sehî, Şeyhî, Hüznî, Hâfız, Ahmed Paşa, İshâk Çelebi, Hayretî, Selîmî, Necâtî, Vasfî, Tâliî, Caʿfer gibi şairlere nazireler yazmıştır. O da Fevrî, Tavâfî, Nutkî, Nisâbî, Sehâbî, Sebzî, Şemsî, Hudâyî, Selîkî, Hızrî, Tertîbî, Mahvî, Hayalî, Sâbirî, Yahyâ Bey, Derûnî, Behiştî, Kâsım Bey, Meâlî, Zâtî, Merâmî, Muhibbî, Firâkî Vâiz, Kâmilî, Mustafa Çelebi, Sabûhî, Şâirî ve Bâkî gibi şairler tarafından tanzir edilmiştir. Şu mecmualarda bu tür örnekleri görmek mümkündür: *Pervâne Bey Mecmûası*'nda bir kısmı zemin şiir 36 örnek, Edirneli Nazmî'nin *Mecmau'n-Nezâir*'inde 23

şiir, *Livâyî Bey Mecmûası*'nda 1 şiir; Atatürk Kitaplığı, Belediye Yazmaları, K. 000007 numarada kayıtlı şiir mecmuasında 3 gazel; Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet Bölümü, K. 479 numarada yer alan yazmada 1 şiir; İzmir Milli Kütüphane, Nr. 1467/14'te yer alan yazmada 1 şiir; Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesi'ndeki 13450 numaralı mecmuada 1 gazel; Millet Kütüphanesi'nde yer alan Ali Emiri Manzum 635 numaralı *Mecmûa-i Eşʿâr*'da 35 gazel ve 1 mensur parça; Milli Kütüphane, Yz A 7301 numaraya kayıtlı *Mecmûa-i Eşʿâr*'da 30 gazel (Bu mecmua Usûlî'nin şiirleriyle başlamaktadır); Milli Kütüphane 06 Hk 319/1 numaralı şiir mecmuasında 2 musammat; Milli Kütüphane, Nr. Yz A 801'de bulunan mecmuada 1 gazel; Milli Kütüphane, Nr. Yz A 7521'deki şiir mecmuasında 1 şiir; Milli Ktp. Yz A 1641, Milli Ktp. Hk 319/1, Süleymaniye Ktp. Ali Nihat Tarlan 67/1'da kayıtlı yazmalarda birer şiir; Süleymaniye Kütüphanesi, Ali Nihat Tarlan Bölümü, Nr. 59'da bulunan *Mecmûa-i Eşʿâr*'da 1 gazel; Süleymaniye Kütüphanesi, Galata Mevlevihanesi Bölümü, Nr. 161'de bulunan şiir mecmuasında 1 gazel; Süleymaniye Kütüphanesi, Hacı Mahmud Efendi, Nr. 5214'te kayıtlı mecmuada *Dîvân*'da yer almayan 1 müseddes; Süleymaniye Kütüphanesi, Nuri Arlasez Nr. 263'te yer alan *Mecmûatü'l-Eşʿâr*'da 1 gazel; Süleymaniye Kütüphanesi'nde yer alan 5790 numaralı şiir mecmuasında 1 tahmis; H. Hüsnü Paşa 1031 numaralı *Mecmûa-i Nezâir*'de 4 gazel; Süleymaniye Kütüphanesi, Esad Efendi Bölümü 3424 numaralı *Mecmûa-i Kasâid*'de 1 gazel; Nuruosmaniye Kütüphanesi, Nr. 4967'de kayıtlı *Mecmûa-i Eşʿâr*'da 1 tahmis; Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan Bölümü, Nr. 1972'de kayıtlı *Mecmûa-i Eşʿâr*'da 2 gazel; Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki Revan 1965 numaralı şiir mecmuasında *Dîvân*'da olmayan 1 tercîʿ-bend ve 1 kaside yer almaktadır. Daha detaylı çalışmalarla bu örneklerin bir miktar daha artacağına da kuşku yoktur. Özellikle *Dîvân*'da yer alan ilk gazele yazılan çok sayıda nazire, bu şiirin edebiyat tarihimizdeki yerini göstermesi bakımından ilginçtir.

Bu dağılımdan ve *Dîvân* nüshalarının sayılarından anlaşıldığı kadarıyla Usûlî'nin etkin bir takipçi kitlesi vardır. Evliya Çelebi, şiirlerinin Mısır'da Gülşenî çevrelerinde Fuzûlî, Örfî ve Hayyâm'ın şiirleriyle birlikte okunduğunu belirtir.

Hadis Derleme ve Tercümesi bazı nüshaların başında yer alır (AE, Z, A, A3, P ve İ1 nüshaları). Bu örneklerin bazı kaynaklarda belirtildiği gibi kırk veya seksen değil, 69 hadisin birer kıtʿayla Türkçeye çevrilmesinden, bunlardan sonra da Hz. Ali'nin "Sad-Kelime-i Alî" (Ali'nin Yüz Sözü) adıyla meşhur Arapça vecizelerinin aynı biçimde dilimize uyarlanmasından ibaret olduğu görülecektir (Ceyhan 2003: 153).

Önce Arap edebiyatında, ardından Fars ve Türk edebiyatında görülmeye başlanan kırk hadislerin dinî edebiyat içinde önemli bir yeri vardır. Hz. Muhammed'in "Ümmetim içinden din emirlerine dair kırk hadis ezberleyeni, Allah kıyamet günü fakih ve âlim olarak diriltir." hadisi bu tür eserlerin hazırlanmasında temel hareket noktası olmuştur. Türk şairleri bu konuda 14. yüzyıldan itibaren gerek mensur gerekse manzum ya da karışık olarak dikkate değer örnekler vermişlerdir. Nevâyî, Fuzûlî, Nevʿî, Latîfî, Hakânî, Nâbî gibi Türk edebiyatının önde gelen birçok müellifi kırk hadis tertip etmiştir (Ceyhan 2003: 153). Usûlî de bu alanda eser veren öncü şairlerden biridir. Usûlî, Hz. Peygamber'in hadislerini dilimize nazmen çevirirken, İran ve Türk şairlerinin kırk hadis tercümelerinde en çok kullandıkları *feʿilâtün mefâʿilün feʿilün* kalıbını tercih etmeyip, tercümesinde *fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün* aruz kalıbını kullanmıştır. Şair sözlerine doğrudan doğruya hadislerin tercümesiyle başlamış; çalışmasında bu tür eserlerin çoğunda görülen Allah'a hamd, Hz. Peygamber'e salât ü selâm, naat, telif sebebi, hâtime gibi bahislere yer vermemiştir. Bu çalışmadan anlaşıldığı kadarıyla Usûlî, her Osmanlı aydını gibi İslâmî bilgilere vâkıf bir şairdir. Usûlî'nin seçtiği hadisler muhteva bakımından da, iman ve ahlak mevzularını konu olarak alır. Hem tercümede izlediği yol, hem de muhteva bakımından şu şiir örnek olarak verilebilir:

Bu cihân içre garîb âdem gibi dirlik diril
Âhiret sana vatandır ana ʿazm etmekde ol

Yâ meger yol gibidir dünyâ vü şol yolcu gibi
Durma vü eglenme bir sâat geçip gitmege ol (Ceyhan 2003: 166)

Çevirdiği hadislerin bir kısmında onun yaşadığı hayatın yani tasavvufun izdüşümleri sayılabilecek, hadislerin zâhirî manaları yanında bâtınî

manalarını da fark ve "keşf" ettiğini gösterecek örnekler de bu çeviride karşımıza çıkmaktadır. Mesela; "Hepiniz birer görüp gözeticisiniz; hepiniz de görüp gözettiklerinizden mes'ulsünüz." manasındaki hadisin akla ilk gelen karşılığından başka, bâtınî manasına, yani kişinin akıl ve iradesiyle idare ettiği öz varlığından, duyu ve organlarından mes'ul tutulduğuna da dikkat çeker:

Her kişi bil kim şoban gibidür iderler su'âl
Kim elün altındagına n'eyledün n'itdün diyü

Cümle a'zâ vü kuvâ dahi ra'iyyet gibidür
Sorılur hem anları n'itdün niçe gütdün diyü (Ceyhan 2003: 173)

Tasavvuf düşüncesinde Hz. Ali'nin mühim bir yer tuttuğu, bazı tarikat mensuplarının silsilenamelerinde onu yollarının başı saydıkları bilinmektedir. *Usûlî Dîvânı*'nda da Hz. Ali ve onun neslinden gelen on iki imam sevgisi pek çok şiirde sıklıkla vurgulanır. Usûlî, hadis tercümelerinin sonunda şefaatini ümit ettiği Kevser Sâkîsi'nin (Hz. Ali)'nin sözlerinden onunu yine aynı şekilde nazmen Türkçeye çevirmiştir. Onun bu vecize tercümeleri *Dîvân*'ının mevcut nüshalarının bir kısmında bulunmakta, hadis çevirilerinden sonra "Min Kelimâtı Hz. Aliyyü'l-Velî Kerrema'llâhu Vechehu, Tercüme-i Kelimât-ı Hazreti Alî" gibi başlıklar altında yer almaktadır.

Tercüme ile şerh arasında bir yaklaşımla çevrilen hadisler, hem İran hem de Türk edebiyatındaki pek çok örnek gibi kıt'alar hâlinde Türkçeye kazandırılmışlardır. Kıt'alar, ikişer beyitten müteşekkildir.

Bu tercümelerde şair, genellikle asla sadık kalmış, şerh mahiyetindeki açıklayıcı kelimelerin de asıl manayı takviye edici olmalarına dikkat etmiştir.

Usûlî'nin bir başka eseri olan *Mi'râciyye*, 109 beyitlik bir çalışma olup İslâmî edebiyatların en sevilen konularından biri olan Miraç hadisesini işlemektedir. Türk edebiyatında mi'râciyyelerin bir kısmı müstakil eserler olarak yazılırken bir kısmı da divanlar içinde yer almaktadır. Usûlî de *Dîvân*'ında böyle bir mi'râciyyeye yer verir. Bu çalışma da türün benzer örnekleri gibi mesnevi tarzında kaleme alınmıştır. Mi'râciyyelerde Hz. Peygamber'in

miraca yükselmesi anlatılır. Bunların bir kısmında olayın detaylı oluş şekli verilirken bir kısmında daha çok felsefi tarafı dile getirilir. Usûlî'nin *Mi'râciyye*'si bu ikinci gurup eserlerdendir. *Mi'râciyye* şu nüshalarda ve çoğu kez başta yer alır: Ç, AE, H, L, S (eksik), Ö (eksik), P, B, A, A3, O, Z, A2, A4.

Usûlî, *Dîvân*'ının birçok yazmasında bu eserin bir parçasıymış gibi yer alan *Şehr-engîz*'inde aşk derecesinde bağlı olduğu ve hayatının Mısır hariç tamamını geçirdiği Vardar Yenicesi'nin güzellerini ve güzelliklerini anlatır. *Şehr-engîz*, toplam 293 beyitten meydana gelir ve bu hâliyle edebiyatımızın uzun şehrengîzlerinden biridir.

Bu tarz eserlerde var olan usule göre bir münacatla başlayan şiir, yine benzer örnekler gibi mesnevi nazım şekliyle kaleme alınmıştır. Usûlî *Şehr-engîz*'e iki yakarışla (münacat) başlar. Genellikle dünyevi aşkın ele alınacağı örnekler olması hasebi ile şehrengîzlerde şairler genelde bu metinlere af dileme babında münacatla başlarlar. 18 beyit tutan bu bölüme şair, nefsinin baskısından şikâyet ile başlar. Nefsiyle mücadelede başarılı olması için Tanrı'nın yardımını ister. 19. beyitten itibaren ise mecazî aşk anlatılır. Bu bölümde de hevâ-yı aşka uyanlar kınanır.

Dime uslu isen râzunı meste
Yakın olma sakın şehvet-pereste (33)

diye kendine öğütler verir. Çareyi de

Er isen pâk-dâmen pâk-bâz ol
Hemîşe serv gibi ser-firâz ol (50)

şeklinde ifade eder. Sık sık yalancı aşka kapılmışlıktan kurtarması için Allah'a yalvarır. İstediği aşk, gerçek aşk yani Tanrı sevgisidir.

Usûlî'nin bu eserinde, şehrengîzlerde pek rastlanmayan bir örnekle de karşılaşılır. Bu, *Şehr-engîz* içinde yer alan yaklaşık on satırlık bir mensur metindir. 82. beyitten sonra aşkı yücelten ve secili cümleciklerle kaleme alınan bu parça, içeriği itibariyle şairin genelde anlattıklarından ve özellikle şehrengîzde dile getirilen konudan farklı değildir. Şair, tıpkı mensur eserlerde zaman zaman karşılaşıldığı gibi mesnevisinin içine konunun akışı içinde, aşkın anlatıldığı bir mensur bölüm yerleştirerek bir farklılık oluş-

turmak istemiştir. Sözü edilen bu metin secilerine göre sıralandığında ikili fasılalardan meydana gelen ama klasik nesrin örneklerine göre sade sayılabilecek bir tabloya dönüşür. Bu yalın anlatım da aslında Usûlî'nin genel üslubuyla örtüşmektedir:

Eger murâd ister isen ʿışk odından taşra çıkma
ve ittihâd diler isen gönül şehrine gir yabana bakma.
Ki zîrâ ʿâşıkı ʿâşıklık kisvesiyle meşhûr
ve maʿşûkı maʿşûklık hilʿatiyle magrûr iden ʿışkdur
Bu dünyâda nice şehr ü şehristân ola ki senün vücûdundan ʿacâʾib ola
ve bu ʿâlemde nice bâg u bostân ola ki senün tabʿundan garâʾib ola
Saltanatda niçe pâdişâh ola ki senün rûhundan ʿazîz ola
ve memleketde niçe vezîr ola ki senün ʿaklundan kâmil ü ehl-i temîz ola
Niçe zîrek ola ki senün fikrün anı geçmeye
ve nice mahbûb ola ki nefs-i nâtıkanun hüsni ana güzellik hilʿatin biçmeye
Niçe şeb-çerâg ola ki gözlerün gibi oturdugı yirden felekler kubbesin rûşen eyleye
ve niçe kıymetlü gevher ola ki kulagun gibi melekler ʿibâdet-hânesin gülşen eyleye
Zebânun gibi bir bülbül mi ola ki cân bâgın müzeyyen eyleye
ve dehânun misli bir gonca mı var ki cihân esrârın mübeyyen eyleye
Zâtun bir deryâdur ki cevher ile mâlâmâl
ve sıfâtun bir sahrâdur ki şakâʾık-ı hakâʾıkla pür gunc u delâl olmışdur.

Denebilir ki genelde klasik örneklere benzemeyen *Usûlî Dîvânı*, *Şehr-engîz* arasına yerleştirilen bu mensur parça ile de başka şehrengîzlerde görmediğimiz bir farklılık içermektedir.

Şehr-engîz'in sonraki bölümlerinde de dünyanın geçiciliğine vurgu devam eder. Usûlî, pek çok yeri gezip dolaştığını söyledikten sonra sözü övmek üzere Yenice'ye getirir. Şair Yenice'nin güzelliğini anlatmak üzere Hıtâ ve Çin diyarı gibi bazı mitolojik bölgelerden hareketle buranın emsalsiz oluşunu vurgular. Bu bölümde Usûlî, şehrin doğal güzelliklerinden çok beşerî sermayesi üzerinde durur ve yöre halkına dair önemli bilgiler verir. Buna göre Yenice içi sipahi, beyzâde, filozof, âlim, kâmil ve hüner sahibi kimselerle dolu bir şehir olup cahili olmayan bir yerdir.

İçinde âlim ü kâmilleri çok
Kamu ehl-i hüner bir câhili yok (Şhr. 107)

beyiti, yöre halkının durumunu tanımlar. Bu bölümden sonra şair, “Diğer Hasb-i Hâl” başlıklı ikinci bölümde geceyi ve bu karanlık âlemde sıkıntılarıyla başbaşa kalışını anlatır. Rüyasında sevdiğini görüp konuşmasıyla yirmi dört beyitlik bu kısım da sona erer. 157. beyitle başlayan “Sebeb-i Tavsîf-i Dilberân” bölümüne ise Usûlî, sabahın oluşunu tasvir ederek başlar. Rüyasında sevdiğini gördüğü için doğan günle birlikte içi ışıyan şair, bir dostuyla karşılaşır ve bu yakın arkadaşı ona,

Sürersin naʿt-ı maʿnîde eger at
İdersin sen niçe ferzâneyi mat (Şhr. 173)

şeklinde hitap ederek kendisinden *Yenice şehrinin güzellerini* övmesini ister. Divan edebiyatından pek çok eserin yazılma sebebi olarak karşımıza çıkan ve hemen tamamı kurmaca olan bu bölümde şair, yine usûl gereği kendinin böyle bir eseri meydana getirecek yetenekte olmadığını belirtip şairce naz ederse de dostu onun şairlik gücünü överek ısrar eder ve sonunda Usûlî,

Velî sözdür cihân içinde meşhûr
Dimişlerdür ki el-meʾmûru maʿzûr (Şhr. 200)

diyerek *Şehr-engîz*'i yazmaya karar verir. 207. beyitten itibaren bir münâcâtla eserine devam eden şair, *Şehr-engîz*'ini değerli kılması için Allah'a yakarır. Sonra da bir girizgâhla güzellerin tasvirine geçer. Bu bölümde şair Yeniceli dokuz güzelden söz etmektedir. Bunlardan Hüseyin, İbrâhim, Hızr ve Süleyman asker sınıfındandır, çarşı esnafı olarak Zerger (kuyumcu) Memi ve Terzi Mustafa anılmaktadır. Babasının ismiyle anılan Voyvodaoğlu Mustafa, Fîrûzezâde ile sadece ismi söylenilen Mustafa'nın mesleği ile ilgili bir bilgi yoktur. *Şehr-engîz*'de her güzele ayrılan beyit sayısı farklıdır. Örneğin birinci güzel on bir beyitle tasvir edilirken bu sayı ikincide beş, üçüncü, beşinci altıncı, yedinci ve sekizincide dört, dördüncüde sekiz beyit olmuştur. Gerçi birinci güzelin övülmesi sırasında nüshalar arasında ciddi farklar ortaya çıkmış, mesela iyi bir nüsha olan Ç nüshasında 222. ve 223. beyitler, O nüshasında ise 225, 226 ve 227. beyitler yoktur. Bu ciddi farklara

rağmen yine de kalan sayı diğerlerine ayrılandan daha fazladır. Dördüncü bendin sekiz beyit olmasını ise iki kişinin bir arada övülmesiyle açıklamak mümkündür.

Asıl bölümde karşımıza çıkan tasvirlerde ağırlık noktasını güzellerin isimleri ve meslekleri etrafındaki kelime ve mana oyunları teşkil etmektedir. Mesela adı Hüseyin olan üçüncü mahbûbdan söz edilirken *Yezîd olsun yolunda vermeyen cân* söyleyişi, Hüseyin adının çağrıştırdığı bir tasvirdir. Üçüncü güzelin mesleğinin sipahilik olduğu söylendikten sonra,

Şu begler kim sipâhî-zâdelerdür
Dil ü cân almaga âmâdelerdür (Şhr. 241)

benzetmesi de meslekle ilgilidir. Dördüncü güzeldeki *Süleyman-karınca*, *deniz-Hızr*, altıncı güzeldeki *sipahi dil almak*, *İbrâhim-Azer*, *İbrâhim-Kâbe*, yedincideki *Halil-kurban*, *Halil-Kâbe*, *Halil-Nemrud*, sekizincide *zerger-altun* bunun başlıca örnekleridir.

Son güzelden sonra dokuz beyitlik bir hâtime kısmı gelir. Şair bu bölümde *Şehr-engîz*'i niçin yazma ihtiyacı duyduğunu kısaca anlatır, övdüğü kişilerin mutlu kılınması için de Tanrı'ya yalvarır.

Vardar Yenicesi hakkında Usûlî dışında Hayretî, Za'fî ve Maksadî de şehrengîzler yazmışlardır. Maksadî'nin iki farklı şehrengîziyle, bir başka ifade ile beş örnekle, Vardar Yenicesi Balkanlarda üzerine en çok şehrengîz yazılan şehir olmuştur. Birbiriyle çağdaş olan Hayretî ile Usûlî'den hangisinin şehrengîzini önce yazdığı bilinmemektedir. Ancak her iki manzumede Terzi Mustafa, İbrâhim ve Hüseyin ortak olarak anılan şahıslardır (Çavuşoğlu 1976). Bu iki şehrengîzden sonra 16. yüzyılın ikinci yarısında yaşadığı tespit edilen Maksadî'nin, Yenice'ye dair yazdığı 65 beyitlik iki şehrengîzden ilki Usûlî'den etkilenmiş gibidir. Şair, Yenice'nin hayatta olmayan şair, âlim ve aydın kadrosunu anlatır.

Usûlî'nin *Şehr-engîz*'inde Vardar Yenicesi'nin insanına yönelik kısa değerlendirmelerin dışında şehirle ilgili belirgin özellikler yoktur. Örneğin Lâmiî'nin (1472-1532) *Bursa Şehr-engîzi*'nde karşımıza çıkan zengin sosyal, kültürel ve coğrafi değerlendirmelerin hiçbirine bu çalışmada rastlan-

maz. *Şehr-engîz*'in bize verdiği yegâne bilgi, Yenice'nin *menba-ı şuarâ* oluşunun sebeplerini sezdirmiş olmasıdır. *Şehr-engîz* bazı yazmalarda müstakilen bulunduğu gibi şu *Dîvân* nüshalarında da genelde *Mi'râciyye*'den sonra yer alır: Ç, AE, H, L, S, P, B, O, Z, A, A3.

Usûlî'nin *Dîvân, Mi'râciyye* ve *Şehr-engîz*'i Mustafa İsen, *Hadis Derleme ve Tercümesi* ise Gürer Gülsevin ve Adem Ceyhan tarafından yayımlanmıştır.

Usûlî Dîvânı'nda yer alan şiirlerin sayı ve şekil itibariyle dökümü ilerleyen sayfalarda yapılmıştır. Onun şiirleri, kullanılan vezinler ve kullanılış nispetleri açısından da ayrıca değerlendirilmelidir. Çünkü Usûlî, kullandığı vezinler açısından da özellik arz eden şairlerdendir. Divan şairlerinin vezin tercihinin aruz olduğu bilinir. Hâl böyle olmakla birlikte bu gelenek içinde yer yer hece ölçüsünü şiirlerinde kullananlar da bulunmaktadır (İsen 1997: 385). Bu şiirlerde kullanılan vezinler ve kullanılış nisbetleri açısından yaklaşılacak olursa şöyle bir tablo ortaya çıkar: *Usûlî Dîvânı*'nda yüz yetmiş altı farklı şiir yer almaktadır. Bu şiirlerde Usûlî, on iki farklı aruz kalıbı kullanmış, ayrıca *Dîvân*'da hece vezniyle yazılmış örneklere de yer vermiştir. Bu şiirlerin, en çok kullanılandan başlamak üzere dağılımı şöyledir:

Vezin	**Şiir Sayısı**	**Yüzdesi**
1. Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	97	%55
2. Mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün	28	%16
3. Fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	14	%8
4. Mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün	11	%6
5. Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ilün	8	%4
6. Mef'ûlü mefâ'îlü mefâ'îlü fe'ûlün	3	%1.7
7. Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	3	%1.7
8. Fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	2	%1.1
9. Mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün	2	%1.1
10. Mefâ'ilün fe'ilâtün mefâ'ilün fe'ilün	1	%0.5

11. Müfte'ilün mefâ'ilün müfte'ilün mefâ'ilün	1	%0.5
12. Müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün	1	%0.5
13. Hece ile	9	%5

Bu tabloyu şöyle değerlendirmek mümkündür: Toplam yüz yetmiş altı şiirin heceyle yazılmış dokuz örneği hariç tutulacak olursa aruz vezni kullanılarak kaleme alınmış manzumelerin sayısı yüz altmış yedidir. Bunların doksan bir adedi remel bahrinin *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbıdır. Söz konusu kalıp, hem ahengi hem de kullanılışının kolaylığı yüzünden Türk şairlerinin en çok benimsediği kalıptır. Hemen her devirde ve her tür nazım şeklinde, özellikle de kaside, gazel ve kıt'alarda çok kullanılan kalıp, Usûlî'de daha çok gazellerde tercih edilmiştir. Türk şiirinde gazellerin üçte birine yakın kısmı bu kalıpta söylenmiştir (İpekten 1986: 86). Usûlî'de ise bu oran epeyce yükselerek %55'e ulaşır.

Usûlî'de sayı itibariyle en çok kullanılan ikinci kalıp hezec bahrinin *mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün mefâ'îlün* kalıbıdır. Bu kalıp da şiirimizin bütün nazım şekillerinde, özellikle de gazellerde çokça kullanılmıştır. Kalıbın şiirimizdeki genel yüzdesi 11,8'dir (İpekten 1986: 48).

Üçüncü sırada yer alan kalıp remel bahrinin *fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün* kalıbı olup Usûlî'nin şiirindeki kullanım oranı %8'dir. Türk şiirindeki kullanım oranı %13 olan bu kalıp da daha çok kaside ve gazellerde karşımıza çıkar (İpekten 1986: 96, 97) . Usûlî'de ise sadece gazellerde kullanılmıştır.

Muzarî bahrinin en çok tercih edilen kalıbı olması yanında, Türk aruzunun da en çok kullanılan aruz ölçülerinden biri olan *mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'îlü fâ'ilün* kalıbı, Usûlî'nin 11 şiirinde karşımıza çıkar. Kullanım yüzdesi altı olan söz konusu kalıp, Türk şiirinde %12'lik bir kullanım sıklığına sahiptir (İpekten 1986: 110). Kalıp hem Türk şiirinde hem de Usûlî'de gazel vezni olarak karşımıza çıkar. Usûlî mersiyesinde de bu vezni kullanmıştır.

Usûlî'de fazlaca kullanılan vezinlerden biri de hezec bahrinin *mefâ'îlün mefâ'îlün fe'ûlün* kalıbıdır. Şairimizde %4 oranında kullanılan bu kalıp, kı-

salığı ve işlekliği dolayısıyla daha çok mesnevi nazım şekliyle kaleme alınan örneklerde karşımıza çıkar. Kalıp Türk şiirinde de mesnevi vezni olarak bilinir ve şiirimizdeki kullanım oranı %5 civarındadır (İpekten 1986: 54).

Usûlî Dîvânı'nda bunların dışında kullanılan kalıpların tercih edilişi de Türk şiirindeki genel yapıyla uyum içindedir. Örneğin üç şiirde kullanılan *fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* remel kalıbı, şiirimizde mesnevi vezni olarak bilinir (İpekten 1986: 90). Usûlî de söz konusu kalıbı mesnevilerinde kullanmıştır.

Bunların dışında kalan ve az sayıda şiirde kullanılan kalıplarsa hemen bütün şairlerce pek tercih edilmeyen örnekler olarak karşımıza çıkar.

Kullanılan kalıp sayısına gelince Usûlî, bu bakımdan da ortalama rakamlara yakın bir noktada yer almaktadır. Türk şiirinde şairlerin kullandıkları ortalama kalıp sayısı 15-20 arasındadır (İpekten 1986: 147). Usûlî'nin kullandığı kalıp sayısı 12'dir.

Usûlî'nin yaşadığı çağ, aruz ölçüsünün artık Türk şiirinde başarıyla kullanılmaya başlandığı bir dönemdir. O da ufak tefek aruz kusurlarına rağmen bu alanda başarılıdır. Bu kusurların özellikle de sıkça tesadüf edilen imâlelerin, kanımca sebebi, özellikle vokabüleri arasında çok sık kullandığı Türkçe kelimelerdir. Bu kadar yoğun Türkçe kelime, adeta şairi bu kusurlara zorlamaktadır. Mısralarda nadiren rastlanan hece eksikliklerinde ve fazlalıklarında ise kusurların şairden çok müstensihlere ait olduğu düşünülebilir.

Çağdaşları çerçevesi içinde düşünüldüğünde Usûlî'nin, başka şairlerden ayrılan önemli bir özelliği vardır; bu, divan şairlerinin az kullandıkları hece veznini epey yüksek oranda kullanmasıdır. *Dîvân*'da hece ile yazılmış dokuz şiir yer almaktadır. Şairin genelde yalın olan dili, özellikle bu şiirlerde daha da tekellüfsüz ve yabancı kelimelerden arınmış bir görünümdedir. *Dîvân*'da musammatların son örneği olarak yer alan,

Yeniceden esen seher yilleri
Bana Sultân Mustafâdan haber vir
Unutdı mı gurbetteki kulları
Bana Sultân Mustafâdan haber vir

manzumesi, pek çok âşık edebiyatı örneğinden daha sadedir. Hece ile yazılan şiirler, tıpkı Yunus'ta olduğu gibi musammat gazel tarzındadır. Bunlar ortadan ikiye bölündüklerinde karakteristik dörtlükler hâline gelmektedirler.

Sonuç olarak Usûlî, yetiştiği ortam, kişisel becerileri ve bunlarla yoğrulmuş kişiliği ile 16. yüzyıl Osmanlı edebiyat tarihine değer katmıştır. Şiirlerinin de yaşadığı dönemden itibaren Osmanlı coğrafyasının hemen her tarafında ve her dönemde okunduğu, farklı mecmualarda yer aldığı söylenebilir. Bu anlamda onun Batı Türkçesi çerçevesinde gelişen ve Yunus Emre'den itibaren giderek olgunlaşan tasavvufi şiirin Türkçe olarak gelişimine ciddi katkılar sağladığını da ifade etmek gerekir.

USÛLÎ DÎVÂNI'NIN NÜSHALARI

Usûlî Dîvânı'nın on dördü yurt içi, altısı yurt dışında olmak üzere yirmi nüshası mevcuttur.

Dîvân'ın bulunduğu kütüphaneler, yanlarındaki kısaltmalarla birlikte şöyledir:

H Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine, Nr. 931
O Zagrep Bilim ve Sanat Akademisi Kütüphanesi, Nr. OZJA 1861
B Belgrad Üniversitesi Kütüphanesi, Nr. 43666
Ç Çorum İl Halk Kütüphanesi, Feyzi Paşa Kitaplığı, Nr. 2209/2
V Süleymaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Bağdatlı Vehbi, Nr. 1554/3
Z Zagrep Bilim ve Sanat Akademisi Kütüphanesi, Nr. OZJA 29/4 (Babinger Koleksiyonu)
AE Millet Yazma Eser Kütüphanesi, Ali Emiri Manzum, Nr. 31
L Süleymaniye Kütüphanesi, Laleli, Nr. 494/2
S Selim Ağa Kütüphanesi, Kemankeş Emir Hoca, Nr. 446
A1 Milli Kütüphane, Nr. 06 Mil Yz A 8566/5
A2 Milli Kütüphane, Nr. 06 Mil Yz B 191/2
A Milli Kütüphane, Nr. 06 Mil Yz A 3304
A4 Milli Kütüphane, Nr. 06 Mil Yz A 8118/2
A3 Milli Kütüphane, Nr. 06 Mil Yz FB 224/2
Ö Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kitaplığı, Agâh Sırrı Levend Yazmaları, Nr. 510
P Paris Bibliotheque Nationale, Nr. AF 284
YK Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Nr. 441
YK1 Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Nr. 512/1 (Gazeller Kısmı)
İ British Museum, Nr. Or. 1151 Add. 7917
İ1 British Museum, Nr. Or. 1151

Yukarıdaki değerlendirmeye göre *Usûlî Dîvânı*'nın, şairin yaşadığı dönemden itibaren bu konumdaki şairler açısından değerlendirildiğinde, en azından bir süre, ilgiyle takip edildiği anlaşılıyor. Bu nüshalardan nitelikli üç tanesi şairin yaşadığı Balkan coğrafyasındaki kütüphanelerde, ikisi Zag-

rep, biri Belgrad'da yer almaktadır. Metnin kurulmasında esas alınan bir diğer önemli nüsha olan Bağdatlı Vehbi de aynı coğrafyada, bugün Arnavutluk sınırları içinde Ergirikasrı'nda yazılmıştır. Paris ve İngiltere nüshaları büyük ihtimalle sonradan buradaki koleksiyonlara eklenmiştir. Evliya Çelebi'nin şairin, Osmanlı dönemi Gülşenîliği açısından önemli bir merkez olan Kahire'de ilgiyle okunduğunu belirtmesine rağmen Mısır'daki yazmalar arasında *Usûlî Dîvânı*'na rastlanmamış olması şaşırtıcıdır. *Usûlî Dîvânı* ile ilgili dikkat çeken bir başka husus da yazmaların pek çoğunda Garîbî ve Hayretî ile ilgili şiirlere rastlanmış olmasıdır. Böylece hemşehri ve çağdaş olmalarının ötesinde bu üç ismin aynı zamanda yakın dost ve benzer düşünceler içinde oldukları, bir kez daha tescil edilmektedir. Bir hemşehrilik alakası olmaksızın benzer şekilde Fuzûlî'ye ait şiirlerin de pek çok yazmadaki ortaklığı, Türkçenin lirik geleneğinin üstadı olan Fuzûlî'nin etkilerinin nerelere kadar uzandığını göstermektedir.

Elimizdeki bu yirmi yazmanın onunda istinsah tarihi mevcuttur. Bir yazmanın da (S) vakıf kaydından yaklaşık tarihini söyleyebilme imkânına sahibiz. Tarihi belli nüshaların hiçbiri müellif hattı olmadığı gibi, şair hayattayken istinsah edilmiş örneğe de rastlamıyoruz. Ama istinsah tarihleri açısından dikkat çeken bir nokta, bu on yazmanın altı adedinin 1551 ile 1565 yılları arasında, yani on dört yıllık bir zaman aralığında çoğaltılmış olmasıdır. Elimizdeki tarihi belli ilk nüsha, 1551 yılında, yani şairin ölümünden on üç yıl sonra yazılmıştır (A2). Bunu takiben 1553 (YK1), 1556 (H), 1561 (O), 1562 (A1), 1565 (İ) yıllarında yazılmış beş nüsha daha elimizde mevcuttur. 1651(Ç), 1687 (Ö) ve 1697 (L) yılları arasında üç nüsha daha istinsah edildikten sonra *Usûlî Dîvânı* adeta unutulmuştur. Vakıf kaydından yaklaşık tarihini söyleyebildiğimiz S nüshası ise 1730 tarihini taşımaktadır ama bu rakamlandırma tahmine dayalıdır.

Usûlî Dîvânı yazmaları müstensihler açısından değerlendirildiğinde 20 nüsha içinde sadece beşinde (Ç, B, A2, YK, YK1) müstensih adının belli olduğu görülmektedir. Ayrıca bazı yazma örneklerinde karşılaştığımız gibi bu müstensihler tanınmış isimler değildir.

Bu nüshalar yazılış tarihleri ve muhtevaları dikkate alınarak şöyle sıralanabilir:

H Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine, Nr. 931

Baş: Āferīn ol pāke cān-ı pākden
Kim bizi yaratdı müştī ḫākden

Son: Bī-cihetdür nuṭḳa gelmez genc-i ẕātum vaḥdeti
Her kemālātı muḥīṭ oldı ṣıfātum vaḥdeti

Yaprak: 65
Ölçüler: 210x125
Satır: 15
Yazı: Taʿlik
Kâğıt: Âharlı
Cilt: Şemseli kahverengi deri
İstinsah tarihi: 964/1556
Müstensih: -

Mevcut nüshaların tarihi eski ikinci örneğidir. 5 kaside, 9 musammat, 142 gazel, 1 miʿrâciyye, 1 şehrengîz ve 4 kıtʿa ile içinde en çok şiiri ihtiva eden nüshalardan biridir. H nüshasında 119. ve 120. gazellerin peş peşe olmayışları arada bir sayfanın kopmuş olabileceğini gösterir.

O Zagrep Bilimler Akademisi, Codices Orientales Alexii Olesnicki Kolleksiyonu, Nr. 1861

Baş: Hīç niyyetsüz cihān içre dürüst olmaz ʿamel
İnneme'l-aʿmālü bi'n-niyāt buyurdı resūl

Son: Cihānda ʿāşıḳ olan bī-laḥm olmaz
Anuñçün bī-laḥm olan ʿāşıḳ olmaz

Yaprak: 80
Satır: Değişik
Ölçüler: 145x212 mm
Yazı: Taʿlik kırması
Kâğıt: Âharlı
Cilt: Deri
İstinsah tarihi: 969/1561
Müstensih: -

Bu nüsha, hadis çevirileri ile başlar (1b-10b), 11a'da *Miʿrâciyye* yer alır fakat 12b sonunda reddâdenin işaret ettiği şekilde yeni sayfa başlamaz ve 58. beyitten 86. beyite kadar *Miʿrâciyye* eksiktir. 17a ortasında *Şehr-engîz* başlar ve 24b başında yerini kasidelere bırakır. Bu nüshada 4 kaside (Farsça kaside eksik), 8 musammat, 140 gazel, 4 kıtʿa yer alır. Bu kısımdan itibaren normal sıraya göre devam eden şiirlerde birkaç eksiklik vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz: Pek çok nüshada *Varsağı* başlığı ile yer alan on iki imam övgüsü bu nüshada 143. gazeli takiben dörtlük değil, beyit şekliyle yazılmıştır. *Yeniceden esen seher yelleri - Bana Sultân Mustâfadan haber vir* dizeleri ile başlayan şiir bu nüshada varsağıdan sonra gelir (79a). O nüshasının müstensihinin özensiz bir tavır sergilediği, yer yer mısralarda atlamalar yaptığı, okunması zor kelimeleri kendine göre resmettiği dikkati çeker. Benzer şekilde müstensih, *ki*, *ve* gibi çok tekrarlanan kelime ve redifleri çoğu kez ihmal eder, tamlama ve noktalara özen göstermez. Yazma, kıtʿalarla biter. 4. kıtʿadan sonra *Dikkat ile eylesen levh-i zamîre bir nazar* mısraı ile başlayan beyit ile *Kanı bir sarrâf ile...* başlayan kıtʿa (Bu 141. gazelin iki beyitidir) sadece 06 Mil Yz A 8566-5 numaralı yazma (A1) ile bu nüshada mevcuttur.

B Belgrad Üniversitesi Ktp., Nr. 43666

Baş: Āferīn ol pāke cān-ı pākden
Kim bizi yaratdı müştī ḫākden

Son: Çün muḥīṭ-i bī-cihetdür gene ẕātum vaḥdeti
Bī-nihāyetdür ẓuhūrında ṣıfātum vaḥdeti

Yaprak: 71 (6b-66a)
Satır: 17
Ölçüler: 220x150 (170x110) mm
Yazı: Taʿlik
Kâğıt: Âharlı
Cilt: Deri
İstinsah tarihi: 1208/1793
Müstensih: Derviş Îsâ İbni Kemâleddin Hoca

1b, 5a arasında muhtelif şahıslara ait manzum ve mensur örneklerin arkasından *Usûlî Dîvânı* 5b'de başlar. Mihrâbiyye ve ser-levha müzehheb, mülevven, cedveller yaldızlı, kırmızıdır. Başta, *Hâzâ Dîvân-ı Usûlî rah-*

metullâhi aleyh yazılıdır. Sonra *Bismillâhirrahmânirrahîm ve bihî nestaʿîn* ifadesi yer alır. Sayfalar kırmızı cedvellerle çizilmiş, çift sütundur. *Miʿrâciyye*'nin sonunda *Şehr-engîz* başlar. Bu nüshada 5 kaside, 10 musammat, 142 gazel, beş kıtʿa bulunur. Nüshada reddâdeler her sayfada düzenli olarak gösterilmiştir. Bazı sayfalarda sahh kayıtları mevcuttur. 30b'de gazeller başlar ve bunların başında tekrar bir tezhib örneği vardır. Belgrad nüshası düzenli bir yazma örneği gösterirken 127, 128, 129, 133 ve 139. gazeller arasında bir karışıklık söz konusudur; 60b'nin sonunda yer alan 118. gazelin 61a'da devam eden üçüncü beyitinden itibaren ikinci mısra yerine 127. gazelin ikinci mısraı sol sütunda yer almış ve bu gazelin her beyitinin sadece ikinci mısralarıyla şiir yarım olarak tamamlanmıştır. Aynı şekilde sağ sütunda da 118. gazelin kalan bölümünün her beyitinin ilk mısraları ile bu şiir de yarım olarak sona erer. Yine sağ sütunda 118. gazelin altında bu kez 126. gazelin her beyitinin ilk mısraları yazılmıştır. Onun da altında 128. gazelin ilk dört beyitinin ilk mısraları bulunur. Öyle anlaşılıyor ki bu sayfanın ortasına yukarıda belirtilen gazellerin eksik bazı sayfaları yapışmış olup onlar da yarımdır. 60a ve 61b aynıdır. Nüshada ketebe kaydı vardır ve buradan müstensihin bu nüshayı şimdi Arnavutluk sınırları içinde yer alan Ergirikasrı'nda yazdığı anlaşılmaktadır. Müstensihin adı, yazmanın başındaki *Usûlî Dîvânı* öncesi 2b'de de geçer. Zaten yazmanın *Usûlî Dîvânı*'nın tamamlanmasından sonraki dört yaprağında Ergiri ile ilgili şiirler vardır.

Ç Çorum İl Halk Kütüphanesi, Feyzi Paşa Kitaplığı, Nr. 2209/2

Baş: Āferīn ol pāke cān-ı pākden
Kim bizi yaratdı müştī ḫākden

Son: Gerçi böyle ṣūretā dervīş ü ʿuryānuz velī
ʿĀlem-i maʿnīye baḳsañ Zülfiḳār-ı Ḥayderüz

Yaprak: 55 (40b-94b)
Ölçüler: 210x140 mm
Satır: 15-17
Yazı: Nesih
İstinsah tarihi: 1062
Müstensih: Kıymetî (şair)

Bu nüsha Edirneli Âlî Hüseyin Efendi Dîvân'ıyla aynı cilt içindedir. Zahriyede "*Dîvân-ı Âlî* ve *Dîvân-ı Usûlî*" kaydı bulunmaktadır. 40b'de cetvel içindeki kısma kırmızı mürekkeple yazılan "*Dîvân-ı Dervîş Usûlî* rahimehullâh" başlığının başına siyah mürekkeple "Vardar Yeniceli", sonuna ise "vefâtı 945" notu düşülmüştür. 1a'da bulunan mühür ve bir kayıttan, 65a ve 94b'deki mühürden eserin Çorum müftüsü Seyyid Ahmed Feyzî'ye ait olduğu anlaşılır. Bu nüshada 5 kaside, 8 musammat, 136 gazel, 1 miʿrâciyye ve 1 şehrengîz bulunmaktadır. Bu nüshada 11, 13, 14 ve 15. gazellerin eksikliği arada bir sayfa kopukluğu olduğuna işaret edebilir.

V Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Bağdatlı Vehbi, Nr. 1554/3

Baş: Kelimātü Resūlü'l-Melikü'l-ʿAllām
Hīç niyyetsüz cihān içre dürüst olmaz ʿamel
İnneme'l-aʿmālü bi'n-niyāt buyurdı resūl

Son: Pīrler işiginde ben Ḥaḳḳı buldum
Dönmezin niye döneyin pīrümden

Yaprak: 73 (49b-122b)
Ölçüler: 198x132 mm
Satır: 15
Yazı: Taʿlik
Kâğıt: Âharlı
Cilt: Mukavva
İstinsah tarihi: -
Müstensih: -

1b, 49a arasında muhtelif şahıslara ait manzum ve mensur örneklerin ardından *Usûlî Dîvânı* 49b'de başlar. Sayfalar cedvellerle çizilmiş, çift sütundur. Hadislerin orijinalleri kırmızı mürekkeple yazılmıştır. 56b'de Hz. Ali'nin sözlerinin çevirisi, 57b'de *Miʿrâciyye* başlar, bunu *Şehr-engîz* takip eder. Bazı sayfalarda sahh kayıtları mevcuttur. 73a'da kasideler başlar ve bu nüshada 5 kaside, 9 musammat, 136 gazel, 5 kıtʿa yer alır. Bu yazma, tam nüshalara yakın özellikler taşır. Nüshada Farsça örnek dâhil kasidelerin tamamı ile musammatlar eksiksiz olarak mevcuttur. Sadece *Varsağı* başlıklı dörtlük ile *Yeniceden esen seher yelleri* mısraı ile başlayan heceyle yazılmış şiirler musammatlar arasında değil, *Dîvân*'ın sonunda yer alırlar.

112a'dan sonra bu nüshada yer alan 106. gazelin üçüncü beyitinin ardından bir kopukluk ortaya çıkmış ve sonuç olarak 109, 110, 111, 112. gazellerin tamamı ile 113. gazelin ilk üç beyiti mevcut yazmada yer almamıştır. Yeni sayfa 113. gazelin dördüncü beyiti ile başlar. Yazmada bundan sonra kıt'alar yer alır ama bu nüshada başka örneklerde yer almayan şu kıt'a mevcuttur:

Ey ayagı topragı başumda tâc-ı devletüm
Âsitânun tozıdur egnümde fâhir hil'atüm

Yalınuz seyr itdügüm budur Usûlî her zamân
Ta sirâyet itmeye yârâna nâgeh nekbetüm

Varsağı başlıklı örnek ve *Yeniceden esen seher yelleri* mısraı ile başlayan heceyle yazılmış şiirlerle *Usûlî Dîvânı* sona erer. Bundan sonra dört yapraklık farklı kişilere ait manzum, mensur örnekler vardır. Nüshada yer yer "sahh" kayıtları mevcut olup yazmanın dikkatli bir müstensihin elinden çıktığı anlaşılmaktadır.

Z Zagrep Bilimler Akademisi, Codices Orientales Francisci Babinger Koleksiyonu, Nr. 29-4

Baş: Dükendi ḳalmadı ṣabr u ḳarārum
Be-küllī gitdi elden iḫtiyārum (*Şehr-engîz*'in 38. beyiti)

Son: Ḳılmaġa şikāyet aña hicrān siteminden
Dil mülkine ḥükm idici sulṭānı görem mi

Yaprak: 62 (71-133)
Satır: Değişik
Ölçüler: 130x195 mm
Yazı: Ta'lik
Kâğıt: Âharlı
Cilt: Deri
İstinsah tarihi: -
Müstensih: -

Bu nüsha, baştan eksik olup *Şehr-engîz*'in 38. beyiti ile başlar ve tamamlanmadan 152. beyitle sona erer. Nüshanın 77b, 78a,78b, 79a, 79b, 80a, 80b sayfaları boş olup yeni bölüm *rûzgâr* redifli birinci kasidenin 15. beyitiyle başlar. Bu kısımdan itibaren normal sıraya göre devam eden şiirlerde bazı eksiklikler

vardır. Bunları şöyle sıralayabiliriz: *Yeniceden esen seher yelleri - Bana Sultân Mustafâ'dan haber vir* dizeleri ile başlayan şiir bu nüshada yer almaz. Pek çok nüshada *Varsağı* başlığı ile yer alan on iki imam övgüsü, bu nüshada kırmızı mürekkeple *Düvazdeh İmam* başlığıyla 113. gazeli takiben dörtlük değil, beyit şekliyle yazılmıştır. Z nüshasında 5 kaside, 9 musammat, 136 gazel bulunur. *Mi'râciyye* bu nüshada mevcut değildir. 147. gazelin ikinci beyiti atlanarak birinci ve üçüncü beyiti yazılmış ve nüsha bu şekliyle sona ermiştir. Reddâdede sonraki sayfanın ilk kelimesi *Bu eyledigüm* şeklinde doğru gösterildiğine göre nüshanın sonraki sayfaları kaybolmuştur. Bu yüzden 148, 149, 150. gazeller ile bazı nüshalarda yer alan kıt'alar bu yazmada yer almaz. Sonu kayıp olduğu için istinsah tarihi ve müstensihi ile ilgili bir bilgi de yoktur.

Bu nüshada çoğu kez vokaller yerine hareke kullanılmıştır. Ayrıca anlaşılması zor kelimeler için kenarda açıklayıcı notlar yer alır. Nüshada yer yer "sahh" kayıtları mevcuttur.

Sonda Fuzûlî, Bâkî, Rızâî'ye ait gazeller ve birkaç Farsça beyit yer alır.

AE Millet Yazma Eser Ktp., Ali Emiri Manzum, Nr. 31

Baş: Hīç niyyetsüz cihān içre dürüst olmaz ʿamel
İnneme'l-aʿmālü bi'n-niyāt buyurdı resūl

Son: Çoġalduġınca ʿuşşāḳuñ niyāzı
Bularuñ arta dursun ʿizz ü nāzı

Yaprak: 86
Ölçüler: 210x120 (137x65) mm
Satır: 13
Yazı: Taʿlik
Kâğıt: Âbâdî
Cilt: Koyu kahverengi meşin, hafif şemseli
İstinsah: -
Müstensih: -

Bir ve on ikinci yaprak başlıkları tezhibli, birinci yaprakta Ali Emiri Efendi'nin vakıf mührü basılıdır. 1, 2, 83 ve 86. varaklarda Hâkî ve Kuloğlu'nun birkaç gazeli, ayrıca bazı sayfa kenarlarında başka gazeller vardır. Bu nüshada başta hadisler ile Hz. Ali'nin bazı sözlerinin manzum çevirisi,

4 kaside, 9 musammat, 126 gazel, 3 kıtʿa, 1 miʿrâciyye, 1 şehrengîz yer almaktadır. Diğer nüshalardan farklı olarak AE nüshasında gazeller, hadis çevirilerinden sonra, fakat diğer örneklerden önce gelir. Varsağı bu nüshada musammatlar arasında değil, gazeller arasındadır.

L Süleymaniye Yazma Eser Ktp., Laleli, Nr. 494/2

Baş: Āferīn ol pāke cān-ı pākden
Kim bizi yaratdı müştī ḫākden

Son: Ararsañ Kaʿbe-i maḳṣūd rāhın cāhile uyma
Ḳulaġuz itme kendüñe ṣaḳın ġūl-i beyābānı

Yaprak: 61
Ölçüler: 190x130 (135x90) mm
Satır: 17
Yazı: Taʿlik
Cilt: Şemseli miklebli
İstinsah tarihi: 1109/1697
Müstensih: -

Manzum hadis çevirilerinin ardından 8b'de *Miʿrâciyye* başlar. 60b'den sonra *Usûlî Dîvânı* tamamlanmadan 133. gazelden sonra kesilir ve 61a'da Fazlî'ye ait gazeller başlar. Bu açıdan sonraki bölüm eksiktir. 16a'da "Sâhibü'l-kitâb Ali Dervîş 1109" tarihi bulunmaktadır. L nüshasında, 4 kaside, 8 musammat, 126 gazel, 1 miʿrâciyye ve 1 şehrengîz bulunmaktadır. Son kısım eksik olduğu için kıtʿalar bu nüshada yer almaz.

S Selim Ağa Kütüphanesi, Kemankeş Emir Hoca, Nr. 446

Baş: Dāmına dutulma dünyānuñ ki būm-ı şūmdur
Niçe şāhīnler şikār itmiş göçer bu lāneden

Son: Her şeb ki pur-şikūfe şeved sebzezār-ı çarḫ
Her ṣubḥ-dem ki biʾşkufed īn köhne mergzār

Yaprak: 53
Ölçüler: 200x145
Satır: Muhtelif

Yazı: Muhtelif
Cilt: Arkası ebru kaplı
İstinsah: -
Müstensih: -

Birinci yaprakta Kemankeş Emir Hoca'nın 1143 tarihli vakıf şartları yazılı ve vakıf mührü basılıdır. Bu mühür muhtelif başka sayfalarda da yer almaktadır. Baştaki üç yaprakta Suâlî'nin şiirleri ile *Dîvân* boyunca kenarda Hayretî'nin gazelleri, 31a ve b'de Gülşenî'ye ait bir tercî'-bend, 38b-40b arasında Hayretî'nin şiirleri mevcuttur. Cildin kötü tamiri yüzünden şiirlerin satır başları, sonları ve başlıkları okunamaz hâle gelmiştir. S nüshasında 5 kaside, 6 musammat, 116 gazel, 1 mi'râciyye (eksik), 1 şehrengîz bulunmaktadır. Bu nüshada kıt'alar yer almaz.

A1 Milli Kütüphane, Nr. 06 Mil Yz A 8566-5

Baş: Bu meleklerdür ki secde eylediler Ādeme
Arasında bunlaruñ İblīse istis̱nā nedür (27. gazelin ikinci beyiti)

Son: Çoġalduġınca 'uşşāḳuñ niyāzı
Bularuñ arta dursun 'izz ü nāzı

Yaprak: 96a-116a
Satır: Değişik
Ölçüler: 204x139 (155x85) mm
Yazı: Ta'lik kırması
Kâğıt: Saykallı âbâdî
Cilt: Çiçek şemseli, zencirekli, miklepli, kahverengi meşin cilt
İstinsah tarihi: 970/1554
Müstensih: -

Yazmanın içinde muhtelif kitaplar vardır. Cedveller kırmızı, derkenarlar haşiyelidir. *Usûlî Dîvânı* toplam 41 varaktır. Bu nüsha, 27. gazelin ikinci beyiti ile başlar, yani başı eksiktir. Bundan dolayı gazellerden önce yer alan *Mi'râciyye*, kasideler ve musammatlar bu nüshada yer almaz. Fakat kenarlarda 18. ve 20. gazel yer almaktadır. Gazeller bölümü kenardakilerle birlikte 151. gazelle sona erer. 112b'de varsağı beyit hâlinde yer almakta,

bunu, 113a'da şehrengîz izlemektedir. Fakat şehrengîzin başı eksik olup 53. beyitten başlar ve 117a'da bu şiirin 191. beyitiyle *Dîvân* sona erer. Yazmanın sonu "Hatm şod *Dîvân-ı Usûlî*, sene 970" ifadesiyle son bulur.

A1 nüshası başka nüshalarda bulunmayan bazı şiirler içerir: 138. gazelden sonra gelen *kâşkî* redifli gazel, *Bizi ey derzî güzel iñende salma pâreye* mısraı ile başlayan 124. gazel ve 4. kıtʿadan sonra *Dikkat ile eylesen levh-i zamîre bir nazar* mısraı ile başlayan beyit sadece bu nüshada yer alan örneklerdir. Ayrıca *Kanı bir sarrâf ile...* şeklinde başlayan kıtʿa bu nüsha ile birlikte O nüshasında da mevcuttur (107b).

A2 Milli Kütüphane, Nr. 06 Mil Yz B 191/2

Baş: Vücūd-ı Muṭlaḳuñ baḥri ne mevci kim ider peydā
Ene'l-Ḥaḳ sırrını söyler eger maḫfī eger peydā

Son: Ey Uṣūlī ḥādiṡāt eṭfāli bir bir yügrişür
Var ise girdi melāmet şehrine rüsvā-yı ʿışḳ

Yaprak: 84b-109a
Satır: 23
Ölçüler: 257x175 (178x96) mm
Yazı: Taʿlik
Kâğıt: Mihrabiyye ve ser-levha müzehheb, mülevven, ilk iki sayfada cedveller yaldızlı, kırmızı. Yapraklarda rutubet lekesi var.
Cilt: Şirazesi dağılmış, sırtı kahverengi meşin. Kapakları ebru kâğıt kaplı mukavva bir cilt.
İstinsah tarihi: 959 (1551)
Müstensih: İbrâhim bin Halîmî

Hayretî, Usûlî, Ahmed Paşa, Zâtî, Ümîdî ve Mesîhî'nin divanlarının bulunduğu bir nüsha olup ayrıca Mesîhî'nin *Şehr-engîz*'i ve Revânî'nin *İşret-nâme*'si de bu yazmada yer alır.

Dîvân, 1. gazelle başlar; şiirlerin dizilişi zaman zaman düzenli, zaman zaman bir düzenden mahrum olarak seyreder. Şöyle ki 4, 5, 8, 21, 23,25, 27, 33, 35, 36, 37, 39, 40, 43, 46, 47, 48, 51, 58, 64, 80, 81, 85, 88, 91, 92, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 105, 106, 107, 108, 109, 110,

111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118,119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 137, 138, 141, 143, 146. gazeller bu nüshada yer almaz. 87. gazelin 4. beyitinden sonra bir kopukluk olmalıdır ki tekrar sıralama ancak 131. gazelin 15. beyitiyle başlamaktadır. Gazeller kısmı 99b'de 151. gazelle sona erer. 100a'da *rûzgâr* redifli kaside başlamaktadır. Ardından *Tâze begsin dostum gel almagıl ahum benüm* mısraı ile başlayan 8. musammat bu nüshada 81. gazelden sonra ve gazeller arasında yer alır. Bunu takiben ikinci musammat gelmektedir. Bundan sonra yeniden sayfalar karışmış olup *Mi'râciyye* 128. beyitle başlar ve bu şiirin son beyti olan 191. beyitle sona erer. Hemen ardından *Bahâriyye Kasîdesi* başlar. Bu kasidenin tamamlanmasından sonra bu kez *Mi'râciyye*, başlangıç bölümüyle başlayıp 127. beyitle yani eksik kısımla sona erer. Bundan sonra 3. ve 4. musammat gelmektedir. Bu şiirlerin peşinden tekrar *Mi'râciyye* başlar ve 127. beyitle biter. Sayfalar karışmış olmakla birlikte böylece *Mi'râciyye* tamamlanmış olur. Bundan sonra da karışıklık sürmektedir; *Mi'râciyye*'nin ardından 104. gazel, sonra 6. musammat, ardından 4. kaside yer alır. 61. gazelin son beyiti ile nüsha sona erer.

A Milli Kütüphane, Nr. 06 Mil Yz A 3304 (Külliyat)

Baş: Āḫiretde şübhesüz geymek müyesser olmaya
Şol müselmān kim geye dünyāda dībā vü ḥarīr

Son: Ey Uṣūlī dut zebānuñ lāl bezm-i yārde
Vādi-i ʿaşḳ içre hīç iḳrār inkār olmadı
(146. gazelin son beyitleri ama değişik.)

Yaprak: 85
Satır: 13
Ölçüler: 172x102 (120x65) mm
Yazı: Taʿlik
Kâğıt: Krem rengi, ay yıldız fligranlı
Cilt: Şemseli, siyah meşin cilt
İstinsah tarihi: -
Müstensih: -

Söz başları mavi, kırmızı ve yaldızlı, şirazesi dağınık, şemseli kahverengi meşin cilt içerisindedir. Nüshanın başlangıç beyiti, hadis çevirilerinin dördüncü beyitidir. Bu hâliyle nüshanın başlangıç sayfası, yani 1b eksiktir. 2a-9b arasında manzum hadis, 9b-10b arasında *Kelimât-ı Alî Bin Ebî Tâlib*'in manzum çevirileri, daha sonra tam nüshalarda görüldüğü gibi *Miʿrâciyye*, *Şehr-engîz*, 5 kaside, 8 musammat 113 gazel yer alır. Bu nüshada 2, 7, 8, 22, 39, 41, 43, 44, 50, 51, 52, 53, 74, 103, 113, 114, 116, 117, 118, 119, 121, 122, 123, 128, 129, 136, 137, 140, 142, 146, 150. gazeller eksiktir. 14a'da Ali adı okunabilen bir mühür vardır. 85b ve sonraki yapraklarda İzzet mahlaslı şairin bir naʿtı, Yunus ve Niyâzî-i Mısrî'nin birer ilahisi mevcuttur.

A4 Milli Kütüphane, Nr. 06 Mil Yz A 8118-2

Baş: Vücūd-ı Muṭlaḳuñ baḥri ne mevci kim ider peydā
Ene'l-Ḥaḳ sırrını söyler eger maḫfī eger peydā

Son: ʿİlm-i ḥikmetden bilürseñ gel berü gel ey ḥakīm
Sen Nesīmī manṭıḳından diñle Fażlullāhı gör

Yaprak: 72b-88a
Satır: Değişik
Ölçüler: 205x145 mm
Yazı: Taʿlik
Kâğıt: Âharlı
Cilt: Sırtı ve sertabı kahverengi meşin. Şemseli, miklebli, kapakları
ebru kâğıt kaplı mukavva bir cilt.
İstinsah tarihi: -
Müstensih: -

Divan tarzında cedveller kırmızı, derkenarlar haşiyelidir. Usûlî'nin şiirleri 72b'de 1. gazelle başlar, fakat düzensiz biçimde 1, 3, 4, 6, 144, 67, 29, 28, 134, 11, 130. gazeller sıralanır. Arada başka şairlere ait şiirler ve beyitler de vardır. Bunlardan sonra 80a'da *Miʿrâciyye* başlar 85a'da sona erer. 85b'de 6. musammat yer alır. Yani bu nüshada toplam 2 musammat ve 11 gazel bulunmaktadır. 82a'da Garîbî'nin tercîʿ-bendi bulunur. 87b ve 88a'da 5. musammat vardır. Bu örnekle yazmada Usûlî'ye ait şiirler sona erer.

A3 Milli Kütüphane, Nr. 06 Mil Yz FB 224-2

Baş: Hīç niyyetsüz cihān içre dürüst olmaz ʿamel
İnneme'l-aʿmālü bi'n-niyāt buyurdı resūl

Son: Umaram yazılmaya dīvānuña ḫaṭṭ-ı ḫaṭā
Ey Uṣūlī refʿ olur dirler ḳalem dīvāneden (93. gazelin son beyiti)

Yaprak: 11a-71b
Satır: 15
Ölçüler: 170x100 (120x56) mm
Yazı: Taʿlik
Kâğıt: Birleşik harf fligranlı
Cilt: Zencirekli, yıpranmış, kahverengi meşin
İstinsah tarihi: -
Müstensih: -

Bu nüsha hadis çevirileri ile başlar, *Hz. Ali Sözleri* çevirisi ile devam eder. Sonra *Miʿrâciyye* gelir. *Şehr-engîz* tamamlanmadan 133. beyitle sona erer. Bu kez ilgisiz bir şekilde 32a'da Farsça kaside, ardından 4. kaside 14. beyitle tamamlanmadan sona erer. 33a'dan itibaren sayfalar karışmış, tekrar *Şehr-engîz* bölümleri 165. beyitle başlayıp 189. beyitle sonlanmıştır. Bundan sonra da düzensizlik söz konusudur ve *Şehr-engîz* 134. beyitle başlayıp sonuna kadar devam eder. Sayfa karışıklıkları takip edilirse *Şehr-engîz* tamamlanmaktadır. Bundan sonra *rûzgâr* redifli ilk kaside (35a), sonra da *güneş* redifli ikinci kaside, ardından *bahâr* redifli üçüncü kaside yer alır. Arada yine düzensizlikler olmalıdır ki dördüncü kaside 15. beyitten başlar ve tamamlanır. Musammatlardan, *Pîrimün yolı* ile başlayan 7., *Gir gönül mülkine* mısraıyla başlayan 9. ve *Yeniceden esen seher yelleri* ile başlayan 12. şiir eksiktir. Sonra düzenli olarak gazeller nüshada yer alır. 27. ve 51. gazel hariç öbür gazeller 97. gazele kadar tamdır. Yazma bundan sonraki gazelleri içermez ve eksik olarak sona erer. Nüshanın dikkat çeken özelliği kelimelerin bir kısmına hareke konmuş olmasıdır.

Ö Atatürk Üniversitesi Seyfettin Özege Kitaplığı, Agâh Sırrı Levend Yazmaları, Nr. 510

Baş: Yaʿni kim benüm ṣalātum cumʿadur
Daʿvetüm farḳa degüldür cemʿedür

Son: Ehl-i derd ol ehl-i derd ol ehl-i derd ol ehl-i derd
Ey Uṣūlīden suʾāl idüp tesellā isteyen

Yaprak: 62
Ölçüler: 187x122 (140x70) mm
Satır: 17
Yazı: Taʿlik
Cilt: Mukavva
İstinsah tarihi: 1099
Müstensih: -

Kenarda 1-5. sayfalarda Ulvî'nin kıtʿaları, 19. sayfada Niyâzî'den bir ilâhi ve altında "Temmet kitâb bi-avnillâhi rebîu'l-evvel sene 1099" tarihi bulunmaktadır. 32. sayfadan sonra 10 boş yaprak, ardından 61. sayfa kenarında Kanuni'nin bir gazeli ile 62. sayfada Şâhî mahlaslı Şehzâde Bayezid'e ait bir başka gazel bulunmaktadır. Ö'de eksik şekilde 50. beyitle başlayan 1 miʿrâciyye, 1 şehrengîz, 5 kaside ve 52 gazel yer almaktadır.

P Paris Bibliotheque Nationale, Nr. AF. 284

Baş: Hīç niyyetsüz cihān içre dürüst olmaz ʿamel
İnneme'l-aʿmālü bi'n-niyāt buyurmışdur resûl

Son: Gün gibi fāş eyleyüp sırrum ʿıyān itdüm yine
Ben Muḥammed ümmetiyem Muṣṭafādur sevdügüm
Yaprak: 26 (7b-33b)
Ölçüler: 200x120 mm
Satır: Muhtelif
İstinsah tarihi: -
Müstensih: -

Başta Niyâzî'ye ve başka şairlere ait şiirler bulunmaktadır. 3b-5b arasında mensur parçalar yer alır. 5b'de "Târîh-i Katl-i Mustafâ" başlıklı tarih

manzumesi ve yanında 1053 tarihi yazılıdır. *Usûlî Dîvânı* 7b'de başlar. Bu kısımda hadis tercümeleri bulunmaktadır. *Dîvân* 12a'dan başlar. P nüshasında 1 mi'râciyye, 1 şehrengîz, 5 kaside ve 7 musammat yer almaktadır.

YK Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Nr. 512

Baş: Aġzuñ ile ḳāmetüñ zülfüñ benüm çoḳ sevdügüm
Ayaġuñ ṭopraġı ḥaḳḳı baña dünyā mālıdur

Son: Ehl-i derd ol ehl-i derd ol ehl-i derd ol ehl-i derd
Ey Uṣūlīden suʾāl idüp tesellā isteyen

Yaprak: 19
Ölçüler: 185x115 (115x65) mm
Satır: 14
Yazı: Ta'lik
Kâğıt: Âharlı, kalın, krem
Cilt: Kahverengi meşin
İstinsah tarihi: 1099
Müstensih: Derûnîzâde Sûdî

Bu nüsha *Bâkî Dîvânı* ile birliktedir. *Usûlî Dîvânı* 1a-13b arasında yer alır ve baştan eksik bir nüshadır. *Dîvân*, 31. gazelin ikinci beyiti ile başlar. Yazma yanlış ciltlenmiş ve sayfalar karışmıştır. Bu yüzden sayfa altındaki reddâdeler çoğu kez karşı sayfa ile uyuşmamaktadır. 38, 40, 42, 45, 47, 48, 39, 43, 49, 52, 53, 59, 57, 56, 58,54, 55, 60, 61, 67, 63 numaralı gazeller kısmen divan tertip tarzına uygun seyr ederken araya kopukluklar girer ve *Dîvân*'daki 87. gazel altıncı beyitten başlar. Buradan 93, 94, 95, 92, 91, 81, 90, 85 ve 99. gazeller devam eder. Yazmada 9a olarak numaralanan sayfa 8a olmalıdır. Sonrasında tekrar kopukluk başlar ve kaf kafiyesine dönülerek 66, 62, 67, 64, 65, 72, 69, 70, 76, 78 ve 80. gazeller sıralanır. 11b'den sonra tekrar bir kopukluk olup burada da 11b reddâdesinin gösterdiği kelime karşı sayfada devam etmez. Bu kez 122. gazelle 12a devam eder ve bunu 109, 113, 97. gazeller izler. 13a da yanlış ciltlenmiş olup *râz* reddâdesi karşı sayfada devam etmez. Bu sayfada 137. gazel üçüncü beyitten başlar ve 141, 50, 68, 79. gazeller tamamen kafiye birliği gözetilmeden rastgele dizilmişlerdir. Daha sonra musammatlar arasında yer alan varsağı, 83. gazelden sonraya yerleştirilmiş, onu 115, 116 ve 126. gazeller takip etmiştir. Bu değerlendir-

meden sonra sözü edilen bu nüsha divan tertip sırasına uymaksızın toplam 55 gazel ihtiva etmektedir. Bunun yanında *Miʿrâciyye*, *Şehr-engîz*, kasideler ve musammatlar da bu nüshada yer almaz.

YK1 Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Nr. 441

Baş: Ger dilerseñ bilesin māhiyyetin bir ādemüñ

Son: Ṣaḳın sen ʿışḳ işin bāzīçe ṣanma
İñende ʿāşıḳam diyü ḳıvanma

Yaprak: 11
Ölçüler: 158x105 (125x53) mm
Satır: 15
Yazı: Taʿlik
Kâğıt: Âharlı, kalın krem
Cilt: Kahverengi meşin
İstinsah tarihi: 961 (1554)
Müstensih: Yûsuf b. Şeyh Mahmûd

Bazı varaklar tamir görmüştür. Nüsha 1a'da Hz Ali'nin vecizelerinden altıncısının çevirisi ile başlar. 1b'de, *Âferîn ol pâke cân-ı pâkden - Kim bizi yaratdı müştî hâkden* beyiti ile yani *Miʿrâciyye* ile devam eder. Buradan itibaren 130. gazele kadar sayfalar eksiktir. Nüshada 133, 134, 138, 139, 142, 136, 143, 144, 145, 147, 148, 149, 150, 137-146. gazeller yer alır.

YK1 nüshası *Miʿrâciyye* ve *Şehr-engîz*'in bir bölümü yanında toplam 15 gazel ihtiva etmektedir. Bunun yanında kasideler ve musammatlar bu nüshada yer almaz. Aynı şekilde *Şehr-engîz* de eksiktir.

İ British Museum, Nr. Or. 1151 Add. 7917

Yaprak: 177 (Fuzûlî ve Usûlî, birlikte; 3-105 Fuzûlî, 106-177 *Usûlî Dîvânı*'dır.)

Ölçüler: 30,4x19,7
Satır: 15
Yazı: Nesih
Kâğıt: Âharlı, sayfa kenarları kırmızı çizgilerle çerçevelenmiş
Cilt: -

İstinsah tarihi: 16. yüzyılda istinsah edildiği anlaşılmaktadır.
Müstensih: -

Bizzat görülemeyen iki nüshadan biri olan bu nüsha ile ilgili teknik bilgiler yukarıdakilerden ibarettir. Bu bilgiler Yakup Poyraz'ın "Uzaktaki Yazmalarımız: İngiltere Ulusal Kütüphanesi'ne İlk Kaydedilmiş Divanlar ve Mecmû'alar" adlı makalesinden (2010b) alınmıştır.

İ1 British Museum, Nr. Or. 1151

Yaprak: 78 (Usûlî, Gâribî birlikte)
Ölçüler: 19,5x12
Satır: 17
Yazı: Ta'lik
Kâğıt: Âharlı, sayfa kenarları kırmızı çizgilerle çerçevelenmiş
Cilt: -
İstinsah tarihi: -
Müstensih: -

Bizzat görülemeyen iki nüshadan biri olan bu nüsha ile ilgili bilgiler Yakup Poyraz'ın "Uzaktaki Yazmalarımız: İngiltere Ulusal Kütüphanesi'ne İlk Kaydedilmiş Divanlar ve Mecmû'alar" adlı makalesinden (2010b) alınmıştır. Bu nüsha, Usûlî ve Gârîbî'nin şiirlerini ihtiva eden bir yazmadır. 1b-8a arasında hadisler ile Hz. Ali'ye ait sözlerin manzum çevirileri verilmiştir. Sonra *Mi'râciyye* ve *Şehr-engîz*, bunları takiben de 7 kaside (?), 2 musammat ve gazeller yer alır (Poyraz 2010b). Daha sonra Garîbî'ye ait şiirler bulunur. Nüshalara bütün olarak bakıldığında Garîbî (ö. 1547) şiirlerinin pek çok yazmada Usûlî şiirleriyle birlikte yer aldığı görülmektedir.

NÜSHALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Usûlî Dîvânı, bu şeklî özelliklerin dışında içerik açısından değerlendirildiğinde ise karşımıza çıkan tablo şöyledir: Aslında, daha önce de ifade edildiği gibi, Usûlî'nin bu eseri sadece *Dîvân*'ını değil, diğer çalışmalarını da ihtiva eden bir külliyat konumundadır. Bu yüzden nüshaların önemli bir bölümü hadis çevirileri ile (O, V, AE, A, A3, Ö, P); bir kısmı *Mi'râciyye* ile (H, B, Ç); geri kalanı ise muhtelif bölümlerden beyitlerle (Z, S, A1,

A2, A4, YK, YK1) başlar ve çoğunluk *Şehr-engîz* ile devam eder. Daha sonra kasidelerle birlikte *Dîvân* başlar. Kasideler metin kurmada seçilen nüshalarda genelde mevcuttur. Sadece Farsça kaside Ç, H, L, S, B, V, Z nüshalarında bulunur. Musammatlar değerlendirildiğinde durum kasideler kadar netlik göstermez. Bir terkîb-bend olarak yazılmış olan İbrâhim Gülşenî mersiyesi, hemen hemen bütün nüshalarda bulunur (Ç, H, L, AE, S, B, O, V, Z). 4. ve 10. musammat divanlarda yer almaz, mecmualardan bu neşre eklenmiştir. 7. musammat L ve O nüshalarında, 12. B, V, S'de yer alırken, 11. musammat Ç, L, S nüshalarında bulunmamaktadır. Buna karşılık kasideler, *Dîvân*'da bütünüyle aynı sırayla karşımıza çıkar. Musammatların nüshalardaki sıralanışı farklıdır. Daha sonra tartışılacağı gibi bu durum bir şecere çıkarmada işimize yarar mı noktasından değerlendirildiğinde tablo şöyledir:

1- Yazuḳ degül mi niçe bir ey devr-i kīnedār	+H 1	+O 1	+B 1	+Ç 1	+V 1	+Z 1	+ AE1	+L 1	+S 1	A1	A2
2- Şükr Ḥaḳḳa kim yine bir meh-liḳādur sevdügüm	+4	+5	+5	+2	+2	+5	+2	+5			
3- Yā ilāhī ravża-i cennet midür bu ḫoş maḳām	+5	+4	+4	+3	+3	+4	+5	+4	+		
4- Her denīye ey göñül rūḥ-ı revān virmek neden	+6	+6	+6	+4	+7	+6	+6	+6	+	+	
5- Āteş-i hicrān ile yandı yürek dutuşdı cān	+7	+7	+7	+5	+6	+8	+8	+7	+	+	
6- Pīrümüñ yolı çünki Ḥaḳ yolıdur	+G		+G	+6	+G	+G	+G		+		
7- Yā ilāhī vādi-i ʿiṣyānda ḳaldum bī-meded	+2	+2	+2	+7	+4	+3	+	+8		+	
8- Gir göñül mülkine seyr eyle ulu dergāhı gör	+3	+3	+3	+8	+5	+4	+4	+3		+	
9- ʿIşḳ-ı cānān ile ben çün kim ezelden hem-demem											
10- Tāze begsin dostum gel almaġıl āhum benüm	+8	+8	+8	+	+8	+7	+7	+8		+	
11- Yeñiceden esen seḥer yilleri			+G	+G	+	-G			+		

Tablo değerlendirildiğinde ikinci musammat Ç, V, AE'de ikinci; O, B, Z, L'de beşinci; H'de dördüncü sırada yer alır. Üçüncü musammat Ç ve

V'de 3.; O, B, Z, L'de 4.; H, A, E'de 5. sıradadır. Dördüncü musammatın nüshalardaki sırası ise H, O, B, Z, AE, L'de 6; Ç'de 4, V'de 7'dir. Beşinci musammat H, O, B, L'de 7; Ç'de 5; V'de 6; Z, AE'de 8; L'de 7. sıradadır. Bu nüshaların değerlendirilmesiyle ortaya çıkan edisyon-kritikli çalışmada Ç'de musammat, H, B, V, Z, AE, S'de gazeller arasında bulunan altıncı şiir, tarafımızdan musammatlar arasına konmuştur. Yedinci musammat H, O, B'da 2; Ç'de 7; V'de 4; Z'de 3; L'de 8. sıradadır. Sekizinci musammat H, O, B, L'de 3; Ç'de 8; V, Z'de 4. sırada yer alır. Onuncu musammat H, O, B, V, Z'de 8.; Z, A, E'de 7. sıradadır. 12. musammat ise S'de musammat olarak karşımıza çıkarken B'de gazeller arasında (34. gazelden sonra); V'de varsağı ile birlikte nüshanın sonunda yer alır. Bu örnek de tarafımızdan musammatlar arasına alınmıştır.

Gazellere gelince elbette dizilişteki çeşitlilik daha fazladır: 14 (A2),17 (A1), 118 (Ç), 124 (A1), 139. gazeller (A2) nüshalarında yer alır. 51. gazel ise Ç ve AE'de mevcuttur. Yine sınırlı sayıda nüshalarda karşımıza çıkan gazeller için tablo şöyledir: 37. gazel Ç, AE; 74. gazel H, Ç, AE, S'de; 138. gazel ise O, B, Ç, V, S, A2'de bulunur.

Yine nüshalar arasında farklılık gösteren ve pek çok nüshada *Mi'râciyye* ile *Şehr-engîz* arasında yer alan mensur metin H, S, B, O, V nüshalarında bulunmaktadır. S nüshasında bu bölüm *Şehr-engîz*'den sonraya konmuştur.

Aslında edisyon-kritik çalışmalarının temel hedefi, varsa müellif nüshasına ulaşmak, bu mümkün değilse müellifin kaleminden çıkmış bir metin oluşturmaya gayret göstermektir. Bu iş için de öncelikle işe ciddi bir nüsha değerlendirmesiyle başlanır. Eğer elde var olan nüshalar iyi bir şecere ile birbiriyle irtibatlandırılabilirse o zaman kol başları belirlendikten sonra onlardan üretilmiş ve çalışmaya herhangi bir katkı sağlamayacak olan sonraki nüshalardan vazgeçilebilir. Ama sonuç olarak asıl metinde veya nüsha farklarında okuyucu mevcut nüshaların tümünün verdiği bilgiyi görebilmelidir. Elbette şecere tespiti, klasik metinlerde daha kolay yapılabilmektedir. Ama özellikle dinî ve tasavvufi örneklerle karşılaşıldığında, örneğin Yunus Emre, Fuzûlî, Hatâyî, Nesîmî gibi yazılı ve sözlü kültürün iç içe geçtiği örneklerde bu işlem pek geçerli değildir ve burada yeni yöntem arayışlarını

devreye sokmak gerekmektedir. Usûlî, birebir bu şairler gibi değerlendirilemeyecek olmasına rağmen, onlara benzeyen yönleri de çoktur. O bakımdan bu kadar özenle üzerinde durmamıza rağmen *Usûlî Dîvânı* için bir şecere tespiti mümkün olamamıştır. Örneğin bütün nüshalarda yer almayan ve bir müşterek farklılık gibi görünen *mensur metin* göz önüne alındığında H, S, B, O, V nüshaları aynı aileden geliyor gibi görünmektedirler. Ama benzer özellikler gösteren Farsça kaside açısından değerlendirme yapıldığında bu kez Ç nüshası bunlara eklenmekte, buna karşılık O nüshası listeden çıkmaktadır. Aynı şekilde Farsça kasidenin yeri de nüshalarda farklı konumlardadır. Kıt'alarda karşılaşılan durum daha şaşırtıcıdır. 1., 2. ve 4. kıt'a B, O, V, A2'de yer alırken, 3. kıt'a B, V, A2'de; 5. V ve A2'de; 6. ise sadece V'de yer alır. Benzer durum yukarıda açıkladığımız gibi musammatlar için daha da karmaşıktır.

Divan edebiyatı ürünleri, benzer klasik metinler gibi, normları belirlenmiş ve tanımları yapılmış örnekler olmakla birlikte şunu ifade etmek gerekir ki her edebî metin kendine özgü özellikler taşır. *Usûlî Dîvânı* da hem tasavvuf şiirinin temsilcisi, hem divan edebiyatı tanımı içinde yer alacak örnekler olması, hem de âşık edebiyatı formlarını andırması noktasından klasik ve geleneksel metinler dışında yaklaşımlar gerektirmektedir. Açıklanan bu sebeplerle *Usûlî Dîvânı* için bir şecere tespiti mümkün olamamıştır.

Buna karşılık nüshalar tek tek elden geçirilmiş, özellikle de istinsah tarihi bakımından eski, içerik bakımından da tam özellik gösteren yani 5 kaside, 10 musammat ve 130'un üzerinde gazel ihtiva eden nüshalar değerlendirmeye alınacak metinler olarak seçilmiştir. Bu özellikleri taşımıyor olmakla birlikte yeni şiirler ihtiva eden ve bunların Usûlî'nin olabileceği kanaati oluşan nüshalar da listeye dâhil edilmiştir. Bu kriterler sonrası ortaya çıkan ve metnin kurulmasına esas olarak değerlendirilen nüshalar şunlardır: Ç, H, L, AE, S, B, O, V, Z, A1, A2. Çalışma tamamlanınca ilave şiirler dışında nüshalar arasında büyük farkların ortaya çıkmadığı görüldü. Bu açıdan müteaddit girişimlere rağmen getirtilemeyen İngiltere'deki iki nüsha da çalışmanın genel gidişatını değiştirecek düzeyde görünmemektedir.

Seçilen nüshaların tercih edilme sebepleri şunlardır:

H nüshası mevcut nüshaların tarihi en eski üçüncü örneğidir. 5 kaside, 9 musammat, 142 gazel, 1 mi'râciyye, 1 şehrengîz ile içinde en çok şiiri ihtiva eden nüshalardan biridir.

B nüshasında, 5 kaside, 10 musammat, 142 gazel, beş kıt'a bulunur. Nüshada reddâdeler her sayfada düzenli olarak gösterilmiştir. Bazı sayfalarda sahh kayıtları mevcuttur.

O nüshasında 4 kaside (Farsça kaside eksik), 8 musammat, 140 gazel, 4 kıt'a yer alır.

Ç nüshasında 5 kaside, 8 musammat, 136 gazel, 1 mi'râciyye ve 1 şehrengîz bulunmaktadır.

V'de 5 kaside, 9 musammat, 136 gazel, 5 kıt'a yer alır.

Z nüshasında 5 kaside, 9 musammat, 136 gazel bulunur. *Mi'râciyye* mevcut değildir, *Şehr-engîz* ise eksiktir.

AE'de 4 kaside, 9 musammat, 132 gazel, 3 kıt'a, 1 mi'râciyye, 1 şehrengîz yer almaktadır. Bu nüshada gazeller, *Mi'râciyye*'den sonra, diğer örneklerden önce gelir.

L nüshasında, 4 kaside, 7 musammat, 126 gazel, 1 mi'râciyye bulunmaktadır. *Şehr-engîz* ve kıt'alar bu nüshada bulunmaz.

S nüshasında 5 kaside, 6 musammat ve 114 gazel, 1 mi'râciyye (eksik), 1 şehrengîz bulunmaktadır. Bu nüshada kıt'alar yer almaz.

A1 nüshasında 3 kaside, 5 musammat, 95 gazel, 5 kıt'a yer alır. Bu nüshada, *Mi'râciyye* düzensiz bir seyir izlerken, kasideler ve musammatlar da eksiktir. *Mi'râciyye*'nin karmaşık yapısı, *Şehr-engîz*'in, *güneş* redifli ikinci kaside ile Farsça kasidenin, mersiyenin ve dört musammatın yer almayışı sebebiyle bu nüsha değerlendirme dışı tutulabilirdi. Buna karşılık A1 nüshası, pek çok Rumelili şairle birlikte ortak bir külliyatta yer alması, dikkatli bir müstensih elinden çıkması, özellikle de 12. gazelden sonra *Yüzün suyı olaldan câna misbâh* mısraı ile başlayan gazel ile 15. gazelin ardından gelen *Ey velâyet mülkinün tahtında Sultân Bâyezîd* mısraı ile başlayan ve başka

nüshalarda yer almayan iki şiir avantajı dolayısıyla metin kurulmasına esas olan listeye dâhil edildi. Ancak *Miʿrâciyye* karışık yapısı dolayısı ile karşılaştırma dışı tutuldu.

Değerlendirmeye alınan nüshalar, içerdikleri şiirler açısından toplu şekilde bir tablo üzerinde gösterildiğinde şöyle bir görüntü ortaya çıkmaktadır:

Şiirin İlk Mısraı	**H**	**O**	**B**	**Ç**	**V**	**Z**	**AE**	**L**	**S**	**A1**	**A2**
Ey göñül olmaḳ dilerseñ pādişāh-ı rūzgār	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Ṣubḥ-dem maşrıḳ diyārından çeküp leşker güneş	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Ḥamdü li'llāh kim irişdi geldi eyyām-ı bahār	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Yā mücessem rūḥdur yā peyker-i cān ol beden	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Dārem besī şikāyet ez īn devr-i kīnedār	+		+	+	+	+			+		
Yazuḳ degül mi niçe bir ey devr-i kīnedār	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Şükr Ḥaḳḳa kim yine bir meh-liḳādur sevdügüm	+	+	+	+	+	+	+	+			
Yā ilāhī ravża-i cennet midür bu ḫoş maḳām	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Her denīye ey göñül rūḥ-ı revān virmek neden	+	+	+	+		+	+	+	+	+	
Āteş-i hicrān ile yandı yürek dutuşdı cān	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Pīrümüñ yolı çünki Ḥaḳ yolıdur	+		+	+	+	+	+		+		
Yā ilāhī vādi-i ʿiṣyānda ḳaldum bī-meded	+	+	+	+	+	+	+	+		+	
Gir göñül mülkine seyr eyle ulu dergāhı gör	+	+	+	+	+	+	+	+		+	
ʿIşḳ-ı cānān ile ben çün kim ezelden hemdemem	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Tāze begsin dostum gel almaġıl āhum benüm	+	+	+		+	+	+	+		+	
Yeñiceden esen seḥer yilleri			+		+				+		
Vücūd-ı Muṭlaḳuñ baḥri ne mevci kim ider peydā	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	

Ey niçe ay u yıl geçe leyl u nehār ola	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Ṣūfiyā ṣāfī-dil olmazsañ ṣafā gelmez saña	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Gerçi zencīr-i ser-i zülfüñe çoḳdur şeydā											
İller ile ṭatlu ṭatlu dilleşür ol dil-rübā	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Ey ki ḥüsnüñ ḫūb u çeşmüñ ḫūb u cismüñ cümle ḫūb	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Şevḳ ile şerḥ itmege āyāt-ı ʿışḳı bāb bāb	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Laʿl-i yāre hem-ḳadeḥ olmış yine beñzer şarāb	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Diler iseñ ki saña göstere yüz şāhid-i ẕāt	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
İdemez ʿaḳl-ı ḳavī-re'y ʿışḳ-ı sulṭān ile baḥs̱	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Seng-i ġamdan münkesir-ḳalb olma eyle imtizāc	+	+	+		+	+	+	+	+	+	
Leblerüñle eyā zebān-ı faṣīḥ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Yüzüñ ṣuyı olaldan cāna misbāḥ											+
Dürlü ḳażā ile ṭolar ise feżā-yı çarḫ	+	+	+		+	+	+	+	+	+	
Çün ḫayālüñden irer cān u dile nev nev nüvīd	+	+	+		+	+	+	+		+	
Bildüm bugün cān acısın cānāndan ayrıldum meded	+	+	+		+	+	+	+	+	+	
Ey velāyet mülkinüñ taḫtında sulṭān Bāyezīd										+	
Seng-i belā başuma gelür ey püser leẕīẕ	+	+	+	+	+	+		+	+	+	
Çoḳ ḳāleb-i cesīmi görürsin ki kāh olur	+	+	+	+	+	+		+	+	+	+
Gün gibi insān-ı kāmil maẓhar-ı āyāt olur	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Ḫār-ı ġamdan derd ile dil bülbüli nālān olur	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Jeng-i kes̱retden kimüñ k'āyīnesi bī-gerd olur	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Bir melek sevdüm ki görse ins ü cān ḥayrān olur	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Pelās-ı ġam kime dāmān ise ey dil saña yeñdür	+	+	+	+	+	+		+	+		

Seçer mi ādemi ḥayvān olanlar	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Şol göñül kim ṣūretüñ naḳşı temāşāsındadur	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Fitnesi devr-i zamānuñ ol iki şehlādadur	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Ey ṣoran sırr-ı ḥaḳīḳat ḳandadur cānuñdadur	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Ey ḥaḳīḳatden ḫaberdārum diyen Mevlā nedür	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Ey baṣīretsüz göz aç aġyāra baḳma yāri gör	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Virürseñ cānuñı cānān senüñdür	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
Çın seḥerden yine enfās-ı ṣabā ḫoş-bū gelür	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Mıṣr-ı ḥüsnüñ şimdiliḳ sulṭānı Yūsuf Bālidür	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Ġamuñ ey cān dil-i ġam-ḫ˅āruma ġam-ḫ˅ār yeter	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Başuma işigüñ ṭaşı efendi tāc-ı ʿizzetdür	+	+	+	+	+	+		+	+		
Buldı ʿāşıḳ cez̠be-i ʿışḳ ile vecd ü ḥāller	+	+	+		+	+	+	+	+		+
Gül gibi gülse reng-i ruḫı lālezār olur	+	+	+		+	+		+	+		
Uġramaz üstüme bu ben ḫāk-i derden incinür	+	+			+	+		+	+		
Tīġ-i ḥasret cānuma kār itdi cānān bī-ḫaber									+		
Dün ḳodı gitdi biz ḳulın ol yār-ı cānumuz	+	+	+		+	+		+			+
Ẓāhir ider ṣıfātını cilvede ḥüsn-i ẕātumuz	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
ʿIşḳ ile tennūr-ı dilden cūş ider ṭūfān henūz	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Ḳanı şol gün kim cemāl-i yār idi eglencemüz	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
Muṭṭasıl ṣanma bizi cevr ü cefānuñ ḳulıyuz	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
Āvāreler felek-zedeler bī-nevālaruz	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
ʿĀlemde mey-i ʿışḳ ile mestānelerüz biz	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
Ütildi cān u dil naḳdi daḫı bu naḳş murād olmaz	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+

Olımazmış bu cān cānānsuz	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
Ṣūretā gerçi nigāruñ rūy-ı zībāsındayuz	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
İki cihān terkin urduḳ fenālaruz fenālaruz	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Terk-i tecrīdüz ḳabādan geçmişüz				+			+				
Çekmege kendüme kūyuñ itlerini bir nefes	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Dest-i ḳudret küntü kenzüñ gencīn iẓhār eylemiş	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Dilde ḫaylīden ḫayāl-i zülf-i dil-ber var imiş	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Ḳapdı göñlüm Yūsufın gürg-i belā ḫānum yetiş	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
Ḫāk-i rāhuñda ẕelīl oldıġumuz ʿizzet imiş	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
Ayaġuñ ṭopraġı nūr-ı dīde-i ḥavrā imiş	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
Ḥaḳ Teʿālā ḥüsnüñi bir tāze gülzār eylemiş	+	+	+	+	+		+	+			+
Şerār-ı nār-ı ʿışḳuñdan ṭolupdur cism ü cān āteş	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
Be bu bāzār-ı cihānuñ ḳurı dükkānına yūf	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
Çün ḳıyām itdi ezelde ḳāmet-i bālā-yı ʿışḳ	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
Yine dil āyinesinüñ ġubārı var ancaḳ	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
Ḫāṭırum cemʿiyyetin itdi perīşān ayrılıḳ	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
Siyeh sünbüllerüñ çini göñül murġına aġ ancaḳ	+	+	+	+	+	+	+	+			+
Her kimüñ bir sencileyin Yūsuf-ı Kenʿānı yoḳ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Diyār-ı ġurbete düşdüm bu yād illerde yārüm yoḳ	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
Yüz çevir dār-ı fenādan cisme baḳma cāna baḳ	+	+	+	+	+	+	+	+		+	
Gözüm yaşı ṭaşdı yine himmet eyleñ himmet eyleñ	+	+	+	+		+	+	+	+	+	+
Selāmet ol benüm rūḥum ki ben ḫake selām itdüñ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Yoḳ yire geldüñ bugün bizümle ġavġā eyledüñ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Ḳullarumdandur diyü ben çākeri yād eyledüñ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Güzel olan gün gibi ālī-cenāb olmaḳ gerek	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Bāġ-ı şādīdür dile ey bend-i ġam bāġuñ senüñ	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
Ḳo aġyārı gel ehl-i derd ile yār olmaḳ isterseñ		+	+		+	+		+		+	+
Gözüñ aydın yine ey dil ki geldi māh-ı tābānuñ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Ḥālümi tā ʿāşıḳ-ı zār olmayınca bilmedüñ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Ey boyuñ ṭūbā vü ḫāk-i āsitānuñ selsebīl	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	
Tīr-i mihr-i yār ile ey dil ser-ā-ser revzen ol	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Göñül geç olmaz hevādan gel ġurbete gidelüm gel	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
Şöyle beñzer ten libāsın çāk idüp ʿuryān olam	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Hīç düşer mi ben esīr-i derd-i bī-dermān olam				+	+	+					+
Ārzū-yı vaṣl-ı cānān ile cāna baḳmayam	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Göñül eglencesi gitdi meded ġamdan helāk oldum	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Yārenler ecel gelmedin gözümüz ṭopraḳ dolmadın	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+
Göñlüñe düşdi senüñ ġālib hevā-yı Ẕī-Selem	+		+	+	+	+		+			+
Sāḳiyā şol mey-i ḳattāli getür nūş idelüm	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
Yaşumı seyl-i revān itme benüm begcegizüm	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
Berü gel cān gözini ʿışḳ ile bīnā ḳılalum	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
Ṣūretüñ āyine-i nūr-ı Ḫudādur sevdügüm	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
Bir muṣavver nūrdur bir āfitābum var benüm	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+
Gitdüm ammā ḳaldı ḳapuñda dil ü cānum benüm	+	+	+	+	+	+	+	+			+
ʿIşḳ odından şemʿ gibi dökmedi yaşum benüm	+		+	+	+	+	+	+			+
Yıḳılur gökler ger āh u nāle bünyād eylesem	+	+	+	+	+	+	+	+		+	+

Yaraşmaz saña aġyār ile gel yār olma sulṭānum	+	+	+	+	+	+		+		+	
Cān u dilden yār kim ey yār senden dönmezem	+	+	+	+	+	+		+			+
Cān ki rūşen olmaya mihr-i ruḫ-ı cānāneden	+	+	+		+	+		+			+
İsteme zāhidden ey dil ʿışḳ-ı cānān yolların	+	+	+		+	+		+	+		+
Ṣabā virdi yine tāze ḫaberler gül-ʿiẕārumdan	+	+	+		+	+		+	+		+
Benüm ġam çünki yārümdür ḳo yār aġyāra yār olsun	+	+	+	+	+	+		+	+		+
Ey dil ü cān mülkini ẓulm ile vīrān eyleyen	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
Bu yürekden cūş iden ṭūfāna ʿışḳ olsun dirin	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Buyurmışşın işigümde gelüp kemter ʿabīd olsun	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Küdūret görmesün hergīz cemālüñ pür-ṣafā olsun	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Ḥaḳ cemālüñ gülşenin bād-ı żarardan ṣaḳlasun	+	+	+	+	+	+	+	+		+	
Cān ile Ḥaḳḳa enīs ol ʿuzlet eyle nāsdan	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Elā ey nefs-i āteş-ḫū ne yanarsın cihān içün	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Ġamdan özge göñlüme bir daḫı ġam-ḫᵛār olmasun	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Benüm serv-i ḳabā-pūşum ḳo ḫāk olsun yoluñda ten	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Ḳoyup beni ey serv-i revān ḳanda gidersin	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Ṭutuşdı çarḫ fānūsı şerār-ı nār-ı āhumdan	+	+	+	+		+	+	+	+		
Rāz-ı ʿışḳı ṣaḳlasun dīdār-ı ferdā isteyen	+	+	+	+		+	+	+	+		
Dāġ olur dilde ruḫuñsuz giceler mehtābdan	+		+	+		+	+	+	+		
Bu rāh-ı belā sālikine yār olımazsın	+	+	+	+		+	+	+	+		
Ġamuñdan göñlüm eglenmez gidelüm bāri şehrüñden	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
Baña ḳıya ḳıya baḳan ḳor mıyın seni ḳor mıyın	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
Añduġumca ʿaḳlum şaşar sen d'ölürsin ben d'ölürin	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+

Cām-ı laʿlüñdür dem-ā-dem cānı medhūş eyleyen	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Benüm cānumsın ey dil-ber ya benden niçün ürkersin	+			+							
Yüri ey nāme bizden şol şeh-i ḫūbāna ʿışḳ eyle	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
Berü gel cān gözini aç ʿālemleri seyrān eyle	+	+	+	+	+		+	+	+		+
İlāhī ʿāşıḳı mülk-i cihāna pādişā eyle		+	+	+	+	+		+	+		+
Fürḳat eyyāmında bārī yāri görsem gāh gāh	+	+	+	+		+	+	+	+		+
Bize bu ʿışḳ ile eglenmege bir yār olsa	+	+	+	+		+	+	+	+		+
Bizi ey derzi güzel ṣalma iñende pāreye										+	
Niçe yıl yildüm hevā-yı zülf-i ʿanber-sāyile	+	+	+	+		+	+	+	+		+
Ey libās-ı faḳr ile faḫr eyleyen ʿuryān dede	+	+	+	+		+	+	+	+		+
Evvel başdan sen'ögerin cümle işi gören Allāh	+	+	+	+	+	+	+	+	+		
Gülşen-i kūyuñdur eglence dil-i nālānuma	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
Eglenimez bu delü göñlüm biriyle ḫānede	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
Açılmaz ʿāşıḳuñ göñli bahār u būstān içre	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
Göñül ʿibret gözin açup gözet bu sırr-ı pinhānı	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
Ger tecellā itmek istherseñ göñül envāruñı	+	+	+	+	+	+	+	+	+		+
Yüzüñ metn-i kelāmullāh sözüñ āyāt-ı rabbānī	+	+		+	+	+	+	+	+		+
ʿĀḳil iseñ ey göñül nā-dāna virme göñlüñi	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+
Buluşmasaḳ senüñle kāşkī ey bī-vefā bārī	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+
Dostum düşmenler ile yār ṣanmışsın beni	+	+	+	+	+	+			+		+
Mübtelā-yı derd-i bī-dermān iden sensin beni	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+
Bir perī ḳıldı yine ʿāşıḳ-ı dīvāne beni	+	+	+	+	+				+		+
Bend-i ġamdan ḳurtarup öldürse fürḳat kāşkī											+

Gözlerümden ḳadd-i dil-cūsını ırmaġ eyledi	+	+	+	+	+	+	+		+		+
Görmesem ol nūr-ı pākūñ Kaʿbede dīdārını	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+
Ṭaṣvīr-i ġayre ḳılma maḥal ḳalb-i aḳdesi	+	+	+	+	+	+			+	+	+
Giyelüm arḳaya bir köhne şālı	+	+	+	+	+	+	+		+		+
Didiler Kaʿbe-i kūyuñda bugün ḳan oldı	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+
Dutalum hem-demüm teskīn ider gözümdeki yaşı	+	+	+	+	+	+	+		+		+
Göñül gördi yine ol ḫūb ẕātı	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+
Yir göñül tīr-i belā peykānını ḫurmā gibi	+	+	+	+	+	+	+		+	+	+
Ṣāf ḳılduñsa göñül āyinesin āb gibi	+	+	+	+	+		+		+	+	+
Yā Rabbi yine ölmedin ol cānı görem mi	+	+	+	+	+		+		+	+	+
Cān u dil oldı ʿışḳ ile kūyuñ gedācuġı	+	+	+	+	+		+		+	+	+
Āh kim ol bī-vefā gitdi baña yār olmadı	+	+	+	+	+		+		+	+	
Ġamdan öldüm ey meded rūḥ-ı revānum gelmedi	+	+	+	+	+		+		+	+	
Bī-nihāyet baḥre döndi gene ẕātum vaḥdeti		+	+		+						+
Lā taʿayyündür egerçi gene ẕātum vaḥdeti		+	+		+						+
Küntü kenzüñ gevheridür gene ẕātum vaḥdeti			+		+						+
ʿĀlem-i ervāḥı seyr itseñ ʿacāʾib-fıṭratuz		+	+		+						+
Ḳanı bīr ṣarrāf kim añlaya gevher ḳıymetin					+						+
Ey ayaġı topraġı başumda tāc-ı devletüm					+						
Curʿa curʿa mey içüp zīb-i cemāl arturduñ		+	+								
Miʿrāciyye	+	+	+	+	+		+	+	+		
Şehr-engīz-i Yenice	+	+	+	+	+	+	+	+	+		

A, A3, A4, Ö, P, YK, YK1, İ, İ1 nüshaları çeşitli sebeplerle değerlendirme dışı tutulmuştur.

A nüshasında hadis çevirileri, *Mi'râciyye*, *Şehr-engîz,* 5 kaside, 9 musammat, 113 gazel yer alır. Aslında nüsha hacimli gibi görünmekle birlikte yeni şiir ihtiva etmediği gibi benzer daha iyi nüshalarla ortak özellikler taşıdığı için değerlendirme dışı tutulmuştur.

A3 nüshasında *Mi'râciyye*, *Şehr-engîz*, 5 kaside, 9 musammat ve 92 gazel yer almaktadır. Yer yer birtakım avantajlara sahip olmakla birlikte bu nüsha da düzensiz yapısı ve eldeki mevcut nüshalara yeni şiir eklememesi dolayısıyla değerlendirmeye alınmamıştır.

A4 nüshasında 2 musammat ve 11 gazel bulunmaktadır. Çok eksik olduğu için nüsha değerlendirme dışı tutulmuştur.

YK nüshası, divan tertip sırasına uymaksızın toplam 55 gazel ihtiva etmektedir. Bunun yanında kasideler ve musammatlar da bu nüshada yer almaz. Aynı şekilde *Mi'râciyye* ve *Şehr-engîz* de mevcut değildir. Ayrıca bu nüsha kıt'alar açısından bir özellik arz etmekle birlikte onda bulunan örnekler Z nüshasında yer almaktadır. Bu hâliyle YK nüshası değerlendirmeye alınmamıştır.

Aynı kütüphanede yer alan YK1 nüshası, *Mi'râciyye* ve *Şehr-engîz*'in bir bölümü yanında toplam 15 gazel ihtiva etmektedir. Kasideler ve musammatlar da bu nüshada yer almaz. Bu hâliyle YK1 nüshası değerlendirmeye alınmamıştır.

P nüshası da eksik örneklerden biridir. Hadis tercümeleri ile başlayan *Dîvân*'da *Mi'râciyye*, *Şehr-engîz*, 5 kaside ve 7 musammat yer almaktadır. Bu yüzden P nüshası değerlendirme dışı tutulmuştur.

Ö'de *Mi'râciyye* (eksik, 50. beyitle başlar), *Şehr-engîz*, 5 kaside ve 52 gazel yer almaktadır. Dolayısı ile çalışmaya bir katkı sunmamaktadır.

En az metin kurulması için seçilen nüshalar kadar dikkatle gözden geçirilmiş olan bu örnekler, belirtilen bu eksik veya çalışmaya katkı sunmayan konumları dolayısı ile edisyon-kritik çalışması dışında tutulmuştur.

Sonuç itibariyle İngiltere'de yer alan iki nüsha temin edilemedikleri için, yedi nüsha da yukarıda sözü edilen eksiklikleri sebebiyle değerlendirme dışında kalmıştır. Böylelikle tarafımızdan neşre hazırlanan edisyon-kritikli metin on bir nüsha üzerine kurulmuştur.

METİN TESPİTİ İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

1. Divana alınan şiirler seçilen nüshalarla karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmalarda görülen farklılıklar aparatta gösterilmiştir.

2. Şiirlerin vezinleri başlığın hemen altında gösterilmiştir.

3. Metne yapılan sınırlı sayıdaki ekleme, köşeli parantez içinde gösterilmiş, emin olunamayan okumaların yanına soru işareti konulmuştur.

4. Vezin gereği yapılan hece düşmeli ulamalarda iki kelime arasına kesme işareti konularak "nic'idem, nic'olur" vb. şeklinde gösterilmiştir.

5. Metin tespitinde, bilimsel metin neşri çalışmalarında kullanılan transkripsiyon sistemi kulanılmıştır.

6. Vâv-ı maʿdûle, labial hı'dan sonra konulan bir (ˇ) işaretiyle gösterilmiştir.

TENKİTLİ METİN

USÛLÎ DÎVÂNI

KASİDELER

1
Ḳaṣīde-i Rūzgār *

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey göñül olmaḳ dilerseñ pādişāh-ı rūzgār
Gel gedā-yı rūzgār ol gel gedā-yı rūzgār

2 Kim helāk imiş külāhı vü ḳabāsıymış fenā
Devleti let hem ʿanāyımış ġınā-yı rūzgār

3 Cāna nūşı nīşdür balı belā pā-zehri zehr
Añladuñsa ḥikmeti dādur devā-yı rūzgār

4 İçerüsi zehr-i mār ü ṭaşrası naḳş u nigār
Varma yanına yudar bu ejdehā-yı rūzgār

5 Ṣanasın bu nīlgūn baḥr içre olmış pür neheng
Durma yudar ḫalḳı bu merdüm-rübā-yı rūzgār

6 Dār u dīvārına ṭayanma degüldür pāyidār
Dirler āb üzre urulmışdur binā-yı rūzgār

7 ʿÖmrümüz mezrāʿını dās-ı hilāl ile biçüp
Kendümüzi ögidür bu āsiyāb-ı rūzgār

8 Ẓıll-ı zāʾildür beḳāsı var ṣanma ey göñül
Ger baḳabilseñ irişmişdür fenā-yı rūzgār

9 Murġ-ı zīrekseñ de fāriġ-bāl oturma key ṣaḳın
Ṭoludur dām-ı ḳażā ile feżā-yı rūzgār

---

* Ç'de Ḳaṣīde-i Rūzgār: S'de Ḳaṣīde-i Rūzgār der medḥ-i Defterdār Merḥūm İskender Çelebi raḥmetullāhi ʿaleyh.

2 ḳabāsıymış: ḳabāyimiş Ç, AE, Z / ġınā-yı: gubar-ı O.

3 Añladuñsa: Añladuñ mı B.

5 yudar: yuda O / -A1.

6 Dār u: Dār-ı Ç.

7 mezrāʿını: ḫırmen Ç, H / Bu beyit H, L, S, B'de 8. beyitle yer değiştirmiştir.

8 beḳāsı: vücūdı S / -A1.

9 zīrekseñ: zīreklikde B / key ṣaḳın: ey göñül A1 / -AE, V.

10 Ber degül bir berg ki virmez dıraḫt-ı ʿömrüñe
Līk doyunca urur seng-i cefā-yı rūzgār

11 Ey niçe Rüstemleri ġūra ḳoyup ʿālemlere
Eyledi Dāstān bu Zāl-ı bī-vefā-yı rüzgār

12 Dürlü emrāż ile āḫir dehr-i ḫāyin öldürür
Fi’l-mes̱el Loḳmān olursa loḳmahā-yı rūzgār

13 Cevr eliyle ḳatlümüze el uzatmaḳdur hemān
ʿĪd-i şādīde bizümle merḥabā-yı rūzgār

14 Ṣūret-i aḥvāli ger ehl-i baṣīretseñ saña
Gösterür āyīne-i ʿibret-nümā-yı rūzgār

15 Mihr ḫod dellāl olup söyler zebān-ı ḥāl ile
Kim bilüñ bir füls-i aḥmerdür behā-yı rūzgār

16 Ger bu eşkālüñ bugün ḥall itmedüñse ʿuḳdesin
Olımaduñ ey göñül müşkil-küşā-yı rūzgār

17 ʿÖmr-i bāḳī dileseñ yoġ eyle ey dil varuñı
Bulınur çün kim fenāsında beḳā-yı rūzgār

18 Ṣayḳal-ı faḳr ile mirʾāt-ı dili ṣāf idene
Yig durur aṭlasdan ey ṣūfī ʿabā-yı rūzgār

19 Faḳr meydānında ḥaḳ bu kim ḳabādur varumuz
Bunca şevketle şeh-i zerrīn-ḳabā-yı rūzgār

20 Olmayan āyīneveş jeng-i ḥasedden sīne-ṣāf
Merve ḥaḳḳı ṣūfiyā bulmaz Ṣafā-yı rūzgār

---

12 Dürlü: dolu Ç, S/ ḫāyin: ḫāyinüñ Ç.
14 aḥvāli: aḥvālini Ç ṣūret ehli: ger aḥvāl L / ger: -V / baṣīretseñ: ṣīret O / ʿibret: gītī B / Bu beyit H’de 11. beyitten sonradır.
15 Z’de kaside bu beyitle başlar.
16 itmedüñse: idemezseñ B.
17 varuñı: kendüñi V/ bulınur: olınur Ç, S/ fenāsında: fenāsından H / beḳāsında Z / beḳā-yı: fenā-yı Z.
18 ṣūfī: ḫᵛāce O.
19 meydānında: meydānına H, L, V.
20 ṣāf: pāk O.

21 Tīr-i maḳṣūdı daḫı bir kez nişānda görmedük
Ḳāmetüñ yā ḳılduñ ey pīr-i dü-tā-yı rūzgār

22 Bir ulu gird-āba düşmişsen kenārı yād ḳıl
Ey ḳılan keştī-i cānın āşinā-yı rūzgār

23 Levḥ-i dilde alımaduñ ḥarf-i ḥikmetden sebaḳ
Ger elif ḳaddüñi dāl itdüñ berāy-ı rūzgār

24 Kişt-zār-ı dehrde bir cevce ḥāṣıl ḳılmaduñ
Veh ki ʿömrüñ ḫırmenin itdüñ hebā-yı rūzgār

25 Bī-nişān itdi tenümi tīġ-i miḥnet āh kim
Gelmez illā cānuma tīr-i belā-yı rūzgār

26 Ḳaldırup alçaḳları ehl-i kemāli pest ider
Her dem ʿuşşāḳa muḫālifdür nevā-yı rūzgār

27 Şehsüvār-ı devletüñ bir ẕerre gerdin görmedüm
Niçe yıl yeldüm bu yolda çün hevā-yı rūzgār

28 Künc-i miḥnetde helāk oldı Uṣūlī derdmend
Āh kim açılmadı dārü'ş-şifā-yı rūzgār

29 İrmedi gülzār-ı maḳṣūda ḳafesde ḳaldı ḥayf
Buncılayın bülbül-i destān-serā-yı rūzgār

30 Gide bu ḫod-bīnligüm āḫir Ḫudā-bīn ola dil
Luṭf ile bir kez Ḫudā dirse Ḫudā-yı rūzgār

31 Yirlere sürüp yüzüm her sū aḳıtdum yaşumı
Aşdı başumdan dirīġā mācerā-yı rūzgār

---

21 daḫı: -O / ḳılduñ: ḳıldı B, A1 / 21 ve 22. beyitler L, S, Z, A1'de yer değiştirmiştir.
22 22 ve 23. beyitler H'de yer değiştirmiştir / -V.
23 Levḥ-i: Gerçi A1 / Ger: Gerçi H, O / berāy-ı: bu reʾy-i AE bahārı H.
25 -Ç, B.
26 -L, B, O.
27 Bu beyitler L'de yer değiştirmiştir / -L, B, O.
29 ḳafesde: -O / bülbül-i: bülbül ü AE.
30 ḫod-bīnligüm: ḫod-bīnlük Ç, S / ile: -O.
31 sürüp: sürdüm L / her sū: her dem AE / Bu beyit S'de 28. beyitten sonradır.

32 Baḫt-ı beddür yā baña devlet yüzin göstermeyen
Yā meger ḳalmadı erbāb-ı seḫā-yı rūzgār

33 Hātif-i ġaybī didi nā-gāh gūş-ı cāna kim
Sūʾ-i ẓandur bunı ḳo ey bī-nevā-yı rūzgār

34 Maṭlaʿ-ı ṣubḥ-ı saʿādetden ṭulūʿ itmiş durur
Mihr gibi bir şeh-i ferruḫ-liḳā-yı rūzgār

35 Yaʿni defterdār-ı ġayb İskender-i s̱ānī k'anuñ
Ẕātınuñ seyrāngehidür māverā-yı rūzgār

36 Ẕātıdur envār-ı ġayba çün bugün rūşen delīl
Göñlidür āyīne-i gītī-nümā-yı rūzgār

37 Yüzini görsün görem diyen kişi rūy-ı murād
Vaṣfını ḳılsun bulam diyen ṣafā-yı rūzgār

38 Ey ki mürde-dillere şīrīn kelāmuñ rūḥ-baḫş
Manṭıḳından ʿillet-i cāna şifā-yı rūzgār

39 ʿIṭr-ı luṭfuñla muʿaṭṭardur meşām-ı cān u dil
Ṭıyb-ı ḫulḳuñdan muṭayyebdür hevā-yı rūzgār

40 Pāyidār ʿadlüñ sütūnıyla bu ṭāḳ-ı bī-sütūn
Ber-ḳarār is̱bāt-ı ḥükmüñle binā-yı rūzgār

41 Buldı ʿadlüñden binā-yı çār-ʿunsur iʿtidāl
Ḥüsn-i tedbīrüñledür dāyim beḳā-yı rūzgār

42 ʿUḳde-i işkālde ḳalurdı ṭabʿ-ı ḫāṣ u ʿām
Olmasaydı ḫāṭıruñ müşkil-küşā-yı rūzgār

---

32 beddür yā: bed midür A1 / devlet: mihnet O / göstermeyen: göstermedin Ç, L, S.
33 ẓandur: -O.
34 saʿādetden: saʿādetdür Ç, AE, L, S.
35 -O.
36 ġayba: ġaybīne AE, H ġaybīye B, V, Z / çün: - H, L, S, V, Z.
37 görem: gözüm L / -A1.
38 rūḥ-baḫş: baḫş-ı rūḥ H.
39 ḫulḳundan: ḫulḳunla S.
40 ḥükmüñle: ḥilmüñle Ç.
41 ʿadlüñden: ʿadlüñle AE ʿadlüñde L / tedbīrüñledür: tedbīrüñ durur Ç / beḳā-yı: binā-yı O.
42 olmasaydı: olmayaydı H /A1'de 42 ve 43. beyitler yer değiştirmiştir.

43 Fikretüñ ġavvāṣı çün daldı ḥaḳāyıḳ baḥrına
Her kelāmuñ oldı dürr-i bī-behā-yı rūzgār

44 Leşker-i cūduñ cihān mülkine ḳılduḳça nüzūl
Vüsʿat-i küllī bulur bu teng-nā-yı rūzgār

45 Pür-şer ü şūr idi līk eyyām-ı ʿadlüñde senüñ
Ehline dārü's-sürūr oldı serāy-ı rūzgār

46 Her ṭarafdan ḳapuña eyler teveccüh ḫāṣ u ʿām
K'işigüñdür ḳıble-i ḥācet-revā-yı rūzgār

47 Āsitānuñda bulur ḫākī göñüller feyż ü cūd
Yiryüzini perveriş ḳılur semā-yı rūzgār

48 Her nefes yavuz naẓardan ṣaḳla yā Rabbi diyü
Ayaġuñ ṭopraġına budur duʿā-yı rūzgār

49 Raḥmet ās̱ārı irüp bāġ-ı cihāna nitekim
Nev-bahār ile ola z̄īb-i behā-yı rūzgār

50 Dermege herkes gül-i ümmīdi luṭfuñ ḳapusı
Açıla hem-çün bahār-ı dil-küşā-yı rūzgār

51 Gülşen-i ʿömrüñi Ḥaḳ bād-ı fenādan ṣaḳlasun
Her bahār ardınca irdükçe şitā-yı rūzgār

52 Gün-be-gün sāʿat-be-sāʿat her murāduñ gevherin
Ġayb ceybinden ʿaṭā ḳılsuñ Ḫudā-yı rūzgār

Ç 51b AE 52a H 13a L 20a S 13b B 18b O 24b V 71a Z 81a

---

43 fikretüñ: fikrünüñ L, S, A1.
44 ḳılduḳça: itdükçe V ḳılduḳda A1.
45 şer ü şūr: şūr u şer B / sürūr: siper Ç.
46 Bu beyitten sonra V'de:

İşigüñden irişür mi gevher-i maḳṣūda el
Var ise izin tozıdur kimyā-yı rüzgâr

beyiti yer alır.
47 ḳılur: eyler B, O / -A1.
48 48 ve 49. beyitler H'de yer değiştirmiştir.
49 nitekim: nice kim S, Z / zīb-i: zīb ü AE, Z.
50 ümmīd-i: maḳṣūdı O, V.
52 -A1.

2
Ḳaṣīde-i Güneş *

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ṣubḥ-dem maşrıḳ diyārından çeküp leşker güneş
Ġāret itdi varını şāmīlerüñ yek-ser güneş

2 Zengbāruñ ḳalʿasın fetḥ itdi altun ṭob ile
Leşker-i nūr ile yaġmā ḳıldı ser-tā-ser güneş

3 Tāc-ı zerrīn urunup geçdi zümürrüd taḫtına
Ḥükm ḳıldı şarḳa ġarba hem-çü İskender güneş

4 Māh yüzlü sırma ṣaçlu bir güzel maḥbūbdur
Ṣaġlu ṣollu ġamzelerden daḳınur ḫancer güneş

5 Şemsī dülbendini ṣardı geydi altunlu ḳabā
Göstere tā kim cihān ḫalḳına zīb ü fer güneş

6 Taḫte-i zerrīnden teller çıḳarur durmayup
Sīm-keşdür çār-sūy-ı çarḫda beñzer güneş

7 Āşiyān-ı çarḫda zāġ-ı şebi ürkütmege
Ṣanasın şeh-bāzdur kim açdı zerrīn per güneş

8 Beñzi ṣararmış başı ditrer ʿaṣāya dayanur
Devrden pīr-i żaʿīf olmış durur beñzer güneş

9 Eylemiş zerrīn devāt u nūrdan ḳılmış ḳalem
Çarḫuñ evrāḳına ṣan bu maṭlaʿı yazar güneş

10 Ey yüzüñ nūr-ı ilāhī ṣūretüñ enver güneş
Ṭalʿatuñ nūrı ḳatında ẕerreden kemter güneş

---

* Ḳaṣīde-i Güneş: Ḳaṣīde Der Medḥ-i ʿĪsā Beg bin İbrāhīm Paşa S.

6 taḫte-i: taḫtına Ç, AE, L, S.

7 çarḫda: çarḫdan H, B/ Ṣanasın: Bir ʿaceb B / kim: ki B.

8 ṣararmış: ṣararır L / ʿaṣāya: ʿaṭāya H/ devrden: devr Ç / Bu beyitten sonra Z'de
Bir ḳadeḥ nūş eylemiş cām-ı ṣabūḥ-ı ṣubḥdan
Kellesi ḳızmış cihān ḫalḳına zer ṣaçar güneş
şeklinde 9. beyit yer almaktadır.

11 Pīrehenden görinür ol ṭalʿat-ı ġarrā ġarīb
Ṣubḥ ceybinden ṣanasın kim çıḳardı ser güneş

12 Gördiler yüzüñde laʿlüñ selsebīlin didiler
Bārekallāh kim görüpdür k'aḳıda kevs̱er güneş

13 Muṣḥafından ḥüsnüñüñ bu deñlü rūşen ṭabʿ ile
Ṣūre-i ve'ş-şems ḳılmışdur hemīn ezber güneş

14 Dāġlar kim sīneme şevḳüñden urdum ey perī
Her biri ʿaks-i ruḫuñdan oldı pür-enver güneş

15 Didüm ey meh ḳanda bulduñ bu ḳadar ḥüsn ü cemāl
Kim görinür ʿaks-i rūyuñdan cihān yek-ser güneş

16 Didi yüz sürdüm ayaġı ṭozına bir serverüñ
K'olmaya ḳadri riḳābın öpmege der-ḫor güneş

17 Çarḫ-mesned yaʿnī ʿĪsā Beg kim olmışdur anuñ
Āfitāb-ı nūr-ı reʾyinden cihān yek-ser güneş

18 Oldı esb-i ḳadrine ol şehsüvār-ı ʿālemüñ
Çarḫ cevherdār zīn ü ṭabl-bāz-ı zer güneş

19 Ey kitāb-ı rifʿatüñe bir varaḳ bu nüh ṭabaḳ
V'ey ki vaṣf-ı ḥüsnüñe bir defter-i ebter güneş

20 Kām-kārā yaḳmasa envār-ı ḥüsnüñden çerāġ
Ẓulmet-i şebden ḫalāṣ olmazdı tā maḥşer güneş

21 Yiryüzine oldı çün reʾy-i refīʿüñ nūr-baḫş
El çekerse yiridür rūy-ı zemīnden ger güneş

---

11 ṭalʿat-ı: ṭalʿatuñ B / ġarrā: zībā Ç / ceybinden: çınından B.
14 ruḫuñdan: rūyuñdan B.
15 rūyuñdan: ruḫuñdan B.
16 serverüñ: dilberüñ AE / ḳadri: ḳādir B.
17 ʿĪsā: ʿAbdī B.
18 esb-i: esbi Ç / ḳadrine: ḳudrete B / zīn ü: zerrīn ü H, L, S / bāzı: bāz Ç.
20 ḥüsnüñden: reʾyüñden AE, S, B.
21 rūy: nūr V.

22 Baḥr-i cūduñ bir ʿaceb deryā durur k'olmış anuñ
Her ḥabābı āsumān her ḳaṭresi enver güneş

23 Terbiyetle ṭaşı laʿl eyler güneş ammā senüñ
Ẕerre-i nā-çīzi eyler himmetüñ aḳder güneş

24 Kūha düşse himmetüñ ḳandīlinüñ bir pertevi
Sengi laʿl olmaḳ degül olurdı ser-tā-ser güneş

25 Ẓāhir egerçi ki mihr ile münevverdür cihān
Ẓulm ẓulmātına ẕātuñdur velī bihter güneş

26 Ger emān-ı ḫalḳ içün ṣūretde zıllu'llāhsın
Līk reʾy ü adl ile maʿnīde sen eẓher güneş

27 Şarḳ ü ġarbı reʾy ile tesḫīr u taʿmīr eyledüñ
Saña dirlerse münāsibdür şeh-i ḫāver güneş

28 Ḫaṣmuñuñ cānına tīr-i ḳahr atar līkin dutar
Ẕātuña tīġ-i ḳażāyı defʿ içün isper güneş

29 Şāh-ı ʿādilsin senüñ ẕātuñla ḳāʾimdür cihān
Feyż-i inʿāmuñdan eyler kāsesin pür-zer güneş

30 Nūr-ı külsin līk ger baḥr-i celālüñ cūş ide
Nār-ı ḳahruñdan olur fi'l-ḥāl ḫākister güneş

31 Çeşmesine çeşminüñ ḳahr ile ḫışmuñ çekdi mīl
Açdıġıyçün çār-ṭāḳ-ı çarḫdan manẓar güneş

32 Ḫavf-ı tīrüñden felekde neṡr-i tāʾir per döker
Zaḫm-ı tīrüñden ḫazān bergi gibi ditrer güneş

---

22 her: bir Ç, Z.
23 ṭaşı: her işi S /eyler: olmaz B / aḳder: -AE / 22. ve 23. beyitler L'de yer değiştirmiştir.
25 ẓāhir egerçi ki: gerçi kim ẓāhirde AE.
26 ḫalḳ: ḥaḳḳ O / ʿadl: ʿaḳl AE.
28 atar: urur Ç, L, S, H / tīġ: tīr V / ḳażāyı: ḳażā H, L, B belā AE / defʿ: defʿi içün AE, B / isper: siper B.
30 külsin: gülşen L, B / līk: tek L / baḥr-i: baḥr AE / olur: ola B.
31 -O.
32 -O.

33 Rezme binsen ḳılıcuñ ṣalar yanuñca bendedür
Bezme insen meclisüñ içinde zer sāġar güneş

34 Eylemiş tob-ı hevāyīsin ḥavāle gūyiyā
ʿÖmr-i ḫaṣmuñ ḳalʿasın ḳatʿ eylemek ister güneş

35 Bir ḳılıcum bir başum vardur diyü daʿvī ḳılar
Bir bahādur bendene beñzer eyā server güneş

36 Ṭāliʿi saʿd oldı vü başı irişdi göklere
Āsitānuñ āsumānına ḳoyaldan ser güneş

37 Geşt iderdi der-be-der baḳmazdı kimse yüzine
Buldı ṭāliʿ lā-cerem oldı bülend-aḫter güneş

38 Dīn ile devlet ʿarūsını der-āgūş eyledüñ
Saña olsa yaraşur bālīn ḳamer pister güneş

39 Sidre-i vaṣfuñda her beyti Uṣūlī bendeñüñ
Gūyiyā ṭūbā budaġıdur ki virdi ber güneş

40 Bulmaz isem sāyebān-ı luṭfuñ altında penāh
Ḫāk ider devr-i felek başuma od yaḳar güneş

41 Tā yana bu deyr içinde bunca gevher şeb-çerāġ
Bu zeberced ṭāḳa tā ḳandīl-i zer aṣar güneş

42 Rūşen ola arta gün günden çerāġ-ı devletüñ
İḳtibās-ı nūrun ile görine enver güneş

---

33 salar yanuñca; urur senüñ bir SB salar senüñ Z / bendedür: bendeler L / -Ç, S, H.
34 -Ç, S, H.
35 vardur: var B, V / daʿvī: daʿvīler B, V.
36 başı irişdi: irişdi başı B.
37 oldı: olındı B.
38 devlet: dünyā Z / ʿarūsını: ʿarūsıdur Ç / eyledüñ: itmege Z / Saña olsa yaraşur: Olsa yaraşur saña B.
39 Sidre: Südde-i H, L / vaṣfuñda: vaṣluña Z / 39 ve 40. beyitler H’de yer değiştirmiştir.
40 luṭfuñ: ḳadrüñ S.
41 Ta: Yā Ç / aṣar: aḫter Ç, B.
42 gün günden çerāġ: -AE / -S.

43 Tā zeber-dest ola ḥükmiyle ẕemīn ü āsumān
Tā ki bu nüh çetr-i çarḫ üzre ola mihter güneş

44 Zīr-dest-i ḥükmüñ ola iki büküle felek
Yüz yire ḳoyup işigüñde ola çāker güneş

45 Tā ki bir altun ile bāzār-ı dehri germ ide
Sikke-i nām-ı şerīfüñle bula zīver güneş

46 İşigüñe baş ḳoyan ḳadr ile irsün göklere
Āsumān-ı devlete sen ol żiyā-güster güneş

Ç 53b AE 5b H 16b L 22b S 15a

43 zeber: zīr-i B.
44 yüz: yüzi S/ büküle: bu güne B.
46 ḳadr: -O/ ḳoyan: ḳoyup B.

3
Ḳaṣīde-i Bahāriyye *

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḥamdü li'llāh kim irişdi geldi eyyām-ı bahār
Tāze cān virdi yine dünyāya luṭf-ı Kirdigār

2 Ṣūr-ı İsrāfīl ürür ṣankim dem-i bād-ı ṣabā
Kim nebāt emvātı yir yir çıḳdı yirden āşikār

3 Döndi eyyām-ı bahār ile cināna yiryüzi
Encüm ezhārıyla yine gömgök oldı sebzezār

4 Luṭf ile ʿĪsā demi geldi gedālar şād oluñ
K'eyledi bād-ı ṣabā arżuñ künūzın āşikār

5 Meryem-i şāḫ idi nüh-māha ʿaḳīm ü bī-güneh
İrdi Cibrīl-i ṣabā bir demde virdi aña bār

6 Şāh-ı nev-rūzī yeşil yapraḳlu ḫilʿat giydürüp
Her şecer ʿuryān iken buldı şiʿār ile dis̱ār

7 Bir ayaġ üzre durup el ḳaldırup ḳıldı duʿā
Ber-ḳadem nev-rūz sulṭānı ḳudūmına çenār

8 Uyanup ḫāb-ı ʿademden her çiçek ḳaldurdı baş
Çın seḥerden yüzine ṣu sepdi çün ebr-i bahār

9 Aldı bū gül Yūsufı pīrāheninden şöyle kim
Nergis aʿmā iken açıldı gözi Yaʿḳūb-vār

---

* Ç'de Ḳaṣīde-i Bahāriyye: S'de Ḳaṣīde-i Bahāriyyāt Der Medḥ-i ʿAbdī Beg, Z'de Ḳaṣīde-i Bahār.
2 Ṣūr-ı: Dem-i L / yirden: -O.
3 yiryüzi: rūzgār V / gömgök: gök Z, B / yine gömgök oldı: oldı yine gök A1.
4 künūzın: -A1.
5 -Ç, H, AE, L, S, B, O, Z, A1.
6 Nev-rūzī: Nev-rūza AE, A1 / giydürüp: giyüp O / şiʿār ile dis̱ār: dis̱ār ile şiʿār Z.
7 ḳıldı: itdi AE / nev-rūz: nev-rūzī B.
8 çün ebr-i bahār: ebr-i nev-bahār L.
9 Yūsufın: Yūsufı AE, H, B būyını A1 / aldı: oldı L / şöyle: öyle B.

10 Her yañadan baş çıḳarmışdur benefşe seyr ider
Lālelerle ḫod pür itmiş dāmenini kūhsār

11 Nergisüñ görür mi gözi kimseyi k'almış yine
Destine zerrīn ḳadeḥ başına tāc-ı zer-nigār

12 Baġladı ḫaṭṭ-ı benefşe zülf-i sünbül yiryüzin
Şöyle kim görinmez olmışdur çemende mūr u mār

13 Rūm içinde Çīn adın añmaḳ ḫaṭādur şimdi kim
Her kenāra rāygān olmış durur müşk-i Tatar

14 Ḳurdı ṣaḥrā ṣaḥnına çetr-i hümāyūn her şecer
ʿIyş ider her bir gedā ṣan pādişāh-ı rūzgār

15 Seyre gel bāġa ṣafā geldüñ diyü her bir dıraḫt
Durup ayaġ üstine başına sīm itsün niṡār

16 ʿĀrif iseñ ḳomaġıl elden ṣafā cāmın müdām
Ṣınsa çarḫuñ kāsesi ḳalbe getürme inkisār

17 Bī-ḳarār oldı görüp bu vech ile zībālığın
Gözlerüm yaşı gibi gülzāra aḳdı cūybār

18 Ṣu gibi dīvāne göñlüm aḳdı gülşenden yaña
Baġlasañ zencīr ile şimden girü ḳılmaz ḳarār

19 Yimek ü içmek ḥelāl oldı disek bu daʿviye
İki şāhid birisi ʿīd u biri evvel-bahār

---

10 yaḳadan: yañadan V, B / seyr ider: şöyle kim H, Z, A1 şöyle ki AE yir yirin L, O.
11 k'almış: görmiş B.
12 yir yüzin: yolların ÇS.
13 içinde: ilinde L / añmaḳ: -A1 / şimdi: aña B / Her: Geñ A1 / müşk-i: misk-i H, Z.
14 şecer: seḥer B.
15 başına: sīm üstine Ç, H, L, S, B.
16 Ṣınsa: Ṣına L.
17 Bī: Ber A1.
19 daʿviye: daʿvete B / şāhid: şāhidür L / birisi: biri L.

20 ʿĪd ile nev-rūzdan şād olduġı ḫalḳuñ bu kim
El virüpdür dest-būs-ı ḥażret-i mīr-i kibār

21 Āsumān-ı ʿizz ü rifʿat āfitāb-ı maʿdelet
Baḥr-i cūd-ı mekremet kān-ı seḫā kūh-ı vaḳār

22 ʿAbdi Beg kim Evrenos oġlanlarından ol durur
K'eyledi ābā vü ecdāduñ ṭarīḳin iḫtiyār

23 Dīn ü devlet ḫilʿatın egninde görüp dil didi
ʿĪd ile nev-rūzı bir günde getürmiş rūzgār

24 Ṣūretā begsin velī dervīşlikdür sīretüñ
Zī-saʿādet devlet-i dünyā vü ʿuḳbā sende var

25 Cāme-i medḥ ile zīnet ẕātuña ḥācet degül
K'ehl-i devlet ʿār ider giymek libās-ı müsteʿār

26 Ḥüsn-i ḫulḳuñ ḫalḳa ẓāhirdür ne lāzım söylemek
Ḳanda ise misk ḫod kendüyi eyler āşikār

27 Yazmaḳ olmaz vaṣfınuñ bir ḥarfini ger ʿaḳl-ı küll
Çekse biñ yıl ṣafḥa-i āmāle kilk-i iftikār

28 İtdi ʿālem ḫalḳına ḫulḳuñ senüñ şol luṭfı kim
Vaḳt-i gülde eyledi ḫāk-i siyāha nev-bahār

29 Ebr yaġdurmaz yire vaḳtinde ol deñlü maṭar
Şöyle kim dest ile ehl-i faḳra sīm eyler nis̱ār

---

20 ʿĪd ile: ʿĪd L / bu: çü B / 20. beyitin ikinci mısraı ile 21. beyitin ilk mısraı: -O/ -L, A1.
21 rifʿat: devlet Ç, AE, S.
22 oġlanlarından: oġullarından Z, A1.
23 dil didi: dāderi B / getürmiş: getürdi Ç, L, S.
24 begsin: beg H / sende: bende H sendedür B / var: - B.
25 ʿār ider: ʿārdur B.
26 Ḥüsn-i: Ḥüsn ü B/ ne lāzım: ne ḥācet Ç, S, L / söylemek: ben dimek AE/ misk: müşk B.
27 kilk-i: gönül A1.
29 yaġdurmaz yire: yaġdurmazdı A1 / yire vaḳtinde: yirinde halka B.

30 Genc-i maḳṣūda eli irişdi vü buldı ḥayāt
Her ki luṭfuñ umuban uzatdı dest-i iftiḳār

31 Gördi kim ẕātuñda var ʿadl-i ʿÖmer cūd-ı ʿAlī
Ḳıldı Osmānoġlı sen şāhı emīr-i nāmdār

32 Bir nefes luṭfuñ nesīmi irse serve bir daḫı
Rūzgāruñ şiddetinden görmeye felc ü devār

33 Her bed-aḫter kim anı redd ide ḳahruñ ḥākimi
Yoḳ aña mülk-i ʿademden ġayri bir yirde ḳarār

34 Şöyle virdi imtizāc eżdāda luṭfuñ ḥükmi kim
Şimdiden ṣoñra cidāli terk idüp ey kāmkār

35 Mār u tīhū bir nişīmende oluban hem-nişīn
Şīr u āhū bir maḳām içinde ḳılsunlar ḳarār

36 Devletüñde umaram ġam eksilüp arta feraḥ
Kim füzūndur giceden vaḳt-i bahār içre nehār

37 Nāmın iḥyā eyledüñ eslāfuñ ölmezmiş belī
Kişiden ḫayru'l-ḫalef ḳalsa ṣoñında yādigār

38 Evrenos evlādınuñ nāmı senüñle añılur
Baʿd-ez-īn sen mīr ile faḫr eylesün ḫīş ü tebār

39 Düzdi ṭabʿum rişte-i āmāle söz gevherlerin
Tā ayaġuñ ṭopraġına ide raġbetle nis̱ār

40 Ger ḳulaḳ dutsañ dökem niçe naṣīḥat dürlerin
Sezmezem bu gūşvāra degme yirde gūş var

---

30 ḥayāt: ġınā V / luṭfuñ: -O.
31 şāhı: şāh B / nāmdār: tācdār H.
32 nesīmi: nesīm L / Bu beyit Z'de 28. beyitten sonradır / -Ç, H, AE, S, B, A1.
34 ḥükmi: ḳahrı O / kāmkār: nāmdār AE.
37 eslāfuñ: ecdāduñ AE İslāmuñ B / -A1.
38 nāmı: adı AE / añılur: yād olur B / mīr: mīr-i L.
40 dökem: didüm AE/ -A1.

41 Dār-ı dünyānuñ der ü bāmını yap ʿadl ile kim
Gitmeye ḫalḳa ḳala āsār-ı ḫayruñ yādigār

42 Baʿż-ı kāmiller kelām idüp buyurmışlar hemān
ʿĀdil olan beglere beñzer dıraḫt-ı mīvedār

43 Ḫalḳ-ı ʿālem sāyesinde ḫoş geçüp yir niʿmetin
Kendüye ṭaş atana luṭf u kerem eyler nis̠ār

44 Şol ki ʿibret gözini açdı vü baḳdı ʿāleme
Añladı kim zīnet-i dünyā degüldür pāyidār

45 Nev-bahār eyyāmını seyr itdi gördi kim yirüñ
Yüzine güldi bir iki gün yalancı rūzgār

46 Bu ṭavīlü'ẕ-ẕeyl nuṭḳı kes Uṣūlī ḫatm ḳıl
Tā mübārek ḫāṭırına ḳonmaya nā-geh ġubār

47 ʿĪd-ı ferruḫla feraḥ bulduḳça ḫalḳ-ı kā'ināt
Rūz-ı nev-rūz ile zeyn olduḳça eyyām-ı bahār

48 Her günüñ nev-rūz u ʿīd olsun giceñ ḳadr ü berāt
Devlet ile behcet ü şādīde ol leyl ü nehār

49 Her murāduñ kim ola gelsün ayaġa sāyeveş
Gülbün-i ʿömrüñ nihāl-i serv gibi pāyidār

Ç 54b AE 57b H 16b L 22b S 16a B 21b O 28a V 74b Z 83b A1 103a

---

41 bāmını: bānı L / Gitmeye: Ḳılmaya AE, H, L, S, V, A1 Ḳalmaya B, Z / ḫalḳa: ḫalḳ u Ç, H, AE, L, S, Z, A1.

42 buyurmışlar hemān: buyurmışlar durur V.

43 sāyesinde ḫoş geçüp: ḫoş geçüp sāyesinde Ç, H, AE, S, L / yir: bir B / ṭaş: daş B.

44 zīnet-i: zaḥmet-i B / pāyidār: ber-ḳarār L.

45 itdi: eyledi L / yirüñ: yirüñ gördi kim A1.

46 kes: ḳo H.

49 kim ola gelsün ayaġa sāyeveş: sāyeveş gelsün ayaġa kim ola O / gelsün: gele V / nihāl-i: nihāli Ç, B.

4
Ḳaṣīde-i Fārisī

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Dārem besī şikāyet ez īn devr-i kīnedār
Ki kāse kāse zehr-i ġamem dād çend bār

2 Yek-dem dıraẖt-ı ʿömr-i me-rā ber ne-dād līk
Çendān be-dest-i cevr u cefā kerd seng-sār

3 Der gulşen-i zemāne ne-rūyed gul-i murād
Der ḫār-ı ġam bi-mīred eger ṣad hezār zār

4 Rīzem sirişk-i ḫod ki şud ez-rūzgār-ı bed
Çeşm-i umīd [u] dīde-i baẖtem pür ez-ġubār

5 Ḥālem ḫarāb u dīde pür-āb u ciger kebāb
Dil bī-ḳarār u şīşe-i ḫāṭır be-inkisār

6 Bāyed be-āsitān-i kesī iltica berem
Z'īn ẓulm-i bī-ḳiyās ki dīdem zi-rūzgār

7 Ey ānki zi ebr-i luṭf-ı tu īn bustān-ı dehr
Pür berg ü bār hem-çu dıraẖtest mīvedār

8 Mī kun berāy-i tīnet-i ḫākī nihād-i mā
Ān kār-rā ki ḫāk-i siyeh-rā kuned bahār

9 Ḫulḳ-i tu çun Muḥammed u cūd-i tu çun ʿAlī
Nāmet be-nezd-i ḫalḳ ez-ān yāft iştihār

10 Şāhān piyāde ruẖ be-zemīn kerd çunki tu
Der-naṭʿ-i dehr esb-i kerem-rā şevī suvār

---

3 zemāne: -H.
4 şud: bih Ç.
7 Ey: -Ç / dıraẖtest: dıraẖt H / S'de 6. beyitin 2. mısraı ile 7. beyitin 2. mısraı yer değiştirmiştir / -B.
10 kerd çunki tu: mī nehend çun B, S.

11 Sāzed zi ṣad sipihr u suṭurlāb-i āfitāb
Tā mī kunend rifʿat-i ḳadr-i şumā şumār

12 Teşbīh çun kunem ki seḫā ez-seḥāb āb
Der keff-i tū hemīşe ʿaṭā durr–i bī-şumār

13 Dādī be māh-ı nev çu yekī şeb kulāh-i zer
Z'ān şud du-tā be-pīş-i tu vu kerd iʿtizār

14 Ḫulḳ-i tu rā be ḫalḳ sutūden çi ḥācetest
Ḫod misk būy-ı ḫᵛīş kuned bī-şek āşikār

15 Çun zāt-i ū be-vaṣf ne-y'āyed Uṣūliyā
Mi-kun duʿā-yi devlet-i ū bā-ṣad iktidār

16 Her şeb ki pur-şikūfe şeved sebzezār-i çarḫ
Her ṣubḥ-dem ki bi'şkufed īn köhne mergzār

17 Gulzār-i devlet-i tu me-bād ān ḫazān-pezīr
Bādā nihāl-i ʿomr-i tu çun serv pāydār

Ç 56a H 18a S 55b L 24b B 23a V 76a Z 85b

11 S'de 11. beyitin 2. mısraı 12. beyitin 2. mısraı ile aynıdır / -Ç.
12 -B.
13 S'de 13. ve 14. beyitler yer değiştirmiştir.
14 -Ç.
17 -S.

5
Ḳaṣīde-i Dīger *

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yā mücessem rūḥdur yā peyker-i cān ol beden
Yā gül-i gülzār-ı cennet yā semen yā yāsemen

2 Yā elifdür dest-i ḳudretden yā bālā yā belā
Yā nihāl-i serv yā naḫl-i revān yā nārven

3 Yā ser-āmed bir Ḥabeş maḥbūbıdur yā dām-ı dil
Yā ki rişte-ʿömr yā merġūl yā müşk-i Ḫoten

4 Sünbül-i bāġ-ı cinān yā ṭurre yā ṭarrār-ı cān
Yā ṭırāz-ı ʿanberīn yā müşk yā müşkīn resen

5 Yā muṣavver nūr yāḫud ṣūretüñ taṣvīridür
Yā cemāl-i Aḥmed-i Muḫtār yā vech-i ḥasen

6 Levḥ-i maʿnīdür yaḫud āyīne-i gītī-nümā
Yā ki māh-ı bedr yā pīşānī yā sīmīn micen

7 Nūr üzre nūn yā ebrū yāḫud müşkīn kemān
Yā iki kej-rādur olmış rāları mekr ü fiten

8 Ḳaşuñ altında gözüñ bir Türk-i tīr-endāzdur
Yā meger mirrīḫ ḳılmış ḳavs burcında vaṭan

9 Gonce-i zanbaḳ mı benüñ yā ki ay üzre elif
Cāmiʿ-i ḥüsn içre yā minber yā bir sīmīn veṡen

---

* Ç'deki başlık S'de Ḳaṣīde fi teşbīhāt Z'de Ḳaṣīde-i ser ü pāy şeklindedir -B.
1 Yā semen yā yāsemen: yā semendür yā semen Ç / semen: ak semen O.
2 ḳudretden: ḳudretle H.
3 maḥbūbıdur: maḥbūbdur S / müşkīn: miskīn AE, H.
4 müşk: misk Ç, S, AE, H, B, V, Z, A1.
5 nūr: ruḫ B / ṣūretüñ: ḳāmetüñ L.
6 micen: zeḳan B miḥen A1.
8 meger: -O.
9 benüñ yā ki: yā beni yā H, L, S, B, O, Z, A1 / yā bir: yāḫud yā AE, L / yā minber yā bir sīmīn: bir sīm minber yā Z.

10 Gülmiş açılmış güzel güller midür gül ruḫlaruñ
Yā gülistān-ı İrem nesrīni yāḫud nesteren

11 Ḫāller midür yüzüñde yāḫud eṭfāl-i Ḥabeş
Yā Ḫoten sulṭānı mülk-i Rūma ṣalmış tāḫten

12 Ṣafḥa-i ḥüsn içre ḳonmış noḳṭa-i mevhūmdur
Yā ki sırr-ı ġayb yāḫud cevher-i cān yā dehen

13 Laʿlüñ altında güher dendānlar mı bu yāḫud
Dürc-i laʿlīn içre derc olmış durur dürr-i ʿAden

14 Mīve-i ṭūbā ya sīmīn ṭob yā ṭob āyine
Yā bīh u yā sīb u yā āb-ı muʿallaḳ yā zeḳan

15 Ḥāṣılı bir naḫl-i güldür ḳāmetüñ şimşādı kim
Başdan ayaġa müzeyyen berg-i nāz u şīveden

16 Yoḳ yoḳ āb u gilden olmamışdur anuñ ṭıyneti
Cān u dilden yaradılmışdur vücūdı cümleten

17 Bir naẓarda cān u dil mülkini yaġmā eyledüñ
Gün gibi bir daḫı ʿarż-ı ḥüsn idierseñ vāy men

18 Şeb-külāh üstinde dülbendin görenler didi kim
Başına bir deste gül ḳoymış o serv-i sīm-ten

19 Dest-i şevḳ ile niçe cān cübbesi olur fenā
Egnüñe ey serv-i sīmīn-ten ḳabā alduḳda sen

20 Ditrer üstüñe yavuz yil esdügini istemez
Fi'l-meṡel cān-ı żaʿīfümdür benüm ol pīrehen

---

10 nesrīni: nesrīn Ç, B / nesteren: nesterīn B.
11 yüzüñde: ruḫuñda V.
13 dendānlar mı bu: dendānlar mıdur AE.
16 ṭıyneti: teni H, L, S, B, Z; ziyneti O.
13 didi kim: didiler L, B.
18 ḳoymış: ḳomış B.
19 cübbesi: ḳubbesi B / fenā: ḳabā H, L, B / Egnüñe: Egnüñi B.
20 istemez: istemezem AE.

21 Ey Uṣūlī ayaġı ṭopraġı gözler nūrıdur
Ṣaḳlasun anı yavuz gözden Ḫudā-yı ẕü'l-minen

22 Ebr gibi ḳanlu yaş dökdükçe ʿuşşāḳuñ gözi
Gülşen-i ḥüsn içre gül gibi olasın şād u şen

23 Ben olayın sāyeveş ḫāk-i siyehde pāy-māl
Bu cihān durduḳça dur ey serv-i sīm-endām sen

24 Āh-ı ʿāşıḳdan yavuz yil esmesün ruḫsāruña
Yaʿni olsun güllerüñ bād-ı ḫazāndan bī-ḥazen

25 Pādişāhum kendüñe ehl-i kemāli ḳul idin
Sen Süleymānsın saña yār olmasun her ehremen

Ç 56b L 24b S 21a AE 57b H 18b B 23b O 30a V 77b Z 86b A1 108b

---

21 ṭopraġı: tozına L / minen: metīn H / -Ç.
22 dökdükçe: dökmege L.
24 esmesün: itmesün Ç / -S.
25 -Z.

MUSAMMATLAR

1
Merṡiye-i Merḥūm u Maġfūr Şeyḫ Gülşenī Enārallāhu Burhānehū *

[Terkīb-bend]

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿilü fāʿilün

I

1 Yazuḳ degül mi niçe bir ey devr-i kīnedār
Derd ü ġam ile aġladasın bizi zār zār
2 Bir dem dıraḫt-ı ʿömrüme ber virmedüñ velī
İtdüñ doyınca dest-i cefāyile sengsār
3 Yaş nice dökmeyem ki ġam-ı rūzgārdan
Çeşm-ī ümīd ü dīde-i baḫtum ṭolu ġubār
4 Ḥālüm ḫarāb ü dīde pür-āb ü ciger kebāb
Dil bī-ḳarār ü şīşe-i ḫāṭırda inkisār
5 Bāġ-ı zemānede yüze gülmez gül-i murād
Ḫār-ı belāda olsa benüm gibi ṣad hezār
6 Bu mülk içinde hīç kişi kāmını bulmadı
Ger şāh-ı kām-biñ ü eger mīr-i kāmkār
7 Derdā ki seng-i ḥādiṡe-i rūzgārdan
Āyīne-i Sikendere irişdi inkisār
8 Beytü'l-ḥazendedür ḳamu Yaʿḳūb gibi ḫalḳ
Ḳapdı meger ki Yūsufı bu gürg-i cān-şikār
9 Yirden şu deñlü çıḳdı göge dūd-ı āh kim
Ebr oldı gökden ehl-i zemīn üzre nār-bār
10 Ol āfitāb ḳara yire girdi mi ʿaceb
Yā ḳabr-i tenge ṣıġdı mı deryā-yı bī-kenār
11 Ḳavlinde ṣādıḳ idi vü Ṣıddīḳ-ı vaḳt idi
Oldı meger ki Aḥmed-i Muḫtāra yār-ı ġār

---

* Ḳaṣīde-i Diger Ç Merṡiye Z – AE, L, B, V.
1 zār: zār u S.
2 ʿömrüme: ʿömri Ç ʿömre L / İtdüñ: Urdun H, L, AE, O, S, V, Z.
5 zemānede: zemān AE, LS / yüze: yüzine AE.
8 ḫalḳ: bu ḫalḳ Ç / Ḳapdı: İtdi Z / ki: -L.
9 Yirden: Yirde B / gökden: gökde B / nār-bār: nār nār Ç tārmār O tār u mār B.
10 ṣıġdı mı: ṣıġmadı mı Ç.
11 Ḳavlinde: Ḳavline L.

12 Ḳıldı ḳabā libās-ı ḥayātını bildi kim
ʿĀrif ḳatında ʿār olur esbāb-ı müsteʿār
13 Enfās-ı ḳuṭb-ı dāʾire-i lāciverd idi
Min-baʿd ola mı yaʿni felek kārı üstüvār
14 Ey ḫāk-i rū-siyāh ḳanı Gülşenī ḳanı
Ol maʿrifet güherlerinüñ maʿdeni ḳanı

II

1 Mülk-i fenāda himmet ile şeh-nişān idi
Ol bī-nişānı bilmedi kimse ne şān idi
2 Aḳrānı yoḳ güneş gibi meşhūr-ı ʿaṣr idi
Bu ḳarn içinde ḥāṣılı ṣāḥib-ḳırān idi
3 Derc itmiş idi noḳṭa-i vaḥdetde ʿālemi
Sırr-ı ḳulūba ʿārif idi nüktedān idi
4 Cümle muḥīṭ ü merkeze dek feyż-baḫş idi
Ẕātı ki ḳuṭb-ı dāʾire-i kün fekān idi
5 Kevn ü mekānı dutmış idi cünd-i himmeti
Kendü egerçi pādişeh-i lā-mekān idi
6 Anuñ vücūd-ı pāki ki cān idi cümleten
Eşyā içinde cān gibi ḥükmi revān idi
7 Ger söze gelse nuṭḳ-ı kelām-ı Ḫudā idi
Ḳavli bedīʿ ü manṭıḳı muʿciz-beyān idi
8 Vüsʿatde baḥr-i ḳulzümi ṣaymazdı ḳaṭreye
Deryā-dil idi vü dili gevher-feşān idi
9 Īs̱ār iderdi ẓāhir u bāṭın güherlerin
Dest ü dili ki māʾide-i baḥr ü kān idi
10 Rūḥı hümā gibi yire inmezdi bir nefes
Cismi riyāżet ile hemān üstüḫˇān idi

---

12 olur: -O.
13 baʿd: -L / yaʿnī felek: bu felegüñ B.
II Bendin başında Ç'de Ḳaṣīde-i Mersiye başlığı vardır.
3 vaḥdetde: vāḥidde B / Sırr-ı ḳulūba: Ḳulūb L.
4 feyż: rūḥ AE.
5 5. ve 6. beyitler AE, H'de yer değiştirmiştir.
7 bedīʿ: muṭīʿ Ç.
8 ṣaymazdı: ṣığmazdı L.
9 Īs̱ār: İs̱bāt B / ki: - Ç / māʾide-i baḥr: māye-i baḥrī B / -V.

11 Ḫāk üzre cismi sāye gibi seyr iderdi līk
Gün gibi cānı sāyir-i heft-āsumān idi
12 Yirde gezerdi sāyesi cismi ṣanurdı il
Sī-murġ-ı rūḥı ṭā᾽ir-i ḳuds-āşiyān idi
13 Ol bir hümāyidi ki Uṣūlī ḳuluñ daḫı
İḳbāli sāyesinde şeh-i kāmrān idi
14 Yā Rab ẓalām-ı ḥaşrde nūrı delīl ola
Hem ehl-i faḳr farḳına ẓıll-ı ẓalīl ola

Ç 57a H 23a L 25b AE 58b S 21b B 24a O 31a V 79b Z 87a

---

11 sāye: sāyesi AE, H – L / sāyir-i: saye-i B / -OV.
12 il: ḫalḳ Ç.
14 faḳr farḳına: faḳra fırḳa-i Ç.

2 [*]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

Şükr Ḥaḳḳa kim yine bir meh-liḳādur sevdügüm
Nūrdur başdan başa şems-i ḍuḥādur sevdügüm
Sāyesinde pādişāhum bir hümādur sevdügüm
Serv-ḳad maḥbūblarda müntehādur sevdügüm
Yā Ḥasan yāḫud Ḥüseyn-i Kerbelādur sevdügüm
Laḥmüke laḥmī ʿAliyyü'l-Murtażādur sevdügüm
Ṣūret-i raḥmān ʿale'l-ʿarş istevādur sevdügüm
Ḳıble ḥaḳḳı Kaʿbe-i ehl-i ṣafādur sevdügüm
Deyr-i dilde bir büt-i luʿbet-nümādur sevdügüm
Ḥāşe li'llāh dostlar nūr-ı Ḫudādur sevdügüm
Ben Muḥammed ümmetiyem Muṣṭafādur sevdügüm

II

ʿIşḳ odından dūd-ı āhum çarḫ-ı mīnāyı geçer
Çeşmünüñ merdümleri baḥri vü deryāyı geçer
Ṣūretüñ naḳşıyla ṭabʿum bu heyūlāyı geçer
Bu deli göñlüm levend oldı vü şeydāyı geçer
Başına ʿışḳuñ hevāsı düşdi sevdāyı geçer
ʿĀlem-i fikretde ʿaḳlum gerçi ḫod-rāyı geçer
ʿIşḳ bāzārında cānum ḫayli rüsvāyı geçer
Bir büte yüz urdı göñlüm şimdi tersāyı geçer
Kimi ʿĪsāyı bu ḫalḳuñ kimi Mūsīyi geçer
Cān virür laʿlüñ şarābına Mesīḥāyı geçer
Ben Muḥammed ümmetiyem Muṣṭafādur sevdügüm

---

[*] Ç'de Muḫammes, Z'de Muʿaşşer şeklinde başlık vardır; 11 mısradan oluşan musammattır / S'de şiir 23a III. bendden başlar.

I b) şems-i ḍuḥā: şemsü'ḍ-ḍuḫā H, V, Z / f) Laḥmüke laḥmī: Laḥmüme AE / ʿAliyyü'l: -V / g) ʿarş istevādur: ʿarşü's-tevādur Z / i) büt-i: put-ı B.

II b) baḥri vü deryāyı: deryā-yı ʿummānı L / d ile e mısraları yer değiştirmiştir V / e) ʿışḳuñ: zülfüñ O / f) fikretde: fikrete B / h) büte: puta B; urdı: oldı AE / i ve j mısraları yer değiştirmiştir L, O, Z, B / j) laʿlüñ: laʿli Z.

III

Bir gedā-yı bī-nevāyam tāc u efser sevmezem
Kūyuñı dutdum vaṭan mülk-i Sikender sevmezem
Ayaġuñ ṭopraġı besdür āb-ı kevs̱er sevmezem
H̱āk-i pāyuñ ẖoş gelür ʿaynuma ʿanber sevmezem
Gökden inerse bugün māh-ı münevver sevmezem
Bülbül-i bāġ-ı cemālem verd-i aḥmer sevmezem
Ger gelürse ḳapuma ẖurşīd-i ẖāver sevmezem
Āfitāb olursa da bir ġayri dilber sevmezem
Öldürürlerse beni hercāyī kāfir sevmezem
Baña ol şāhum gerek daẖı güzeller sevmezem
Ben Muḥammed ümmetiyem Muṣṭafādur sevdügüm

IV

Ḥamdü li'llāh kim yine ḥüsnüñ tecellāsındayam
On sekiz biñ ʿālemüñ dāʾim temāşāsındayam
Ḥaḳ Teʿālānuñ bugün firdevs-i aʿlāsındayam
Sehm-i aʿlā gözlerüm ḳadḥ-ı muʿallāsındayam
Āşinā-yı dürr-i pākem ʿışḳ deryāsındayam
Sen beni bāzār-ı dehrüñ ṣanma ġavġāsındayam
Kaʿbe-i maḳṣūda irdüm şevḳ ṣaḥrāsındayam
Göñlümüñ buldum murādını tesellāsındayam
Bir güzeller şāhınuñ her dem temennāsındayam
Bu cihānuñ ne vezīrinde ne paşasındayam
Ben Muḥammed ümmetiyem Muṣṭafādur sevdügüm

III f) cemālem verd-i: cemālümdür AE / e ve f mısraları yer değiştirmiştir Ç, AE, B, V, Z / h) bir ġayri dilber: daẖi güzeller AE dilber: -AE, H.

IV d ve f mısraları yer değiştirmiştir AE, H, L, B, O, V, Z / h) murādını: murādın L / i) şāhınuñ her dem: şāhına dāyim B.

V

Murġ-ı cāna ʿışḳ odından āşiyān itdüm yine
Ol cenāḥı yanmışuñ yiriñ cinān itdüm yine
Bu delü göñlümi rüsvā-yı cihān itdüm yine
Gice gündüz hem-demüm āh u fiġān itdüm yine
Rūz-ı miḥnetle büküp ḳaddüm kemān itdüm yine
Ayaġı ṭopraġına rūḥı revān itdüm yine
Ṣoldurup bāġ-ı vücūdumı ḫazān itdüm yine
Tīġ-i miḥnetle yüregüm ṭolu ḳan itdüm yine
Ey Uṣūlī ol şehüñ ismin beyān itdüm yine
Gün gibi fāş eyleyüp sırrum ʿıyān itdüm yine
Ben Muḥammed ümmetiyem Muṣṭafādur sevdügüm

Ç 58a AE 59b H 23a L 28b B 27b O 35a V 78b Z 90a

V c, d ve e, f mısraları yer değiştirmiştir L / a) cāna: - Ç / b) cenāhı: cenān L cenānı Z, B / h) miḥnetle: ḥasretle L / bu bendin mısraları V'de şöyle dizilmiştir: a, b,c, d, g, h, e, i, f, j, k.

3 *

Müseddes fī Medḥ-i İmām Mūsī er-Rıżā Raḥmetullāhi ʿaleyh

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

Yā ilāhī ravża-i cennet midür bu ẖoş maḳām
Yā ki beytu'llāhdur yā secdegāh-ı ẖāṣ u ʿām
Yā riyāż-ı üns yāẖud ravża-i ẖayrü'l-enām
K'işigine yüz sürer ẖayl-i melā'ik ṣubḥ u şām
Cānuma irdi nidā-yı ġaybdan bu ẖoş peyām
Es-selām ey ḥażret-i Şāh-ı Ḫorāsān es-selām

II

Nāme-i iḳbālde nāmı ʿAlī Mūse'r-Rıżā
Kendü şāh-ı evliyā ceddi ʿAliyyü'l-Murtażā
Oldı lāmiʿ ṣafḥa-i vechinde nūr-ı Muṣṭafā
Ẕāt-ı pākinde tecellī itdi sırr-ı hel etā
Buldı ḳuvvet lā-cerem ser-pençe-i Āl-i ʿAbā
Es-selām ey ḥażret-i Şāh-ı Ḫorāsān es-selām

III

Ey muḥīṭ-i ḳulzüm-i cūd u seẖā kān-ı kerem
Gevher-i ʿummān-ı Yes̱rib ẖᵛāce-i mülk-i ʿAcem
Ẕerre-i çarẖ-ı velāyet dürr-i deryā-yı ḳıdem
Ger başarsañ yiridür ebṣār-ı aḥbāba ḳadem
Aṣl-ı pāk ü zübde-i erkān-ı nesl-i muḥterem
Es-selām ey ḥażret-i Şāh-ı Ḫorāsān es-selām

---

* Başlık Ç'de Müseddes-i bā-güşvāre Z'de Müseddes-i Ḥażret-i Monlā Uṣūlī – H, AE, L, B, O, V.
II II. ve III. bend yer değiştirmiştir B, V.
III c) Ẕerre-i: Dürrī-i B / d) Ger başarsañ yiridür ebṣār-ı aḥbāba ḳadem: Dide-i ebṣār-ı aḥbāba başarsan baş ḳadem V / e:- Ç, S / Bu bendin V'de dizilişi a, c, b, e, d, f; B, Z'de a, b, e, c, d, f şeklindedir.

IV

Muṣṭafā vü Murtażānuñ naḳdisin ey pāk-dīn
Hem Ḥüseyn ile Ḥasan hem Şāh Zeyne'l-ʿābidīn
Bāḳır u Ṣādıḳ daḫı Kāẓım imām-ı heştümīn
Hem Taḳiyy ü bā-Naḳī hem ʿAskerīsin sen yaḳīn
Meḥdī-i ṣāḥib-zamānsın ḥādī-i rūy-ı zemīn
Es-selām ey ḥażret-i Şāh-ı Ḫorāsān es-selām

V

Pāye-i ʿarşa irişdi pāy-ı mirḳātuñ senüñ
Māverā-yı ʿāleme naṣb oldı rāyātuñ senüñ
Ẓāhir oldı gün gibi āfāḳa āyātuñ senüñ
Küntü kenzüñ gevherinün kānıdur ẕātuñ senüñ
On sekiz biñ ʿālemi gösterdi mirʾātuñ senüñ
Es-selām ey ḥażret-i Şāh-ı Ḫorāsān es-selām

VI

Bir nefesde çūb-ı ḫuşki eyledüñ tāze şecer
Ẓāhir oldı naḳş-ı aḳdāmuñ senüñ fevḳa'l-ḥacer
Buldı enfās-ı şifā-baḫşuñla ṣıḥḥat ḳūr u ker
Emrüñe rām ins ü cin ḥükmüñe tābīʿ baḥr ü ber
Zī-kerāmet zī-hüner zī-muʿciz-i şaḳḳu'l-ḳamer
Es-selām ey ḥażret-i Şāh-ı Ḫorāsān es-selām

VII

Ṭalʿatuñ envārını sırrumda peydā eyledüñ
Maṭlaʿ-ı cāndan güneş gibi tecellā eyledüñ
Bu Uṣūlī lāl idi medḥüñle gūyā eyledüñ
Luṭf idüp bir ölmişe cān virdüñ iḥyā eyledüñ
Bir naẓarda kūr-ı māder-zādı bīnā eyledüñ
Es-selām ey ḥażret-i Şāh-ı Ḫorāsān es-selām

Ç 59a AE 62b H 21b L 7b S 22b B 26b O 34a V 80a Z 89b

IV a) Muṣṭafā vü: Muṣṭafānuñ Ç / c) heştümīn: hemīn Ç müştemīn L.
V b ve c mısraları V'de yer değiştirmiştir / b) rāyāt: āyāt H / c) āyātuñ: mirʾātuñ O.
VI a) nefesde: naẓarda AE, V / e) Zī-kerāmet: Zī-sa ʿādet O.
VII B'de a, b, c, d mısraları a, d, c, b şeklinde sıralanmıştır.

4
Murabbaʿ *

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I
Her denīye ey göñül rūḥ-ı revān virmek neden
Bī-vefā cānāna ʿömr-i cāvidān virmek neden
Ḳadrüñi bilmezlere cān u cihān virmek neden
Bir vefāsuz raḥmı yoḳ nā-merde cān virmek neden

II
Aḳıda gözüñ yaşını dem-be-dem baḥr eyleye
Kendü ẕevḳ içre ola aşuñ senüñ zehr eyleye
İllere luṭf eyledügince saña ḳahr eyleye
Bir vefāsuz raḥmı yoḳ nā-merde cān virmek neden

III
Bī-nevāsın ġam maḳāmında ḳarār it ey göñül
Bāri var ʿuzlet bucağın iḫtiyār it ey göñül
Ṣabra ṭāḳat ḳalmadı terk-i diyār it ey göñül
Bir vefāsuz raḥmı yoḳ nā-merde cān virmek neden

IV
Fāriġ u āzāde yürürken ḳul olma vāz gel
Her yüze gülen güle gel bülbül olma vāz gel
Āteş-i ḥırmān ile yanup kül olma vāz gel
Bir vefāsuz raḥmı yoḳ nā-merde cān virmek neden

V
Ehl-i ʿirfān ḳadrin anlar ṣāḥib-i ʿirfān olan
Ḳanda bilsün ḳıymetini gevherin nā-dān olan
Ḫod bilürsin güç getürmez kendüye insān olan
Bir vefāsuz raḥmı yoḳ nā-merde cān virmek neden

---

* Başlık Ç'de Diger Müseddes Z'de Murabbaʿ-ı Mevlānā –AE, H, S, B, O, A1.
I b) rūḥ-ı: rūḥuñ B.
II a) Aḳıda: Aḳıdup Z / b) aşuñ: işüñ B.
IV b) Her yüze gülen: Yiryüze gelen B / d mısraı: -L.
V b) ḳıymetini gevherüñ: gevherüñ ḳıymetini Ç, S, A1, A2.

VI

Nāme-i ʿuşşāḳda nāmuñ senüñ ʿunvān iken
Ṭabʿ-ı naḳḳāduñ bugün ser-defter-i ʿirfān iken
Mülk-i istiġnāda şāhā başuña sulṭān iken
Bir vefāsuz raḥmı yoḳ nā-merde cān virmek neden

VII

Ey Uṣūlī cānuñuñ mirʾāti nūr-ı ġaybdur
Çün vücūduñ ṣafḥası mecmūʿa-i lā-raybdur
Ḥamdü li'llāh ẕāt-ı pāküñ gevher-i bī-ʿaybdur
Bir vefāsuz raḥmı yoḳ nā-merde cān virmek neden

Ç 59b AE 63b H 24a L 29a S 23b B 28a O 35b Z 91a A1 104a

VI c) şāhā: şāh u B.
VII b) Çün vücūdun ṣafḥası mecmūʿa-i: Çünki senün de (?) vücuduñ ṣafḥası A1.

5
Murabbaʿ *

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

Āteş-i hicrān ile yandı yürek dutuşdı cān
Bağladı ceşmüm yolın cūş eyleyüp yaş ile ḳan
Ḳaldı seyl-i miḥnet içinde bu cān-ı nā-tüvān
El-amān ey seng-dil ẓālim elüñden el-amān

II

Āteş-i hicrān ile bağrumı biryān eyledüñ
Tīġ-i miḥnetle yüregüm ṭopṭolı ḳan eyledüñ
Ẓulm ile yıḳduñ göñül mülkini vīrān eyledüñ
El-amān ey seng-dil ẓālim elüñden el-amān

III

Geldi teşvīş-i belā cānda ferāġat ḳalmadı
Yaġmalandı cān u dil raḫtı vü rāḥat ḳalmadı
Bī-mecāl oldı göñül hīç ṣabra ṭāḳat ḳalmadı
El-amān ey seng-dil ẓālim elüñden el-amān

IV

Yad u bilişden beni bir kimse yoḳdur yād ider
Ġuṣṣa vü ġamdan delü göñlümi bir dem şād ider
Ḫaste cānum ṣubḥa deñlü çaġırup feryād ider
El-amān ey seng-dil ẓālim elüñden el-amān

---

* Ç'de "Diger Müseddes" başlığı vardır –B, O, V, A1.

I b) ḳan: cān B.

II a) hicrān: ḥırmen Ç, AE, H, L, V, Z, A1 / c mısraı L, B, O, A1'de:

Öldürüp ben ḫastayı ḫāk ile yeksān eyledüñ

şeklindedir.

III a) cānda: cāndan B.

IV b) delü göñlümi bir dem şād ider: beni āzād idüp dil-şād ider AE /c) deñlü: degin A1.

V

Gāyet-i derd ü belāya cānı muʿtād eyleyin
Şevḳüñ ile sevdügüm ʿālemleri yād eyleyin
Çaġırup dergāh-ı Ḥaḳḳa deñlü feryād eyleyin
El-amān ey seng-dil ẓālim elüñden el-amān

VI

ʿIşḳa düşdüm ben perīşān-rūzgārı añmaduñ
Ġam bucaġında yatan zār u nizārı añmaduñ
Nicedür miskīn diyü bir kerre bārī añmaduñ
El-amān ey seng-dil ẓālim elüñden el-amān

VII

Ḳorḳaram bu derd odından cümle ʿālem dutuşa
Dūd-ı āhumdan felekler ṭāḳına āteş düşe
Baḳ bu āteşdān-ı sīnemden dutuşan āteşe
El-amān ey seng-dil ẓālim elüñden el-amān

VIII

Ey Uṣūlī ʿāşıḳuñ eglencesi dildār imiş
Kişiye yārinden ayrılmaḳ ḳatı düşvār imiş
ʿIşḳı ben āsān ṣanurdum hey ne müşkil kār imiş
El-amān ey seng-dil ẓālim elüñden el-amān

Ç 60b AE 64b H 24b S 23b L 29b B 28b O 36a V 81b Z 92a A1 104b

---

V a) eyleyin: eyleyem B / b) şevḳüñ ile: şevḳ ile H / Bu bend : -Ç, AE, S.
VII a) odından: yüzünden Ç / c) sīnemden: sīnemde H.
VIII b) Kişiye: Kişi L ʿAşıġa Z / b) ḳatı düşvār: ne müşkil kār B

6 *

6+5: 11'li hece

I

Pīrümüñ yolı çünki Ḥaḳ yolıdur
Dönmezin niye döneyin pīrümden
Mü'minüñ ezelden ḳavli belīdür
Dönmezin niye döneyin pīrümden

II

Serden geçer imiş bu yolda server
Münkirler elinden kesilir serler
Nice biñ baş çıḳup bağrumda söyler
Dönmezin niye döneyin pīrümden

III

Erenlerüñ zaḫmı cāna merhemdür
Şimden girü ölür isem ne ġamdur
Pīrlerüñ işigi çünki ḳıblemdür
Dönmezin niye döneyin pīrümden

IV

Pīrümüñ ʿazmi çün ṭoğrı yoladur
İsteyen kişiyi Ḥaḳḳa iledür
Ḥaḳ anuñla her nefesde biledür
Dönmezin niye döneyin pīrümden

---

* Ç'de "Dīger Varsağı" Z'de "düvāzdeh İmām" –B, V/ Z'de 114. gazelden sonra beyitler şeklindedir.

I a) çünki Ḥaḳ: çün Ḥaḳḳuñ O, B, V, Z/ b) Dönmezin: Dönmezem B / d) Dönmezin: Dönmezem B; Dönmezin niye döneyin pīrümden: Dönmezem pīrümden niye döneyin V.

II a) – AE; geçer imiş: geçinmiş V / b) – AE; Münkirler: Münkir Ç; kesilir: kesilirse S; serler: ser S / b) Münkirler elinden: Münkirüñ yolunda / c) Nice: yine B / d) Dönmezin: Dönmezem B; Dönmezin niye döneyin pīrümden: Dönmezem pīrümden niye döneyin V.

III c) Pīrlerüñ işigi çünki: Çünki pīrlerüñ işigi S, B / d) Dönmezin: Dönmezem B; Dönmezin niye döneyin pīrümden: Dönmezem pīrümden niye döneyin V.

IV a) ṭoğrı: doğrı B; / b) İsteyen kişiyi: İsteyeni ṭoğrı Z / b H, S'de 8. Bendde a ile yer değiştirmiştir/ b ve c mısraları yer değiştirmiştir V, Z / Dönmezin: Dönmezem B; Dönmezin niye döneyin pīrümden: Dönmezem pīrümden niye döneyin V / Bu bend AE'de yoktur.

V

Göñlinde çirk olan pīrden arınur
Ḥaḳkuñ ṣıfātı pīrlerden görinür
Pīri olmayanlar yarın yirinür
Dönmezin niye döneyin pīrümden

VI

Benüm göñlüm bir dīvāne delidür
Cān u dilden erenlerüñ ḳulıdur
Benüm pīrüm çün Muḥammed ʿAlīdür
Dönmezin niye döneyin pīrümden

VII

Haḳīḳāt pīrleri Āl-i ʿAbādur
Ḥasan Ḥüseyin cānlara ṣafādur
Benüm şāhum şehīd-i Kerbelādur
Dönmezin niye döneyin pīrümden

VIII

Zeyne'l-ʿābidīndür göñlümde cānum
Muḥammed Bāḳıra baḳar bu cānum
Caʿfer-i Sāḍıḳdur dīnüm īmānum
Dönmezin niye döneyin pīrümden

IX

Kāẓım bize bir niʿmetdür H̱udādan
Rāżīdur Ḥaḳ ʿAlī Mūse'r-Rıżādan
Muḥibbüz Taḳīye ḳālū belādan
Dönmezin niye döneyin pīrümden

V a) Göñlinde: Göñülde Ç; çirk: çirki Ç, S / b) pīrlerden: pīrlerde B / c) yarın: birgün B / d) Dönmezin: Dönmezem B; Dönmezin niye döneyin pīrümden: Dönmezem pīrümden niye döneyin V / Bu bend AE'de yoktur.

VI c) çün: Ḥaḳ Ç, Z; ü B / d) Dönmezin: Dönmezem B; Dönmezin niye döneyin pīrümden: Dönmezem pīrümden niye döneyin V.

VII b) Ḥasan Hüseyin: Ḥasanun ḥüsni V, Z; cānlara: cānlarda H, B, Z / c) şāhum: pīrüm B / d) Dönmezin: Dönmezem B; Dönmezin niye döneyin pīrümden: Dönmezem pīrümden niye döneyin V.

VIII a) göñlümde cānum: göñülde h̬ānum S, AE, V / b) cānum: īmānum B d) Dönmezin: Dönmezem B; Dönmezin niye döneyin pīrümden: Dönmezem pīrümden niye döneyin V/ Bu bend Z'de yoktur.

X

Naḳī Ḥaḳdan imām-ı pīşvādur
ʿAskerī düşmene tīġ-i ḳażādur
Muḥammed Mehdī ḫ̮od sırr-ı Ḫ̮udādur
Dönmezin niye döneyin pīrümden

XI

Uṣūlīyem Ḥaḳ ḳapusına geldüm
Cān u dilden erenlere ḳul oldum
Pīrler işiginde ben Ḥaḳḳı buldum
Dönmezin niye döneyin pīrümden

Ç 61a AE 42a H 55b S 47a B 58a V 121b Z 123a

X b) ʿAskerī: ʿAskerī hem S / d) Dönmezin: Dönmezem B; Dönmezin niye döneyin pīrümden: Dönmezem pīrümden niye döneyin V.

XI b) Cān u dilden erenlere ḳul oldum: Erenlere cān u dilden ḳul oldum H, AE, V; erenlere ḳul: erenlerüñ ḳulı B / c) ben: çün S, B / d) Dönmezin: Dönmezem B; Dönmezin niye döneyin pīrümden: Dönmezem pīrümden niye döneyin V.

7

Taḫmīs-i Uṣūlī Ġazel-i Seyyid (Nesīmī) *

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

Yā ilāhī vādi-i ʿiṣyānda ḳaldum bī-meded
ʿAbd-i ʿāṣīyem ṣuçum bī-ḥadd ü cürmüm bī-ʿaded
Şimdi şeyʾ liʾllāha geldüm ḳılma ben dervīşi red
Fażluña bel baġladum yā vāḥid u ferd u eḥad
Cümlenüñ maʿbūdı sensin dāʾimā ḥayy u ebed

II

Ḥamdü liʾllāh buldı nām-ı aʿẓamı ḳalb-i selīm
Sālik-i rāha ʿıyān oldı Ṣırāṭ-ı Müstaḳīm
Baʿd-ez-īn kār idemez vesvās-ı şeyṭāniʾr-racīm
Oḳuram ismüñde bismillāhirraḥmānirraḥīm
Ey ṣıfātuñdur ṣıfātuñ ḳul hüvallāhü eḥad

III

Çār ismüñden bu şeş-sū ḳubbe bulmazsa s̱übūt
Pāyidār olmaz bināsı hem-çü beyt-i ʿankebūt
Feyż-i cūduñdan irişür cisme ḳuvvet cāna ḳūt
Evvel ü āḫir hüveʾl-ḥayyüʾl-lez̠īsīn lā-yemūt
Ẓāhir ü bāṭın hüveʾl-bāḳīsin Allāhüʾṣ-ṣamed

IV

Ey ḥarīm-i dergehüñ ḫāʾif göñüller meʾmeni
Kibriyāñ öñinde kimdür kim ḳıla mā u meni
Vaṣf-ı ẕātuñdur münezzeh ẕāt-ı pāküñdür ġanī
Lem yelidsin sen oḳurlar ey ve lem yūled seni
Lem yekün ẕāt-ı ṣıfātuñdur ki küfüven eḥad

---

* Başlık B'de Taḫmīs Z'de Taḫmīs-i Uṣūlī Ġazel-i Nesīmī –H, AE, O, V, A1.
I d) eḥad: ṣamed Ç /e) ḥayy-ı ebed: ḥayyuʾl-ebed H, L, B, O.
II a) aʿẓamı: aʿẓam B / b) Ṣırāṭ-ı Müstaḳīm: Ṣırāṭüʾl-Müstaḳīm B, O / c) şeyṭāniʾr: şeyṭān-ı B / d) ṣıfātuñ: -H.
III c) cāna: rūḥa H.
IV a) ḫāʾif: -Z.

V

Nükte-i sırr-ı nefaḫtudan çün urduñ bir demi
Noḳṭa-i vāḥidde derc itdüñ sevād-ı aʿẓamı
Yaʿni ḳılduñ nüsḫa-i kübrā vücūd-ı ādemi
Kāf ile nūndan yaratduñ on sekiz biñ ʿālemi
Ḳudretüñle erbaʿīn günde temām oldı cesed

VI

ʿĀlem-i vaḥdetde kes̱ret daḫı tutmışdur maḳar
Birbirinde münderic ṣankim nevāt içre şecer
Ẓāhir olmamış idi ḫulḳ-ı melek ḥüsn-i beşer
Ol zamān kim luṭf ile bir gevhere ḳılduñ naẓar
Ẓāhir ol gevherden oldı cümle eşyā lā-ʿaded

VII

Ey Uṣūlī sırr-ı dāʾim Ḥaḳdan özge nesne yoḳ
Dillere ẕikr-i mülayim Ḥaḳdan özge nesne yoḳ
Ẓāhir u bāṭında ḳāʾim Ḥaḳdan özge nesne yoḳ
Seyyidüñ göñlinde dāʾim Ḥaḳdan özge nesne yoḳ
Ol faḳīrüñ hem dilinde her dem eydür yā eḥad

Ç 62a H 20b L 26b AE 61a B 25a O 32a V 80b Z 89a A1 108a

V a) nefaḫtū: nefaḫtī AE / V. ve VI. bendler V, A1'de yer değiştirmiştir.
VI a) ʿĀlem-i vaḥdetde keṣret: ʿĀlem-i keṣretde vahdet AE / b) birbirinde: birbirine L / c) ḫulḳ-ı melek ḥüsn-i beşer: ḥüsn-i melek ḫulḳ-ı beşer AE / e) cümle: bunca B; lā-ʿaded: bī-ʿaded B.
VII a) sırr-ı: ẕātı A1; nesne: kimse Ç; özge: artuḳ B, A1 / b) özge: artuḳ B, A1 / c) özge: artuḳ B, A1 / d) özge: artuḳ B, A1 / VII. bendin O'da dizilişi a, d, c, b, e şeklindedir.

8
Taḫmīs-i Uṣūlī Ġazel-i Nesīmī [*]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

Gir göñül mülkine seyr eyle ulu dergāhı gör
Şeş cihāta pertevin ṣalmış durur ol māhı gör
Ẕerre-i nā-çīzden ḫurşīde varan āhı gör
Her neye kim baḳduñ ise anda sen Allāhı gör
Ḳancaru kim ʿazm ḳılsañ s̱emme vechullāhı gör

II

Naḳş-ı tendür cān cemālinüñ niḳābı refʿ ḳıl
Mihr-i ʿālem-tāb-ı vechinden seḥābı refʿ ḳıl
Çeşm-i dilden ġafleti terk eyle ḫˇābı refʿ ḳıl
Bu ikilik perdesinden geç ḥicābı refʿ ḳıl
Gel bu birlik revzeninden baḳ bu sırrullāhı gör

III

Ṣūret-i Ḥaḳḳı ṭavāf itmek dilerseñ rū-be-rū
Ṣūrete baḳup girü ḳalma ḳadem bas ilerü
Ẓāhiri ḳo ʿālem-i maʿnīye gel gir içerü
Ḥacc-ı ekber ḳılmaḳ isterseñ gel ey zāhid berü
Müʾminüñ ḳalbi içinde sen bu beytullāhı gör

IV

Ġam degül eṭfāl senginden dili dīvāne ḳıl
Vaḥdetüñ şemʿine cān at kendüñi pervāne ḳıl
ʿIşḳ cāmından dili lā-yaʿḳıl u mestāne ḳıl
Geç enāniyyet sözinden göñlüñi vīrāne ḳıl
Nice şey tīzcek bulursın küntü kenzullāhı gör

---

[*] Başlık: -H, AE, V, A1; Dīger Taḫmīs B.
I a) mülkine: mülkini H, B, O / c) ḫurşīde: ḫurşīd Ç; āhı: rāhı A1, B.
II e) sırrullāhı: şerrullāhı L.
IV a) dili: o dil S dil B özi O özüñ V.

V

Rāżı ol naḥnu ḳasemnāda yazılan ḳısmuña
Yoḳluḳ erḳāmını çek ʿālemde ism ü resmüñe
Tā tecellī eyleye sırr-ı müsemmā ismüñe
Ölmedin nefs öldürürseñ nice ṭolar cismüñe
Nefḫa-i rūhu'l-ḳudüsden maḥż-ı rūḥullāhı gör

VI

Vācibün bi'ẕ-ẕāt ṭolmış mümkinātuñ ʿaynına
Bu meẓāhirden ẓuhūr iden ṣıfātuñ ʿaynına
Bir naẓar ḳıl evvelā vaṣfuñda ẕātuñ ʿaynına
Cān göziyle baḳduñ ise kāʾinātuñ ʿaynına
Andan artuḳ nesne var mı ḥasbeten li'llāhı gör

VII

Ẕikr-i illallāh ile virdüñse cāna revnāḳı
Nefs ẓulmātın ḳoyup bulduñsa nūr-ı muṭlaḳı
Seyr idüp miʿrāc-ı rūḥānīde gördüñse Ḥaḳı
Levḥ-i iḫlāṣ eyledüñse göñlüni ey muttaḳī
Kürsī-i raḥmāna aġduñ anda ʿarşullāhı gör

VIII

Ehl-i taḥḳīḳe iriş Ḥaḳḳı muḥaḳḳaḳ görmege
Ḥālet-i Manṣūra baḳ rāz-ı ene'l-Ḥaḳ görmege
Ṣayḳal it mirʾāt-i ḳalbi sırr-ı muġlaḳ görmege
Münkir-i rüʾyet degülseñ ṣūret-i Ḥaḳ görmege
Baḳduġuñca her naẓarda ʿayn-ı ẕātullāhı gör

IX

Ey Uṣūlī remz-i mā evḥāyı bilmez her leʾīm
Kim kelāmullāh sırrın añlamaz dīv-i racīm
Ḫoş buyurmışdur sipeh-sālār-ı rāh-ı müstaḳīm
ʿİlm-i ḥikmetden bilürseñ gel berü gel ey ḥakīm
Sen Nesīmī manṭıḳından diñle Fażlullāhı gör

Ç 62b AE 12b H 21a L 27a B 26a O 33a V 81a Z 88b A1 101a

V b) erḳāmını: -L / e) maḥż-ı: feyż-i V.
VI e) artuḳ: özge V.
VII d) göñlüni: kalbini Z / e) aġduñ: irdüñ O.
VIII a) iriş: baḳ O / c) ḳalbi: cānı H, L, A1.
IX a) remz-i mā evḥāyı bilmez her: işbu remzi bilmez her bir O.

9
Taḫmīs-i Uṣūlī Ġazel-i Nesīmī

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

ʿIşḳ-ı cānān ile ben çün kim ezelden hem-demem
Aḥsen-i taḳvīm benüm şānumda geldi ekremem
Maẓhar-ı ẕāt u ṣıfātam yaʿnī ism-i aʿẓamam
Ben ki dervīş ü faḳīrem pādişāh-ı ʿālemem
Rūḥ-ı bī-rengem egerçi rūḥa gelmiş ādemem

II

Gel berü ey sālik-i Ḥaḳ sen seni ḳılma telef
Sen şekūr ol aṣluña saʿy eyle olma nā-ḫalef
Maʿrifet yolın bulan dimişdür aṣḥāb-ı selef
Ümmehāt ile n'ola ābāya düşdiyse ḫalef
ʿĀlem-i taḥḳīḳe baḳsañ cümlesinden aḳdemem

III

Ḥasret-i dildārdur bu gözlerüm yaş eyleyen
Lāleveş baġruma dāġ urup ciger baş eyleyen
Pes beni ʿışḳ āteşidür rind-i ḳallāş eyleyen
Şeş cihāt u çār ʿanāṣırdur beni fāş eyleyen
Yoḳsa ben gencīne-i vaḥdetde nūr-ı mübhemem

IV

Zāhid-i sālūsveş ʿışḳ içre ḫod-bīn olmazam
Ehl-i tevḥīdem düşüp kes̱retde rengīn olmazam
Geçmişem dünyā-yı dūndan şöhret-āyīn olmazam
Cennet-i Firdevs içün ol deñlü ġamgīn olmazam
Ṭālib-i dīdār-ı yārem şādmānam ḫurremem

V

Sırr-ı vaḥdet gencinüñ muḥtācına benven şümār
Hem benüm-çün oldı bu tertīb bu leyl ü nehār
Pes benem maḳṣūd bugün kevn-i mekānda her ne var
ʿĀlem-i ġaybuñ vücūdı benden oldı āşikār
İy baṣīretsüz beni gör kim ne ẕāt-ı aʿẓamem

VI

Pertev-i nūr-ı Ḫudādur görinen ʿayna ʿıyān
Cümle eşyādan ẓuhūr idüp tecellī eyleyen
Gör bu sırra maḥrem iseñ añladuñ tevḥīdi sen
Söyleyen Ḥaḳdur benüm dilümde her dem yoḳsa ben
Çār ʿunṣurdan mürekkeb bir lisān-ı ebkemem

VII

Ey Uṣūlī bu felek kim devr idüp cünbişlenür
Emr-i Ḥaḳdan ġayrı var mıdur bir iş kim işlenür
Ger saʿīd ü ger şaḳī bu dil niçün teşvīşlenür
İy Nesīmī çün her iş taḳdīr elinden işlenür
Fāriġam dünyādan u ʿuḳbā ġamından bī-ġamem

(Sakın 2014: 239/240)

10 *
[Murabbaʿ]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

Tāze begsin dostum gel almaġıl āhum benüm
Pādişāhsın ḳuluña ẓulm eyleme şāhum benüm
Ger ġarīb isem ne var yoḳ mıdur Allāhum benüm
Hey efendüm sevdügüm ʿömrüm Memi şāhum benüm

II

Āh kim aġyārı ol şeh kendüye yār eyledi
Ben gedāsını ʿaceb derde giriftār eyledi
Yaḳdı ḥasret ayrılıḳ çak cānuma kār eyledi
Hey efendüm sevdügüm ʿömrüm Memi şāhum benüm

III

Giceler şol çekdügüm yā şāhdan ḳorḳmaz mısın
Ey ḳaşı yay yoḫsa tīr-i āhdan ḳorḳmaz mısın
Ẓulm idersin yoḳ yire Allāhdan ḳorḳmaz mısın
Hey efendüm sevdügüm ʿömrüm Memi şāhum benüm

IV

Dimezem kim bu dil-i bī-çāreme bir çāre ḳıl
Yüregümi tīġ-i miḥnetlerle pāre pāre ḳıl
Dönmezem senden gerekse baġrumı biñ pāre ḳıl
Hey efendüm sevdügüm ʿömrüm Memi şāhum benüm

V

İşigüñ ṭaşı başuma efser-i devlet yeter
İtlerüñle hem-dem olduġum baña ḥürmet yeter
Ḳuluña ḳul olduġum ben bendeñe ʿizzet yeter
Hey efendim sevdügüm ʿömrüm Memi şāhum benüm

---

* Z'de Murabbaʿ-ı Diger başlığı vardır.
II a) aġyārı: agyār H / b) ʿaceb: ġam u A1 / c) ḥasret: fürḳat B, O, V, A1.
III a) şol: ya B.
V b) İtlerüñle: İtlerüñe H, B, V, Z; hem-dem: ḳaravaş H yoldaş B, O ḳardaş V; ḥürmet: ʿizzet B. ben: -H / c) ʿizzet: ḥürmet B, O.

VI

Ben Uṣūlīyem ki dār-ı fürḳata ṣalduñ beni
Göñlümüñ dāʾim cehennem odı oldı meskeni
Kāfir olmadı ne var bī-çāre sevdiyse seni
Hey efendim sevdügüm ʿömrüm Memi şāhum benüm

AE 64a H 25a L 30a B 29a O 36b V 83a Z 91b A1 94a

11
[Koşma]

6+5: 11'li hece

I

Yeñiceden esen seḥer yilleri
Baña Sulṭān Muṣṭafādan ḫaber vir
Unutdı mı ġurbetteki ḳulları
Baña Sulṭān Muṣṭafādan ḫaber vir

II

Tīz ol yürüdügüñ rāhı severseñ
Meded eyle gel Allāhı severseñ
Bir ʿAlīlik eyle şāhı severseñ
Baña Sulṭān Muṣṭafādan ḫaber vir

III

ʿIşḳuña ʿışḳ doluları içilsün
Mest olup cān ile serden geçilsün
Ġāyet ġuṣṣadayın göñlüm açılsun
Baña Sulṭān Muṣṭafādan ḫaber vir

IV

Yaralu cāna merhem urılur mı
Uṣūlīnüñ ḥālinden ṣorılur mı
Ḳarşusında dīvānlar ḳurılur mu
Baña Sulṭān Muṣṭafādan ḫaber vir

V

Kerem eyle sevindür bu gedāyı
Gel ṭopraḳdan götür ben ḫāk-i pāyı
Gerekmez nideyin begi paşayı
Baña Sulṭān Muṣṭafādan ḫaber vir

S 34b B 38a (Gazeller arasında, 34. gazelden sonra) V'de 121b sonda dörtlükler halinde.

III a) içilsün: içilen B / b) geçilsün: geçilen B / c) Ġāyet ġuṣṣadayın: Ġāyet-i ġuṣṣadan B / açılsun: açılan B.
IV a) Yaralu: Yarılu B / c) dīvānlar: dīvānı B.
V a) bu -B / b) Gel -B; götür: getür B / V. bend sadece B'de 3. bend olarak var.

GAZELLER

1

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Vücūd-ı Muṭlaḳuñ baḥri ne mevci kim ider peydā
Ene'l-Ḥaḳ sırrını söyler eger maḫfī eger peydā

2 Meʿādindür ḳamu eşyā ider öz kendü ẕātından
Kimisi sīm ü zer ẓāhir kimi seng ü meder peydā

3 Bu bāġuñ ger ḥaḳīḳatde ṣuyı bir bāġbānı bir
Velī olmış ḥaḳāyıḳdan niçe yüz biñ şecer peydā

4 Naẓar ḳıl nevʿ-i insāna kimi zehr ü kimi sükker
ʿAceb ḥikmet bir aġaçdan olur dürlü s̱emer peydā

5 Düzilür nice biñ işler bozılur niçe cünbişler
Ne kār-ı bü'l-ʿacebdür bu kim olmaz kārger peydā

6 Bu toḳuz ḳubbe vü şeş sū içinde geldüñ ü gitdüñ
Ne geldügüñ ḳapu ẓāhir ne gitdügüñ memer peydā

7 Şu serverler ki ṭaġlar gibi baş egmezdi eflāke
Yaturlar yirde pest olmış ne tīġ u ne kemer peydā

8 Yolumuz bir beyābāña irişdi nā-gehān k'ana
Girer biñ kārbān olmaz birinden bir es̱er peydā

9 Niçe şūrīde ʿāşıḳlar gezerler cümle tā'ihler
Bu tīh-ī bī-nihāyetde ne reh ne rāh-ber peydā

---

1 sırrını: nuṭḳını H, V, Z.
2 Meʿādindür ḳamu: Meʿādin gibidür S, Z.
3 ḥaḳāyıḳdan: ḥaḳāyıḳda B / nice yüz bir şecer: nice dürlü s̱emer AE.
4 ü: -Ç / sükker: şekker B / -AE.
5 kim: ki AE, B.
6 ḳubbe: ḳubbe-i B.
7 egmezdi: egmezlerdi Ç, S / yirde: şimdi S.
8 k'ana: ana AE, H; k'anda B / olmaz: anda L / Bu beyit S, V'de 9. beyitten sonra.

10 Niçe gündüz gice oldı niçe biñ ay u yıl geldi
Dirīġā olmadı ḳaldı şeb-i hecre seḥer peydā

11 Niçe zaḥmet çeker kesb-i kemāl idince bir ʿārif
Belī çoḳ ḳan yudar kān eyleyince bir güher peydā

12 Niçe biñ ādem oġlanı helāk olmaḳ gerek tā kim
Yalancı ḳaḥbe dünyādan ola bir gerçek er peydā

13 Ḳamu neẓẓārede ebkār-ı maʿnī muntaẓırlardur
Uṣūlī gibi tā kim ola bir ṣāḥib-naẓar peydā

Ç 63b AE 12b H 25b L 30b S 24a B 29b O 37b V 83a Z 92b A1 84b

---

10 geldi: oldı L / olmadı ḳaldı: ḳalmadı gitdi B / şeb-i hecre: şeb-i ḳadre Ç, S, A1.
11 -V.
12 gerek tā kim: gerekdür kim H diler tā kim L / ḳaḥbe: -O.
13 neẓẓārede: neẓẓāreden Ç, S, O neẓẓāre-i B.

2

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Ey niçe ay u yıl geçe leyl u nehār ola
Şol gūr-ı teng içinde tenüñ ḫāksār ola

2 Ṣaḥrā-yı ʿömre şöyle ese bād-ı ḳahr kim
Her ẕerre ḫākümüz yil öñince ġubār ola

3 Ey sebzelerde gül döşenüp sünbül örtünen
Bir gün ola ki ḫāküñ içi mūr u mār ola

4 Ḳorḳum odur ki dām-ı ʿalāyıḳda ḳalavuz
Cān ḳuşı uça ten ḳafesi tār u mār ola

5 Yā Rabb ḥālümüz n'ola rūz-ı şümārda
Çün bī-şümār cürm ü ḫaṭāmuz şümār ola

6 Setr eyle ʿafvuñ ile eyā sātirü'l-ʿuyūb
Çün gizlü ʿaybumuz gözüñe āşikār ola

7 Yārān beni ḳoyup gidicek gūr-ı ġārda
Luṭf u keremlerüñ yetişe yār-ı ġār ola

8 Her ẕerre ḫāküñ āyine-ī ġayb-bīn olup
Her üstüḫᵛānuñ ehl-i dile yādigār ola

9 Bu şevḳ ile ölürseñ umaram Uṣūlī kim
Ḳabrüñde güller açıla tāze bahār ola

Ç 63b AE 13a H 26a L 31a S 25a B 30a O 37b V 83b Z 93a A1 84b

---

1 ḫāksār: tār u mār L / B'de 1. beyitten sonra sayfanın ortasına 129. ve 127. gazelin bazı sayfaları yapışmış. Ama onlar da yarım. Bu gazel yarım okunuyor. Sadece 30b'de 8. beyit var.
3 ḫāküñ içi: ḫāneñ içi L, B.
4 odur: budur O, V, Z, A1, B / tār u mār: tārmār B.
6 eyle: eyleye Ç, AE, S, L / eyā: āyā B / sātir: settār L/ gözüne: gözlere O.
7 gūr-ı ġārda: ġār-ı gūrda H, L, O, V, B.
8 olup: ola A1 /8. ve 9. beyitler A1'de yer değiştirmiştir.
9 Uṣūlī kim: Uṣūlīyā V.

3

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ṣūfiyā ṣāfī-dil olmazsañ ṣafā gelmez saña
Ḫ̮od-nümāsın ẕevḳ-ı peyġām-ı Ḫ̮udā gelmez saña

2 Kenz-i lā-yefnāya gir ey ḫ̮ˇāce irmezse elüñ
Ḥırṣ ile dünyāyı cemʿ itseñ ġınā gelmez saña

3 Ey marīżu'l-ḳalb bu şerbetle ṣaḳın kendüñe
Em sem itme semm-i ḳātilden şifā gelmez saña

4 Loḳma-i Loḳmān ile ṭabʿuñ alışmaz ey ḥakīm
Anuñ içün ḫ̮ˇān-ı ḥikmetden ġıdā gelmez saña

5 Niçe bir ālūde-dāmān olasın dünyā ile
Ḳaḥbe zenden ḫ̮od bilürsin kim vefā gelmez saña

6 Bu sevāḥilde ʿaceb gird-āba düşmişsin göñül
N'oldı ḥālüñ ṣormaġa bir āşinā gelmez saña

7 Ḳaçma tīr-i yārdan devlet nişānıdur göñül
ʿİzzet it ṣadra geçür andan ḫ̮aṭā gelmez saña

8 Cān ile şöyle belī didüñ belā-yı ʿışḳa kim
Her ṭarafdan biñ belā gelse belā gelmez saña

9 Ey Uṣūlī ġarḳ olup ʿaynü'l-ḥayāt-ı vaḥdete
Ḥayyu lā-yefnāya irişdüñ fenā gelmez saña

Ç 64a AE 13b H 26b L 31b S 25a B 30b O 38a V 84a Z 93b A1 85a

3 kendüñe: kendözüñe Ç / ḳātilden: ḳātildür Z.
6 sevāḥilde: ṣu içinde B / sormaġa: dimege AE.
8 cān ile: şevḳ ile S / belā-yı: ṭarīḳ-ı B.
9 Ḥayyu lā-yefnāya irişdüñ: Dā'im ü bāḳī hüve'l-ḥaysın B.

4

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Gerçi zencīr-i ser-i zülfüñe çoḳdur şeydā
Delü göñlüm gibi yoḳ vādi-i ġamda tenhā

2 Yine dīvāneligüm dutdı görüñ şeydālar
Zülfi zencīrini depretdi gibi bād-ı ṣabā

3 Durmadan leşker-i ġam bu dil-i vīrāna gelür
Bilmezem ḳanda ḳarār eyleye bu deñlü belā

4 Künc-i miḥnetde yatur ölmelü bir ḫasteyem āh
Bu belālarla eger ḳalur isem vāh baña

5 Gice tā ṣubḥa degin derd ile feryād itdüm
Āh u efġānum irişmedi n'idem āh saña

6 Ḳaldı hecr ile cehennemde Uṣūlī miskīn
Cennet-i vaṣla eger irmez ise vāveylā

Ç 64b AE 13b H 26b L 31b S 25b B 30b O 38b V 84b Z 94a

---

2 Zülfi: Zülf Ç, S, H, O, B.
3 -AE.
4 vāh: vāy H, L, O, B.
5 -Ç, H, S, L, B, O, V, Z.
6 vaṣla: vaṣluña AE / vaṣla eger: vaṣl ile O.

5

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 İller ile ṭatlu ṭatlu dilleşür ol dil-rübā
El ucıyla bize ıraḳdan dimez bir merḥabā

2 Fi'l-mes̱el aḳar ṣudur ṭayanma ḥüsnüñ çaġına
Bu daẖı ḳalmaz geçer rūḥ-ı revānum Muṣṭafā

3 Çün düşürdüñ ʿāḳıbet bizi belā gird-ābına
Bāri evvelden n'olaydı olmayayduḳ āşinā

4 Pādişāh-ı vaḳt idüm bir şaẖṣa dimezdüm belī
Biñ belāya uġradum saña olaldan mübtelā

5 And içerdüm kim vefāsuz yār hergiz sevmeyem
Dostlar bir bī-vefā sevdüm yine yazuḳ baña

6 ʿĀşıḳa zehr-i belā ṣunıldı ẖalḳa ʿıyş u nūş
İllere ẕevḳ u ṣafā virildi vü bize cefā

7 Yolına cānuñ fidā ḳılma Uṣūlī ol perī
Saña yār olmaz ki sensin bir gedā ol pādişā

Ç 64b AE 14a H 26b L 32a S 25b B 31a O 38b V 84b Z 94a

---

1 dilleşür: söyleşür AE / dil-rübā: bī-vefā B ol meh-liḳā O / El: Göz AE, B.
5 And içerdüm: ʿAhd itmişdüm AE / yazuḳ: ḥayfā AE.
6 zehr-i: zehr ü L / İllere: Anlara B / ẕevḳ u ṣafā: mihr ü vefā L / virildi: ṣunıldı Z / cefā: belā B.
7 ol perī: vāzgel L / fedā ḳılma: nis̱ār itme V.

6

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ki ḥüsnüñ ḫūb u çeşmüñ ḫūb u cismüñ cümle ḫūb
Nām-ı pāküñ ehl-i diller içre maḥbūbu'l-ḳulūb

2 Cevher-i ferd-i dehānuñda nihān esrār-ı ġayb
Açmamış ol perdeyi bir ferde ʿAllāmu'l-ġuyūb

3 Bī-bedelsin hīç güzellikde naẓīrüñ yoḳ senüñ
Dīde-i aḥveldedür ger var ise ʿayb-ı ʿuyūb

4 Saṭvetüñ meydānına ecsām-ı süflī ḫāk-i reh
Ḳudretüñ çevgānına ecrām-ı ʿulvī cümle ṭob

5 Rūşen olur mihr-i ruḫsāruñla bir gün gözlerüm
Kevkeb-i ṭāliʿ eger nā-gāh ḳılmazsa ġurūb

6 Āb-ı kevs̱er teşne-dil ʿuşşāḳuña nār-ı ʿaẕāb
Ḫāk-i rāhuñ vuṣlatuñ müştāḳına māʾ-i ʿuẕūb

7 Her hevādan tevbeñi ḳıldum ḳabūl ey şeyḫ-i şehr
Līk maḥbūb u şarāb-ı nāba ḥāşā lā etūb

8 Ḳahr-ı ʿışḳuñ saṭveti kesdi ʿalāʾiḳdan beni
Ey Uṣūlī ḥaḳḳ imiş es-seyfü meḥḥāʾü'ẕ-ẕünūb

Ç 64b AE 14a H 21b L 32a S 26a B 31a O 39a V 85a Z 94b A1 85a

---

1 ḫūb: ḫūb u AE, HS.
2 dehānuñda: dehānuñdan B / esrār-ı: -O.
3 Bī-bedelsin: Bī-bedel Ç, AE, L, S / naẓīrüñ yoḳ senüñ: naẓīr olmaz saña AE / ʿayb-ı : ʿaybu'l- V.
4 4. beyitin 2. mısraı ile 5. beyitin ilk mısraı yer değiştirmiş Z.
6 ʿuşşāḳuña: ʿuşşāḳ ile H ʿuşşāḳa L / nār-ı ʿaẕāb: ʿaẕb-i Furāt A1.
8 Ḳahr-ı: Mihr-i B.

7

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Şevḳ ile şerḥ itmege āyāt-ı ʿışḳı bāb bāb
Faṣl-ı gülde bülbüle evrāḳ-ı gül besdür kitāb

2 Açılur gülzār-ı sīnende maʿārif gülleri
Ehl-i ʿirfān ayağı altında olursañ türāb

3 Açılur gök ḳapusı yağmurda dirler lā-cerem
Tīr-i bārān-ı ġamuñdandur bu cāna fetḥ-i bāb

4 Puḫte olup ehl-i dil bezminde bulmaz çāşnī
Döne döne olmayan miḥnet ocağında kebāb

5 Ḳīl u ḳāl-i ʿaḳla ṭolaşdı dil-i zāhid yine
ʿAnkebūtuñ tārına düşdi ṣanasın bir zübāb

6 Faḳr küncinde bulan genc-i ḳanāʿatdan naṣīb
Mālik-i mülk oldı oldur münʿim-i kāmil niṣāb

7 Ger bu ʿunvānı ḳoyup nā-kām olursañ yazılur
Nāme-i iḳbāle nāmuñ kām-bīn ü kām-yāb

8 Bu türābı umaram nār-ı ʿaṭşda ḳomaya
Yarın anda sāḳī-i kevs̱er olıcaḳ Bū Türāb

9 Ey Uṣūlī nevbeti geldügi sāʿat ögidür
Nice biñ Efrāsiyābuñ ḫırmenin bu āsiyāb

Ç 65a AE 14b H 27b L 32b S 26a B 31b O 39b V 85a Z 94b A1 85a

---

2 açılur: açıla AE / ḳapusı: -O.
3 Açılur gök ḳapusı: Gök ḳapusı açılur V / ḳapusı: -O / yağmurda: yirlerde H /ġamuñdandur: ġamuñda L belādandur S, B
4 pūḫte: nice ÇLS / bulmaz: almaz Ç, H, L, S, A1, B / -Z.
5 düşdi: düşmiş B / ikinci mısra O'da "Sanasın kim düşdi tār-ı ʿankebūta bir zübāb" şeklindedir.
6 6. ve 7. beyitler AE, H, L'de yer değiştirmiştir / mülk oldı: -O.
8 8. ve 9. beyitler S, O, V, Z, A1, B'de yer değiştirmiştir.

8

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Laʿl-i yāre hem-ḳadeḥ olmış yine beñzer şarāb
Cevher-i cāna ṣafālar virdi ol yāḳūt-ı nāb

2 Dil suʾāl eyler lebüñ dārüʾş-şifāsından şifā
Öldi derdā derd ile irişmedin şāfī cevāb

3 Ḳan olası göz belāsıylan getürdi başuma
H̱āne-i ṣabrum yıḳıldı dostlar ḥālüm ẖarāb

4 ʿIşḳ odından dem-be-dem göñlüm döker göz yaşların
Āteş-i sūzāndan niteki ḳan aġlar kebāb

5 Ey dirīġā yıḳdı vü yaḳdı vücūdum ʿālemin
Tende tāb u dīdede āb u göñülde ıżṭırāb

6 H̱aste cānum buldı tīġ-ı ābdāruñdan ḥayāt
Dirlige dirler sebebdür bu cihān içinde āb

7 Bend-i zindān-ı belāda ḳaldı biñ derd ile āh
Olmadı ḳaldı Uṣūlī bendeñe bir fetḥ-i bāb

Ç 65b AE 15a H 27 b L 32 b S 26b B 31b O 39b V 85b Z 95a

---

1 olmış yine: olmış durur V.
2 Öldi derdā dürd ile irişmedin: Oldı dāyir şimdi ḥayfā bize B.
4 göñlüm döker: -O.
5 yıḳdı vü yaḳdı: yaḳdı yıḳdı L.
7 āh: ḥayf O / bendeñe: ḳuluña Ç.

9

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Diler iseñ ki saña göstere yüz şāhid-i ẕāt
Ṣūfiyā sīneñi ṣāf eyle nitekim mirʾāt

2 Batdı gird-āb-ı ḥavādiṡde vücūduñ gemisi
Ḥıżr-ı vaḳte irişüp bulmaz iseñ rāh-ı necāt

3 ʿArṣadan kiş dimeden cān şehine pīl-i felek
Süregör himmet atın yoḫsa olursın şeh māt

4 Ẓulmet-ābād-ı fenāda bulınur ʿayn-ı beḳā
Menbaʿ-ı āb-ı ḥayāt oldı nitekim ẓulümāt

5 Müddeʿī şāhid-i tevḥīde şuhūd eyleme ʿarż
Daʿviden geç ki bu daʿvīyi ḳılasın iṡbāt

6 Ögünüp ʿaḳl-ı maʿāş ile fużūl olma faḳīh
Yaʿni insāna fażīlet mi virürmiş fużalāt

7 ʿAmr u Zeyde yüri ṣarf itme Uṣūlī ʿömri
Naḥvi ḳo ʿārif iseñ eyleyigör maḥv-ı ṣıfāt

Ç 65b AE 15a H 28a L 32b S 26b B32a O 40a V 85b Z 95a A1 85b

1 göstere yüz: yüz göstere A1.
2 batdı: baḳdı H / vücūduñ: vücudum V/ iseñ: ise V.
4 ābād: bād L.
7 ʿAmr u Zeyde: Naḥv-i ṣarfa AE .

10

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 İdemez ʿaḳl-ı ḳavī-reʾy ʿışḳ-ı sulṭān ile baḥs̱
Gerçi kim mūr-ı żaʿīf itmiş Süleymān ile baḥs̱

2 Cān dilerse ey göñül teslīm it itme iʿtirāż
Ḳılma bir nā-çīz içün billāh cānān ile baḥs̱

3 Faḳr ile teslīm durur dünyāda bizüm faḫrumuz
İtmezüz ey ḫᵛāce biz māl-i firāvān ile baḥs̱

4 Ehl-i ʿaḳla ʿışḳ bābından suʾāl itme göñül
Eyleme dānā iseñ ʿālemde nā-dān ile baḥs̱

5 Cūşa gelse baḥr-i ʿışḳ olmaz muʿārıż kün fekān
İdemez ḳuvvetde bir kem ḳaṭre ʿummān ile baḥs̱

6 Üstüme üşdi maḥalleñ itleri idüp cedel
Ḫoş gelürmiş eylemek bir kişi aḳrān ile baḥs̱

7 Derd-i ʿışḳı ʿāşıḳ-ı ġam-ḫᵛāra ṣor her loḳma-ḫᵛār
İdemez ḥikmet maḳālātında Loḳmān ile baḥs̱

8 Öldürürler it gibi bir laḥẓa virmezler amān
Meclis-i meyde raḳībā itme rindān ile baḥs̱

---

1 itmiş: eyler AE itdi Z / reʾy: -L.
2 it: ḳıl AE, L, B.
3 teslīm durur: teslīmdür Ç, AE, H, S, B, Z.
4 ʿālemde: billāh S, Z.
5 ʿışḳ: küll V.
6 B'de 9. beyit.
7 Bu beyit yerine S'de şu beyit var:
Ṭañ degül eger duta cāhil sözine kāmilüm
Eylemek lāzım durur Bū Cehl Ḳurʾān ile baḥs̱
8 –AE, H, L, B, O, V, Z, A1.

9 Elde yā bir tīġ ḥāżır ḳıl ya bir keskin bıçaḳ
Yāḫud itme vāz gel şol bir āḫiriyyān ile baḥs̱

10 Rūḥ-ı ḳudsüñ naḳdisin taḥsīn Uṣūlī ṭabʿuña
İtseñ olur ḥüsn-i naẓm içinde Ḥassān ile baḥs̱

Ç 65b AE 15a H 28a L 33b S 26b B 32A O 40A V 86a Z 95b A1 85b

9 9 ve 10. beyitler H, L, Z, A1'de yer değiştirmiştir / Elde yā bir tīġ: Yā bir tīġ elde Z / bıçaḳ: yaraḳ A1.

11

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Seng-i ġamdan münkesir-ḳalb olma eyle imtizāc
Şīşe gibi olma iñende göñül nāzük-mizāc

2 Ṣabr u rāḥat resmini yıḳdı vü aldı göñlümi
Bozdı bu şehr-i ḫarābı āḫir ol bāc u ḫarāc

3 Dün doḳındı göñlüme ol seng-dil göñlüm ṣıdı
Rūşen oldı buña hergiz ṭaşa döymezmiş zücāc

4 Münkirüñ acı sözinden ṣanma kim telḫ ola dil
Vire mi ʿaẕb-ı Furāta hīç keder milḥ-i ücāc

5 Çekme zaḥmet yoḳ durur dermān oñulmaz derdüme
Ey ṭabīb āḫir marīż-i ʿışḳa ölmekdür ʿilāc

6 Seng-i miḥnet mesnedüm başumda biñ dürlü belā
Mülk-i ġam sulṭānıyam baña gerekmez taḫt u tāc

7 Çün ḳanāʿat genci bildük kenz-i lā-yefnā imiş
Pes Uṣūlī ehl-i dünyāya ne ḥācet iḥtiyāc

AE 15b L 33b H 28b S 27a B 32b O 40b V 86b Z 95b A1 86a

---

2 yıkdı vü aldı: aldı vü yıḳdı L, B, A1 aldı vü yaḳdı B.
3 buña: -S / döymezmiş: dögmezmiş Z.
4 ola: oldı O.
6 mesnedüm: meskenüm V.
7 ḥācet: lāzım S, V.

12

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Leblerüñle eyā zebān-ı faṣīḥ
Zindedür tā ölince nām-ı Mesīḥ

2 Gözlerüñ nüsḫası sevād-ı saḳīm
Ḥüsnüñ evrāḳıdur beyāż-ı ṣaḥīḥ

3 Ġamzeñ oḳları cāna ṭatlu gelür
Küllü şeyʾin mineʾl-melīḥi melīḥ

4 Her işüñ ey raḳīb çirkīndür
Küllü şeyʾin mineʾl-ḳabīḥi ḳabīḥ

5 Gözi aluñ göre mi ṣūfīnüñ
Baḳar imiş güzellere bu ḳabīḥ

6 Ḳaş u gözi işāreti besdür
Ḳatlüñe ey Uṣūlī naṣṣ-ı ṣarīḥ

Ç 66a AE 16a H 29a L 33b S 27a B 32b O 41a V 86b Z 96a A1 86a

---

1 eyā: āyā B.
2 beyaż-ı: baʿżı Ç, S.
4 şeyʾin: fiʿlin B, V, Z, A1.
5 –Ç, H, L, AE, B, O, V, Z, A1.
6 ḳaş u gözi: ḳaşı ile göz AE, H, L, S, Z / işāreti: işāret Ç.

13

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Yüzüñ ṣuyı olaldan cāna misbāḥ
Odur ġam ẓulmeti ḳatline miftāḥ

2 Gözüñ terk eylemez hergiz ḫuṣūmet
Egerçi cān virür dil ider ıṣlāḥ

3 Eger maḳṣūdı vaṣluñ keşf olaydı
Murāda çıḳar mıdı cümle ervāḥ

4 Lebüñle ġabġabuñ emsem n'ola çün
Olur insāna nāfiʿ ḫamr u tuffāḥ

5 Serāy-ı vaṣluña girür Uṣūlī
Ki aña feth-i bāb iderse fettāḥ

(A2 86a)

14

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Dürlü ḳażā ile ṭolar ise feżā-yı çarḫ
Göster rıżā ki böyle imiş iḳtiżā-yı çarḫ

2 Ġāfil oturma cehl ile kim yutmaġa seni
Aġız açup durur yine bu ejdehā-yı çarḫ

3 Ger ṭaş iseñ de çünki bugün nevbetüñ gele
Ögütdi cev-be-cev seni bu āsiyā-yı çarḫ

4 Dār-ı beḳāya rıḥlet imiş çāresi hemān
Urıldı çün fenā üzerine binā-yı çarḫ

5 Ḳabrüm degül durur görinen itdi dest-i ġam
Ben ḫāki çün nişāne-i tīr-i belā-yı çarḫ

6 Sen de maḳām-ı ġamda ḳarār it Uṣūliyā
ʿUşşāḳa oldı çünki muḫālif nevā-yı çarḫ

AE 16a L 33b H 29a S 27a B 33a O 41a V 87a Z 96a A1 86b

---

1 rıżāñı: rıżā çü A1.
3 de: daḫi L, S, H, B, Z /çünki: çün L çü B, Z, A1 daḫi V/ de: –S.
4 Dār-ı: Dāru'l- V / fena: fenāy B.
5 ḫāki çün: ḫākīyi L, B, V, A1.
6 oldı çünki muḫālif: çünki muḫālif oldı L, O, V çünki oldı muḫālif Z, B.

15 *

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çün ḫayālüñden irer cān u dile nev nev nüvīd
Ben ġarībe her gice ḳadr oldı vü her rūz ʿīd

2 Gülşen-i ḥüsn içre bitmiş bir nihāl-i tāzesin
Ey boyı servüm ṣalınmasun yanuñca her pelīd

3 Degme şaḫṣuñ başı mı irer işigüñ ṭaşına
Ol maḳām-ı sidredür irişmez aña her pelīd

4 Ey göñül ḥāṣıl ne göz yaşını bārān itmeden
Çün bitürmezmiş murāduñ mīvesin bāġ-ı ümīd

5 Bir saʿādet ehlinüñ yüz sür ayaġı tozına
Tā kim ola ṭāliʿüñ gün gibi ʿālemde saʿīd

6 Ey melāmet ḫānḳāhında murādın gözleyen
Nā-murād olmayan olmaz mürşid-i ʿışḳa mürīd

7 Cān ile lā teʾyesūya oldı çün īmānumuz
Kāfirem luṭfuñ deminden olur isem nā-ümīd

8 Ehl-i diller zümresinden olımaz ehl-i hevā
Ey Uṣūlī her Yezīd olmaz Cüneyd ü Bāyezīd

AE 16b L 34a H 29b S 33a B 33a O 41b V 87a Z 96b A1 86b

---

* S'de beyitlerin ikinci mısraları okunamaz durumdadır.
1 ḫayālüñden: viṣālüñden V / nev nev nüvīd: būy-ı nüvīd B / vü her rūz: her rūzum L.
2 her: bir AE, H.
3 başı mı irer: başı irmez L; başını irer B / irişmez aña: aña irişmez L, V, B.
4 bāġ-ı: naḫl-i V, B.
5 saʿīd: sefīd B.
6 melāmet: melāḥat A1 / gözleyen: isteyen B.
7 Kāfirem luṭfuñ deminden olur isem nā-ümīd: Ger olursam kāfirüm luṭfuñ deminden nā-ümīd V, Z / olur isem: ger olursam L, B / 7. ve 8. beyitler L, B, O, Z'de yer değiştirmiştir / -A1.

16

müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün müstefʿilün

1 Bildüm bugün cān acısın cānāndan ayrıldum meded
Kāfir müselmān acısın sulṭāndan ayrıldum meded

2 Ol meh-liḳā seyrāndadur dīvāne dil efġāndadur
Ten bunda cānum andadur ben cāndan ayrıldum meded

3 Baḳuñ bu āh-ı serdüme baḳuñ bu rūy-ı zerdüme
Bir çāre eyleñ derdüme dermāndan ayrıldum meded

4 Ṭāḳ oldı ġamdan ṭāḳatüm ḳalmadı gitdi rāḥatum
Ayrıldı benden devletüm ol cāndan ayrıldum meded

5 Olmaz Uṣūlī fetḥ-i bāb Nīl oldı bu çeşm-i pür-āb
Ḳaldı göñül mıṣrı ḫarāb sulṭāndan ayrıldum meded

AE 16b L 34a H 29b S 28a B 33b O 41b V 87b Z 96b A1 86b

---

1 sulṭāndan: īmāndan L, B, O, V, Z.
2 ben: -L.
4 devletüm: āfetüm A1 / cāndan: ḫandan V, A1.
5 çeşm-i: cism-i V / Ḳaldı: Ḳıldı B / mıṣrı: mıṣrın L, B / 3. ve 4. beyitler B, A1'de; 5. ve 4. beyitler L, S, O, V'de yer değiştirmiştir / 5. beyit S'de:

Ne oldı bu çeşm-i pür-āb ḳıldı göñül mıṣrı ḫarāb
Olmaz Uṣūlī fetḥ-i bāb sulṭāndan ayrıldım meded

şeklindedir.

17

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey velāyet mülkinüñ taḫtında sulṭān Bāyezīd
Saña biñ cān ile olmayan muḥibb olsun Yezīd

2 Şek degildür ey libās-ı faḳrda faḫr eyleyen
Āsitānuñda ḳabā terk eyleyen oldı saʿīd

3 İremez münkir şehā ravżañ ziyāret itmege
Kim maḳām-ı sidreye irişmez imiş her pelīd

4 Ḳo ḳurı daʿvīyi yüz sür āsitānına anuñ
Ola kim saña şefāʿat ḳıla fī yevmi'l-vaʿīd

5 Ey Uṣūlī pādişāh olmaḳ gedā ḥaddi degül
Āsitānında eger olıbilürsen sen ʿabīd

A1 87a

18

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Seng-i belā başuma gelür ey püser leẕīẕ
Senden baña ne gelse gelür ser-be-ser leẕīẕ

2 Senden ne gelse ṭatlu gelür ḫaste cānuma
Peykānuñ oldı niteki ḫurmā-yı ter leẕīẕ

3 Dīdāruña neẓāredür ey cān ġıdā-yı rūḥ
Görmez naʿīm leẕẕetin ehl-i naẓar leẕīẕ

4 ʿIşḳ odı mı göñülde ya māʾü'l-ḥayāt mı
K'āb-ı beḳādan oldı dile her şerer leẕīẕ

5 ʿIşḳuñ naʿīmi leẕẕetin almaz Uṣūlīyā
Görinmeyince ʿāşıḳa ḫūn-ı ciger leẕīẕ

Ç 66a H 29b L 34b S 28a B 33b O 42a V 87b Z 97a A1 87a

---

1 baña: yaña A1.
2 cānuma: cāna āh AE.
4 şerer: şemer L / L'de ikinci mısra 5. beyitin ikinci mısraı ile yer değiştirmiştir.

19 *

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Çoḳ ḳāleb-i cesīmi görürsin ki kāh olur
Ḳalb-i şerīfi ḳıble gibi secdegāh olur

2 Ṣūretde gerçi eşʿaṣ̱ u aġber durur velī
Maʿnī yüzinde āyine-i mihr ü māh olur

3 Gel şol gedāya ʿūr diyü ḫor baḳma kim
Dāru'l-beḳāya irişicek pādişāh olur

4 Ey niçe müʾminem dirilen kişi ṣoñ nefes
Īmānı küfr ü ṭāʿati yek-ser günāh olur

5 Çün ẓāhir ola şol mihek-i şeb-çerāġ-ı ġayb
Ḳallāb u ḳulleb ikisi de rū-siyāh olur

6 Bir dem ola ki nuṭḳa gele māh-ı pür-żiyā
Düzd-i leʾīmüñ ol gice kārı tebāh olur

7 Ey ḫᵛāce böyle devlet ü cāha ṭayanma kim
Bu devletüñ ṣoñı let ü bu cāh çāh olur

8 Ne ġam Uṣūlī ḥādiṣe-i rūzgārdan
Şol kişiye ki kehf-i ʿināyet penāh olur

Ç 66b H 30a L 35b S 28b B 33b O 42a V 87b Z 97a A1 87a A2 97b

---

* -AE.
1 ḳıble: -H, L.
2 eşʿāṣ̱ u aġber: āşüfte vü aġyār L.
3 Dāru'l-beḳāya: Dār-ı beḳāya B, O, V.
5 şol: ol B.
6 nuṭḳa: noḳṭa B.
7 bu cāh: ol cāh S, A2 cāhı Z.
8 kişiye: ʿārife V.

20

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gün gibi insān-ı kāmil maẓhar-ı āyāt olur
On sekiz biñ ʿālemüñ taṣvīrine mirʾāt olur

2 Her ne yirde kim güneş bulunsa ʿayn-ı nūrdur
Ẓulmetüñ şānı velī geh maḥv u geh is̱bāt olur

3 Şol vücūda āferīn olsun cihān mülkinde kim
İsm ü resmi terk idüp evṣāfı maḥv-ı ẕāt olur

4 Ḳaṭre kim müstaġraḳ-ı deryā-yı vaḥdetdür aña
Ne nihāyet bulınur ne ġāyetüʾl-ġāyāt olur

5 Lem yelid lem yūled olmışdur vücūdı ʿārifüñ
Ṣanma vaḥdet mihrine ẕerrāt zürriyyāt olur

6 ʿĀşıḳuñ kim pīşesi cānın ṣatup derd almadur
Zāhidüñ endīşesi geh şaṭḥ u geh tāmāt olur

7 Naṭʿ-ı maʿnīde feres oynadımaz her büʾl-heves
Ey niçe Leclāc bu manṣūbelerde māt olur

8 Daʿvīden geçmek durur ehl-i şuhūd ey müddeʿī
Şāhid-i zūr ile bu daʿvī ḳaçan is̱bāt olur

9 Ehl-i iḳrāruñ sücūdı vü niyāzı Ḥaḳḳadur
Münkirüñ maʿbūdı vü mescūdı dāʾim Lāt olur

10 Ey Uṣūlī ʿaynuñı ġayb eyledüñ aʿyānda
Anuñ içün saña ġaybiyyāt ʿayniyyāt olur

Ç 66b AE 18a L 36a S 33b H 30a B 34a O 42b V 87b Z 97b A1 87b

---

3 evṣāfı: evṣāf L.
4 ġāyetüʾl-ġāyāt: ġāyet-i ġāyāt B, O.
5 lem yūled: ve lem yūled L, B / olmışdur: olmış L / vücudı: şuhūdı H, L, O / mihrine: şemʿine Z.
6 cānın: cānı / endīşesi: endīşe Ç / Zāhidüñ endīşesi geh şaṭḥ u geh tāmāt olur: Geh şaṭḥ u ger tāmāt olur zāhidüñ endīşesi Z.
7 manṣūbelerde: manṣūblarda AE, H, S, L.
9 sücūdı: şuhūdı O.
10 aʿyānda: ʿıyāndan B.

21

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫār-ı ġamdan derd ile dil bülbüli nālān olur
Her ḳaçan çeşmümden ol gül yaprağı pinhān olur

2 Ḥaḳ bilür dünyā degül ol ḥūri peyker olmasa
Bāġ-ı cennet ʿāşıḳ-ı bī-çāreye zindān olur

3 ʿIşḳ ile cān virme yegdür zühdi ʿādet ḳılmadan
Meẕheb-i ʿuşşāḳda ḳānūn olımaz ḳan olur

4 Kimse bilmez cānuma cevr ü cefālar ḳılduġın
İtse bir mihr ü vefā ʿālemlere destān olur

5 Ẓulm-ı ġam dil mülkini yıḳdı Uṣūlī yārsuz
Bir ilüñ kim pādişāhı olmaya vīrān olur

Ç 67a H 31b AE 18a L 36a S 33b B 35a O 43b V 88b Z 98b

---

1 ġamdan: ġamda B / bülbüli: bülbülüm O bülbül B.
2 1. beyitten sonra V'de 19. gazelin ikinci beyiti yer alır.
3 olımaz: olmaz B / Bu beyit yerine L, V'de 17. gazelin 3, 4 ve 5. beyitleri var.
4 ḳılduġın: itdügin V.

22

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Jeng-i kes̱retden kimüñ k’āyīnesi bī-gerd olur
Ẕerre-i nā-çīz iken ḫurşīd-i ʿālem-gerd olur

2 Var a ey ḫᵛāce yeter laʿl u zerüñ ʿarż itme kim
ʿĀşıḳuz biz bizde eşk-i surḫ u rūy-ı zerd olur

3 Kār beste dil şikeste cān ḫaste ten żaʿīf
Bir göñül ḫoşluğı yoḳ mı ne oñılmaz derd olur

4 Añlamaz sulṭān-ı ʿışḳ ādābını her ḫāricī
Şāha lāyıḳ ḫıdmet ey ḫᵛāce yine Ḳanberd’olur

5 Nāz-perverde hevā-yı ʿışḳa olmaz kār-sāz
Yaz u ḳış anda dem-i germ ile āh-ı serd olur

6 ʿIşḳ deryāsına düşdi gözüm ucından göñül
Baḥr içinde nitekim ḫāşāk āb-āverd olur

7 Kimseye çift olma ferd ol ey Uṣūlī merd iseñ
Kim bu dehr-i pīrezen evlādı hep nā-merd olur

Ç 67a AE 21a H 33a L 38a S 35a B 36b O 45b V 91b Z 100b A1 88b A2 97b

---

2 Var a: Var B / yeter: bize B / -Ç, AE, H, L, O, Z, A1, A2.
3 mı: ki H, Ç, S hey B.
4 sulṭān-ı: -O.
5 hevā-yı: hevāyī B / ʿışḳa: ʿışḳ AE / kār-sāz: sāz-kār Ç, S, O, A2.
6 nitekim: niteki B.
7 pīrezen evlādı hep: pīrezenle çift olan B.

23

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bir melek sevdüm ki görse ins ü cān ḥayrān olur
Allāh Allāh ol perī-peyker ne ḫūb insān olur

2 Gūşe-i hicrānda ölmiş yatur idük derd ile
Ṣoḥbetinde rūḥa irişdük ne ḫoşça cān olur

3 Sūzum ʿarż itse kebūter yāre sūzumdan benüm
Od ṣaçup minḳārdan ḳaḳnūs gibi biryān olur

4 Bilmezem keyfiyyet-i ʿışḳı nice şerḥ eyleyem
Her kime keşf eylesem esrārumı ḥayrān olur

5 İttiḥād idüp ġam-ı ʿışḳ ile bulursa ḥużūr
Şādi vü ġam ʿāşıḳuñ yanında hep yeksān olur

6 Cān u dilden dostlar ḳulı ayaġı tozıyuz
Şol gedānuñ kim cihānda başına sulṭān olur

7 Ey Uṣūlī yine Ḥaḳḳa Ḥaḳ durur rūşen delīl
K'āfitāba āfitābuñ nūrı hem burhān olur

Ç 67a H 34a L 38a S 35a AE 21a B 37b O 46b V 90b Z 101b

---

1 cān: cinn B / ḫūb: ḫoş L.
2 hicrānda: miḥnetde O.
3 sūzumdan benüm: sūzından yanam B / -V.
4 keşf: şerḥ /-V.
5 -V
7 nūrı: tābı H, Z / hem: heb O.

24 *

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Pelās-ı ġam kime dāmān ise ey dil saña yeñdür
Yüzüñ döndürme yārüñden işigi çünki ḳıbleñdür

2 Delerse delsün ey ʿāşıḳ dili tīġıyla ol dil-ber
Delerse baġrını delsün saña ne dil senüñ neñdür

3 Ne yaraşmış güzel beñler yüziñde ol Ḥasan Şāhuñ
Hemānā ol güzel gözlüm güzeller içre bir beñdür

4 Eger sen künc-i miḥnetde oturmaḳdan ṭaralursañ
Göñül gel ʿışḳ küyından senüñ ḥaddüñ degül geñdür

5 Meʿānī ṣaydgāhında şikār almaġa ʿārifler
Bugün miḥnet ṭuzaġında Uṣūlī yine bir beñdür

Ç 67b H 30b L 35b S 28b B 34a O 42b V 92b Z 98a

---

* Bu gazelin S'de 28b'de yalnız ilk iki beyiti vardır, gerisi 32a'dadır.
1 kime: -O
2 baġrını: baġrumı L.
3 güzel gözlüm: ḳara gözlüm S, O.
4 küyından: yolından L küyında B.
5 ṭuzaġında: duzaġında B.

25

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Seçer mi ādemi ḥayvān olanlar
Ne bilsüñ gevheri nā-dān olanlar

2 Cihānuñ mülk ü mālın hīçe ṣayar
Vücūdı şehrine sulṭān olanlar

3 Hümā-himmet gedālardur cihānda
Meʿānī kişverine ḫān olanlar

4 Gerekmez devlet-i dünyāyı ne'yler
Ḥaḳāyıḳ gevherine kān olanlar

5 Bu köhne tekyenüñ esrārın añlar
Bu meyden vālih ü ḥayrān olanlar

6 Bulur yol Kaʿbe-i maḳṣūda öñ soñ
Bu vadīlerde ser-gerdān olanlar

7 Ögüdüñ ṭutmaz ehl-i ʿışḳ vāʿiẓ
Ki uymaz cāhile ʿirfān olanlar

8 Yoluña git oturmaḳ ḳaṣdın itme
Bu evden tīz göçer mihmān olanlar

9 Müsellem ṭutdılar şiʿrüñ Uṣūlī
Uṣūl-i naẓmda Selmān olanlar

Ç 67b H 31a L 35b S 33a AE 18a B 34b O 43a V 90b Z 98a A1 87b

---

2 mülk ü mālın: māl u mülkin AE / ṣayar: ṣaymaz Z, A1, B / şehrine: mülkine B.
5 bu meyden vālih u: şarāb-ı ʿışḳ ile AE / 5. ve 6. beyitler L'de yer değiştirmiştir.
6 öñ soñ: āḫir AE.
7 ṭutmaz: dutmaz B.
8 git: gir A1.
9 ṭutdılar: dutdılar B / şiʿrüñ: naẓmun AE naẓmında L / Uṣūl-i: Uṣūlī L.

26

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Şol göñül kim ṣūretüñ naḳşı temāşāsındadur
On sekiz biñ ʿālemüñ dāʾim temāşāsındadur

2 Nice rūşen olmasun āyīneveş göñlüm gözüm
Kim dem-ā-dem ṭalʿatuñ mihri tecellāsındadur

3 Her nefesde ʿālem-i ḥüsnüñ durur seyrānumuz
Ḥamdü liʾllāh bu delü göñlüm tesellāsındadur

4 Bir güzeller şāhına biñ cān ile ḳul oldı dil
Bu cihānuñ ne vezīrinde ne paşasındadur

5 Ṭañ mıdur ger gevher-i maḳṣūda olsa āşinā
Şol dil ü cān kim maḳāmı ʿışḳ deryāsındadur

6 Her ne ʿāşıḳ kim ser-i kūyuñda ṭutmışdur vaṭan
Ḥaḳ Teʿālānuñ bugün firdevs-i aʿlāsındadur

7 Can ataldan ḳaşlaruñ yāsına ḳurbān olmaġa
Çaḳ Uṣūlī ḳābe ḳavseynüñ ev ednāsındadur

Ç 68a H 31a L 36b S 33a AE 18a B 38b O 43b V 91a Z 98b A1 88b

---

1 temāşāsındadur: temennāsındadur H, L, B, Z.
2 kim: çün H, L, S, B, O, V, Z
3 bu: kim S.
5 maḳāmı: maḳām L, B.
6 tutmışdur: dutmışdur B / vaṭan: maḳām H, O mekān L, S, B.

27

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Fitnesi devr-i zamānuñ ol iki şehlādadur
Her ne deñlü kim belā bilürseñ ol bālādadur

2 Evc-i istiġnāda ol şevḳı göñülde ṭopṭolu
Sen bu māh-ı āsumānı gör ki ʿaksi mādadur

3 Ṣūretüñde dil ṣıfāt-ı Ḥaḳ görür Mecnūnı gör
Ẓāhiri Leylādur ammā bāṭını Mevlādadur

4 Aṣl-ı māhiyyātı her Bū Cehl-i cāhil añlamaz
Aḥmed-i Mürsel bilür şol sırrı kim eşyādadur

5 Ḥüsn-i maʿnīden ḫaberdār olımaz her kūr-ṭabʿ
İster iseñ ol kerāmet dīde-i bīnādadur

6 Nev-bahāruñ maʿnisin fehm eylemez zāġ-ı siyāh
Ḥālet-i mecmūʿa-i gül bülbül-i şeydādadur

7 ʿĀşıḳ-ı şūrīde añlar zülf ü ḫālüñ ḥāletin
Dīde-i Mecnūna ṣor şol sırrı kim Leylādadur

8 Ser-be-ser kes̱ret nuḳūşın āyet-i vaḥdet görür
Şol ki ḥarf-i ġayrden levḥ-i derūnı sādedür

9 Merdüm-i ten-perverüñ dünyāyadur hep raġbeti
Ḳanda ise kāv-ı dūnuñ himmeti merʿādadur

---

1 zamānuñ: fenānuñ L / bilürseñ: var ise AE / ol: o Ç, L, S, AE, B, O, V, Z.
2 ʿaksi: ʿaks B.
3 görür: gören L / Ẓāhiri: Ẓāhiren AE, L, Z.
5 maʿnīden: eşyādan V maʿnīde B.
6 maʿnisin: maʿnide B / eylemez: idemez L, O, Z /siyāh: zāgān AE/ -V.
7 sırrı: ḥissi V.
8 be: te V, B / Şol: Ol O / gayrden: gayriden B / derūnı: derūn B.
9 Ḳanda ise kāv-ı dūnuñ: Kāv-ı dūnuñ ḳanda ise V.

10 Sicn-i dünyā içre ẕevḳ-ı maʿrifetle ʿārifüñ
Cismi dūzaḫdaysa cānı cennet-i meʾvādadur

11 Baḥr-ı eşʿāruña ṭalsun maʿni-i ḫāṣ isteyen
Ey Uṣūlī çün bulınmaz degme bir deryādadur

12 Ehl-i dillerden irer her gevher-i maḳṣūda el
Bu muḳarrer maʿden-i dürr-i s̱emīn deryādadur

Ç 68a H 31b L 36a S 33b AE 19a B 35b O 44a V 88b Z 99a

---

10 cennet-i meʾvādadur: cennetü'l-meʾvādadur AE, H, S, B.
11 ṭalsun: dalsun B / maʿnī-i: gevher-i S / 11. ve 12. beyitler V'de yer değiştirmiştir.

28

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ṣoran sırr-ı ḥaḳīḳat ḳandadur cānuñdadur
Belki şol cānuñdaki deryā-yı irfānuñdadur

2 Geç geçenden hem gelen aḥvālden ṣorma ḫaber
Māżī vü müstaḳbeli cemʿ eyleyen ānuñdadur

3 Ẓulmeti ḳo ḳanda gidersen delīl it ḥaḳḳı kim
Gün gibi Allāh nūruñ remzi burhānuñdadur

4 Raḳḳ-ı menşūr āyetin ümmü'l-kitābuñ maʿnisin
Gözle kim ḥarf-i kelāmullāh Ḳurʾānuñdadur

5 Aç göñül levḥini vü ṭayy it zamānuñ defterin
Kāʾināt esrārı ḫod ser-cümle dīvānuñdadur

6 Ol Süleymānsın ki dīv almazsa mülküñ ḫātemin
Nīçe bin İskender ü Dārāb fermānuñdadur

7 Şāh-ı ḳudret ṣundı devlet ṣavlecānın destüñe
Dostum ʿāşıḳlaruñ hep başı meydānuñdadur

8 Ẓāhir oldı ān-ı vechüñde şuʾūn-ı kün fekān
Ol cihetden külle yevmin hū senüñ şeʾnüñdedür

9 Ey Uṣūlī hīçe ṣay kevn ü mekānuñ ḥāṣılın
Ḥamdü li'llāh küntü kenzüñ gevheri kānuñdadur

Ç 68b H 32a L 36b S 33b AE 19b B 35b O 44a V 89b Z 99a A1 87b

---

2 aḥvālden: aḥvālinden H.
5 esrārı: esrārını Ç, S, L / dīvānuñdadur: vīrānuñdadur B / 5. beyit H'de 9. beyitten öncedir.
6 Dārāb: Dārā B.
7 ṣundı: ṣunıldı Z / destüñe: -O/ hep başı: başı hep Ç, H, L, S, AE, O.
8 şuʾūn: şükūn L / hū: bu H / hū senüñ: hüve fī L, B.

29

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ḥaḳīḳatden ḫaberdārum diyen Mevlā nedür
Çün şuhūduñ yoḳ durur bu itdügüñ ġavġā nedür

2 Bu meleklerdür ki secde eylediler Ādeme
Arasında bunlaruñ İblīse istis̱nā nedür

3 Çünki türāb degül iseñ epsem ol ey nā-ḫalef
Ādem oğlıyam diyü bu itdügüñ ġavġā nedür

4 Ey ki ādem-zādesin ādem nedür bildür baña
Hem aña taʿlīm olan külliyyet-i esmā nedür

5 Añladuñsa bād u ḫāk u āb u āteş aṣlını
Anları cümle iḥāṭa eyleyen deryā nedür

6 Kūh-ı Ḳāfuñ n'eydügin bildüñse ey eşyā-şinās
Cism-i maʿdūm ile mevcūd andağı ʿanḳā nedür

7 Ger s̱übūtın nefy idüben bulmasa Ḥaḳdan vücūd
Zāhid-i ḫod-rā ne bilsüñ lā nedür illā nedür

8 Fıḳh-ı ekberdür bunı fehm itmedüñse ey faḳīh
Bil saña lā yefḳahūn ile olan īmā nedür

9 Mā raʾeytü şeyʾen illā ḳad raʾeytü rabbe fīh
Añladuñ mı Rabbüñi bildüñ mi ol eşyā nedür

---

2 Bu: Nüh: Ç, AE, O, V, Z / istis̱nā: istiğnā L, B /A2 2. beyitle başlamaktadır.
3 türāb: serāb Z, A2, B / degül isen: degülsin B / bu itdügün ġavġa: yoḳladığun Ç, H, S / 3. ve 4. beyitler H, AE, L, S, B, O, Z'de yer değiştirmiştir/ ġavġā: -O/ A2'de beyitler 2, 4, 5, 6, 3, 7 şeklinde olup diğerleri aynıdır.
4 ādem nedür bildür baña: şerḥ eyle ādem ḳıṣṣasın AE, S.
5 aṣlını: ḥālini O.
6 neydügin: maʿnisin V/ mevcūd andağı: mevcūdātdağı A1 / andağı: andaki B.
7 ḫod-rā: ḫod-bīn B.
8 itmedüñse: itmez iseñ Z / lā yefḳahūn: lā yenḳahū L.
9 illā ḳad raʾeytü rabbe fīh: ve illā raʾeytü'r-rabbe fīh Z, A2 / illā: ve illā B / kad -B, V, A1 / -O.

10 Hiss-i ḥayvānī çü aʿmādur didi vaḥyinde Ḥaḳ
Rabbin idrāk eyleyen pes dīde-i bīnā nedür

11 Ey Uṣūlī kimse bilmez bu muʿammā nüktesin
Gülşenīden bilmeyince ʿalleme'l-esmā nedür

Ç 69a H 32b L 37b AE 20a S 33a B 35b O 44b V 91a Z 99b A1 88a A2 97a

---

10 ḥiss-i: ḥüsn-i H / A1'de 9. beyitin ikinci mısraı ile 10. beyitin 1. mısraı yok, 9 ve 10 tek beyit gibi.
11 nüktesin: ʿuḳdesin AE, L, B, Z.

30

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey baṣīretsüz göz aç aġyāra baḳma yāri gör
Māsivādan gözüñi yum ṭalʿat-ı dīdārı gör

2 Baḳmaġıl bu kāʾinātuñ cāme vü destārına
Bu dü-rengī perdenüñ içindeki settārı gör

3 Bu dükān içinde maḫfī dīde-i aġyārdan
Dil-berüñ ʿāşıḳlarıyla ḳılduġı bāzārı gör

4 Varma gelme yoḳ durur Ḥaḳḳa eyā ṭālib hemān
Geç enāniyyet ṭarīḳinden bu remze varı gör

5 On sekiz biñ ʿālemi devr eyleyen pergārda
Bir durur hem merkez ü hem devr ü hem devvārı gör

6 Ejdehā-yı heft-serdür nefs-i ḫod-kām ey ġulām
Ceddüñi cennetden iḫrāc eyleyen ol mārı gör

7 Cevhere baḳ ḳılma aʿrāżuñ ḫuṭūṭına naẓar
Bu ḫuṭūṭı seyr ḳıl ol noḳṭa-i seyyārı gör

8 Ey Uṣūlī perde-i pindārda maḥcūb idüñ
Saña sırrı bildüren ol kāşif-i esrārı gör

Ç 69a H 32b L 37a S 34a AE 20a B 36a O 45a V 90a Z 100a A1 88a A2 97a

---

1 baḳma: görme O / gözüñi yum: yüzüñi gör O / ṭalʿat-ı: ṭalʿatı B / dīdārı: dildārı Ç.
2 cāme: cübbe B.
3 ḳılduġı: itdügi O, V, B.
4 varı: dārı B / -O.
7 Cevhere baḳ: Cevherī ol Ç, AE, H, L, B, A1 / baḳ: ol O.
8 bildüren: keşf iden V / kāşif-i: kāşifi L / 7. ve 8. beyitler S'de yer değiştirmiştir / –H.

31

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

1 Virürseñ cānuñı cānān senüñdür
Düşerseñ derdine dermān senüñdür

2 Başuñ çevgān-ı ʿışḳa ṭob iderseñ
Göñül bu ʿarṣa-i meydān senüñdür

3 Çü vīrān eyledüñ mülk-i vücūdı
Dilā ol genc-i bī-pāyān senüñdür

4 Ne ḥālet añlaya gülzārdan zāġ
Hemān bülbül gül-i ḫandān senüñdür

5 Semend-i ṭabʿ ile geçdi geçenler
Uṣūlī şimdilik meydān senüñdür

Ç 69b H 33a L 37b S 34b AE 20b B 36b O 45b V 92b Z 100a A2 97b

---

2 ʿarṣa-i: ʿaṣırda H ʿarṣada S, B.
4 añlaya: iñlese B.

32

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çın seḥerden yine enfās-ı ṣabā ḫoş-bū gelür
Yine ṣaḥrā-yı Ḫotenden bir güzel āhū gelür

2 Bir dem ey Eyyūb-ı miḥnet-dīde ḳaldur başuñı
Derdüñe dārü'ş-şifā-yı ġaybdan dārū gelür

3 Ṭoludur göñlüm gözüm mihrüñle māhum ṣanma kim
Ḳalbüme ġaflet girer yā çeşmüme uyḫu gelür

4 Deyr-i dilde ey ṣanem yād olsa nāmuñ bir nefes
Her bucaḳdan şevḳ ile bir naʿra-i yā hū gelür

5 Cān u dilde ḥüsnüñ envārı görünse ṭañ mı kim
Ḳara yirden gül biter seng-i siyehden ṣu gelür

6 Ādem olan sırr-ı esmādan ḫaber virse n'ola
Kāndan gevher çıḳar ʿummāndan lü'lü' gelür

7 Ger varam seyrāna dīdāruñsuz ey cān gülşene
Ḥaḳ bilür gülzār-ı cennetden baña ḳayġu gelür

8 Ṣoḥbet-i rindāna erenler edeb taḥṣīl ider
Ol ulu mey-ḫāneye varan kişi uṣlu gelür

9 Bu gülistān-ı cihāndan her kişi bir ḥaẓẓ alur
ʿĀşıḳa ḥüsn ü cemāl eṭfāle reng ü bū gelür

---

1 Yine ṣaḥrā-yı Ḫotenden: Var ise ṣaḥrā-yı Çīnden Ç, H, A2 Var ise deşt-i Ḫotenden L, O, V, A1.
2 ġaybdan: derdden AE / 2. ve 3. beyit L, B, V'de yer değiştirmiştir.
3 girer: girüp L, B / çeşmüme: gözüme A1 / B'de 5. beyit.
4 yād: ẕikr A1 / Her bucaḳdan şevḳ ile: Derd ile her güşeden AE.
5 dilde: dilden AE, L / ṭañ mı kim: ṭañ degül Z / -A1.
6 virse: bilse L, B / 6. ve 7. beyitler H, L, V'de yer değiştirmiştir / B'de 9. beyit / -AE, A2.
7 varam: gidem L / seyrana: seyranda B / gülşene: gülşeni B.
8 varan: giden S / 8, 9, 10. beyitler A2'de yoktur ve bu sayfadan sonra kopukluk var / -AE, A1.
9 B'de 10. beyit.

10 Dehşet idüp başumı görüp didi ṭolāb-ı çarḫ
Üstüme bir gün benüm āḫir bu ḳanlu ṣu gelür

11 Çün belā yazmış ezelde kātib-i ceffe'l-ḳalem
Başuña āḫir Uṣūlī yazılan yazu gelür

Ç 69b H 33b L 38a S 36b AE 21b B37a O 45b V 91b Z 100b A1 88b A2 97b

---

10 ṭolāb: dolāb B / bir gün: -S / āḫir: -S / bir gün benüm āḫir: āḫir benüm bir gün Z, A1 / 10, 11. beyit yer değiştirmiş Z / O'da 3. beyit / B'de 3. beyit / - Ç, AE, H, B, A1.

11 ezelde: ezelden L, B/ kātib-i ceffe'l-ḳalem: ceffe'l-ḳalem kātib A1 / Başuña āḫir Uṣūlī: Ey Uṣūlī başuña āḫir A1.

A1'de 11. beyitten sonra

"'Ārif ol esfellere ṣalma göñül şehbāzını"

mısraı ile 7. beyitin ikinci mısraı yazılmıştır.

33

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Mıṣr-ı ḥüsnüñ şimdilik̇ sulṭānı Yūsuf Bālidür
Cān ile ol ḫˇāce-i ḥüsnüñ ḳulı olmalıdur

2 Aġzuñ ile ḳāmetüñ zülfüñ benüm çoḳ sevdügüm
Ayaġuñ ṭopraġı ḥaḳḳı baña dünyā mālıdur

3 Ḳan ile doldurdı aġzın yaramuñ bugün yine
Söyleşimez kimse ġamzeñle cihān ḳattālidür

4 Söylenen dillerde şimdi Leylī vü Mecnūn degül
Zülfüñ ile bu dil-i dīvānenüñ aḥvālidür

5 Kim durur dervīş Uṣūlī dir iseñ şāhum eger
Tekyegāh-ı miḥnetüñ bir iḫtiyār abdālıdur

Ç 70a AE 21a H 34a L 38a S 35a B 37a O 46b V 93a Z 101a

---

1 sulṭānı: sulṭān B / olmalıdur: ḳurbānıdur AE.
3 Söyleşimez: Söylemişüz B.

34

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Ġamuñ ey cān dil-i ġam-ḫᵛāruma ġam-ḫᵛār yeter
Şeb-i miḥnetde baña derd ü elem-i yār yeter

2 Ṭaʿn-ı aġyār baña yetdi be yārā sen de
Sīnemi tīġ-i cefāyile yeter yar yeter

3 ʿĀşıḳ-ı bī-ser ü pā n'eyleye serdārlıġı
Rifʿat u mertebe Manṣūra ser-i dār yeter

4 Varını terk iden irişdi beḳā maḥfiline
Belī ser-menzil-i maḳṣūda sebük-bār yeter

5 Gel firāḳ ile helāk itme Uṣūlī ḳuluñı
Anı öldürmeġe ol ġamze-i ḫūn-ḫᵛār yeter

Ç 70a H 35b L 39b S 36a AE 21b B 38b O 48a V 93a Z 102b A1 89a

---

1 elem: belā H, L, B, Z gamuñ V.
2 yetdi be: yetme mi B.
3 ʿĀşıḳı: ʿĀşıḳ-ı B / mertebe: mertebeni L.
4 maḥfiline: menziline V / -Ç.
5 firāḳ ile helāk itme: helāk itme firāḳ ile B.

35 *

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Başuma işigüñ ṭaşı efendi tāc-ı ʿizzetdür
İtüñ ḳatında ḫor olmaḳ ḳapuñda ulı devletdür

2 Ayaġuñ ṭopraġın ḳoyup cihāna pādişāh olmaḳ
Senüñ devletlü başuñçün baña devlet degül letdür

3 Güzel gözlüm gözüm içinde ṣanma göz ḳarasıdur
Naẓarda intiẓāruñdan ḳoñılmış dāġ-ı ḥasretdür

4 Bugün Ferhād-ı ʿışḳam ben göñülde kūh-ı ġam senden
Baña ey Ḫusrev ü Şīrīn-dehen ṭaġlarca minnetdür

5 Naẓīri yoḳdur ol serv-i revānuñ ṭoġrusı bu kim
Güzeldür çeşm ü ebrūsı daḫı ḳaddi ḳıyāmetdür

6 Ne deñlü niʿmet isterseñ bulınur ḫˇān-ı ḥüsn içre
Velākin ʿāşıḳuñ andan naṣībi derd ü miḥnetdür

7 Dimişsin bizi sevmekden murādı ne Uṣūlīnüñ
Murādum senden ey meh-rū hemān mihr ü maḥabbetdür

Ç 70a H 35a L 39a S 36a B 38b O 47b V 91b Z 102b

---

* Ç'de gazel kenardadır.
1 ṭaşı: daşı B / tāc-ı: baña H / ʿizzetdür: devletdür V, B / ulı: baña B, O, Z / devletdür: ʿizzetdür V, B.
3 gözlüm: gözle Ç / göz: kör B / Naẓarda: Naẓarla Ç Naẓar V.
4 ü: -B / 4. ve 5. beyitler L'de yer değiştirmiştir.
5 daḫı: velī B, V, Z.
6 Velākin: Velīkin B.

36

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Buldı ʿāşıḳ cez̠be-i ʿışḳ ile vecd ü ḥāller
Āḫir olmadı mı ey vāʿiẓ bu ḳīl ü ḳāller

2 Ādem olmaz sırr-ı esmādan ḫaber duymaz kişi
Zāhidā terk olmayınca bu ḳabīḥ efʿāller

3 Şevḳ-ı dīdāruñla ey nūr-ı cemāl-i Muṣṭafā
Bir semāʿ itdüm ki cūşa geldiler abdāllar

4 Dār-ı dünyāda senüñ mis̠lüñ güzel gelmez baña
Gerçi naḳḳāş-ı ezel yazmış güzel tims̠āller

5 Kimdür olan müşterī biñ cān u biñ baş bir pula
ʿIşḳ bāzārında böyle çağırur dellāllar

6 Gitdi ṣabr u gitdi ṭāḳat gitdi ʿaḳl u gitdi hūş
ʿIşḳ içinde başuma geldi ʿacāʾib ḥāller

7 Maʿrifet ehline çün gencīne-i ʿirfān yeter
Ey Uṣūlī ġam degül olmazsa mülk ü māller

8 Aldar alur dil metāʿın gözlerinden ṣaḳınuñ
Ḥüsn bāzārına gelmiş ol iki ḳattāller

AE 22a L 38b S 35b H 33b B 37b O 46b V 89b Z 101b A2 97a

2 duymaz: bilmez Z dutmaz B /A2'de diziliş 1, 3, 4, 6, 5, 8, 2, 7 şeklindedir / H, O, V, Z, B'de 6. beyit.
3 cūşa: şevḳa L.
4 yazmış: yazdı B / tims̠āller: ems̠āller H.
5 bir pula: -O / 5. ve 6. beyitler B'de yer değiştirmiştir.
6 gitdi ʿaḳl u gitdi hūş: gitdi hūş u gitdi ʿaḳl S, H, B, A2 gitdi heves u gitdi ʿaḳl V.
7 gencīne-i: kenzine-i H.
8 metāʿın gözlerinden: metāʿını gözinden AE, L, S, H / bāzārına: bāzārında B / -AE, H.

37

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Gül gibi gülse reng-i ruḫı lālezār olur
Bir ẕerre içre iki hilāl āşikār olur

2 Sünbülleri ki gül yüzine tār u mār ola
Cān u göñül helākine her tārı mār olur

3 Ḫāl u ḫatuñ ki gün yüzüñi tutdı gūyiyā
Şaʿr-ı siyāh-şeb güneşe perdedār olur

4 Biñ ʿāşıḳ olsa ḥüsnüñe çoḳ görme dostum
Bir gülsitānda bülbül-i şeydā hezār olur

5 Sīnemde çekdi tīr-i müjeñ şeklini gözüñ
Gören didi ki oḫ ne güzel yādigār olur

6 Baġlar yoluñı gitmege ʿazm itme sevdügüm
Ḳanlu yaşum ki ḳaṭresi biñ biñ ḳatār olur

7 Dāʾim Uṣūlī ṭaʿne ṭaşın yirse ġam degül
Kim sengsār olan şecer-i mīvedār olur

H 34b L 38b S 35b B 38a O 47a V 88b Z 102a

---

2 ola: olur B / her: –L.
3 tutdı: dutdı B / şeb-güneşe: devri güneşe L.
4 ḥüsnüne: senüñle S, L saña H / bülbül-i: ḥüsnüñle bülbül-i L, S.
6 sevdügüm: dostum L.
7 yirse: yise S / ġam: ṭañ S / -H, L.

38

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Uġramaz üstüme bu ben ḫāk-i derden incinür
Yüzüme baṣmaz ḳadem nūr-ı baṣardan incinür

2 Ey göñül āh eyleme yüzine ḳarşu ol mehüñ
Tāze gül yapraġıdur bād-ı seḥerden incinür

3 Ḳıṣṣasını bu dil-i pür-ḫastenüñ yāre dimeñ
Göñli nāzükdür bunuñ gibi ḫaberden incinür

4 Yollar üzre ferş-i rāh olursa yüzler yiridür
Kim mübārek ayaġı ḫāk ü mederden incinür

5 Yoluña cān virmedür ẕevḳı Uṣūlīnüñ hemān
Pādişāhum sen anı ṣanma żarardan incinür

H 35a L 39a S 36a O 47b V 93a Z 102a

---

2 seḥerden: żarardan V.
3 pür-ḫastenüñ: pür-ġuṣṣamuñ B.
4 mübārek ayaġı: ayaġı ṭopraġı H / ü: -L.
5 ẕevḳı: ẕevḳ B / sen anı ṣanma: ṣanma sen anı L, B.

39

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tīġ-i ḥasret cānuma kār itdi cānān bī-ḫaber
Ben helāk oldum o ẓālim daḫı el-ān bī-ḫaber

2 Küfri ez-ber oḳıdur gerçi firāḳ-ı zülf-i yār
Çekdügüm ġamdan velī ol nā-müselmān bī-ḫaber

3 Ġuṣṣa vü ġam gelmeden hecrüñ helāk itdi beni
Bī-ḫaberdür var ise billāh yārān bī-ḫaber

4 Ẕevḳe dāʾirdür ṣafā-yı cām-ı laʿlüñ aṅlamaz
Ṣūfi aḥmaḳ vāʿiẓ-i şehr ise nā-dān bī-ḫaber

5 Ey Uṣūlī ṭañ degül raḥm eylemezse ḥālüme
Çekdügüm derd ü belā vü ġamdan ol cān bī-ḫaber

(Kıran 2011: 64)

40

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Dün ḳodı gitdi biz ḳulın ol yār-ı cānumuz
Ḥaḳḳā ki gelmemişdi gice yarı cānumuz

2 Ḥasret ocağı içre kebāb oldı cān u dil
Vā-ḥasretā ki gelmedi ol mihribānımuz

3 Fürḳatle aġlasañ beni öldüm ben ey refīḳ
Kim gitdi gelmedi daḫı rūḥ-ı revānumuz

4 Yā Rab nedür bu āteş-i cān-sūz dilde kim
Āh eyledükçe göklere aġar duḫānumuz

5 Ol şāha isterem ki varam ʿarż-ı ḥāl idem
Yanına varıcaḳ dutılur bu zebānumuz

6 İki cihānda maṭlabumuz ʿışḳ-ı dostdur
Sıġmaz kitāb-ı ʿaḳla bizüm dāsitānumuz

7 Ḳo manṭıḳ-ı kelāmumuzı müfti-i zamān
Bilmez meʿānisin ki bedīʿdür beyānumuz

8 Olduḳ belā oḳına Uṣūlī nişāne kāş
Bārī cihānda olmasa nām u nişānumuz

H 37b L 41b O 50b B 41a V 95b Z 105a A2 98b

---

1 biz: -Z / gelmemişdi: ḳalmamışdı A2 / yarı: ol yār-ı B.
2 mihribānumuz: mihmānumuz H, L, V, Z, B.
3 -B, V, Z, A2.
4 duḫānumuz: dehānumuz B.
5 Yanına: Pāyına Ç, H / dutılur: dutuşur H, A2.
6 ʿaḳla: ʿışḳa H.
7 kelāmumuzı: kelāmumuzuñ B / Bilmez: Fehm idemez H.

41

müfteʿilün mefāʿilün müfteʿilün mefāʿilün

1 Ẓāhir ider ṣıfātını cilvede ḥüsn-i ẕātumuz
Ẕātumuzı kemāl ile zīnet ider ṣıfātumuz

2 Ḥüsn-i cemālüñ āyetin levḥ-i vücūda yazmaġa
Nūr-ı ezel midādumuz nūn u ḳalem devātumuz

3 Ḥaḳḳ u ḥaḳīḳat ehliyüz var ise ger baṣīretüñ
Gün gibi rūşen oḳınur āyet-ī beyyinātumuz

4 Biz de cevān-ı ṣāliḥüz pīr etegini ṭutmışuz
Yaʿni bu baḥr-ı dehrden Ḥıżr iledür necātumuz

5 Ḫor naẓar ḳılma bize ḳadrimüz uludur bizüm
Pādişeh-i dü kevnden yazıludur berātumuz

6 Bunda hümā-yı rūḥumuz cīfeye ṭālib olmadı
Ẕerre ḳadar ḫabas̱ete düşmedi ṭayyibātumuz

7 Ṣūret ile bu ʿarṣada yil gibi yilerüz velī
ʿĀlem-i maʿniye göre ṭaġ gibidür s̱ebātumuz

8 Zehr-i belā ile bizi besledi dehr māderi
Derd iledür dirligümüz şevḳ iledür ḥayātumuz

9 Ṭınma Uṣūlī söyleme niçe sır āşikār olur
Gizlü ḥadīs̱ini eger söyler ise rüvātumuz

Ç 70b H 36a L 40a S 37a AE 22b B 39a O 48a V 93b Z 103a A1 89a

---

2 S'de 9. beyit.
3 u: -B.
4 ṭutmışuz: dutmışuz B / dehrden: dehrde L, B / iledür necātumuz: ile derecātumuz B.
5 ḳılma: itme AE / yazıludur: yazılur L.
8 māderi: māẕeri B / dirligümüz: dilegümüz B.

42

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿIşḳ ile tennūr-ı dilden cūş ider ṭūfān henūz
Bu gözümüñ yaşları deryā-yı bī-pāyān henūz

2 Şāh-ı ʿışḳuñ taḫt-ı dilde ḥükm iderdi cān gibi
Mıṣr iline Yūsuf olmamış idi sulṭān henūz

3 Ez-ber oḳurdı göñül ʿışḳuñ kitābın ḥarf ḥarf
İnmemişdi Ḥażret-i Peyġambere Ḳurʾān henūz

4 Ey dil ü cān mülkine ser-keşlenüp āteş uran
Ẓulm-i bī-dāda ʿaceb olmadı mı oran henüz

5 Fürḳatüñ nīşini çaḳ oḳ gibi urduñ cānuma
Çıḳmadı ḳaldı ḳara bağrumda ol peykān henūz

6 Cümle ʿālem kām-rān şenlik ḳamu il memleket
Ḫāne-i dil ẓulm ü cevrüñle yatur vīrān henūz

7 ʿÖmr irişdi āḫire buldı nihāyet rūzgār
Ey dirīġā bulmadı ġāyet şeb-i hicrān henūz

8 İrdi merhem herkese dārü'ş-şifā-yı ġaybdan
Bu oñulmaz derdüme bulınmadı dermān henūz

9 Ḳubbe-i çarḫa ʿalemler dikdi āhum āteşi
Almadı sūz-ı derūnumdan ḫaber nā-dān henūz

10 Kaʿbe-i maḳṣūda yol buldı Uṣūlī her kişi
Tilbe göñlüm derd vādīsinde ser-gerdān henūz

Ç 70b H 36a L 40a S 37a AE 23a B 39a O 48b V 93b Z 103a A1 90a A2 98a

---

1 dilden: dile L / Bu gözümüñ: Gözlerümüñ S /A2'de 5. beyitten başlar.
4 mülkine: mülkini B.
5 cānuma: göñlüme V.
6 cevrüñle: derdüñle B / 4. beyitin 2. mısraı 6. beyitin 2. mısraı olarak tekrarlanmış Z.
7 bulmadı: olmadı Ç.
8 -B, O, V, Z.
9 dikdi: çekdi AE, H, L, B, V, Z / Almadı: Olmadı Ç.
10 Tilbe: Yine B / Bu beyitin 2. mısraı L'de yoktur.

43

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḳanı şol gün kim cemāl-i yār idi eglencemüz
Devletinde her cihetle var idi eglencemüz

2 Murġ-ı dil ʿışḳ āyetin oḳurdı bülbüller gibi
Ḥüsn bāġında gül-i gülzār idi eglencemüz

3 Besler idi ṭatlu dillerle dili ṭūṭī gibi
Mıṣr-ı cānda bir şeker-güftār idi eglencemüz

4 Cān u dil Mūsīyi ġarḳ itdi tecellī nūrına
Ṭūr idi seyrānumuz dīdār idi eglencemüz

5 Ṣoḥbetinde yoġ idi aġyārdan ḫavf u melāl
Ey Uṣūlī bir gül-i bī-ḫār idi eglencemüz

Ç 71a H 36b L 40a S 37a AE 23a B 39b O 48b V 94a Z 103b A2 98a

---

1 şol: ol AE.
2 gül-i: gül ü AE, H, B.
3 Besler: Söyler Ç.
4 Mūsīsi: Mūsīyi Ç, S.

44

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Muṭṭaṣıl ṣanma bizi cevr ü cefānuñ ḳulıyuz
Dostum gāh cefā gāhī vefānuñ ḳulıyuz

2 Şāh-ı ḥüsn olduñ ise devlete maġrūr olma
Hey begüm biz daḫı sizi yaradanuñ ḳulıyuz

3 Saña baş egmezüz āzādeyüz ey çarḫ ammā
Ṭoġrusın diyelüm ol serv-i revānuñ ḳulıyuz

4 Bir büt-i Çīne göñül virdük ise ey zāhid
Bize kāfir dime biz daḫı Ḫudānuñ ḳulıyuz

5 Çün beḳāsı yoġ imiş tāc u ḳabāyı n'idelüm
Bu fenā dünyede bir köhne ʿabānuñ ḳulıyuz

6 Kimisi şāh kimi beg kimi paşa geçinür
Ey Uṣūlī hele biz daḫı fülānuñ ḳulıyuz

Ç 71a H 36b L 40a AE 23a B 39b O 49a V 94b Z 103b A1 89a A2 98a

---

1 cefā gāhī vefānuñ: vefā gāh cefānuñ B / gāhī: gāh H, B.
3 Ṭoġrısun: Ṭoġrısun mı diyem H, A1 / ol: bir L / -A2.
4 büt-i: put-ı B / B'de 4. ve 5. beyit yer değiştirmiştir.
6 şāh: şāh u H, L, Z, B.

45

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Āvāreler felek-zedeler bī-nevālaruz
ʿĀlemde bir maḥabbet esīri gedālaruz

2 Abdāl-ı pā-bürehne mücerred ḳalenderüz
Ḳaḥbe cihāna baḳmayıcı pārsālaruz

3 Aldanmaduḳ bu memleketüñ tāc u taḫtına
Bu taḫt içinde biz de ʿaceb pādişālaruz

4 Her bir nefesde Ḥaḳḳ ileyüz Ḥaḳḳa uyaruz
Ey ḫᵛāce ṣanma tābiʿ-i nefs ü hevālaruz

5 Fażl ile gerçi gün gibi meşhūr-ı ʿālemüz
Yirde durur yine yüzümüz ḫāk-i pālaruz

6 Bīgāne olsa cümle cihān bize ġam degül
Şükr-i Ḫudā ki derdün ile āşinālaruz

7 Şīrāne ġār-ı vaḥdete gel sākin olalum
Bu rūbeh-i fenāyı niçe bir yuvalaruz

8 Ser-rişte-i murād ele girmez direz direz
Ten-cāmesini ġam maḳāsıyla paralaruz

9 Ḥablü'l-metīn-i Ḥaḳḳı bulup naḥnu aḳrebi
Duyduḳ Uṣūlī ṣanma Ḫudādan cüdālaruz

Ç 71b AE 23b H 36b S 37b L 40b B 40a O 49b V 94b Z 104a A1 89b

---

2 Ḳaḥbe: Ḳaḥpe B.
3 Aldanmaduḳ: Baş egmedük S.
4 nefs ü: nefs-i Ç, B.
5 ʿālemüz: āfāḳuz L.
6 Şükr-i Ḫudā: Şükür Ḫudāya Ç, A1.
7 rūbeh-i: rūbe-i B.
8 maḳasıyla: miḳrāżıyla B.

46

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 ʿĀlemde mey-i ʿışḳ ile mestānelerüz biz
Ṭaʿn eyleme zāhid bize dīvanelerüz biz

2 Dünyā evini künc-i ḫarābāta degişmiş
Bir genc-i fenā ṭālibi vīrānelerüz biz

3 Aldanmamışuz manṣıb u cāhına cihānuñ
Dervīşlerüz sākin-i mey-ḫānelerüz biz

4 Çün varlıġumuz ḫırmenini āteşe urduḳ
Bu mezraʿa-i dehrde bir dānelerüz biz

5 Yer yoġ ise mescidde bize ġam degül ey dil
Çün muʿtekif-i gūşe-i ḫum-ḫānelerüz biz

6 Biñ zīnet iderse özini pīrezen-i dehr
Baş egmezüz ol ḳaḥbeye merdānelerüz biz

7 ʿIşḳ āteşine yanıcı pervāne degülsek
Billāh Uṣūlī bize di yā nelerüz biz

Ç 71b AE 24a H 37a L 41a S 38a O 49b B 40a V 95a Z 104b A2 98a

---

2 degişmiş: degişdük B / fenā: beḳā H, V, Z.
3 mey-ḫānelerüz: vīrānelerüz S.
4 bir dānelerüz: pervānelerüz B.
5 bize: baña HL / ḫum-ḫānelerüz AE mey-ḫānelerüz S, Z büt-ḫānelerüz A2 kāşānelerüz B, V.
6 Baş egmezüz: El virmezüz Z / ḳaḥbeye: ḳaḥpeye B / 6. beyitten sonra A2'de:

Otdan yanasın ḳorḳa ne pervā bize zāhid
Aşḳ odına per yaḳıcı pervānelerüz biz

şeklinde ilave bir beyit vardır.
7 yanıcı: -O / bize: baña V, A2, B.

47 *

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ütildi cān u dil naḳdi daḫı bu naḳş murād olmaz
Dirīġā şeş-der-i ġamda göñül ḳaldı küşād olmaz

2 Bu fānī dār-ı dünyāda ḫalāṣ olmaz belādan dil
Belī ġurbet diyārında ġarībüñ göñli şād olmaz

3 Ṭarīḳ-ı ʿışḳda çekmek gerekdür derd u ġam bārın
Bunuñ gibi seferde bundan özge hīç zād olmaz

4 Kesilür niçe biñ başlar ṣorılmaz kimsenüñ ḳanı
Ki zīrā ʿışḳ şehrinde iñen maẓlūma dād olmaz

5 Yetilmez birlige ger gitmez ise senlik ü benlik
İkilik aradan refʿ olmayınca ittiḥād olmaz

6 Cihānda niʿmet-i ʿışḳuñ ne bilsüñ ḳıymetin şol kim
Belā bāzārgāhında döne döne mezād olmaz

7 Ḳoyup bu nām u nāmūsı Uṣūlī rind-i bed-nām ol
Bilürsüñ ehl-i ʿışḳ içinde bundan yaḫşi ad olmaz

Ç 72a H 37a AE 23b L 41a S 38a B 40b O 50a V 95a Z 104b A2 98b

---

* S'de bu gazel beyitlerinin ilk mısraları siliktir.
1 bu: -B / naḳş: naḳş-ı B / -Ç.
5 5. ve 6. beyitler L'de yer değiştirmiştir.
6 ne: -AE.
7 rind-i: rind ü B / bundan: bunda B.

48 *

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Olımazmış bu cān cānānsuz
Hīç beden olabile mi cānsuz

2 Gitdi ol yār künc-i miḥnetde
Ḳodı ben ḫastesini dermānsuz

3 Gözümüzden ayırdı şemʿ-i ruḫın
Bizi dīnsiz kodı bu īmānsuz

4 Ān u ḥüsnün virürdi cāna fürūġ
Hīç göñül olabile mi ansuz

5 Bülbülem gülşenüm cemālüñdür
Göñlüm eglenmez ol gülistānsuz

6 Yārsüz yıḳdı ġam göñül mülkin
Şehr maʿmūr olur mı sulṭānsuz

7 Ey Uṣūlī muḥāl imiş dirlik
Yārsüz şöyle kim beden cānsuz

Ç 72a AE 24a H 37b L 41a S 37a B 40b O 50a V 95b Z 104b A2 99a

---

* Gazel beyitlerinin ilk mısraları S'de siliktir.
1 cānsuz: ānsuz Ç, S.
2 ḫastesini: ḫastesin Ç.
3 Gözümüzden: Gözümüzde B / ayırdı: -O / bu: ol L, B / S'de gazelin 2. beyitten sonrası yoktur / -AE.
7 şöyle kim: nitekim L, V nite ki B / -Ç, H, S.

49 *

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ṣūretā gerçi nigāruñ rūy-ı ẕībāsındayuz
Līk maʿnīde ṣıfāt-ı Ḥaḳ temāşāsındayuz

2 Cümle eşyānuñ kemāhī añladuḳ māhiyyetin
Yaʿni kim esmāʾ-ı küllīnüñ müsemmāsındayuz

3 Ḳābilüz her ṣūrete āyīne-i eclā mis̱āl
Kim hüviyyet hāsınuñ ʿayn-ı heyūlāsındayuz

4 Ehl-i ḥālüz çekmezüz māżī vü müstaḳbel ġamın
Biz ne imrūzında dünyānuñ ne ferdāsındayuz

5 Mest-i ʿışḳuz geçmişüz lez̠z̠āt-ı fānīden temām
Dehr ḫ̬ānınuñ ne zehrinde ne ḥelvāsındayuz

6 Ey Uṣūlī ʿārif-i aʿrāf-ı ʿirfānuz bugün
Ne caḥīminde ne ḫ̬od firdevs-i aʿlāsındayuz

Ç 72a AE 24a H 38a L 41b S 29a B 41a O 50b V 96a Z 105b A1 89b A2 98b

---

* İlk üç beyit S'de yoktur.

3 Ḳābilüz: Mā'ilüz B / heyūlāsındayuz: hevāsındayuz L / -A1.

4 çekmezüz: yimezüz L, B, O / müstaḳbel: istiḳbāl Ç, H, S, O, V, Z / imrūzında dünyānuñ: imrūzındayuz dehrün H, L, B, V di rūzındayuz dünyānuñ S imrūzunda bu dehrün A2.

5 temām: ḳamu AE, H.

6 aʿrāf: ʿarrāf B / caḥīminde: cehennemde B.

50 *

8+8: 16'lı hece

1 İki cihān terkin urduḳ fenālaruz fenālaruz
ʿAbāya nemede girdük fenālaruz fenālaruz

2 Bir nemed durur şālumuz kimse añlamaz ḥālümüz
Yücedür ʿaḳl u bilimüz fenālaruz fenālaruz

3 Ezel ʿışḳıyla gelmişüz kendü ḥālümüz bilmişüz
Ölmezden evvel ölmişüz fenālaruz fenālaruz

4 Ḥālümüz bilür yaradan geçmişüz aġ u ḳaradan
Dönmezüz hīç bir bereden fenālaruz fenālaruz

5 Fülān böyledür dimezüz kimse ġuṣṣasın yimezüz
İşi ferdāya ḳomazuz fenālaruz fenālaruz

6 Ḳuş olup gökde uçaruz cān milketine göçerüz
Dirlik suyını içerüz fenālaruz fenālaruz

7 Ḥaḳ nūrına burhān olmış her bir derde dermān olmış
Cānlar içinde cān olmış fenālaruz fenālaruz

8 Bunda teferrüce geldük ṣanma kim eglendük ḳalduḳ
Nice kerre doġduḳ öldük fenālaruz fenālaruz

---

* İlk beyit S'de siliktir.
2 nemed durur: nemeddendür A2 / -Ç, S.
3 evvel: öñdin A2 / -Ç, AE, S.
4 aġ: zaġ B / bir bereden: bir yaradan HV; biz buradan B yārdan A2.
5 ġuṣṣasın: ḫaṣṣasın B.
6 gökde: gökden B.
7 nūrına: yolına L.
8 kim: -A1 / -B.

9 Birezcik ḥālden ḥaylaruz erenler izin ṣoylaruz
Maʿnī deñizin boylaruz fenālaruz fenālaruz

10 Uṣūlīyem diyü gelmiş göñül istedügin bulmış
Ḳaḥbe felekden öc almış fenālaruz fenālaruz

Ç 72b AE 25a H 38a L 42a S 29a B 41a O 51a V 96a Z 105b A1 89b A2 98b

---

9 boylaruz: soylaruz L, B.

10 istedügin: istegini V, B / Ḳaḥbe: Ḳaḥpe B / almış: itmiş L / 10. beyit A1'de şöyledir:

Uṣūlīyem diyü gelmiş ḳaḥbe felekden öc almış
Göñül istedügin bulmış fenālaruz fenālaruz

51

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Terk-i tecrīdüz ḳabādan geçmişüz
ʿĀbid-i Ḥaḳḳuz riyādan geçmişüz

2 Merd-i maʿnī ʿalleme'l-esmā bizüz
Ḥaḳḳı bildük māsīvādan geçmişüz

3 Cev-be-cev bildük muḥaṣṣal ʿālemi
Ḥāṣılı bād-ı hevādan geçmişüz

4 Ḳulıyuz āl-i ʿabānuñ faḳr ile
Faḫr idüp tāc u ḳabādan geçmişüz

5 Terk-i meydense ṣafāsı ṣūfinüñ
Rind-i mey-ḫᵛāruz ṣafādan geçmişüz

6 Ey Uṣūlī tāc-ı ʿışḳuñ serdedür
Sırr-ı pinhānuz serādan geçmişüz

Ç 72b AE 25b

---

3 ḥāṣılı: mā-ḥaṣal AE.

52

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çekmege kendüme kūyuñ itlerini bir nefes
Yaraşur anlara ḳılsam rişte-i cāndan meres

2 Evvelā cānın fidā ḳılsun belālar tīrine
ʿIşḳ meydānında şol fāris kim oynadur feres

3 Ṭaʿn-ı aġyār ile rāh-ı ʿışḳdan dönmez göñül
Aḳsa deryā bir yaña māniʿ olımaz ḫār u ḫes

4 Bāġ-ı cennet ʿāşıḳa dīdārsuz dūzaḫ olur
Bülbül-i şūrīdeye gülsüz çi gülşen çi ḳafes

5 Yaḳa yaḳa ʿışḳ odı küllī kül itdi cānumı
Āteş urdı ḫırmen-i Mūsīye āḫir bu ḳabes

6 Ḫasteyem derdüñle ancaḳ bir nefes varur gelür
Gel yetiş rūḥum ki görem seni bāri bir nefes

7 Ey Uṣūlī kārbān-ı cān u dil rıḫletdedür
Vaḳtidür sen de fiġān u nāleñi ḳılsañ ceres

Ç 73a AE 25b H 38b L 42a S 29a B 41b O 51b V 96b Z 106a A1 90a A2 99a

---

1 ḳılsam: itsem V.
2 oynadur: oynada L.
3 -Ç, AE, H, L, B, O, Z, A2.
4 olur: gelür AE, L, A2, B.
5 odı: -O.
6 ancaḳ: cānā B / seni bārī: bāri seni B / bārī: āḫir AE.
7 nāleñi: nāleyi Ç, L, S.

53

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dest-i ḳudret küntü kenzüñ gencīn iẓhār eylemiş
Gün gibi ẕerrāt-ı kevni ġarḳ-ı envār eylemiş

2 Faḳrı refʿ itmiş ġaniyy-i muṭlaḳ olmış her vücūd
Şāh-ı vaḥdet genc-i maḫfīsin çü īs̱ār eylemiş

3 Almış u ṣatmış yine kendüye kendü ṣanʿatın
Kendü mülkinde yine kendüyi der-kār eylemiş

4 Niçe yüz biñ göz gören bir ṣūret itmiş āşikār
Yine kendü ḥüsnine kendin ṭaleb-kār eylemiş

5 Kimini kes̱ret ḫayālātında ḥayrān eyleyüp
Kimisin esrār-ı vaḥdetden ḫaberdār eylemiş

6 Şaşmaġıl endāzeden bir ḫaṭdur ancaḳ ġāyeti
Seyr ḳılmış noḳṭasın devrinde pergār eylemiş

7 Ey Uṣūlī cez̠besin ṣalmış muḥīṭ-i lem-yezel
Ḳaṭre iken cānuñı deryā-yı dür-bār eylemiş

Ç 73a AE 26a H 39a L 42b S 29b B 39b O 51b V 96b Z 106b A1 90b A2 99a

---

5 Kimini: Kimisin V/ Kimisin: Kimini V.
6 ḫaṭdur ancaḳ ġāyeti: -O / Seyr: Dūr S.
7 dür-bār: diyār L, S.

54

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dilde ḫaylīden ḫayāl-i zülf-i dil-ber var imiş
Cānum içinde yatur biñ başlu ejder var imiş

2 Olmadın levḥ u ḳalem daḫı ḫaṭ-ı maʿşūḳ ile
Levḥ-i dilde yazılu dīvān u defter var imiş

3 Yaḳdı āh-ı āteşīn ile cihān mülkin göñül
N'eylesün bī-çārenüñ bağrında aḫker var imiş

4 Kāfir itdiler beni feryād bu büt-ḫānede
Dīn u dil ġāret ider sīmīn ṣanemler var imiş

5 Ey dirīġā hīçe ṣatdum ḳıymetini bilmedüm
Āb u ḫākümde benüm bir pāk-gevher var imiş

6 Secdeler eyleñ gelüñ abdāllar kim bunda bir
Tekye-i Ḥaḳda ṭırāş olmış ḳalender var imiş

7 Zāl-i dünyāya göñül virme Uṣūlī var iriş
Gülşenī dirler vilāyet içre bir er var imiş

Ç 73b AE 26a H 39a L 42b S 29b B 41b O 52a V 98a Z 106b A1 90b A2 99b

---

1 Cānum: Ḫānum V.
2 maʿşūḳ: maʿrifet O.
3 āh-ı: āhum H / mülkin: ḫalḳın B, O / bağrında: ḳalbinde Z / B'de 3. ve 4. beyitler yer değiştirmiştir / -Ç, AE, S, A1.
4 ġāret ider: ġāret-geri B, Z ġāretleri L.
5 ḫākümde: ḫākden L.

55

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḳapdı göñlüm Yūsufın gürg-i belā ḫānum yetiş
Ḳurtar anı gel ʿAlīlik eyle arslanum yetiş

2 Şāh-ı miḥnet her ṭarafdan ṣaldı ġam leşkerlerin
Cān u dil mülki ḫarāba vardı sulṭānum yetiş

3 Ḫaste yatur ġam bucaġında seni özler göñül
İntiẓār ile helāk oldum meded cānum yetiş

4 Gül yüzüñsüz ġam ḫazānında belālu bülbülüñ
Göñli açılmaz gel ey tāze gülistānum yetiş

5 Ayaġuñ ṭopraġı ḥaḳḳıçün Uṣūlī bendeñi
Ġamdan āzād eyle ey serv-i ḫırāmānum yetiş

Ç 73b AE 26b H 39b L 43a B 42a O 52a V 98a Z 106b A1 91b A2 99b

---

1 ḫānum: cānum H, B, A1 / ʿAlīlik: ʿAlīk Ç.
2 ṣaldı: çekdi O / mülki ḫarāba vardı: virdi ḫarāba mülkini L.
3 cānum: ḫānum Ç, B, V, A1, A2
4 ḫazānında: bucāġında AE.
5 Ġamdan: Ġamda L.

56

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Ḫāk-i rāhuńda ẕelīl oldıġumuz ʿizzet imiş
İtlerüñ ḳulluġın itmek bir ulu devlet imiş

2 Mest ü bī-ḫod gezer idüm görüp aḥvālümi yār
Didi hey yār görüñ ʿışḳı ne ḫoş ḥālet imiş

3 Āteş-i ʿışḳa düşelden berü bildüm bunı kim
Vāʿiẓüñ nār-ı cehennem didügi fürḳat imiş

4 Ey göñül çoḳ sözi ḳo kes̱ret-i eşġāli ḳoyup
Künc-i ʿuzletde oturmaḳ ne güzel vaḥdet imiş

5 ʿĀşıḳ olalı göñül olmadı ġamdan ḫālī
Be Uṣūlī bu maḥabbet didügüñ miḥnet imiş

Ç 73b AE 27a H 39b L 43a B 42a O 52b V 97b Z 107a A1 91a A2 99b

---

1 rāhuńda: rāhuńdan B / İtlerüñ ḳulluġın: İtlerüñe ḳulluḳ A1.
2 mest ü: mest-i Ç, V / hey yār görüñ: yārā gör e Ç, A1 / ʿışḳı ne ḫoş: ne ʿaceb H / ḫoş: güzel Ç, A1, B.
4 ʿuzletde: vaḥdetde Ç / güzel: ʿaceb Z.

57

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ayaġuñ ṭopraġı nūr-ı dīde-i ḥavrā imiş
İşigüñ her bāb ile firdevsden aʿlā imiş

2 Seyre vardum dün ser-i kūyuñda ḫᵛāb almış beni
Düşde gördüm yatduġum yir cennetü'l-meʾvā imiş

3 ʿĀr ḳılma ben gedādan kim nihāyet diyeler
Bir şeh-i ʿālī-cenābuñ ḳulı bir ednā imiş

4 Ṣayd olur ser-pençe-i şāhīn-i ʿışḳa n'eylesün
Ḳāf-ı ḳudretden tutalum kim göñül ʿanḳā imiş

5 Ṭayanurdum ʿışḳa āḫir yaḳdı maḥv itdi beni
Ben ʿaṣā ṣanurdum anı ol ḫod ejderhā imiş

6 Ey fenā bāzārı içre cān virüp derd almayan
ʿÖmrüñüñ sermāyesi bī-sūd u bī-sevdā imiş

7 ʿĀrif ol esfellere ṣalma göñül şeh-bāzını
Murġ-ı ḳudsīnüñ maḳāmı ʿālem-i bālā imiş

8 Ey Uṣūlī sen ḳara ṭopraḳdan alçaḳsın velī
Bārekallāh sözlerüñ gevher dilüñ deryā imiş

Ç 74a AE 27a L 43 H 39b B 42b O 52b V 97b Z 107a A1 90b A2 100a

---

2 yir: bir B.

4 ṣayd olur: maḥv olur A1 dutılur V / ḳudretden: ḳudretde B / tutalum: dutalum B.

5 Ben ʿaṣā ṣanurdum: Biz ʿaṣā ṣanurduḳ Ç, Z / 5 ve 6. beyitler L, B, O, V, Z, A1, A2'de yer değiştirmiştir / -B, O.

6 virüp: ṣatup L, B, Z / ʿÖmrüñüñ: ʿÖmrüñ B / bī-sud u bī-sevdā: sūdı yoḳ sevdā L / 6. beyit H'de 4. beyitten sonradır.

7 7 ve 8. beyitler H, Ö, L, B, O, V, Z, A1, A2'de yer değiştirmiştir / -AE.

8 sözlerüñ: kim sözün V.

58

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḥaḳ Teʿālā ḥüsnüñi bir tāze gülzār eylemiş
Ey niçe bülbülleri ol gülşene zār eylemiş

2 Ṣūretüñ āyātını yañlış oḳurmış müddeʿī
Aḥsen-i taḳvīme gör şeyṭānı inkār eylemiş

3 Gel gel ey rūḥum ki uş sensüz helāk oldı göñül
Ayrılıḳ bī-çārenüñ çaḳ cānına kār eylemiş

4 Ḳāmetüñüñ sidresin ṭūbāveş iden müntehā
Cānı ol serv-i hevā-baḫşa hevādār eylemiş

5 Gevher-i maḳṣūd elvirmiş Uṣūlīye yine
Naḳd-i cānı ayaġuñ tozına īs̱ār eylemiş

Ç 74a AE 27a H 40a L 43a B 43a O 53a V 98a A2 99b

---

4 ol: sen B / 3. ve 4. beyitler H, Ö, B, Z, A2'de yer değiştirmiştir.
5 elvirmiş: elverdi B.

59

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Şerār-ı nār-ı ʿışḳuñdan ṭolupdur cism ü cān āteş
Ḫas u ḫāşāke irişse yaḳar virmez amān āteş

2 Bir avuç ṭopraġum ḳaldı miyān-ı āb u āteşde
Eridi ṣu gibi baġrum yürekde oldı ḳan āteş

3 Yaḳar bir gün çıḳar ṭāḳ-ı semānuñ burc u bārūsın
Şerār-ı nār-ı āhum kim idindi nerdübān āteş

4 Eger müştāḳ-ı dīdāruñ cemālüñ görmeye yārin
Bir āh idem ki sūzından ṭola bāġ-ı cinān āteş

5 Ben ol şemʿ-i cihān-sūzam çerāġ-ı ʿālem-efrūzam
Sözüm sūzından olmışdur dehānumdan zebān āteş

6 Dirildüm sūz-ı ʿışḳuñdan ḥayāt-ı cāvidān buldum
Meger ser-çeşme-i cāndur derūnumda yanan āteş

7 Ger āhum olmasa yaşum ḫarāb eylerdi dünyāyı
Yaşum olmasa āhumdan dolardı hep cihān āteş

8 Sipend ü ʿūdveş yaḳdı yüregüm ʿışḳ odı dilde
Nefes urduḳça feyż ider cihāna būy-ı cān āteş

9 Uṣūlī vaḥdet-i ʿışḳuñ kemāl-i iʿtidālinden
Ne ġarḳ itdi cihānı ṣu ne ḫod ḳıldı zebān āteş

Ç 74b AE 27b H 40a L 43b B 43a O 53a V 97a Z 107b A1 91a A2 100a

---

1 ṭolupdur: ṭolıdur L.
2 ḳaldı: ḳaldum V, B / āteşde: āteşden Ç, S / Eridi: Eritdi B / baġrum: ḳanum L / oldı: ḳaldı AE.
3 Yaḳar bir gün çıḳar: Çıḳar bir gün yaḳar V, Z, A1.
4 bir āh idem ki: bir āh ide ki H, AE, B, O, Z, A1, A2, bir āh ki ide ki Ç / ṭola: dola B.
5 B'de 7. beyit.
5. ve 6. beyitler AE, H, L, B, O, Z'de yer değiştirmiştir.
6 B'de 5. beyit.
7 hep cihān: cism ü cihān B / 7. ve 8. beyitler Z'de yer değiştirmiştir / B'de 8. beyit.
8 sipend ü: sipend-i B / dilde: deldi B / urduḳça: ürdükçe B / A1'de beyitlerin dizilişi 1, 2, 3, 6, 7, 4, 5, 8, 9; A2'de 1, 2, 3, 4, 6, 7, 8, 5, 9 şeklindedir / B'de 6. beyit.
9 ḳıldı: itdi V ḳaldı L.

60

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Be bu bāzār-ı cihānuñ ḳurı dükkānına yūf
Çenber-i çarḫına vü günbed-i gerdānına yūf

2 Olısar seyl-i fenādan çü ḫarāb āḫir-i kār
Günbed-i çarḫına vü ḳaṣr ile eyvānına yūf

3 Dürilür çün ḳamu defterleri ṭūmār gibi
Dehr sulṭānlarınuñ defter ü dīvānına yūf

4 Olımaz çünki şebīḫūn-ı ecelden māniʿ
Hāy ile hūyına vü leşker ü sulṭānına yūf

5 Çünki mihmānına her loḳmada biñ zehr virür
Felegüñ kāse-i çīnīsine vü ḫᵛānına yūf

6 Bu cihān beglerinüñ ehl-i kemāle dāʾim
Ḳurı taḥsīnine vü itdügi iḥsānına yūf

7 Derd ü miḥnetle helāk oldı Uṣūlī çün kim
Şimdiden ṣoñra ṭabībüñ daḫı dermānına yūf

Ç 74b AE 27b H 40b L 44a B 43b O 53b V 98b Z 108a A1 91b A2 100a

---

2 Beyitin 2. mısraı AE'de: "Günbed-i ḳaṣrına vü çenber-i eyvānına yūf" şeklindedir.
3 çün: çü L.
4 Hāy ile: Hāyına B.
5 her: bir VB.
7 miḥnetle: hecr ile AE /çün kim: miskīn AE, V / ṭabībüñ: ṭabībüm L.

61

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Çün ḳıyām itdi ezelde ḳāmet-i bālā-yı ʿışḳ
Yir yirin ḳopdı ṣadā-yı Rabbiye'l-aʿlā-yı ʿışḳ

2 Çarḫa girdi çarḫ u eşyā dutdı bir kezden semāʿ
Çünki çalındı ezel bezminde bir dem nāy-ı ʿışḳ

3 Dil nefaḫtü fīhi min rūḥī deminden cān bulur
Ṣūr-ı İsrāfīlveş ḳılsa ṣadā ṣurnāy-ı ʿışḳ

4 Yine ṣaldı sāyesin devlet hümāsı başuma
Yine ḳıldı göñlümüñ Ḳāfın maḳām ʿanḳā-yı ʿışḳ

5 Seylden leşker çeküp ḳaldurdı āteşden ʿalem
Yaḳdı vü yıḳdı vücūdum ʿālemin Dārā-yı ʿışḳ

6 Yā ilāhī ben bir avuç ṭopraġa senden meded
Aḳdı geldi üstüme cūş eyleyüp deryā-yı ʿışḳ

7 Yine ṭoldı ʿālem içre her ṭarafdan hāy u hūy
Var ise girdi melāmet şehrine rüsvā-yı ʿışḳ

8 Pāy-ı iḳdām ile bil başa varılmaz kūh-ı derd
Ḳaṭʿ olınmaz ḳuvvet-i bāzū ile ṣaḥrā-yı ʿışḳ

9 Derd imiş dermān-ı ʿāşıḳ derde dermān it hemān
Derd-i derd dermān dimiş bu derde budur vāy-ı ʿışk

---

1 ezelde: ezelden B, O / Yir yirin: Bir birin B.
2 dutdı: itdi L döndi B, O, Z.
3 Dil: Çün O / ḳılsa: ṣalsa B.
5 leşker: ʿasker A2 / Yaḳdı vü yıḳdı: Yıḳdı vü yaḳdı Ç, B, V, A1, A2 / vücūdum: diyārın L, B, O, A1 / ʿālemin: göñlümüñ L, B, O, A1 / Dārā-yı: derya Ç.
6 V'de 6. beyitten sonra beyitlerin dizilişi, 8, 9, 7, 10, 12, 13, 11, 15, 14, 16; A1'de 8, 9, 10, 12, 11, 7, 13, 15, 14, 16 şeklindedir.
7 ṭoldı: doldı B / ʿālem içre her ṭarafdan: her tarafda ʿālem içre H, O / hāy u hūy: hūy u hāy V, Z, A1.
8 7. ve 8. beyitler V, A1'de yer değiştirmiştir.
9 derd-i derd: derddür L, V / dimiş: imiş B.

10 Ḫāk-i cismüm ẕerre ẕerre raḳṣa girdi şevḳden
Çün tecellī eyledi mihr-i cihān-ārā-yı ʿışḳ

11 Var durur ʿālemde her ṣūretde bir maʿnī-i ḫāṣ
Līk ṣūret ʿālemine ṣıġmadı maʿnī-yi ʿışḳ

12 Ḳaṭrede deryā-yı ẕerrāt içre mihr-i enveri
Seyr ider ger dīde-i ʿirfān açar dānā-yı ʿışḳ

13 Kaʿbeyi büt-ḫāneden farḳ eylemezse vechi var
Dost dīdārın görür her yirde çün bīnā-yı ʿışḳ

14 Bir faḳīrüz kim ġınāmuz var ʿanādan çün bizi
İtdi müstaġnī iki ʿālemden istiġnā-yı ʿışḳ

15 Ḳaṣd idicek kaʿbe-i maḳṣūda kūy-ı vaḥdete
Bir ḳademde irişür pāy-ı cihān-peymā-yı ʿışḳ

16 Ey Uṣūlī ḥādis̱āt eṭfāli bir bir yügrişür
Var ise girdi melāmet şehrine rüsvā-yı ʿışḳ

Ç 75a AE 28a H 41a L 44a B 43b O 56b V 98b Z 108a A1 109a A2 100b

---

10 -O.
11 maʿnī-yı: mīna-yı B.
12 Ḳaṭrede: Ḳaṭreden B / enveri: ʿālemi H, L, B, O, A2 /açar: aça AE, L, Z, ile B /11 ve 12. beyitler A1'de yer değiştirmiştir.
13 Kaʿbeyi büt-ḫāneden: Mescidi mey-ḫāneden A1 / büt: put B / eylemezse: idemezse L eylemese B / Dost: Yār Ç.
14 Bir: Biz L, B / ʿanādan: ġanādan B / çün: kim AE, H, L, B, Z / ʿālemden: ʿālemde H, B.
15 kūy-ı vaḥdete: ʿāşıḳ şevḳ ile AE / maḳṣūda kūy-ı vaḥdete: maḳṣūda kūyuñ O maḳṣūd kūy-ı A1.
16 eṭfāli: eṭfāl Ç/ yügrişür: -O şehrine: kūyuna Ç / rüsvā: yaġmā B.

62

mefāʿilün feʿilātün mefāʿilün feʿilün

1 Yine dil āyinesinüñ ġubārı var ancaḳ
Şikeste ḫāṭırumuñ inkisārı var ancaḳ

2 Zamāne ḫırmenine ḳorḳaram ki āteş ura
Duḫān-ı āhumuñ odlu şerārı var ancaḳ

3 Tenümde ẕerre ḳadar ḳalmadı ḥayāt es̱eri
Hemān bu ḫaste dilüñ āh u zārı var ancaḳ

4 Beḳā meyini gözet baḳma cām-ı gerdūna
Bu ḫum ḫamrınuñ ey dil ḫumārı var ancaḳ

5 Uṣūlī balı belādur bu dehr-i pīrezenüñ
Gülinde ḫārı vü gencinde mārı var ancaḳ

Ç 75b AE 28b H 41b L 44b B 44a O 57a V 100a Z 108b A1 92a A2 101b

---

2 Duḫān: Dehān B.
4 cām: ḫum Ç, AE /4. beyit -H.
5 dehr-i pīrezenüñ: zehr-i pür-zehrüñ L / pīrezenüñ: pīrzenüñ B.

63

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḫāṭırum cemʿiyyetin itdi perīşān ayrılıḳ
Ayrılıḳ ḳıldı baña dünyāyı zindān ayrılıḳ

2 Nitekim ʿāşıḳlara cennet cemāl-i yār olur
Ayrılıḳdur ehl-i derde nār-ı sūzān ayrılıḳ

3 Ey niçe dürri ṣadefden ayırup ḳıldı yetīm
Ey niçe göz yaşın itdi baḥr ü ʿummān ayrılıḳ

4 Ayırup cān Yūsufın ḳardaşcuġından eyledi
Saña itdügin baña ey Pīr-i Kenʿān ayrılıḳ

5 Bāġ-ı ʿıyşumı ḫazān itdi semūm-ı ḳahr ile
Ey yüzi gül ḳāmeti serv-i ḫırāmān ayrılıḳ

6 Nev-bahārum yüregüm ṭaşdan aġaçdan berk iken
Şol ḫazān yaprağı gibi itdi lerzān ayrılıḳ

7 Naḳd-i ʿömri ḫarc idem dirdüm metāʿ-ı vaṣluña
Ey dirīġā araya düşürdi hicrān ayrılıḳ

8 Yıḳdı vīrān eyledi göz göre göñlüm şehrini
Göreyin tīz günde olsun böyle vīrān ayrılıḳ

9 Eyleyüp şemʿ-i şebistāndan cüdā pervāne-vār
Odlara yaḳduñ Uṣūlīyi oda yan ayrılıḳ

Ç 75b AE 29a H 41b L 45a B 44a O 54b V 99b Z 109a A1 91b A2 101a

---

1 ḳıldı: itdi H, Z.
2 cemāl-i: cemali B / derde: ʿışḳa AE.
3 dürri: dürr B / baḥr ü: baḥr-i B.
5 ḫazān itdi semūm: semūm itdi ḫazān O / ḳāmeti: kāmet L.
6 ṭaşdan: daşdan B / -AE.
8 şehrini: mülkini L, B.
9 yaḳduñ: -O.

64

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Siyeh sünbüllerüñ çīni göñül murġına aġ ancaḳ
Nice cān ḳurtara miskīn ʿaceb müşkil duzaġ ancaḳ

2 Açılsun göñlüñ ey fāriġ yüri sen seyr-i bāġ eyle
Bu gülşende benüm dāʾim naṣībüm derd ü dāġ ancaḳ

3 Fenā iḳlīmine ʿazmüñ olursa yolda çoḳ ġam çek
Doyunca ey göñül azıḳ götür menzil uzaġ ancaḳ

4 Dimişsin ʿıyşı telḫ olsun ġam u ġuṣṣam yisün dāʾim
Efendi ḫaste cānuma benüm ol bal u yaġ ancaḳ

5 Ölürken tāze cān buldum ki görüp ḫastesin dimiş
Uṣūlī derdmendi gör daḫı bī-çāre ṣaġ ancaḳ

Ç 76a AE 29b H 42a L 45b B 44b O 55a V 100b Z 109a A2 101a

---

1 miskīn: yā Rab Z / ʿaceb: ḳatı O.
2 sen: var AE.
3 azıḳ: ıraġ B.
4 ʿıyşı telḫ: telḫ-i ʿışḳ Ç telḫ-i ʿıyş H, L, B, O, Z, A2 / ġuṣṣam: ġuṣṣa B.
5 gör daḫı: gördüm mi Ç.

65

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Her kimüñ bir sencileyin Yūsuf-ı Kenʿānı yoḳ
Göñli bir mıṣr-ı fenādur kim anuñ sulṭānı yoḳ

2 Ḥālüme kāfirler itdi raḥm sen raḥm itmedüñ
Böyle miydi ʿahdümüz ey dīni yoḳ īmānı yoḳ

3 Cānın aldı ġam dil-i bī-çārenüñ feryād kim
ʿArż-ı ḥāl itmege ol şāh-ı cihāna cānı yoḳ

4 ʿIşḳ bāzārında meyl itme viṣāl-i dil-bere
Bir metāʿ-ı vaṣlı gördüñ mi k'anuñ hicrānı yoḳ

5 Bir dem imiş rūz-ı vuṣlat ey Uṣūlī bilmedük
Āh kim fürḳat şebinüñ ḥaddi vü pāyānı yoḳ

Ç 76a, AE 29b H 42a L 45b S 43a B 44b O 55a V 100b Z 109b A1 92a A2 100b

---

1 bir: kim B / fenādur: eskisidür O, V, Z, A1, A2 eskidür ÇB / kim anuñ: gūyiyā S / kim: bir L, B.
2 itdi: eyler S / ey: aç hey S a A1 / dīni: -L.
4 meyl itme: aldanma S / vaṣlı gördün mi: vaṣl bulunmaz ki S / vaṣlı: vaṣl B.
5 Bir dem imiş: Bir degilmiş O / rūz-ı: devr-i Ç, S / bilmedük: bilmedüm V / vü: -AE / bu beyitin ilk mısraı S'de:

"Bir dem imiş doymaduḳ geçdi Uṣūlī rūz-ı vaṣl"

şeklindedir.

66

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Diyār-ı ġurbete düşdüm bu yād illerde yārüm yoḳ
Beni ġam ḫāksār itdi meded bir ġam-güsārum yoḳ

2 Bu mātemlerde üstüme gözümdür aġlayan ancaḳ
Ölürsem nār-ı hicrānuñdan artuḳ bir yanarum yoḳ

3 Belā-keş öksüzem derd ile miḥnetdür ḳarındaşum
Ġam ile ġuṣṣadan artuḳ daḫı ḫᵛīş u tebārum yoḳ

4 Begüm zībā cemālüñe göñülden ʿāşıḳam ʿāşıḳ
Gerek öldür gerek dirgür severüm iḫtiyārum yoḳ

5 Hemīşe sāye gibi pāyuña düşmek diler göñlüm
Nic'idem sensüz ey serv-i revānum hīç ḳarārum yoḳ

6 Beni bir görme ey Leylī-ḫırāmum ġayrilerle tek
Başumı kāse-i Mecnūn gibi ṣı inkisārum yoḳ

7 Ne işüm var benüm taḳvā ile zühd ile ey zāhid
Uṣūlīyem benüm bī-kārlıḳdan özge kārum yoḳ

Ç 76a AE 30a H 42b L 46a B 45a O 55b V 100a Z 110a A1 92a A2 100a

---

2 hicrānuñdan: hicrānuñda B.
3 artuḳ: özge AE ġayrı Z ayru A1 / daḫı ḫīş u: daḫı bir ḫīş A1 / 2. ve 3. beyitler L, B, Z, A1, A2'de yer değiştirmiştir.
4 gerek öldür: gerek dögdür L, B.
7 benüm: bugün Ç, H, A1 / bī-kārlıkdan: bī-gānelikden L.

67

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yüz çevir dār-ı fenādan cisme baḳma cāna baḳ
Vaḥşiler gibi gel ey ḥayvān yeter yābāna baḳ

2 ʿĀrif ol bir ẕerrede yüz biñ meh-i tābānı gör
Ḳaṭre-i nā-çīz içinde cünbiş-i ʿummāna baḳ

3 Ger ulü'l-ebṣār iseñ levḥ-i vücūduñda bugün
Māni vü Erjengi gör naḳş-ı Nigāristāna baḳ

4 Almaḳ isterseñ eger dürr-i ḥaḳāʾıḳdan ḫaber
Şol göñülde mevc uran deryā-yı bī-pāyāna baḳ

5 Vech-i pākūñde Ḥaḳ iẓhār-ı kemālāt eyleyüp
Nice göstermiş ṣıfātın āyet-i raḥmāna baḳ

6 Ḫor baḳma her nemed-pūşa ṣaḳın ey muḥteşem
Her gedāyı Ḥıżr gör her şaḫṣa dervīşāne baḳ

7 ʿIşḳ çevgānına ʿāşıḳlar başın ṭob eylemiş
Ey Uṣūlī merd iseñ sen daḫı bu meydāna baḳ

Ç 76b AE 29b H 42b L 45b B 45a O 55b V 99b Z 109b A1 91b

---

1 yābāna: hayvāna Ç.
3 Ger: Ḳo L, B / Māni vü: Cānib-i A1.
4 -A1.
5 eyleyüp: eylemiş B, Z.
6 gedāyı: geda-yı B
7 çevgānına: meydānına B.

68

8+8: 16'lı hece

1 Gözüm yaşı ṭaşdı yine himmet eyleñ himmet eyleñ
Düşdüm belā deñizine himmet eyleñ himmet eyleñ

2 Coşdı delü göñül coşdı deryālara dolup ṭaşdı
Ġam deñizi başdan aşdı himmet eyleñ himmet eyleñ

3 Çıḳmışdur baġrumda başlar seyl oldı gözdeki yaşlar
Engine ṣaldum yoldaşlar himmet eyleñ himmet eyleñ

4 Bir vefāsuz göñlüm aldı dönüben yirlere çaldı
Göñül miḥnetlerde ḳaldı himmet eyleñ himmet eyleñ

5 Doġrı yolına varanlar Ḥaḳ dīdārını görenler
Hey meded gerçek erenler himmet eyleñ himmet eyleñ

6 Hey yidiler ḳırḳlar birler ḥāżır gā'ib olan pīrler
Çaġırdugum gerçek erler himmet eyleñ himmet eyleñ

7 Ayrıldum yārdan Uṣūlī meded delü oldum delü
Āh pīrüm Muḥammed ʿAli himmet eyleñ himmet eyleñ

Ç 76b AE 30b H 43a L 48a S 44b B 47a O 58a Z 10a A1 93a A2 102b

---

1 yine himmet eyleñ himmet eyleñ: yine kimseler gelmez gözüme Z.
2 dolup: doldı AE döndi B, O, A1.
3 sel: Nīl Z / 2. ve 3. beyitler S'de yer değiştirmiştir.
4 yirlere: egnine O.
5 Doġrı: Ṭoġrı B /gerçek: görçek B.
6 birler: üçler L, B
7 Āh: A B Ey L, O, A, B Hey Z / pīrüm: gerçek AE, H, L, B / 6 ve 7. beyitler: -A1 / A2'de diziliş 7, 5, 6 şeklindedir / -S.

69

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Selāmet ol benüm rūḥum ki ben ḫāke selām itdüñ
Yine bu sicn-i dünyāyı bana dārü's-selām itdüñ

2 İrişdi ḫaste cānuma selāmuñdan selāmetler
Hemīşe şād ol ey şāhum ġarībi şad-kām itdüñ

3 Cevāba ḳādir olmadum ki ʿaḳlum gitdi ḥāletden
Bu deñlü añladum ancaḳ ki bir ḫoşça kelām itdüñ

4 Dehānuñdan çıḳan sözler meger kevs̱er şarābıdur
Ki bir cürʿayla cānumı yine mest-i müdām itdüñ

5 Aparduñ göñlini ḫalkuñ ḳoparduñ fitneler yir yir
Ḳıyāmet ḳāmetüñle çün benüm rūḥum ḳıyām itdüñ

6 Ḳapuñda ḫor u zār idüm itüm diyü ulularduñ
Bu ben bed-nāmı ḫalḳ içre bu nām ile be-nām itdüñ

7 Ne siḥr itdüñ ne ḫoş ṭatlu dilüñ var pādişāhum kim
Yine bir sözle kendüñe Uṣūlīyi ġulām itdüñ

Ç 77a AE 30b H 43a L 46a S 44b B 45b O 56a V 101a Z 110b A1 93a A2 101b

---

2 ey şāhum: şāhum Ç, AE, H, S / şād-kām: şādukām B.
3 Bu: Şu S, O, A1.
5 Aparduñ: Uçurduñ Ç, H açarduñ B / ḳoparduñ: ḳopar Ç /5. ve 6. beyitler A2'de yer değiştirmiş.
6 ulularduñ: ululaduñ AE, O, A2, B.

70

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yoḳ yire geldüñ bugün bizümle ġavġā eyledüñ
Var ise öldürmege bizi mudārā eyledüñ

2 Ẓulm ile urduñ cefā ṭaşını yıḳduñ göñlümi
Ḫayra girdüñ bir ḫarāb-ābādı iḥyā eyledüñ

3 Bir nefes çıḳmaz ġam-ı ʿışḳuñ göñülden dostum
Sanki ol sevdāyı ḳalbümde hüveydā eyledüñ

4 Oldı ṣan ṣırça sarāy içinde bir ʿālī maḳām
Çünki çeşmümden ḫayālüñ ḫayline cā eyledüñ

5 Ey gözüm nūrı vü göñlümüñ sürūrı şükr kim
Geh gözümde cā vü geh göñlümde meʾvā eyledüñ

6 ʿĪd-ı vaṣla irmege cānuñı ḳurbān itmeden
Ḳaṣd ḳılduñsa göñül olmaz temennā eyledüñ

7 Ṣu gibi her yaña aḳma ey nihāl-i serv kim
Bu Uṣūlīnüñ gözi yaşını deryā eyledüñ

Ç 77a AE 31a H 43b L 46a S 44a B 45b O 56a V 101b Z 110 A1 93b A2 102a

---

1 bizi: bize B.
2 ṭaşını: daşını B / bir: ol S.
3 ḳalbümde: göñlümde B, O, V.
4 ʿālī: şāha Ç, B, V şāh A1.
5 -AE, A1.
6 irmege: girmeye AE / cānuñı: cānumı B / itmeden: itmedin B / ḳılduñsa: itdüñse AE / göñül: dilā Ç, H, S.

71

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḳullarumdandur diyü ben çākeri yād eyledüñ
Ḫayra girdüñ gūyiyā bir bende āzād eyledüñ

2 Yıḳmış idüñ göñlümi yapduñ yine raḥm eyledüñ
Ey Ḫalīlüm Ḥaḳ bilür bir Kaʿbe bünyād eyledüñ

3 Derd ile ölmiş yaturdum geldüñ ey cān ḥālüme
Luṭf idüp bir ölmişüñ rūḥın yine şād eyledüñ

4 Mezraʿ-ı cāndan göñül bir cevce ḥāṣıl ḳılmaduñ
Bu hevāda ḫırmen-i ʿömrüñi ber-bād eyledüñ

5 Ġam beyābānın maḳām itdüñ aña ey pīr-i ʿışḳ
Bu Uṣūlīyi ʿaceb vādīye irşād eyledüñ

Ç 77b AE 32a H 44b L 47b S 42b B 46b O 57b V 102b Z 111b A1 93a A2 102b

---

1 gūyiyā: -O.
2 yıḳmış idüñ: yıḳmışdur Ç /eyledüñ: itmedüñ O / Eh: Ey B.
3 ḥālüme: yanıma AE, H cānına O/ rūḥın: cānın L.
4 Bu: Yoḳ B, Z / cāndan: cānda ey L / cevce: ḥabbe B, O, V, A1, A2 / ḳılmaduñ: itmedüñ AE.
5 Bu: Yoḳ V, A2, B.

72

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Güzel olan gün gibi ālī-cenāb olmaḳ gerek
Bī-naẓīr ü bī-bedel bir āfitāb olmaḳ gerek

2 Lebleri iḥyā-yı ʿĪsādan ḫaberler keşf idüp
Ḫaste cāna her sözi şāfī cevāb olmaḳ gerek

3 Bī-güneh ʿāşıḳlar öldürmekde tīr-i ġamzesi
Her ḫaṭā kim işleye ʿayn-ı ṣavāb olmaḳ gerek

4 Her diyāra kim irişse rūy u mūyından es̱er
Ṭoprağı misk ü ṣuyı anuñ gül-āb olmaḳ gerek

5 Ḥāṣılı maḥbūblardan gün gibi mümtāz olup
Encüm olsa ḫūblar ol māh-tāb olmaḳ gerek

6 Ey göñül ṣabr u ḳarār olur mı rāh-ı ʿışḳda
Her nefesde ʿāşıḳuñ işi şitāb olmaḳ gerek

7 ʿIşḳdan ẕevḳ eyleyüp bir leẕẕet almaḳ isteyen
Döne döne ġam tenūrında kebāb olmaḳ gerek

8 Mesken-i künc-i ḳadīm olmaġa göñlüm ḫānesi
Dāʾimā seng-i ḥavādis̱den ḫarāb olmaḳ gerek

9 Ḳadr ile başuñ göge irsün dir iseñ gün gibi
Şevḳ ile yüzüñ ayaḳlarda türāb olmaḳ gerek

10 Manṭıḳuñdan ger beyān itseñ meʿānī keşf olur
Ey Uṣūlī her kelāmuñ bir kitāb olmaḳ gerek

Ç 77b AE 31a H 43b L 46b S 42b B 46a O 56b V 100b Z 111a A1 92b A2 102a

---

1 gün: beg H.
2 idüp: ide Ç, H.
3 ʿāşıḳlar öldürmekde: ʿāşıkuñ öldürmege Ç, L, A1, S / 2. ve 3. beyit AE'de yer değiştirmiştir.
4 irişse: irişe B / rūy u mūyından: būy-ı rūyından A1 / rūy u: mūy S / misk: müşk L, A1.
5 maḥbūblardan: maḥbūblarda B / māh-tāb: āfitāb AE, B.
7 leẕẕet: ḥālet Ç, S, H.
8 göñlüm: göñlüñ S / ḥavādis̱den: ḥavādis̱le H, Z
9 dir iseñ: dirsün B / gün gibi: ey göñül V, Z / şevḳ: ʿışḳ Ç, H, S / 8. ve 9. beyitler S, O, A1'de yer değiştirmiştir.

73

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bāġ-ı şādīdür dile ey bend-i ġam bāġuñ senüñ
Uyarur baḫtum çerāġın sīnede dāġuñ senüñ

2 Dāġ-ı derdi bu derūnuñ kūhı kāha ṣaymadı
Ḫoş döyer ey dil külüng-i miḥnete daġuñ senüñ

3 Gülsitān-ı kūy-ı dil-berden ırılma ey yaşum
Kim bu gülzār içre lāzım geldi ırmaġuñ senüñ

4 Ḳurtulup ḫākī ḳafesden irişürseñ kūyına
Ol durur ey murġ-ı dil ʿālemde uçmaġuñ senüñ

5 Ḫoş yudarsın zehr-i ḳahr ile belālar cāmını
Ey Uṣūlī çekmeye bir kimse ayaġuñ senüñ

Ç 78a AE 31b H 44a L 47a S 44a B 46a O 57a V 102a Z 111b A2 102b

---

2 derdi: derdin AE derd ile O / kūhı kāha ṣaymadı: kūhı ṣanma kāha ṣaydı H / dāġuñ: zāġuñ Ç vücūduñ B.
3 dil-berden: cānāndan AE.
4 ḫākī: ḫāk-i Ç, B / dil: cān O, L.

74

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ḳo aġyārı gel ehl-i derd ile yār olmaḳ isterseñ
Cefā çek ʿışḳ ile yār-ı vefādār olmaḳ isterseñ

2 Belālar ejdehāsından yüzüñ döndürme ey ṭālib
Cihānda genc-i maḳṣūda ṭaleb-kār olmaḳ isterseñ

3 Ġam-ı ʿışḳ ile bīmār ol belālar iḫtiyār eyle
Eger şol yaralu göñlüñe tīmār olmaḳ isterseñ

4 Göñülden derde düş bu kār u bārı cümle terk eyle
Benüm dīvāne göñlüm gibi bī-kār olmaḳ isterseñ

5 Ṣatup dermānuñı derd al melāmet şehri içinde
Delü göñlüm gibi rüsvā-yı bāzār olmaḳ isterseñ

6 Sözin işitme her dīvüñ gel ögren ehl-i dillerden
Süleymān Manṭıḳu'ṭ-ṭayrına ʿAṭṭār olmaḳ isterseñ

7 Belā çek zehrler yut kimseye hergīz ḫaber virme
Uṣūlī sen de bu sırdan ḫaberdār olmaḳ isterseñ

L 47a B 46b O 57a V102a Z 112a A1 92b A2 102b

---

1 ʿışḳ: derd A1.
3 şol: bu Z.
4 derde düş bu kār u bārı: derdüñle düş bu kārı B / derde düş: ʿāşıḳ ol Z / cümle: -O. / 3. beyitin 2. mısraı ile 4. beyitin ilk mısraı: -A1.
6 ögren: işit Z / dillerden: dillerde B.
7 sen de: gibi B, O, A1, A2.

75

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Gözüñ aydın yine ey dil ki geldi māh-ı tābānuñ
Helāk olmış idüñ ġamdan hele geldi yine cānuñ

2 İrişmez çünki ol māha nedür bunca fiġān ey dil
Elüñ alup seni göge çıḳarmaz ḫod bu efġānuñ

3 İrişmesün viṣālüñ ʿīdine dil ey kemān-ebrū
İşigüñde eger biñ cān ile olmazsa ḳurbānuñ

4 Gülistān-ı cemālüñ kim kitāb-ı ḥüsn ü behcetdür
Ḳomadı revnaḳın ey dil Bahāristān u Bostānuñ

5 Biḥamdillāh ṣafā bulduḳ cemāli Kaʿbesin gördük
Uṣūlī gerçi fürḳatde yedük zaḫmın muġaylānuñ

Ç 78a AE 32a H 44a L 47a S 44a B 46a O 57b V 102b Z 111b A1 93b A2 102a

---

2 ḫod bu: çünki L.
4 revnaḳın: -O / dil: gül AE, H, O, A2.

76

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḥālümi tā ʿāşıḳ-ı zār olmayınca bilmedüñ
Derdümi derde giriftār olmayınca bilmedüñ

2 Ḫār-ı ġamdan ben belālu bülbülüñ çekdüklerin
Sen de bir serve hevādār olmayınca bilmedüñ

3 Gūşe-i miḥnetde ben kelb-i ḥaḳīrüñ ḥālini
Ṣubḥa dek derd ile bīdār olmayınca bilmedüñ

4 Ġamzeden leşker çeküp şehr ü vilāyet yıḳmaġı
Bu göñül taḫtında ḫünkār olmayınca bilmedüñ

5 ʿIşḳ şehrinde melāmet ehlinüñ sulṭānlıġın
Sen de bī-nāmūs u bī-ʿār olmayınca bilmedüñ

6 ʿĀşıḳ olmayınca ey dil şevḳ u ẕevḳi duymaduñ
Ḥālet-i Manṣūrı berdār olmayınca bilmedüñ

7 Cān virmek bir yarar yoldaşa maʿḳūl olduġın
Çaḳ ġam-ı cānān ile yār olmayınca bilmedüñ

8 Ṭabʿ-ı dür-bāruñ Uṣūlī baḥr-ı ʿirfān olduġın
Sözlerüñ lüʾlüʾ-i şehvār olmayınca bilmedüñ

Ç 78a AE 32b H 44b L 47b S 42a B 47a O 58a V 101b Z 112a A1 93a A2 102b

---

2 ġamdan: ġamda V / serve: serv-i B.
3 Gūşe-i: Küçe-i S / kelb-i: gelüp B / 3. ve 4. beyitlerin ikinci mısraları O'da yer değiştirmiştir.
4 leşker: ḫancer B / yıḳmaġı: yıġmaġa B.
5 sulṭānlıġın: şeydālıġın B, A1 / 5. ve 6. beyitler H, L, S, B, O, V, Z, A1, A2'de yer değiştirmiştir / -AE.
6 Manṣūrı: Manṣūra B.
7 virmek: yidürmek H, L, B, V, A2 / cānān: dildār Z, A1, B.

77

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey boyuñ ṭūbā vü ḫāk-i āsitānuñ selsebīl
Ayaġuñ ṭopraġına cānum fidā ḳanum sebīl

2 Ay u gün cümle melekler ḥüsnüñe taḥsīn oḳur
Bārekallāh zī-cemāl-i aḥsen ü ḥüsn-i cemīl

3 Ḳāmetüñdür aḥsen-i taḳvīme burhān-ı ṣaḥīḥ
Ṣūretüñ Allāhu nūr āyātına rūşen delīl

4 Dīdeden cūş eyleyüp mevc ursa eşküm ṭañ mı kim
İnne demmī ḳad ġalet fi'l-ḳalbi min nāri'l-ġalīl

5 Cānı terk eyle cihānı añma bu şehr-i ʿışḳ durur
Ḳātiline bunda ʿādetdür diyet virür ḳatīl

6 Bu ribāṭ-ı köhnede sālik nice ḳılsun ḥużūr
Ṭoḳunurken gūşına āvāze-i kūs-ı raḥīl

7 Kaʿbe-i maḳṣūdı pinhān eyleyüp gösterdi dost
Herkese bir maḳṣad u her şaḫṣa bir dürlü delīl

8 Mā'il olur sükkere ṭūṭī vü encāsa kelāġ
Lāġ ṣanma bu sözi el-cins ile'l-cinsi yemīl

9 Gir göñül Ḳāfına ʿanḳā-yı ḥaḳā'ıḳ ḳıl şikār
Ey Uṣūlī dām-ı tezvīr ü riyādur ḳāl u ḳīl

Ç 78b AE 32b H 45a L 48a S 45a B 47b O 58b V 103a Z 112b A1 93b

---

3 Ḳāmetüñdür: Ḳāmetüñdür B / Allāhu: āyāti Ç / 2. ve 3. beyitler A1'de yer değiştirmiştir.
4 cūş eyleyüp mevc ursa eşküm: mevc ursa cūş eyleyüp O / - Ç.
5 cihān: cihānı H, S / - Ç.
6 ḳılsun: itsün AE / ḥużūr: ḳarār O, V, A2 / Ṭoḳunurken: Doḳunurken B /gūşına: -S.
7 delīl: sebīl Ç, B.
8 sükkere: şekkere B / ṭūṭī vü: ṭūṭī-yi B.
9 Gir: Gel O / tezvīr ü riyādur: tezvīr-i deryādur H.

78

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Tīr-i mihr-i yār ile ey dil ser-ā-ser revzen ol
Dāʾimā ey ḫāne-i tārīk anuñla rūşen ol

2 Ebr gibi aġlasun çeşmüm ḳo hergiz gülmesün
Ey gül-i bāġ-ı leṭāfet tek cihānda sen şen ol

3 Cānı peksin ḳatlanursın derde ey göñlüm velī
Döyemezsin nār-ı hicrāna gerekse āhen ol

4 Ey göñül dīvānesin terk eyle sen cān u teni
Saña yaraşmaz ḳabā ʿuryān u bī-pīrāhen ol

5 Çün fenā itdi ḳabā-yı ʿömrümi dest-i ecel
Ey kefen ben ḫaste-i ʿuryāna gel pīrāhen ol

6 Tekye-i ʿışḳa gir ey abdāl-ı dil ḳo Kaʿbeyi
Hey yabān dīvānesi cehd eyle sen de evden ol

7 Ger dilerseñ ġamdan āzād olasın bu bāġda
Ey göñül gel ṣad-zebān u lāl hem-çün sūsen ol

8 Esb-i devletden düşersin ḫāk-i ġūra ser-nigūn
Ey şeh-i devrān gerek Dārā gerekse Behmen ol

9 Fehmüñi terk itmedin fehm idemezsin ey faḳīh
Remzini ʿışḳuñ gerek ʿāḳil gerekse gevden ol

10 Bönligi ḳo benligi terk eyleyüben ol şehüñ
İtlerinden olmaġa saʿy it Uṣūlī sen sen ol

Ç 78b AE 33a H 45a S 45b L 48b B 47b O 58b V 103a Z 113a A1 94a A2 103a

---

1 yār: -O.
2 şen: sen B, O.
3 beksin: peksin B / derde ey gönlüm: miḥnete ey dil B / Döyemezsin: Döymeyesin Ç.
4 terk eyle señ: terk eyle bu AE terksin Ç.
4. ve 5. beyitler L'de yer değiştirmiştir /5. ve 6. beyitler H, S, A1, A2, B'de yer değiştirmiştir / - AE.
6 gir: gel AE, O / cehd: saʿy AE /cehd eyle sen de: sen daḫi cehd it H, L, S, B, A1, A2 / evden: odun B.
7 gel: -H /zebān u: zebān ol L.
9 Bu beyit sadece Z'de vardır.
10 Bunluġı ḳo benligi: Benligi vü bunluġı AE.

79

8+8: 16'lı hece

1 Göñül geç olmaz hevādan gel ġurbete gidelüm gel
Uçur ḳuşı bu yuvadan gel ġurbete gidelüm gel

2 Gezelüm Şāmı Ḳonyāyı meded Allāh deyu deyu
Ḳo bu vefāsuz dünyāyı gel ġurbete gidelüm gel

3 Ḳıyalum baş ile cāna yaşumuz boyayup ḳana
ʿIşḳ odına yana yana gel ġurbete gidelüm gel

4 ʿAhd ile peymān güdersin ṭas ṭas aġular yudarsın
Bir vefāsuzı n'idersin gel ġurbete gidelüm gel

5 Yüregüme doḳundı oḳ derdüm öküş miḥnetüm çoḳ
Bizi bunda esirger yoḳ gel ġurbete gidelüm gel

6 Ġam ṭopṭolu cānda tende ḥużūr ḳalmadı vaṭanda
Göñlümüz eglenmez bunda gel ġurbete gidelüm gel

7 Terk eyle yārı yoldaşı gözetme ḥāli ḥāldāşı
Aḳıdup gözlerden yaşı gel ġurbete gidelüm gel

8 Doyunca gördüm fürḳati ḥālüm yatlu derdüm ḳatı
Çekmezüz biz bu miḥneti gel ġurbete gidelüm gel

9 Gel varalum ṭoġrı yolı bir pīre diyelüm belī
Bunda n'eylersin Uṣūlī gel ġurbete gidelüm gel

Ç 79a AE 33b H 45b L 48b S 45a B 48a O 59b V 103b Z 113a A2 103b

---

1 geç: -L / ġurbete: ġurbetde B / A2' de diziliş, 1, 3, 4, 2, 7, 5, 6, 8, 9 şeklindedir.
2 Şāmı: Şām u B / ġurbete: ġurbetde B / H, V'de 7. beyitten, L'de 6. beyitten sonradır / -AE.
3 baş ile: başına H / ʿIşḳ: Derd O, V, Z, AE, H, L, B, A2 / ġurbete: ġurbetde B.
4 ġurbete: ġurbetde B.
5 derdüm öküş miḥnetüm çoḳ: derd ile miḥnetlerüm çoḳ Ç, S, A1 / ġurbete: ġurbetde B.
6 cānda tende: tende cānda L / ġurbete: ġurbetde B / 6 ve 7. beyitler Z'de yer değiştirmiş.
7 Aḳıdup gözlerden: Gözlerden aḳıdup B, O, A2 / ġurbete: ġurbetde B / 7 ve 8. beyitler L'de yer değiştirmiş.
8 fürḳati: yāri O / biz: -H / ġurbete: ġurbetde B / -Ç, AE, S, L, A1.
9 varalum: görelüm B gidelüm V / ġurbete: ġurbetde B.

80

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Şöyle beñzer ten libāsın çāk idüp ʿuryān olam
Bu küdūret cismi maḥv idüp ser-ā-ser cān olam

2 Bāṭınumda muḫtefī olan maʿārif dürlerin
ʿĀleme īs̱ār idem bir baḥr-ı bī-pāyān olam

3 Eyleyüp cān-ı ʿazīzi çāh-ı hestīden ḫalāṣ
Bu vücūdum mıṣrına Yūsuf gibi sulṭān olam

4 Ders idem esmāʾ-yı küllīden melāʾik ṣaffına
Ger ḳoyup evṣāf-ı ḥayvāniyyeti insān olam

5 Çün ḫarāb olmaḳ muḳarrerdür ṭılısm-ı kün fekān
Bāri yegdür şimdiden şol genc içün vīrān olam

6 Rıḥlet itse cān ʿadem rāhına ṭoġrı vaḳtidür
Bu müsāfir-ḫāne-i ġamda niçe mihmān olam

7 Yā ilāhī menzil-i maḳṣūda irgür rāhumı
Niçe bir bu vādi-i ḥayretde ser-gerdān olam

8 Ey ṭabīb-i cān u dil ʿālemde derdüñ var iken
Ḥāşe li'llāh kim varam ben ṭālib-i dermān olam

9 Nāme-i ʿālemde ḫaṭ çekdüm vücūdum nāmına
Yiridür ger defter-i ʿuşşāḳda ʿunvān olam

---

2 maʿārif: meʿānī H, L, B, O, A1 / idem: idüp H / bir: -L.
3 mıṣrına: mülkine S.
4 ṣaffına: ḫaylına B, O / evṣāf-ı: evsāfı L.
5 olmaḳ: -H / tılısm-ı: ẓulm-ı Ç / kün fekān: kāʾināt AE, L, B / 5. ve 6. beyitler Z'de yer değiştirmiştir.
6 rāhına: mülkine B / niçe: niçün B.
7 L'de 6. Beyit / -H.
8 varam: varup V.

10 Aranursa bulınur sīnemde ʿaşḳuñ gevheri
Ger düşüp bād-ı fenādan ḫāk ile yeksān olam

11 Ey Uṣūlī vasl-ı ümmīd eylemek ḥaddüm degül
Baña besdür ger varam şol ʿīd içün ḳurbān olam

Ç 79a AE 33b H 46a L 49a S 45b B 48b O 59b V 104a Z 113b A1 95a A2 103b

---

10 bulınur: bulına AE, B / ger düşüp: ger durup V.
11 vasl-ı ümmīd: vasl ümmīẕi B / eylemek: itmek benüm L, O, Z, A benüm B / besdür: yegdür V.

81

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Hīç düşer mi ben esīr-i derd-i bī-dermān olam
Ġayriler rifʿatde bendeñ ḫāk ile yeksān olam

2 Dest ura dāmānuña ey gül senüñ her ḫār u ben
Ġonceveş ḳanlar yudam bülbül gibi nālān olam

3 Sen ḥarīm-i vaṣluñı ʿarż idesin nā-maḥreme
Ġam beyābānında ben maḥrūm u ser-gerdān olam

4 Şerbet-i vaṣluñ senüñ her bī-ḥalāvet nūş ide
Ḥasret ile ben ıraḳlardan baḳup ḥayrān olam

5 Vaṣlı devrinde bugün bayrama irdi her kişi
Ey Uṣūlī ben gedā varam meger ḳurbān olam

Ç 79b V 108a Z 116b A2 105a

---

5 bugün: anuñ V.

82

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ārzū-yı vaṣl-ı cānān ile cāna baḳmayam
Bir naẓar görsem yüzin iki cihāna baḳmayam

2 Dār-ı ʿuḳbāda beni berdār iderlerse eger
Devlet-i dīdārsuz bāġ-ı cināne baḳmayam

3 Yā İlāhī bu dil-i bī-çāreme bir dīde vir
Kim rıżāñı gözleyem artuḳ yabāna baḳmayam

4 Çeşmümi kuḥl-i başīretle mücellā eyle kim
Kendü noḳṣānum görem ʿayb-ı fülāna baḳmayam

5 Pertev-i nūr-ı cemālüñle baña bir şevḳ vir
Yoluña īs̱ār idem cānı cihāna baḳmayam

6 Bendeñi genc-i ḳanāʿatle ġanī ḳıl kim varam
Künc-i ʿuzletde yatam mīr-i zamāna baḳmayam

7 Cevher-i ʿışḳuña virdüm naḳd-i cānı sarf idüp
Bu dükān-ı kevnde sūd u ziyāna baḳmayam

8 Ṣıdḳ-ı niyyet vir ki bu dünyā dinen mekkārenüñ
Mekrine aldanmayam kiẕb ü yalana baḳmayam

9 Aç Uṣūlīveş benüm ʿayne'l-yaḳīnden dīdemi
Şekk ü ẓannı terk idüp vehm ü gümāna baḳmayam

Ç 79b AE 34a H 46b L 49b S 46a B 48b O 60a V 104a Z 114a A1 95a A2 104a

---

1 ile: olsa H, L, O.
2 ʿuḳbāda: dünyāda Ç.
3 bī-çāreme: bī-çāreye Ç, S / dīde vir: çāre ḳıl AE / artuḳ: ayruḳ Ç, L, B.
4 eyle kim: eyleyem A1.
5 cānı: cān u H, B, O, A1.
6 varam: varup AE /-Ç.
7 virdüm: vardum S varam B, O, V, ZA1 / cānı şarf idüp: cānumı şarf eyleyüp AE, A2 naḳdini sarf idüp O naḳdini sarf eyleyüp B, V, Z, A1.
8 dünyā dinen: dünyā-yı dūn B / mekkārenüñ: mekkārınuñ B.
9 Aç: Ey L / idüp: idem AE, Z / gümāna: mekāna O.

83

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Göñül eglencesi gitdi meded ġamdan helāk oldum
Ol āfet bizi terk itdi meded ġamdan helāk oldum

2 Ne bir kimseyle kārum var ne elde iḫtiyārum var
Ne bir sāʿat ḳarārum var meded ġamdan helāk oldum

3 Eger kūyına varmazsam izi tozını görmezsem
Viṣāle bir gün irmezsem meded ġamdan helāk oldum

4 Beni aldı ġam-ı hicrān bu derde yoḳ mıdur dermān
Nice döysün buña insān meded ġamdan helāk oldum

5 İl ʿālem demde ʿālemde hemān ben bende mātemde
Göñül ġamda gözüm nemde meded ġamdan helāk oldum

6 Yine hecr ile pür-rencem viṣāle irmedi pencem
Ġam u derd oldı eglencem meded ġamdan helāk oldum

7 Bir oldı aġlamam gülmem yaḳın oldı hemān ölmem
Nic'idem n'eyleyem bilmem meded ġamdan helāk oldum

8 Göñül kūyına varmazsa gözüm yüzini görmezse
Baña bir merhem irmezse meded ġamdan helāk oldum

---

1 terk itdi: unutdı L, B.
2 Ne: Her Ç / bir kimseyle: kimseyle B.
3 Viṣāle: Murāda S / Z'de 3. beyitten itibaren beyitlerin sırası 5, 3, 6, 4, 8, 7 şeklindedir.
4 mıdur: mı bir B.
5 İl ʿālem demde: İl demde ʿālemde L / bende: derümde L / nemde: ġamda Z.
6 Yine: Ġam V, Z / Ġam u: Hemān L, B, O, Z, A1.
7 hemān: benüm L, B.
8 -S.

9 Göge irmedin efġānum ġamuñla çıḳmadın cānum
İriş devletlü sulṭānum meded ġamdan helāk oldum

10 Uṣūlī gitdi ol māhum irişdi göklere āhum
Baña bir çāre Allāhum meded ġamdan helāk oldum

Ç 80a AE 34b H 46b L 49b S 46b B50a O 60a V 104b Z 114a A1 95b A2 103a

---

9 çıḳmadın: çıḳmadı B.

84

8+8: 16'lı hece

1 Yārenler ecel gelmedin gözümüz ṭopraḳ dolmadın
Felek bizden öc almadın hele bir demdür sürelüm

2 Dögünüp ḥasret ṭaşıyla baġrumuz ṭolu baş ile
Āh ile ḳanlu yaş ile hele bir demdür sürelüm

3 Ḳara ṭopraḳ döşenmedin ten ḳafesi uşanmadın
Nefes ḳuşı boşanmadın hele bir demdür sürelüm

4 Dünyā kimseye mi ḳalur başa ḫod yazılan gelür
Ötesini Allāh bilür hele bir demdür sürelüm

5 Bir ʿaca'ib devrān ancaḳ cümle ʿālem ḥayrān ancaḳ
Bu da bir ḫoş seyrān ancaḳ hele bir demdür sürelüm

6 Uṣūlī terk itdi varın ḳomadı āh ile zārın
Kim bilür nic'olur yarın hele bir demdür sürelüm

Ç 80b AE 35a H 47a L 50a S 46b B 50a V 105a Z 114 A1 95b A2 103b

---

2 ṭaşıyla: daşıyla B / baġrumuz: yüregüm L / baş ile: yaş ile L, B.
4 başa ḫod: şüphe yoḳ Ç, S, A1 / Allāh: Ḫudā Ç, A1 Mevlā A2 / 3. ve 5. beyitler A2'de yer değiştirmiştir.
6 ḳomadı āh ile zārın: ḳodı nāmūs ile ʿārın A1 / bilür nic'olur: bile nic'ola H, S, V, Z bile nice ola A1 bilür nice olur B / 5. ve 6. beyitler Z'de yer değiştirmiştir / -L.

85 [*]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Göñlüñe düşdi senüñ ġālib hevā-yı Ẕī-Selem
Kim gözüñüñ çeşmesārından aḳar yaş ile dem

2 Yā diyār-ı yārden bād-ı ṣabā virdi ḫaber
Yā İżamdan nā-gehān berḳ-ı dıraḫşān urdı dem

3 N'oldı çeşmüñ aġlama didüklerince yaş döker
N'oldı göñlüñ kim ayıl didükçe oldı daḫı kem

4 Hīç sezer mi ʿāşıḳ olan kim maḥabbet gizlene
Var iken bu dīde-i pür-eşk ü cān-ı mużṭarem

5 Nicesi inkār idersin ʿışḳa ey ʿāşıḳ senüñ
ʿIşḳuña ḫod şāhid-i ʿādil yeter renc u saḳam

6 Żayf-ı şeybe eyledüm ṣāliḥ ʿamel terkin dirīġ
Geldi ḳondı üstüme dutmadum anı muḥteşem

7 Ol mübārek żayfa çün ḥaḳḳınca taʿẓīm itmedüm
Bāri yegdür eylesem reng-i ketemle müktetem

Ç 80b H 47a L 50a B 50a V 105a Z 115a A2 104a

---

[*] Bu gazel, Bûsîrî'nin (ö. 1297?) *Kasîde-i Bürde*'sinin bazı beyitlerinin manzum tercümesidir. Gazeldeki ilk dört beyit, *Kasîde-i Bürde*'deki ilk dört beyitin; gazeldeki 5. beyit, *Kasîde-i Bürde*'deki 6. beyitin; gazeldeki 6. beyit, *Kasîde-i Bürde*'deki 14. beyitin; gazeldeki 7. beyit, *Kasîde-i Bürde*'deki 15. beyitin tercümesidir.

1 çeşme: çeşm Ç / çeşmesārından: çeşmesārında B.
2 Yā İżamdan: Yā Aḥmedden Ç āhumdan B / –L.
3 aġlama: ʿāleme L / göñlüñ: göñlümüñ B / kim: -H.
4 sezer: söz B / gizlene: gizleye B.
5 ḫod: -L / yeter: baña L / renc: demʿ Z.
6 terkin: nezlin B / -Ç, H, L.
7 mübārek: mükerrem Z, A2 / żayfa: feyz B / -Ç, H, L.

86

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Sāḳiyā şol mey-i ḳattāli getür nūş idelüm
Bir iki gün ġam-ı eyyāmı ferāmūş idelüm

2 Ḳılalum çeng ü çeġāneyle birez cūş u ḫurūş
Nice bir vāʿiẓüñ efsānesini gūş idelüm

3 Hüdhüd-i nāṭıḳaya Manṭıḳ-ı Ṭayr oḳıdalum
Bülbüli lāl ḳılup ṭūṭiyi ḫāmūş idelüm

4 Meded eyle bize şol laʿl-i müẕābı sāḳī
Dil-i mecrūḥumuz ol şerbet ile ḫoş idelüm

5 Çāk idüp cāme-i sālūsı vü ʿuryān olalum
ʿIşḳ ile şāhid-i maḳṣūdı der-āġūş idelüm

6 Ṣalalum faḳr u fenā kebkine şeh-bāz-ı dili
Niçe bir nefsümüzüñ kelbine oş oş idelüm

7 Keṡr idüp nefsi vü cān mülkini fetḥ eyleyelüm
Biz daḫı nāmumuzı Sām u Siyāvuş idelüm

8 Ḳaṭı ʿāḳil geçinür ancaḳ eyā pīr-i muġān
Alalum ʿaḳlın Uṣūlīnüñ ü bī-hūş idelüm

Ç 80b AE 35a H 47b L 50a B 50b O 61a V 105b Z 115a A1 96a A2 104b

---

2 Ḳılalum: İdelüm AE.
3 Manṭıḳ-ı Ṭayr: Manṭıḳu't-Ṭayr B, O, Z ḳuş dilini A1 / oḳıdalum: ögredelüm Z söyledelüm A1 / ḳılup: -O / ṭūṭiyi: -L.
4 Bu beyit sadece B, O, V, A2'de var / A2'de 6. beyit / A1'de 4. beyitten sonraki bölüm 128. gazelin 15. beyitine kadar eksik.
5 idüp: -Ç / vü: ḳo AE / ʿIşḳ ile: Şevḳ ile AE, H, B, V, Z, A1, A2.
6 faḳr u fenā kebkine: kebk-i fenā ṣaydına AE.
7 cān: -O / mülkini: milketini AE / nāmumuzı: nāmumuzuñ B.
8 ancaḳ: anca L / Bu beyitten sonra B'de,

Lāf-ı dāniş uragör bezm-i şarāb içre gelüñ
Alalum ʿaḳlın Uṣūlīnüñ ü medhūş idelüm

beyiti yazılıdır.

87

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Yaşumı seyl-i revān itme benüm begcegizüm
İşümi āh u fiġān itme benüm begcegizüm

2 Gözümüñ cūyı kenārında yürür serv-i kadüñ
Dīdeden anı revān itme benüm begcegizüm

3 Senden ayru olıcaḳ ʿāleme şevḳum duyılur
Beni rüsvā-yı cihān itme benüm begcegizüm

4 Dir imişsin aña şimden girü cevr eyleyeyin
Didügüñ sözi hemān itme benüm begcegizüm

5 Bī-riyā bendelerüz cevr ile aġlatma bizi
Göz göre arada ḳan itme benüm begcegizüm

6 Gül yüzüñ gülşenine ḳarşu gelür cān-ı ḥazīn
Bāġ-ı ʿıyşumı ḫazān itme benüm begcegizüm

7 Beni itüñ yirine baġlama kim yiri degül
Bir ḳulı ʿāleme ḫān itme benüm begcegizüm

8 Şīr-i ḫūn-ḫᵛār durur gürg-i belāyı bilürüm
Baña ol yiri ʿıyān itme benüm begcegizüm

9 Oḳ gibi ṭoġrı olan ḳullaruñuñ ḳāmetini
Dest-i cevr ile kemān itme benüm begcegizüm

---

1 revān: ü firāvān O.
2 yürür: gerek AE yarar B durur V/ revan: nihān Ç, O
3 ʿāleme: ʿālem Ç, L / -V.
5 ile: idüp AE, H / Göz göre: Yok yire L, B, O, V, Z, A1.
6 gelür: güler Ç / -A1.
7 -A1.
8 ʿıyan: yabān B beyān L beyān Z pāyān O / -A1.
9 ḳullarınuñ: bendelerüñ AE.

10 Yoluña cānı revān eylemezem ṣanmışsın
Kerem it böyle gümān itme benüm begcegizüm

11 Ḳadrüñi bilmeze ḫarc itme sözüñ gevherini
Yoḳ yire bunca ziyān itme benüm begcegizüm

12 Gelür ol yār firāḳ ile ḳomaz bizi dimiş
Gel Uṣūlīyi yalan itme benüm begcegizüm

Ç 81a AE 35b H 47b L 50b B 51a O 61b V 105b Z 115b A1 96b A2 104b

---

10 -AE.
12 yalan: yaman V.

88

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Berü gel cān gözini ʿışḳ ile bīnā ḳılalum
Yār dīdārını her şeyde temāşā ḳılalum

2 Tā ki yüz göstere evṣāf-ı tecellī-i ḳadīm
Göñül āyīnesini ṣāf u mücellā ḳılalum

3 Ṭūṭi-i nāṭıḳayı Hind-i ʿademden çıḳarup
Yine mirʾāt-i tecellī ile gūyā ḳılalum

4 Çünki murdār durur māʾ u meni kendümüzi
Cümleden arıdalum bī-men ü bī-mā ḳılalum

5 Tā taʿalluḳ bula ser-rişte-i tevḥīde velī
İkilikden geçelüm vāḥid ü yek-tā ḳılalum

6 Āteş-i ʿışḳ ile pervāne-ṣıfat dutuşalum
Yār dīdārına ḳarşu yanalum yaḳılalum

7 Ṭolu ṭolu ṣunalum cām-ı şarāb-ı ʿışḳı
Bu Uṣūlīyi yine vālih ü şeydā ḳılalum

Ç 81b AE 36a H 48a L 51a B 51b O 62a V 106a Z 116a A1 95b A2 105a

---

1 her şeyde: ḫurşīd L.
2 ṣāf: pāk AE, B, Z, A1 ṣıfāf Ç.
3 nāṭıḳayı: nāṭıḳa-i AE nāṭıḳı H.
4 u: -L / arıdalum: el yuyalum B, A2.
5 bula: ile Ç, H.
6 ṣıfat: gibi B/ ḳarşu yanalum yaḳılalum: ḫurşīd ü temāşā ḳılalum L / dīdārına ḳarşu yanalum yaḳılalum: dīdārunı her şeyde temāşā ḳılalum A1.

89

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ṣūretüñ āyine-i nūr-ı Ḫudādur sevdügüm
Ṭalʿatuñ envār-ı ẕāt-ı Muṣṭafādur sevdügüm

2 Yoluna īs̱ār ḳılmaġa ne cüzvīdür cihān
Ayaġuñ ṭopraġına cānlar fidādur sevdügüm

3 Göñlüme rāhuñda ġam yimek ġıdā-yı rūḥdur
Kaʿbe-i kūyuñda cān virmek ṣafādur sevdügüm

4 ʿIşḳ deryāsında başumdan neler geçdügini
Söylemek mümkin degül çoḳ mācerādur sevdügüm

5 İşigüñ ṭopraġınuñ her ṭaşı ādem başıdur
Kūyuñuñ her gūşesi bir Kerbelādur sevdügüm

6 Sen büt-i tersāyı ḳoyup ġayri yāre dil viren
Kāfir-i ʿışḳ oldı öldürseñ ġazādur sevdügüm

7 ʿÖmrümüñ içinde bir kez yañılup sevdüm didüm
Ḳaḳıma ḳuluñ işi dāʾim ḫaṭādur sevdügüm

8 Yañılup sevdüm didümse luṭf idüp öldür beni
Kim ḳuluñ işi ḫaṭā şāhuñ ʿaṭādur sevdügüm

9 Luṭf idüp incinmesün sögdüm Uṣūlīye dimiş
Hey ne sögmek ḫaste cāna ol duʿādur sevdügüm

Ç 81b AE 36a H 48b L 51a B 51b O 62b V 107b Z 116a A2 105a

---

3 Göñlüme: Bendeñe AE Göñlümüñ L.
4 geçdügini: çektügini L.
5 ṭaşı: daşı B.
6 büt-i: putı B / dil: cān V.
8 -AE.
9 Uṣūlīye: Uṣūlīyi B.

90

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bir muṣavver nūrdur bir āfitābum var benüm
Bir celīlü'l-ḳadr bir ālī-cenābum var benüm

2 Uludum erbāb-ı devlet içre ḳadrüm var yine
Kim işigi itlerine intiṣābum var benüm

3 Ẕerresin iẓhār idersem ʿālemi yaḳar yıḳar
Şol ḳadar çeşmümde āb u dilde tābum var benüm

4 Yidi baḥrı ḳaṭrece ʿaynına almaz gözlerüm
Ġarḳ ider ʿālemleri iki ḥabābum var benüm

5 Göz ucıyla baḳdı deldi baġrumı ol ġamze-kār
Baẖtum açıldı Uṣūlī fetḥ-i bābum var benüm

Ç 82a AE 36b H 48b L 51b B52a O 62b V 107b Z 116b A1 94a A2 104b

---

1 celīl: ẖalīl Ç.
2 işigi: işigüñ O.
3 dilde: tende AE.
4 ʿālemleri: deryāları L, A1, B.
5 baġrumı: sīnemi AE / bābum: tābum L / -A1.

91

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gitdüm ammā ḳaldı ḳapuñda dil ü cānum benüm
Cān u dilden ḳulunam devletlü sulṭānum benüm

2 ʿAḳl u ṣabr u cān u dil ḳapuñda ḳaldı dostum
Ġam degül derd ü ġamuñdur çünki yārānum benüm

3 Senden ayrıyam velī ḥālümi iʿlām itmege
Ḳanda iseñ irişür saña bu efgānum benüm

4 Çünki sevgüñ dilde īmānumdur ölürsem daḫı
Umaram kim gitmeye sīnemden īmānum benüm

5 Dāġ-ı ʿışḳ urup cerāḥat rāḥat itdi cānumı
ʿĀḳıbet bu derd Uṣūlī oldı dermānum benüm

Ç 82a AE 37a H 49a L 52a B 52a O 63a V 108a Z 117a A2 105b

---

2 ḳapuñda ḳaldı: ḳaldı ḳapuñda L ḳapuñdadur A2 / ġamuñdur: ġamuñda L.
3 ayrıyam: ayrıdum B.
4 sevgüñ: ʿışḳuñ AE şevḳuñ L / īmānumdur: īmānum L īmāndur B.
5 urup: virüp AE / cānumı: sīnemi AE, ḥālümi B / Bu beyitin ilk mısraı: -A2.

92

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿIşḳ odından şemʿ gibi dökmedi yaşum benüm
Āh kim oñılmadı bağrumdaki başum benüm

2 Zehr-i ḳahr ile felek ṭāsın ṭolular içmege
Bezm-i miḥnetde bulınmadı ayaḳdaşum benüm

3 Künc-i ġamda yār-ı cānum göñlümüñ eglencesi
Derd ü miḥnet yoldaşum ġamdur ḳarındaşum benüm

4 Ben ölüp ḫāk olıcaḳ erbāb-ı ʿışḳuñ bezmine
Kāse olmazsa ʿacebdür bu ṣınuḳ başum benüm

5 Niʿmet-i dünyāya baḳmadum Uṣūlī olalı
Künc-i miḥnet meskenüm derd ü belā aşum benüm

Ç 82a AE 37b H 49b L 52a B 52b V 108b Z 117a A2 105b

---

2 miḥnetde bulınmadı: ġamda olmadı bir kez AE ġamda kimse olmadı L, B / ṭāsın: cāmın V.
3 ḳarındaşum: ḫāldaşum L.
4 ṣınuḳ: çanaḳ L.
5 baḳmadum: baḳmam AE.

93

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yıḳılur gökler ger āh u nāle bünyād eylesem
Dutuşur ʿālem ḥarāret birle feryād eylesem

2 Ḥayretümden unuduram kendümi ʿaḳlum gider
Ey perī-peyker eger nā-geh seni yād eylesem

3 Lenger-i ṣabrum alındı yiridür ten zevraḳın
Bād-ı āhumla belā baḥrında ber-bād eylesem

4 H̱ākī cismüm lerzeden vīrān olur bāri aña
Dildeki kūh-ı belādan yir yir evtād eylesem

5 Ad u ṣanı terk idüp rüsvā-yı ʿışḳ olsam yine
Bu cihān içre göñül ben daẖı bir ad eylesem

6 Bu fenānuñ çünki ayrılmaḳdur āẖir ʿādeti
Bāri evvel kendümi hicrāna muʿtād eylesem

7 Aṭlas-ı dehre vücūdı gün gibi olsun ṭırāz
Ey Uṣūlī yaraşur bir ṭarẓ īcād eylesem

Ç 82b AE 37b H 49b L 52a B 52b O 63b V 108b Z 117a A1 96a A2 105b

---

1 ger: eger L.
2 unuduram: unudurdum Ç, H / kendümi: kendüy B / nā-geh: nā-gāh B / Bu beyitin 2. mısraı ile 4. beyitin 2. mısraı yer değiştirmiştir L.
3 Lenger: Leşker O, A2 / āhumla: āhumdan L / ber-bād: yeler O.
4 yir yir: bir bir B / evtād: evyād S.
5 bir ad: bir bād H.
6 fenānuñ: cihānuñ: Ç / çünki ayrılmaḳdur āẖir: çünki āẖir ayrılmaḳdur O.
7 dehre: dehr B / Bu beyitin ilk mısraı L'de

“Ben Uṣūlīyem eger biñ kerre kessen başumı”

şeklindedir.

94

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Yaraşmaz saña aġyār ile gel yār olma sulṭānum
Gül-i bāġ-ı cinānsın hem-dem-i ḫār olma sulṭānum

2 Yazılmaz naḳş mermerde ki düşmez her göñül derde
Yigitseñ degme nā-merde ṭaleb-kār olma sulṭānum

3 Ṣalup bu ḥüsn-i zībāyı bıraḳduñ şehre ġavġāyı
Ḳul itdüñ cümle dünyāyı ṭamaʿ-kār olma sulṭānum

4 Boyuñ servine irmez el saña el ṣunmasun engel
Olur olmaz pelīde gel hevādār olma sulṭānum

5 Saña ey māh-ı tābende geçinür her kişi bende
Ṣaḳın nā-gāh bir bende giriftār olma sulṭānum

6 Birez ġayret gerek erde ḳoşulma degme nā-merde
Muḥibden ġayri bir ferde vefādār olma sulṭānum

7 Cemālüñ döndi gülzāra ṣaḳın yüz virme her ḫāra
Yazuḳdur bülbül-i zāra dil-āzār olma sulṭānum

8 Bugün nūr-ı ilāhīsin Uṣūlīnüñ penāhısın
Güzeller pādişāhısın cefākār olma sulṭānum

Ç 82b H 49b L 52b B 53a O 63b V 108a Z 117b A1 96b

---

1 aġyār ile gel: ki gel aġyār ile H gel aġyār ile B, O, V, A1, A2 / A1'de diziliş 1, 2, 7, 4, 6, 3, 5, 8 şeklindedir / A2'de 3.ve 4. beyitler yer değiştirmiştir / -A1.

2 düşmez: döymez A1 / Yigitseñ: Yigitsin B.

3 3. ve 4. beyitler A2, Z, B'de yer değiştirmiştir.

6 birez: ḳatı H, B, V, Z, A2.

8 Uṣūlīnüñ penāhısın: güzeller pāẕişāhısın B / Güzeller pādişāhısın: Uṣūlīnüñ penāhısın B.

95

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Cān u dilden yār kim ey yār senden dönmezem
Tīġ-i miḥnetle yüregüm yār senden dönmezem

2 Müddeʿīler dār-ı dünyāda beni Manṣūrvār
Boġazumdan itseler berdār senden dönmezem

3 Āsitānuñ ḳıblegāhından yüzüm döndürmezem
Hem be-Ḥaḳḳ-ı Aḥmed-i Muḫtār senden dönmezem

4 Şimdi mi didüm belī ancaḳ belā-yı ʿışḳuña
Tā ezelden itmişem iḳrār senden dönmezem

5 Ayaġuñ ṭopraġı ḥaḳḳıçün bugün biñ kerre kim
Başumı yarar ise aġyār senden dönmezem

6 Müʾminem Kerrār ḥaḳḳıçün kitāb-ı ḥüsnüñe
Baʿd-ez-īn lāzım degül tekrār senden dönmezem

7 Ben Uṣūlīyem eger biñ kerre kesseñ başumı
Yine dilümde budur güftār senden dönmezem

Ç 83a H 50a L 52b B 53a O 64a V 108a Z 118a A2 106a

---

1 yār: yārı Ç / yār: -L.
2 dār-ı dünyāda beni: beni dār-ı dünyāda O.
4 belā-yı: belā-yı B / -Ç.
5 kerre kim: yirde kim L, V yirde ger B / -Ç.
6 -Ç.
7 -Ç.

96

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Cān ki rūşen olmaya mihr-i ruẖ-ı cānāneden
Görimez gün pertevin gözsüz ṭoġupdur anadan

2 Ādemīden ẖar mükerremdür bu āẖurda göñül
Ādemīseñ ṭaşra at kendüñi bu ẖar-ẖāneden

3 Luṭf-ı ṭabʿı yoḳdur idrāki müzaẖrefdür belī
Cāhil-i bed-gevhere yegdür ẖazef dür-dāneden

4 Ey ẖarābātī ṣaḳın ṭaşlar seni eṭfāl-i şehr
ʿĀḳil iseñ çıḳma bir dem gūşe-i kāşāneden

5 Girmesüñ ʿışḳ odına perrin ṣaḳınsun Cebreʾīl
Biz bu şemʿa yanıcı pervāneyüz pervā neden

6 Fāş idüp cān cevherin sırrumda gencūr-ı ezel
Bir ʿacāʾib genc peydā ḳıldı bu vīrāneden

7 Dīn ü dil virmek revādur sen büt-i Çīne didüm
Sürdiler ben kāfiri müşrik diyü büt-ẖāneden

8 Dāmına dutulma dünyānuñ ki būm-ı şūmdur
Niçe şāhīnler şikār itmiş göçer bu lāneden

9 Umaram yazılmaya dīvānuña ẖaṭṭ-ı ẖaṭā
Ey Uṣūlī refʿ olur dirler ḳalem dīvāneden

H 50b L 53a B 53b O 64a V 108b Z 118a A2 106a

---

2 mükerremdür: mükerremde H /āẖurda: āẖur H, O.
4 ṭaşlar: daşlar B.
6 cevherin: gevherin A1, A2 / 6. ve 7. beyitler Z'de yer değiştirmiştir.
7 büt-i: put-ı B / ben kāfiri müşrik diyü: müşrik diyü ben kāfiri Z / büt: put B.

97

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 İsteme zāhidden ey dil ʿışḳ-ı cānān yolların
Tañrı içün ṣorma her nā-dāna ʿirfān yolların

2 Tā ḥarīm-i kūyuñı itmeye nā-maḥrem ṭavāf
Kesdi işbu dīde-i ḫūnī beyābān yolların

3 Bilmezem yā Rab ki peyki Yūsufuñ ḳandan gele
Seyle virdi dīde-i Yaʿḳūb Kenʿān yolların

4 ʿIşḳdandur sūz u ḥālet dilde zīrā şu ḳadar
Gösteren pervāneye şemʿ-i şebistān yolların

5 Rāhuñ üzre ger duram incinme sulṭānum baña
Beklemek cāʾiz durur mūra Süleymān yolların

6 Ey Uṣūlī ʿışḳa manīʿ olımaz ṭaʿn-ı raḳīb
Bağlayımaz ḫār u ḫes deryā-yı ʿummān yolların

7 Biñ niyāz eyle ṣabā ben ḫāk-i pādan yüz süri
Ḥażret-i Monlāya varursañ Ḳaraman yolların

H 50b L 53a S 4a B53b O 64b V 108b Z 118b A2 106a

---

4 Gösteren: Göstere B / pervāneye: pervāne H.
5 cāʾiz durur mūra: lāzım degül mūrdan L cāʾiz karıncaya B.
7 ṣabā: gönül B / 6. ve 7. beyitler H, A2, B'de yer değiştirmiştir.

98

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ṣabā virdi yine tāze ḫaberler gül-ʿiẕārumdan
Yine cāna ḥayāt irdi nesīm-i nev-bahārumdan

2 Düşüp ḫāk-i meẕelletde yatur dil künc-i miḥnetde
O māha evc-i rifʿatde ne pervā āh u zārumdan

3 Göñülde tāb u cānda teb dururdum muntaẓır her şeb
O şāha kim diye yā Rab benüm bu intiẓārumdan

4 İşüm gücüm gice gündüz namāz ile niyāz idi
Düşicek ʿışḳ derdine uṣandım kār u bārumdan

5 Ümīdüm varum ey rūḥum hemān sensin bu dünyāda
Ölürem bir dem ayrılsam dil-i ümmīdvārumdan

6 Şehīdüñ nūr iner ḳabrine dirler līk ben ḫaste
Ölürsem bu ḥarāretle çıḳar odlar mezārumdan

7 Göñül deryāsı mevcidür ki gözden cūş idüp ṭaşdı
Uṣūlī āb-ı ḥasret kim aḳar dāʾim bıñārumdan

H 51a L 53b S 4a B 54a O 64b V 109a Z 118b A2 106b

1 cāna: tāze O.
2 māha: şāha Z.
3 her: tā Z.
4 Düşicek: O şūḫun L.
5 Ümīdüm: Ümīẕüm B / rūḥum: dil-ber O māhum A2.
6 Ölürsem: Ölicek V.
7 ṭaşdı: daşdı B.

99

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Benüm ġam çünki yārümdür ḳo yār aġyāra yār olsun
Beni cevriyle yoġ itse ḳayırmaz kendü var olsun

2 Elifler gibi sīnemde çekilsün ḳāmetüñ şekli
Efendi bu dil-i müştāḳa senden yādigār olsun

3 Ḳayırmaz lāle gibi ḳanlu sīnem çāk çāk olmaḳ
Saña bu dāġ-ı pinhānum ḳo bārī āşikār olsun

4 Yüregüm ġonçeveş ḫār-ı ġamuñla ṭopṭolu ḳandur
Baña ey gülşen-i cennet ne bāġ ü ne bahār olsun

5 Urur cevr u cefā ṭaşın baña ol seng-dil her dem
Gerekse şīşe-i dilde hezārān inkisār olsun

6 Ġamuñdan gerçi ḫāk olduḳ şikāyet ḳılmazuz şāhum
Ne lāzım kim mübārek ḫāṭıra bizden ġubār olsun

7 Egerçi sāyeveş ḳaldum ayaḳda bī-ḳarār oldum
Cihān ṭurduḳça dursın serv-i ḳaddüñ pāyidār olsun

8 Aḳar ṣu gibidür her dil ayaġuñ ṭozına māʾil
Göricek ḳāmetüñ servin nice ṣabr u ḳarār olsun

9 Ḳo olsun ey yañaġı gül leṭāfetden ruḫuñ gül gül
Uṣūlī gibi tā bülbül o gülşende hezār olsun

Ç 83a H 51a L 53a S 4b B 53a O 65a V 109a Z 119a A2 106b

---

1 itse: itdi Z.
2 ḳāmetüñ şekli: şekli ḳāmetüñ O / müştāḳa: ʿuşşāḳa O.
4 ḫār-ı: ḫār u B.
5 ṭaşın: daşın B.
Gazel Ç'de 5. beyitle başlar.
7 ḳarār: pāy-māl B, V / ṭurduḳça: durduḳça B.
9 ruḫuñ: yüzüñ L /AE'de yalnız 9. beyit vardır.

100

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey dil ü cān mülkini ẓulm ile vīrān eyleyen
V’ey cefā tīğın çeküp nā-ḥaḳ yire ḳan eyleyen

2 Şād u ḫurrem seyr idüp aġyār ile her gūşeyi
Ġam bucaġuñda beni giryān u nālān eyleyen

3 Serv gibi serkeş ol ey her pelīde baş ḳoşup
Sāyeveş üftādesin ḫāk ile yeksān eyleyen

4 Künc-i ġamda bī-dil ü bī-yār terk itdüñ beni
Ey özine bir niçe nā-dānı yārān eyleyen

5 Gevher-i nā-yāb ḳılmışsın dür-i yek-dāneyi
Ḳaṭre ḳaṭre gözlerüm yaşını ʿummān eyleyen

6 Ben ẕelīli sāyeveş ḫāk ile yeksān eylemiş
Evc-i ʿizzetde seni ser-ḫayl-i ḫūbān eyleyen

7 Ḫˇānına el ṣunma zehr-i mārdur ey kendüyi
Bu müsāfir-ḫāne-i dehr içre mihmān eyleyen

8 ʿĪd-ı vaṣla cān virür çoḳdur Uṣūlīdür velī
Cānını biñ şevḳ ile yolıña ḳurbān eyleyen

Ç 83a AE 38a H 51b L 54a S 4b B 54b O 65b V 109b Z 119a A2 106b

---

1 tīğın: tīğı H.
3 -AE.
4 bī-yār: bī-tār H / -O.
5 dāneyi: dānede Ç.
6 Ben: Bī L / ser-ḫayl-i: ḫurşīd L, V / ḫūbān: raḫşān Ç, S, L, V.
7 Ḫˇānına: Ẕātına H / -V.
8 çoḳdur: çoḳdan S, B / şevḳ: ẕevḳ AE, V/ yolıña: yoluñda B, O, A2 / 7. ve 8. beyitler H, L, S, Z, A2’de yer değiştirmiştir.

101

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bu yürekden cūş iden ṭūfāna ʿışḳ olsun dirin
Gözlerümden mevc uran ʿummāna ʿışḳ olsun dirin

2 Sen güzeller şāhısın ṣāf ṣāf durur dīvāneler
Ḥażretüñde ḳurulan dīvāna ʿışḳ olsun dirin

3 Bir selām ile beni añmaduñ ammā ben ḳuluñ
Her nefes cān ile sen sulṭāna ʿışḳ olsun dirin

4 Başdan ayaġa kelāmullāhdur cismüñ velī
Ṣūretüñde āyet-i raḥmāna ʿışḳ olsun dirin

5 Gerçi ayaḳ ṭozıyuz öpüp mübārek ellerin
İtlerüñe yaʿni kim yārāna ʿışḳ olsun dirin

6 ʿIşḳa uyaldan berü gitdi levend oldı göñül
Bulduġumca gāh geh dīvāne ʿışḳ olsun dirin

7 ʿIşḳ çevgānına ʿāşıḳlar başın ṭob eylemiş
ʿĀlem içre ben de bu meydāna ʿışḳ olsun dirin

8 Yirler ü gökler götürmedi emānet gencini
Ḫoş götürdi bu dil-i dīvāne ʿışḳ olsun dirin

9 Rūbeh-i dünyāyı itçe iʿtibāra almadı
Ey Uṣūlī şol ḳaġan arslana ʿışḳ olsun dirin

Ç 83b AE 38a H 52a L 54a S 5a B 54b O 65b V 110a Z 119b

---

1 iden: -Ç, S.
3 ʿışḳ: ḳul O.
4 H, L, B, O, Z'de 2. beyit.
5 İtlerüñe: İtlerüñi B / -AE.
7 çevgānına: çevgānında B.
8 dīvāne: vīrāne B.
9 Rūbeh-i: Rūbe-i B / almadı: olmadı O.

102

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Buyurmışsın işigümde gelüp kemter ʿabīd olsun
Ben eksüklü ḳulı arturmaduñ ʿömrün medīd olsun

2 Bu ḥüsn ü bu cemāl ile güzeller şāhısın şāhum
Yoluñda cān u baş terkini urmayan Yezīd olsun

3 Ayaġuñ ṭopraġın ger gevher-i maḳṣūd bilmezsem
Bu deryā-yı ḥavādis̱de vücūdum nā-bedīd olsun

4 Ḳul olmayan ġam-ı ʿışḳa velāyet şāhı olmazmış
Gerek Baġdād şehrinde Cüneyd ü Bāyezīd olsun

5 Açar göñlini bir ṭatlu dil ile yār Uṣūlīnüñ
Gerek endīşe bābında nice yüz biñ kilīd olsun

Ç 83b AE 38b H 52a L 54b S 5b B 55a O 66a V 110a Z 120a

1 medīd: mezīd H.
2 şāhum: ḫānum AE.
3 ṭopraġın: gevherin H / maḳṣūd: maḳṣūda L / ḥavādis̱de: ḥavādis̱den L.

103

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Küdūret görmesün hergīz cemālüñ pür-ṣafā olsun
Hemīşe yarıcuñ Allāh nigehdāruñ Ḫudā olsun

2 Ayaġuñ ṭopraġın yavuz naẓardan ṣaḳlasun Allāh
Saña bed-ḫāh olanlaruñ başına biñ belā olsun

3 Dimişsin kim hemān bir sözde cān virmek gerek ʿāşıḳ
Ḳatı şīrīn buyurmışsın sözüñe cān fidā olsun

4 Hemān ṣaġ ol şu dünyāda vefā ḳıl kime isterseñ
Cefā vü cevr ü miḥnetler ne olursa baña olsun

5 Gözümüñ yaşı Nīl olup aḳarsa tañ mıdur her sū
Hemān tek bu göñül mıṣrında sulṭān Muṣṭafā olsun

6 Ṭoyınca tā cemālüñi görem devletlü başuñçün
Ayaġuñ ṭopraġını ḳo gözüme tūtiyā olsun

7 Daḫı bir gün geçüp Tañrı selāmın virmedüñ gerçi
Uṣūlīden saña her demde biñ biñ merḥabā olsun

Ç 84a AE 39a H 52b L 55a S 5b B 55a O 66b V 110b Z 120b

---

1 yarıcuñ: yārüñ Ç, H, B, Z / Allāh: Allāh u Ç, H, Z, B, -O.
2 Allāh: -O / olanlaruñ: olanuñ S / biñ: sad AE.
3 kim hemān bir sözde: bir sözde hemān O.
4 şu: bu B / cevr ü miḥnetler ne: derd ü miḥnetler ḳo Z / B'de 6. beyit.
5 Nīl: seyl / olup: oldı B / tañ mıdur: ġam degül AE, H, S, B, O, Z / gönül: gül B / mıṣrında: mülkinde AE, B / B'de 4. beyit / -Ç.
6 Ṭoyınca: Doyınca B / başuñçün: sulṭānum AE / B'de 5. beyit.
7 selāmın: selamet B / virmedüñ gerçi: gerçi virmedüñ Ç, Z virmedüñ ammā L, B, O.

104

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ḥaḳ cemālüñ gülşenin bād-ı żarardan ṣaḳlasun
Ḫāk-i pāyüñ gevherin yavuz naẓardan ṣaḳlasun

2 Gerçi bağladı gözüñ gözüme uyḫu yolların
Ol iki seḥḥārı āsīb-i seḥerden ṣaḳlasun

3 Rıḥlet itdi derd ile dār-ı fenādan cān velī
Şol mübārek cismüñi tāb-ı seferden ṣaḳlasun

4 Ḫāk-i pāyuñ tūtiyāsına dege şāyed gözüm
İsterem ol gevheri nūr-ı baṣardan ṣaḳlasun

5 İtmesün hergīz mübārek ḫāṭıruña ġam ḫuṭūr
Ḥaḳ teʿālā cān-ı pāküñi ḫatardan ṣaḳlasun

6 Gevher-i yek-dāne-i cismüñe cānlardur ṣadef
Dürr-i beyżāsın seni her bed-güherden ṣaḳlasun

7 Ġamzeden kāfir gözi yalıñ bıçaġ itmiş yine
Ḥaḳ o bed-mesti Uṣūlī şūr u şerden ṣaḳlasun

Ç 84a AE 38b H 52b L 54b B 55a O 66b V 110b Z 120a A1 107b

---

1 żarārdan: ḫazāndan B.
2 gözüñ: gözüm Ç / gözüme: çeşmüme AE / seḥḥārı: seḥḥār B -O.
3 velī: u dil B, V, Z / 3. ve 4. beyitler L, V, Z'de yer değiştirmiştir / -AE.
5 -L.
6 seni: Ḫudā H, V, Z / - E.
7 itmiş: almış O oldı V.

105

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Cān ile Ḥaḳḳa enīs ol ʿuzlet eyle nāsdan
Ey göñül insān iseñ kes ünsüñi nesnāsdan

2 Mühmelāt-ı ʿāleme ḳarışma merd-i pāk iseñ
Herzedür cinsiyyet ummaḳ bir kişi encāsdan

3 Merve ḥaḳḳıyçün ṣafā yüzini görmezsin eger
Ṣūfiyā āyīneñi ṣāf itmedüñse pāsdan

4 Kimse bulmadı felekde şeş-der-i ġamdan küşād
Var yüri umma murāduñ naḳşını bu ṭāsdan

5 Mülk-i dünyāyı Uṣūlī alma füls-i aḥmere
Maʿrifet genciyle ḳurtar cānuñı iflāsdan

Ç 84b AE 39b H 53a L 55a S 41a B 55b O 67a V 111a Z 120b

---

2 merd-i: merd ü AE.
3 āyīneñi: āyīneyi B / ṣāf: pāk AE, O/ itmedüñse: eylemezseñ B
5 Mülk-i: Mülk ü H.

106

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Elā ey nefs-i āteş-ḫū ne yanarsın cihān içün
Çün anuñ varı bir demdür ne yilersin bir ān içün

2 Yidügüñ yarım etmekdür ṭaleb tennūrına düşüp
Yüzüñ ṣuyını dökmişsin be ẓālim nīm nān içün

3 Dime ḫışm eyleyüp ḫalḳa fülān kişi fülān itmiş
Cehennem odına yanma fülān ibnü fülān içün

4 Bilürsin şöhret āfetdür dil ü cānı hedef ḳılma
Belālar tīrine ḳarşu bu bir nām u nişān içün

5 Uṣūlī dīni dünyāya ṣaḳın ṣatma ki hīç ʿāḳil
Virür mi rāyegān cānını genc-i şāyegān içün

Ç 84b AE 39b H 53a L 55b S 41a B 55b O 67a V 111a Z 121a

---

1 āteş-ḫū: āteş-cū B.
2 ṭaleb: -Ç / ṣuyını: ṣuyın L.
5 dīni: dīni vü H / cānını: ʿaḳlını V.

107

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ġamdan özge göñlüme bir daḫı ġam-ḫˇār olmasun
Gūşe-i miḥnet yeter kimse baña yār olmasun

2 Düşdüm ol bed-kīşden ayru müselmānlar meded
Dūzaḫ-ı hicrāna kāfirler giriftār olmasun

3 Ḳodı ʿaḳl u ṣabr u cān fürḳat diyārında beni
Kimse ben bī-dil gibi ʿālemde nā-çār olmasun

4 Ḫār-ı ġamdan nāle ḳılma key ṣaḳın ey ʿandelīb
Bād-ı āhuñdan gül-i raʿnāya āzār olmasun

5 Ḳıl Uṣūlīye siyāset ʿışḳ bāzārında kim
Her gedā vaṣluñ metāʿına ḫarīdār olmasun

Ç 84b AE 39b H 53b L 55b S 41a B 56a O 67a V 111b Z 121a

---

1 Ġamdan: Ġamuñdan L.
3 diyārında: diyārından B / ʿālemde: ġurbetde H, B, Z.
4 ġamdan: ġamda B / raʿnāya: raʿnāyı H, B, V / raʿnāya āzār: raʿnāyı bī-zār V.
5 bāzārında: meydānında AE / Her gedā: Kimseler H, L.

108

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Benüm serv-i ḳabā-pūşum ḳo ḫāk olsun yoluñda ten
Delüyem ben benüm rūḥum yaraşmaz baña pīrāhen

2 Temāşā itmege göñlüm ḥarīm-i ḥüsnüñi her dem
Benüm iki gözüm açdı iki yirden iki revzen

3 Ġamuñdan göñlüm açılmaz ki nā-geh seyr-i bāġ itsem
Gözüme ḫar u ḫancerdür cemālüñsüz gül ü sūsen

4 Nice şerḥ eylesün diller bu gözler görmedük ḥüsni
İlāhī ṣaḳla sen anı yavuz dilden yavuz gözden

5 Bahār-ı ḥüsnini görüp cihāndan vāz gelmişsin
Delü dīvāne olmışsın Uṣūlī uṣlu erdüñ sen

Ç 85a AE 40a H 53b L 55b S 41b B 56a O 67b V 111b Z 121a

---

1 Delüyem ben: Delidür dil B.
2 göñlüm: her dem AE / her dem: göñlüm AE/ göñlüm ḥarīm-i ḥüsnüñi her dem: her dem göñlüm ḥarīm-i ḥüsnüñi Z.
3 Bu beyitin ilk mısraı H, L, S, B, O, V, Z’de:
“Göñül seyr-i bahār ile açılır mı ki bāġ içre”
şeklindedir.
4 yavuz dilden yavuz gözden: yavuz gözden yavuz dilden H, L, S, B, O, V, Z.
5 uṣlu: -B.

109

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Ḳoyup beni ey serv-i revān ḳanda gidersin
Ḳor mı seni bu āh u fiġān ḳanda gidersin

2 Ey serv-i revān gerçi ki çeşmümden ırılduñ
Baġlar yoluñı eşk-i revān ḳanda gidersin

3 Pā-māl-i sipāh-ı ġam olan dillere raḥm it
Ṣabr eyle eyā şāh-ı cihān ḳanda gidersin

4 Dirdüñ ki seni bekleyeyin çaḳ sen ölince
Öldürmedin ey ḳavli yalan ḳanda gidersin

5 Dil-ḫaste Uṣūlīyi yine pister-i ġamda
Cānsuz ḳoyup ey rūḥ-ı revān ḳanda gidersin

Ç 85a AE 40a H 53b L 56a S 41b B 56b O 67b V 111b Z 121b

---

1 serv-i: rūḥ-ı V / āh u fiġān: eşk-i revan Z.
2 gerçi ki: egerçi L.
3 sipāh-ı: siyah-ı S.
4 Dirdüñ: Didüñ B / bekleyeyin: bekleyeyüm B / ḳavli: ḳavl B / -V.
5 Cānsuz: Tenhā O /rūḥ-ı: serv-i H, O / -V.

110

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ṭutuşdı çarḫ fānūsı şerār-ı nār-ı āhumdan
Murādum şemʿi uyanmaz benüm baḫt-ı siyāhumdan

2 Ḳara baḫtum uyanmadı dirīġā ḫˇābdan bir dem
Egerçi uyımaz kimse benüm bu āh u vāhumdan

3 Esīrümdür ben anı öldürem yarın bugün dirmiş
Yeter ölince bu dirlik efendüm pādişāhumdan

4 Muġaylān-ı ġam-ı dil-ber Ṣafādur Merve ḥaḳḳıçün
Başum gitse yüzüm döndürmezem ol ḳıblegāhumdan

5 Ṭulūʿ itmez sitāremde Uṣūlī kevkeb-i ṭāliʿ
Yiridür odlara yansa felekler dūd-ı āhumdan

Ç 85a AE 40b H 54a L 56a S 42b B 56b O 68a Z 121b

---

1 Ṭutuşdı: Düşdi B / benüm: meded B, O.
2 benüm: giceler H, S, B, O, Z / bu: -B.
3 yarın bugün: yarın AEL āḫir dimiş baña S / dirmiş: dimiş B.
4 ol: ben H, L, S, Z, B /ġam-ı: ġam u S.

111

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Rāz-ı ʿışḳı ṣaḳlasun dīdār-ı ferdā isteyen
Kūy-ı yāri beklesün firdevs-i aʿlā isteyen

2 Dūzaḫ-ı sūzān-ı hicrān içre yan bir niçe gün
Ey özine cennetü'l-meʾvāda meʾvā isteyen

3 Seyr-i maʿnī ārzū iden ḳosun ten mülkini
Yaʿni özge ʿāleme düşsün temāşā isteyen

4 Ẓulmet-i jeng-i küdūretden cilā vir ḳalbüñe
Āyineñ ṣāf eyle ey nūr-ı tecellā isteyen

5 Ehl-i derd ol ehl-i derd ol ehl-i derd ol ehl-i derd
Ey Uṣūlīden suʾāl idüp tesellā isteyen

Ç 85b AE 40b H 54a L 56a S 42a B 56b O 68b Z 122a

---

1 ferdā: yarın O.
2 sūzān-ı hicrān: hicrān-ı sūzān B.
3 ten: cān L.
4 cilā: safā B, O.

112

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dāġ olur dilde ruḫuñsuz giceler mehtābdan
Od yañar başumda sensüz mihr-i ʿālem-tābdan

2 Düşdi ʿışḳuñ baḥrinüñ gird-ābına fülk-i felek
Döne döne kendözin ḳurtarımaz gird-ābdan

3 Ḳaşlaruñ ṭāḳın eger yād itse mescidde imām
Ḳıble ḥaḳḳı ey ṣanem yüz döndüre miḥrābdan

4 Ḫār-ı ġamdan cān viren bülbüllere ey lāle-ruḫ
Yaraşur olsa kefen berg-i gül-i sīr-ābdan

5 Ṣūfi ṣāfī-meşreb olup bilse aġzı dadını
Menʿ ider miydi Uṣūlīyi şarāb-ı nābdan

Ç 85b AE 41a H 54b L 56b S 42b B 57a Z 122a

---

2 2. ve 3. beyitler S'de yer değiştirmiştir.
3 döndüre: döndürür B.
4 ġamdan: ġamda B / cān viren bülbüllere ey lāle-ruḫ: nāle ḳılma key ṣaḳın ey ʿandelīb Z / viren: virür B / olsa: ola Ç / 4. ve 5. beyitler Z'de yer değiştirmiştir.

113

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Bu rāh-ı belā sālikine yār olımazsın
Derd ehline sen yār-ı vefādār olımazsın

2 Sen ehl-i dilüñ ola mısın kelb-i ḥaḳīri
Çün ṣubḥa degin derd ile bīdār olımazsın

3 Ḳahr ejderinüñ kāmına destin ṣunamazsañ
Gencīne-i esrāra ṭaleb-kār olımazsın

4 Cismüñi belā ṭaşı ile yıḳmaz olursañ
Yapmaġa göñül mülkini miʿmār olımazsın

5 Olmazsañ Uṣūlī gibi ger vālih u ḥayrān
Bu tekyede bil vāḳıf-ı esrār olımazsın

Ç 86a AE 41a H 54b L 56b S 42a B 57a O 68b Z 122a

---

1 Bu rāh-ı: Boz āh B.
2 ola mısın: olmaz iseñ B / derd ile peymān: yār-ı vefādār O.
3 destin: desti B.
4 olursañ: iseñ eger B.
5 bil: sen B.

114 *

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Ġamuńdan göńlüm eglenmez gidelüm bāri şehrüńden
Bu derde kimse ḳatlanmaz gidelüm bāri şehrüńden

2 Ṣafāda ġayrilerle sen cefālar içre ḳalam ben
Ölüm yegdür bu dirlikden gidelüm bāri şehrüńden

3 Bu söz kim didiler ḥaḳdur güzellerde vefā yoḳdur
Ġarībüń ḳadri alçaḳdur gidelüm bāri şehrüńden

4 Dil ü cān bī-mecāl oldı ġamuńdan pāy-māl oldı
Çün eglenmek muḥāl oldı gidelüm bāri şehrüńden

5 Ṭapuń ġayre penāh imiş işümüz dün gün āh imiş
Seni sevmek günāh imiş gidelüm bāri şehrüńden

6 Dil alur sāḥir imişsin cefāda māhir imişsin
Vefāsız kāfir imişsin gidelüm bāri şehrüńden

7 Uṣūlīden göńül alduń dönüben yirlere çalduń
Çü bizi fürḳate ṣalduń gidelüm bāri şehrüńden

Ç 86a AE 41b H 54b L 56b S 42b B57a O68b V 112a Z 122b A2 107a

---

* Bu gazelin ilk üç beyiti: -V.
1 gidelüm bāri şehrüńden: dem olmaz kim yürek yanmaz: Ç, H, O, A2 / Bu derde kimse ḳatlanmaz: Dem olmaz kim yürek yanmaz L, B.
2 ġayrilerle: ġayriler Ç, L / cefālar: belālar H, L, B, O, Z, A2 / 2. ve 3. beyitler L, S, B'de yer değiştirmiştir.
3 alçaḳdur: ilāhīdür H.
4 ġamuńdan: ġamuńla B ḳapuńda V.
5 gün āh: ü gün B.
6 6. ve 4. beyitler S'de yer değiştirmiştir.
7 fürḳate: ġurbete O / -S.

115

8+8: 16'lı hece

1 Baña ḳıya ḳıya baḳan ḳor mıyın seni ḳor mıyın
Baḳışı yüregüm yaḳan ḳor mıyın seni ḳor mıyın

2 Behey güzellerüñ ḫānı ʿāşıḳuñ dīni īmānı
Yoluña virmeden cānı ḳor mıyın seni ḳor mıyın

3 Terk idüp cān u cihānı yıḳdıñ vīran itdüñ teni
Böyle ġarīb ḳoduñ beni ḳor mıyın seni ḳor mıyın

4 Beni ʿışḳ odına ṣalan derd ile ser-gerdān ḳılan
Āl ile göñlümi alan ḳor mıyın seni ḳor mıyın

5 Ölüm yilleri esmezse ʿömr ekinini biçmezse
Ecel leşkeri baṣmazsa ḳor mıyın seni ḳor mıyın

6 Niçe bir yil gibi yilem ʿışḳ yolında ṭopraḳ olam
Meger ecel gele ölem ḳor mıyın seni ḳor mıyın

7 Uṣūlī ayrılmaz senden hiç cān ayrılur mı tenden
Yaʿnī ḳaçmaġıl a benden ḳor mıyın seni ḳor mıyın

Ç 86a AE 41b H 55a L 57a S 47a B 57b O 69a V 112a Z 122b A2 107a

---

1 Baña: Bize H, B, O, V, Z Beni S / yüregüm: cānlar Ç, L cigerüm H, S, V yürekler O.
2 ḫānı: cānı B, O / dīni: dīn ü B / virmeden: vireyin Ç, S.
3 idüp: itdüm H, L, S, B, A2, -V / beni: teni V / Bu beyit AE'de:

Ṣular gibi aḳmayınca āhum odın çaḳmayınca
Maḥalleñi yaḳmayınca ḳor mıyın seni ḳor mıyın

şeklindedir. / V, Z'de bu beyit ilave olarak 3. beyitten sonra yer alır.
4 Beni: Bizi AE, H, L, O, V, Z, A2 / gönlümi: göñlümüz AE / -S, B.
5 biçmezse: kesmezse AE, S, B baṣmazsa L, Z / -L.
6 bir yil: yıl yel B / yolında: odına L.
7 cān ayrılur mı tenden: ten ayrılur mı cāndan AE, H, B, O, V, A2.

116

8+8: 16'lı hece

1 Añduġumca ʿaḳlum şaşar sen d'ölürsin ben d'ölürin
Aramıza fürḳat düşer sen d'ölürsin ben d'ölürin

2 Gel begüm ḳıyma bu cāna yazuḳdur girmegil ḳana
Kimseye ḳalmaz zamāne sen d'ölürsin ben d'ölürin

3 Yanuma gel şefḳat ile ḳoma beni fürḳat ile
Ḳorḳaram bu ḥasret ile sen d'ölürsin ben d'ölürin

4 Ḳıyma ḳuluña sulṭānum ḳarma ḳara yire ḳanum
Dünyedür bu benüm cānum sen d'ölürsin ben d'ölürin

5 Uṣūlī eydür bu sözüm derd ile göyünsün özüm
Ḳan aġlasun iki gözüm sen d'ölürsin ben d'ölürin

Ç 86b AE 42a H 55a L 57a S 47a B 57b O 69a V 112a Z 123a A2 107a

---

1 Aramıza: Aramızda B / ölürin: öleyim H.
3 Yanıma gel: Gel yanıma AE.
4 ḳarma ḳara yire: ḳara yire AE ḳara ḳara yire S dökme ḳara yire B sürme ḳara yire L / Dünyedür: Dünyādur B / cānum: ḫānum B.
5 bu: budur B / 4. ve 5. beyitler A2'de yer değiştirmiştir / -Ç.

117

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Cām-ı laʿlüñdür dem-ā-dem cānı medhūş eyleyen
Ḳana ḳana ḳanını bī-dillerüñ nūş eyleyen

2 Ey lebi cāmın ıraḳlardan leb-ā-leb ʿarż idüp
Şevḳ ile cān-ı ulü'l-elbābı bī-hūş eyleyen

3 Kāse-i ser hecr ile peymāne-i h̬āk oldı gel
Hey bizümle ʿahd ü peymānı ferāmūş eyleyen

4 Her ne yüzden gözleseñ dīdārdan maḥrūmdur
Cān gözine perde-i pindārı rū-pūş eyleyen

5 Ey Uṣūlī luṭfını ḳahr içre ḳılmış taġbiye
Nūr-ı ṣubḥı ẓulmet-i şāma hem-āġūş eyleyen

Ç 86b AE 43a H 56a L 57b S 42a B 58b O 69b V 112b Z 124a

---

1 demādem: cihān u L / bī-dillerüñ: bī-dillere B.
2 ıraḳlardan: yaraklardan B, O, V, Z / ʿarż: cūş V / idüp: iden Ç / bī-hūş: medḥūş O.
3 Bu beyitin birinci mısraı: -V.
4 yüzden: yirden L / maḥrūmdur: mahrum imiş H, S, B / gözine: yüzine Ç / rū-pūş: rūşen H.
5 şāma: şādi vü Ç.

118

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Benüm cānumsın ey dil-ber ya benden niçün ürkersin
Bu dil mülki ġarībüñdür vaṭandan niçün ürkersin

2 Geçer güzelligüñ çaġı sīnemde ḳomışam dāġı
Saña direm be hercāyī sevenden niçün ürkersin

3 Benüm bülbül gibi şeydā yoluña cān u baş fidā
Gülistāndan gül istersin dikenden niçün ürkersin

4 Teʿālallāh kim ey dilber gedālar seyr ider ḥüsnüñ
Yoluña cān u baş terkin idenden niçün ürkersin

5 Uṣūlī ḫaste ḥālini n'ola ṣormaġa bir gelseñ
Ḥüseynī meẕhebem dirsin Ḥasandan niçün ürkersin

Ç 87a

119

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Yüri ey nāme bizden şol şeh-i ḫūbāna ʿışḳ eyle
Ki yaʿnī Muṣṭafāya ol güzel sulṭāna ʿışḳ eyle

2 Yanup yaḳıl ḥużūrunda göñül göynüklerin söyle
Bu ben pervāneden ol şemʿa yana yana ʿışḳ eyle

3 Döyemez ayrulıḳ ḫārına diyü zārilıḳlar ḳıl
Belālu bülbülünden ol gül-i ḫandāna ʿışḳ eyle

4 Sözin şeyṭān-ı melʿūnuñ ḳabūl idüp işiginde
Beni merdūd iden ol maẓhar-ı raḥmāna ʿışḳ eyle

5 Mübārek ellerin öpüp ayaḳlarına yüzüñ sür
İşigi itlerine yaʿni kim yārāna ʿışḳ eyle

6 Ḥarīm-i yāre varurken eger vādī-i ḥayretde
Bulursañ Ḥayretī-i vālih u ḥayrāna ʿışḳ eyle

7 Yüz urup Sīne-çāke sīnemüñ çākini şerḥ eyle
Hem Aḥmed Bāliye billāh dervīşāna ʿışḳ eyle

8 Eger zencīr-i miḥnetde nedür ḥāli diyü bir gün
Ṣorarsa ben ḳulın Seyd'Aḥmed-i Dīvāne ʿışḳ eyle

9 Göz açup ṣūret-i raḥmāna ṣāfī ḫoş naẓar ḳılsun
Sücūd it bizden ol ṣūfī diyen şeyṭāna ʿışḳ eyle

---

1 Muṣṭafāya ol güzel sulṭāna: Ben gedādan ol şeh-i ʿirfāna AE.
2 Yanup: Yatup B.
3 gül-i: -O.
4 ol: şol Ç, S.
7 çākini: ḥālini AE / şerḥ eyle: var şerḥ it H, A2, ʿarż eyle L, O / 7. beyitin 2. mısraı ile 9. beyitin 2. mısraı Z'de yer değiştirmiştir.
8 miḥnetde: miḥnetle AE / diyü: diyüp AE, HB / ben: biz H, S, B, O, V.
9 ḫoş: bir AE, B / diyen: dinen B.

10 Ayırdı Pīr-i Kenʿānı bugün cān-ı ʿazīzinden
ʿAceb mekkār imiş Yūsuf diyen oġlana ʿışḳ eyle

11 ʿAceb bī-yār u bī-hem-dem yatur miḥnet bucaġında
Uṣūlī derdmendüñ ḥālini ṣorana ʿışḳ eyle

Ç 87a AE 43a H 57b L 57b S 49a B 58b O 69b V 112b Z 124a A2 108a

10 Ayırdı: Ayırdı mı Ç / diyen: dinen B / -AE.

120

8+8: 16'lı hece

1 Berü gel cān gözini aç ʿālemleri seyrān eyle
Ḫalḳa raḥmet yaġmurın ṣaç göńlüńi bir ʿummān eyle

2 Didüm bir söz aç şaruńdan ḫaberler söyle yārüńden
Şol bir ince esrāruńdan yine bizi ḥayrān eyle

3 Söz açma kevn ü mekāndan bize bir ḫaber vir cāndan
Yūsufı ḳurtar zindāndan Mıṣr iline sulṭān eyle

4 Cihāndan geçmek isterseń ḥūriler ḳuçmaḳ isterseń
Göklerde uçmaḳ isterseń evvel cānuńı cān eyle

5 Girmek isterseń meydāna iç ḳanuńı ḳana ḳana
ʿIşḳ odına yana yana cigerüńi biryān eyle

6 ʿĀşıḳ maʿşūḳa alınur maʿşūḳ ʿışḳ ile bilinür
Derd olsa dermān bulınur hemān derde dermān eyle

7 Yārüń cemālini gördüń ayaġına yüzüń sürdüń
Uṣūlī bayrama irdüń var cānuńı ḳurbān eyle

Ç 87b H 57bAE 45a L 58b S 50a B 60a O 71a V 113b A2 108b

---

1 cān: -H/gözini: gözin L.
2 bir söz: söz H / yine bizi: bizi yine B, O/ ḥayrān eyle: -O.
3 cāndan: -O / ḳurtar: çıḳar L, S, B, O, V, A2.
4 Ḥūriler ḳuçmaḳ: Göklerde uçmaḳ V/ Göklerde uçmaḳ isterseń evvel cānını: Ḥūriler ḳuçmaḳ isterseń evvel tenüńi V / göklerde: göklere Ç, S, H / cānuńı: tenüńi AE, L, S, B, O, A2, B.
5 girmek: gelmek S, B, V/ yana yana: döne döne AE, S / -O.
7 cemālini: dīdārını AE/ bayrama: maḳṣūda V.

121

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 İlāhī ʿāşıḳı mülk-i cihāna pādişā eyle
Ki yaʿnī ben gedāyı ḫāk-i rāh-ı Muṣṭafā eyle

2 Sücūd it ol büte ey dil ḳo gitsün zühd ü taḳvāyı
Çü bulduñ ḳıbleñi geçmiş namāzuñ hep ḳażā eyle

3 Ben özge derde uġradum baña bu pendi ḳo ey şeyḫ
Eger bir himmetüñ var ise luṭf it bir duʿā eyle

4 Yürek tennūrı cūş idüp ḳoparsun dīdeden ṭūfān
Yayılsun cümle ʿāleme göñül bir mā-cerā eyle

5 Ṣabā ger ḫāk olursam ben izi tozından ol servüñ
Yüri var ṭopraġumı cān gözine tūtiyā eyle

6 Ser-i kūyına bir yaña çeker cān bir yaña göñül
Beni gel ey ecel billāh luṭf it bir yaña eyle

7 Bu yād illerde çün yoḳdur göñül eglencesi bir yār
Seg-i kūyına var ey dil özüñi āşinā eyle

8 Demüñden bezmi ʿuşşāḳuñ ḥarāret bulsun ey muṭrib
Uṣūlī şiʿrin oḳu ʿāşıḳāne bir ṣadā eyle

Ç 87b L 59b S 48a B 60b O 72a V114a Z 126a A2 108b

---

1 pādişā: pāẕişā B.
2 büte: puta B / zühd ü taḳvāyı: -O / ḳıbleñi: Kaʿbeñi O / namāzuñ hep: namāzuñı Z / ḳażā: edā V / Bu gazelin B'de sadece ilk iki beyiti tam yazılı, sonraki beyitlerin yazılı olduğu sayfanınsa sol yarısı muhtemelen kesilmiştir. Bu nedenle beyitlerin sadece ilk mısraları mevcuttur.
4 ʿāleme: dünyāya L, S, O, Z.
5 olursam: olursan Ç.
6 ḳuyına bir: kūyına dil bir S / cān: –L.
7 Seg-i: Segi L / ey dil: göñül L.
8 bezmi: bezm-i AE mey L / ʿuşşāḳuñ: ʿuşşāḳ L ʿuşşāḳı S.

122

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Fürḳat eyyāmında bārī yāri görsem gāh gāh
Şol göñül eglencesi dildārı görsem gāh gāh

2 Mümkin olmaz kim ayaġı tozına yüzüm sürem
Bāri şol seyr itdügi yolları görsem gāh gāh

3 Şol ḳara baḫtum gibi uyḫuya varsa gözlerüm
Ṭalʿat-ı yāri düşümde bāri görsem gāh gāh

4 Leşker-i ġamdan şikāyet eylemezdüm kimseye
Devlet ile şol güzel ḫünkārı görsem gāh gāh

5 İtlerüñ kūyuñda yārān-ı ḳadīmümdür benüm
Eglenürdi bu göñül anları görsem gāh gāh

6 Gūşe-i miḥnetde daḫı ḫaste yaturmış ġarīb
Ḥālini ṣorsam dil-i bīmārı görsem gāh gāh

7 Ġamzesi bir tīri biñ cāna ṣatardı göñlüme
Ey Uṣūlī bāri şol bāzārı görsem gāh gāh

Ç 88a AE 43b H 57a L 58a S 49a B 59b O 70a Z 124b A2 107a

---

3 Şol: Bu B, O / bāri: yāri B.
4 şol: ol AE, H bu L, S.
6 Gūşe-i: Kūçe-i S, A2 / -AE.
7 bir tīri: tīrini AE tīr L / göñlüme: göñle AE / şol: ol B.

123

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Bize bu ʿışḳ ile eglenmege bir yār olsa
Yār biñ biñ bulınur yār-ı vefādār olsa

2 Nereye ister isek gitse işüm var dimese
Ḥāṣılı çaḳ delü göñlüm gibi bī-kār olsa

3 Gündüzin bile benümle yise afyon ġamı
Giceler ṣubḥa degin derd ile bīdār olsa

4 Yil gibi yilse vü bir laḥẓa ḳarār eylemese
O da bir serv-i hevā-baḫşa hevādār olsa

5 Çünki yār olduñ Uṣūlī ḳuluña sulṭānum
Ġam degül cümle cihān ṭopṭolu aġyār olsa

Ç 88a AE 44a H 57a L 58a S 49b B 59a O 70a Z 124a A2 107b

---

1 ʿışḳ ile: ʿışḳda H, L, S, B, A2 gamda O.
3 bile benümle yise: yise benümle bile AE.
3. ve 4. beyitler H, O, Z, B'de yer değiştirmiştir.
5 olduñ: oldı B.

124

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bizi ey derzi güzel ṣalma iñende pāreye
Cevrüñi endāzdan aşurma ben āvāreye

2 İgne yurdusından āẖir geçmelü oldı göñül
İplige döndi żaʿīf oldı yazuḳ bī-çāreye

3 Pāre pāre oldı dil nām u nişānı ḳalmadı
Yine gönderme ġamuñ oḳların atma pāreye

4 Cānumı miḳrāṣ-ı ġamla pāre pāre itdi derd
Şındı göñlüm eydüñüz aḥvāli o meh-pāreye

5 Ger Uṣūlī derd ile biñ pāre ḳılsun kendüyi
Mümkin olmaz kim vara bir yāre yāre yāreye

A1 107a A2 97a

---

3 A2'de 3. ve 4. beyitler yer değiştirmiştir.

125

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Niçe yıl yildüm hevā-yı zülf-i ʿanber-sāyile
ʿÖmrümi āẖir yile virdüm ḳurı sevdā ile

2 Öldürem yarın bugün ṣabr it diyü ben ẖasteye
Āh ey bed-mihr öldürdüñ bizi ferdā ile

3 Āh u vāh eyler iken ol mihr geçmiş görmedin
Ey dirīġā geçdi ʿömrümüñ güni eyvā ile

4 Tatlu geldi göñlüme peykānlaruñ ey naẖl-bend
Yaramuñ ʿazbını ṣulandurdı bir ẖurmā ile

5 Āh-ı āteş-bārdur gökler yüzine rāh iden
Zāhidā iş başa varmaz ḳurı hūy u hā ile

6 Devlet-i sermed Uṣūlī maʿrifet gencindedür
Kimse bu dünyāda oñmamış durur dünyā ile

Ç 88a AE 44a H 57a L 58a S 49b B 59b O 70b Z 125a

---

1 ḳurı: ḳuru B.
2 Öldürem: Öldürin B / diyü: didüñ H, B / bizi: beni Ç.
3 ol mihr: mihr Ç, H bed-mihr L / görmedin: görmedüm H, B / ey dirīġā: vāylı kim kim S.
5 rāh: āh O / varmaz: varmazmış Ç, L, S / ḳurı: bu Ç –S ḳuru B.

126 *

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey libās-ı faḳr ile faḫr eyleyen ʿuryān dede
Tāc u taḫt-ı ʿāleme baş egmeyen sulṭān dede

2 Vüsʿat-i küllī bilüp inkārını her bir ḫesüñ
Ḳulaġına ḳoymayup deryā olan ʿummān dede

3 Āşinā-yı yemm-i vaḥdet ḳulzüm-i ẕāt u ṣıfāt
Dürr-i baḥr-i maʿrifet deryā-yı bī-pāyān dede

4 Ölmiş idük cehl ile āb-ı ḥayāt-ı nuṭḳdan
Bir nefesde feyż-i rūḥ itdüñ bize hey cān dede

5 ʿĀlemüñ vīrānesin ʿilm ile maʿmūr eyledüñ
Āferīn ey küntü kenzüñ gevherine kān dede

6 Ḳāf-ı Ḳurʾān maʿnisin ḳalbinde taḥrīr eyleyüp
Ḥaḳḳ ile bāṭıl arasın farḳ iden furḳān dede

7 Ẓulmet-i ẓann içre yitürdi Uṣūlī rāhını
Ḥuccetullāhsın delīl ol aña sen bürhān dede

Ç 88b AE 44a H 57b L 58b S 50a B 59b O 70b Z 125a A2 107b

---

* Başında, Der-Haḳḳ-ı Dede ʿÖmer Rūşenī Z.
2 bilüp: bulup B, H, A2 / Ḳulaġına: Ḳulluġına B.
3 deryā-yı: deryayı B.
3. ve 4. beyitlerin ikinci mısraları O'da yer değişmiştir. / -S.
5 küntü: küntü ve AE.
7 rāhını: yolını Ç / aña: pīre Z / sen: hey S, B, Z.

127

8+8: 16'lı hece

1 Evvel başdan sen'ögerin cümle işi gören Allāh
Ṣıdḳ ile çaġıran ḳuluñ maḳṣūdını viren Allāh

2 Senüñ ḳavlüñdür cism ü cān saña tesbīḥ ider cihān
Gözlerden oluban nihān göñüllere giren Allāh

3 Her kişi bu ḥāli bilür kimi ṭoġar kimi ölür
Cihān ḫalḳı gider gelür hīç gitmeyüp duran Allāh

4 Kimisine devlet virüp kimisine raḥmet virüp
Bir ḳulına laʿnet virüp dergehinden süren Allāh

5 Göñlümde cümleden yegüm hem efendimsin hem begüm
Uṣūlī eydür istegüm senden īmān Ḳurʾān Allāh

Ç 88b AE 44b H 58a L 59a S 50a B 60a O 71a V 113b Z 125b

---

1 maḳṣūdını: murādını AE.
2 Gözlerden: Gözümden L / göñüllere: göñüllerde B.
4 raḥmet: cennet O / dergehinden: dergāhından B.
5 īmān: īmān u H.

128

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gülşen-i kūyundur eglence dil-i nālānuma
Dāʾim uçmaḳ ḫoş gelür murġ-ı laṭīf-elḥānuma

2 Yaġmalandı cān u dil raḫtı vü rāḥat ḳalmadı
Āteş urdı ʿışḳ sulṭānı çü ḫānumānuma

3 Aldı eṭrāfumı deryā-yı melāmet şöyle kim
Yad ḳanda āşinā daḫı gelimez yanuma

4 Ẕevḳ-ı vaṣlı datmadum bilmem velī tīġ-ı ġamuñ
Bir ġıdā-yı rūḥdur leẕẕet baġışlar cānuma

5 Pāre pāre eyledi ten cāmesini tīġ-ı ʿışḳ
Ḫār-ı ġam şimden girü dest urımaz dāmānuma

6 Derd-i dil-berle biḥamdillāh başum ḫoşdur benüm
Derd-i ser virür ṭabīb iḳdām ider dermānuma

7 Leşker-i ġam yıḳdı dil mülkin Uṣūlī ẓulm ile
Ḳudretüm yoḳ ḥālümi ʿarż eyleyem sulṭānuma

Ç 89a AE 45a H 58a L 59a S 48a B 60a O 71b V 113b Z 125b A2 108b

---

1 Dāʾim: Her dem S/ murġ-ı laṭīf: murġuʾż-żaʿīf O.
2 dil: -L.
3 daḫı gelimez: gelimez daḫı O.
4 vaṣlı: aṣlı Ç / datmadum: itmedüm B / Bir: Ḫoş A2 / baġışlar: virür O / B'de 4. ve 5. beyitler yer değiştirmiştir / -AE, Z.
5 ten: -O / urımaz: uramaz B.
6 dil-berle: dil-berlerle H dil-berler B / -AE.
7 ẓulm ile: yārsüz AE, L, B, O, V, A2 /eyleyem: eyle kim Ç itmege AE idem ḥālüm O.

129

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Eglenimez bu delü göñlüm biriyle ḫānede
Gündüzin kūyuñda olur gice bir vīrānede

2 Kaʿbe-i kūyuñdadur ancaḳ ṣafāsı cānumuñ
Göñlüm eglenmez ne mescidde ne ḫod mey-ḫānede

3 Dār-ı fürḳatde ḳodı gitdi dil ü cānum beni
Ey dirīġā yalıñuz ḳaldum bu miḥnet-ḫānede

4 Seyr idüp her cāyı ḫod rūşen ḳılursın gün gibi
Pādişāhum uġraya bir gün bizüm vīrāna da

5 ʿIşḳ odına yandı ser-tā-pā göñül pervānevār
Ḥāli ey pervāne var ol şemʿa yana yana de

6 Göricek ḥüsnüñ tecellīsin nice döysün göñül
Şemʿ ile ṭutuşmaġa ṭāḳat mi var pervānede

7 Gül yüzüñ görse Uṣūlī şevḳden mecnūn olur
Ḥālet artar nev-bahār olsa belī dīvānede

Ç 89a AE 54b H 58b L 59a S 48b B 60b O 71b V 113b Z 126a A2 108a

---

2 cānumuñ: göñlümüñ B.
3 fürḳatde: fürḳate B.
4 Pādişāhum: Pāẕişāhum B / bizüm: –H yeter B.
5 yandı ser-tā-pā: ser-tā-pā yandı bu O / Ḥāli: Ḥālüm AE, H, L, S, O, V.
6 ṭutuşmaġa: dutuşmaġa B.
7 mecnūn: vīrān O / belī: dil AE.

130 *

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Açılmaz ʿāşıḳuñ göñli bahār u būstān içre
Ki zīrā bülbül ʿādetdür ḥazīn olur ḫazān içre

2 Maḳām-ı ʿışḳda bir dem ḳarār itmez dil-i zāhid
Mekān ehli belī ṭutmaz mekānı lā-mekān içre

3 Niçe Mecnūn niçe Vāmıḳ başa bir ḳıṣṣa geldi kim
Añılsun tā ebed ḳalsun göñül devr-i zamān içre

4 Dükān içre görüp sen ẕāt-ı pāki dehr ṣarrāfı
Didi bunuñ gibi gevher bulınmaya dü kān içre

5 Nitekim bir senüñ mis̱lüñ güzel yoḳdur bu ʿālemde
Uṣūlī gibi hem ʿāşıḳ bulınmaya cihān içre

Ç 89b AE 46a H 59a L 59b S 48b B 61a (eksik ve karışık) O 72b V 114b Z 126b A2 109a

---

* Bu gazelin B'de her beyitinin yalnız ilk mısraları var, sayfanın sol tarafı yoktur.
1 göñli: gönül B.
2 ʿışḳda: ʿışḳa L / ḳarār itmez dil-i: ḳarār itmezdüñ ey O / mekānı: mekān L.
3 ḳalsun göñül devr-i: göñül bu devr u Ç, H / göñül: dilā L.
4 gevher: ʿāşıḳ O.
5 güzel yoḳdur: bulınmaya şu L / bu: şu V, B.

131

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Göñül ʿibret gözin açup gözet bu sırr-ı pinhānı
Temāşā eyle eşyāda cemāl-i ṣunʿ-ı Yezdānı

2 Cihāna seyre gelmişsin temāşāgāhuñ olmışdur
Zemīnüñ bāġı vü rāġı semānuñ ḳaṣr u eyvānı

3 Şehenşāh-ı dü ʿālemsin senüñçün zīnet olmışdur
Bugün bu taḫt-ı taḥtānī ile bu ṭāḳ-ı fevḳānī

4 Ne zībā ḳaṣr olur ḳaṣr-ı vücūduñ hīç ḳuṣūrı yoḳ
Eger seyl-i ḥavādiṡden ḫarāb olmazsa bünyānı

5 Güzel eglencedür bāzār-ı dehrüñ sūd u sevdāsı
Eger taʿcīl idüp dest-i ecel dirmezse dükkānı

6 Göñül kim Ṭūr-i Sīnādur tecellī maʿdenidür bu
Hezārān Pūr-ı Sīnānuñ kim olur bunda ʿirfānı

7 Ḥarīm-i ṭāʿat-ı ʿışḳa ḳadem ḳılmaz iseñ başuñ
Varılmaz günde biñ kerre urursuñ yire pīşānı

8 Necāt isterseñ emvāc-ı belādan pīre teslīm ol
Ki çekmez keşti-i Nūḥa girenler ḫavf-ı ṭūfānı

9 İriş bir kāmil insāna ki yaʿnī Ḥıżrı mürşid ḳıl
Bu ẓulmāt-ı ṭabīʿatda ararsañ āb-ı ḥayvānı

10 Ararsañ Kaʿbe-i maḳṣūd rāhın cāhile uyma
Ḳulaġuz itme kendüñe ṣaḳın ġūl-i beyābānı

---

1 cemāl-i: cemāli H kemāl-i V / Beyitin ilk mısraı B'de yok.
2 vü: -H / semānuñ: zamānuñ O / Beyitin ilk mısraı B'de yok.
3 taḫt-ı: taḫt u Ç / ile: bile L, B / B'de gazelin ilk iki beyitinin ikinci mısraları 61b'nin sonuna sol tarafa alt alta tek beyit gibi yazılmıştır.
4 ḳaṣr olur: ḳaṣrdur L / seyl-i: seng-i B / -AE.
5 eglencedür: eğlence L.
9 ṭabīʿatda: ḥavādiṡde V.
10 Ḳulaġuz: Ḳulavuz B, L.

11 Er iseñ iḥtiyāt eyle ʿacūz-ı dehrüñ ālinden
Ki Rüstemler zebūn eyler bu Zālüñ ʿöẕr ü destānı

12 ʿAlī gibi ḥaḳīḳat mālik olduñ mülke billāhi
Ṣıduñsa ḳuvvet-i lā-ḥavl ile bāzū-yı şeyṭānı

13 Tenezzül sālik-i rāha ḥaḳīḳatde teraḳḳīdür
Kemāle ḳābil olmaz māh-ı nev bulmazsa noḳṣānı

14 Oluban dāne-i ḥırṣ ile küstāḫ ādemī dervīş
İnüp yirlere ʿarż itdi Ḫudāya pāy-māçānı

15 Uṣūlī ʿışḳ-ı taḥḳīḳün delīli şevḳ u ḥāletdür
Ki mihrüñ kendü nūrıdur yine kendüye burhānı

Ç 89b AE 47a H 60a L 60b S 17a B 61b O 73b V 115b Z 127b A2 109a

---

11 bu Zālüñ: -O / ʿöẕr ü: mekr ü S / L'de gazelin 10. beyitten sonraki kısmı, rabıta 11. beyitin ilk kelimesini göstermekte ise de yoktur. Muhtemelen kopmuştur. / -V.

12 mülke: mülk B.

13 ādemī: ādem S / İnüp: İnüben H / yirlere: yirlerde H /. -V, Z, O.

14 -Z, O.

15 şevḳ: süz V / A1 15. beyitle 98a'da yeniden başlamaktadır / -Z, O.

132

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ger tecellā itmek isterseñ göñül envāruñı
Gel götür bir dem aradan perde-i pindāruñı

2 Ġarḳ ider envāra ey rūḥ-ı muṣavver ʿālemi
Ẓāhir itseñ bir nefes āyīne-i ruḫsāruñı

3 Cān virür enfās-ı ʿĪsā gibi ölmiş dillere
Ger ṣabā dağıtsa būy-ı zülf-i ʿanber-bāruñı

4 Söyleme cān sırrını ey kāmil insān münkire
Kūr-ı māder-zāde ʿarż itme begüm dīdāruñı

5 Söz güherdür açma nā-dāna dehānuñ ḥoḳḳasın
Ḳıymetüñ bilmez yire ḫarc eyleme güftāruñı

6 Şol şarāb-ı dil-güşādın göricek maḫfide gör
Duymasın cāhil ṣaḳın fāş eyleme esrāruñı

7 Ger maḳāmātuñ uṣūlinden beyānuñ var ise
Perdeler keşf eyle seyr itdür bize edvāruñı

8 Çekme ey ḫar-ṭabʿ dünyā-yı denīnüñ s̱ıḳletin
Gel sebük-rūḥ ādem ol arḳandan indür bāruñı

9 Cānuñ içre besleyüp emmāreye virdüñ vaṭan
Mūr iken bir yedi başlu ejder itdüñ māruñı

10 Ey Uṣūlī ṣanʿatuñda pehlevān ol ġam yime
ʿIşḳ cān-bāzı iseñ Allāh oñara kāruñı

Ç 90a AE 46b H 59a L 60a S 50b B 61a (eksik) O 73a V 114b Z 126b A2 109a

---

1 B'de ilk dört beyitin sadece birinci mısraları vardır, sayfanın sol yarısı kesilmiştir / pindāruñı: didāruñı H.
2 ider: it O / envāra: envār B / rūḥ-ı: nūr-ı B.
3 virür: virse S vire B / ölmiş: mürde B.
6 maḫfide: maḫfīce Ç, B / fāş: keşf V.
7 seyr itdür bize edvāruñı: ʿarż itdür bize dīdāruñı V.
8 Bu beyitin S, V, Z'de ikinci mısraı:
"Çekme dünyā-yı denīnüñ s̱ıkletin ey ḫar-mizāc"
şeklindedir.
10 pehlevān ol: pehlevānsın AE / cānbāzı iseñ: cānbāzısın AE, H, L, O, Z / Allāh oñara: oñara Allāh O.

133

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Yüzüñ metn-i kelāmullāh sözüñ āyāt-ı Rabbānī
Cemālüñde ʿıyān olmış kemāl-i ṣunʿ-ı Yezdānī

2 Ṣaçuñ küfrinde olmasa başında ṣūfinüñ sevdā
Ḥaḳīḳat kāfir-i muṭlaḳ durur yoḳ dīni īmānı

3 İzüñ tozı gibi kuḥl-i cevāhir görmedi hergiz
Gezen hep Çīni Māçīni gören mülk-i Ṣıfāhānı

4 Tecellī nūrına Ṭūruñ vücūdı döymedi yā Rab
Kelīmullāh Mūsīnüñ ne pek ṭaşdan durur cānı

5 Ruẖ-ı zerdini ehl-i derd olanuñ ehl-i derd añlar
Anı bī-derd olan bilmez ne bilsün ẖar zaʿferānı

6 Oñulmaz yaramı görüp dimiş bir ehl-i ḥikmet kim
Bu derdüñ yoḳ durur ölmekden özge daẖı dermānı

7 Gül-i cennet riyāżından pür ola ravża-i Saʿdī
Uṣūlī kimse Şīrāza iletse bu gülistānı

Ç 90a AE 47a H 59b L 60a S 17a O73a V 115a Z 127a A2 109a

---

1 -O.
2 dīni: dīn ü AE.
3 görmedi: olmadı O/ Gezen hep: Gezenler O.
5 ehl-i derd añlar: ehl-i derdden ṣor AE, S ehl-i derde ṣor L, O, A2 / ne: ki H / ne bilsün: ki bilmez V, A2.
6 ölmekden özge: ölmek artuḳ Ç, L, Z.

134

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿĀḳil iseñ ey göñül nā-dāna virme göñlüñi
Ḳadrüñi bilmez delü oġlana virme göñlüñi

2 Bī-vefālar yolına terk eyleme cān u teni
Ḥaḳḳ-ı ṣoḥbet bilmeyen yārāna virme göñlüñi

3 Ger gülerse yüzüñe ṣaḳın inanma sözine
Aṣlı yoḳdur gerçi kim yalana virme göñlüñi

4 Gülşen-i firdevse gel ey bülbül-i ḳudsī-nefes
Her yüze gülen gül-i ḫandāna virme göñlüñi

5 Ḫulḳı olmayan güzel ṣan ṣūret-i dīvārdur
Ey Uṣūlī bir büt-i bī-cāna virme göñlüñi

Ç 90b AE 48a H 60b S 17b B 62a O 73b V 115b Z 128a A1 98b A2 109b

---

1 B'de ilk üç beyitin sadece 2. mısraları yer alır.
2 eyleme: itme AE, A1 eyledüñ B / cān u teni: baş u cānını AE cān u başını A1.
4 ḳudsī: ḳuds B.
5 ṣan: çün Ç, AE, L, O, V, A2 / bir büt-i: bir ten-i Ç, H bī-āzerī O.

135

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Buluşmasaḳ senüñle kāşkī ey bī-vefā bārī
Veyāḫud çünki buluşduḳ hiç olmasaḳ cüdā bārī

2 Ṣalup deryā-yı hicrāna beni yād itmedüñ bir dem
N'olaydı olmasa idük senüñle āşinā bārī

3 Göz olsa cā-be-cā gökler gibi başdan başa cismüm
Doyınca yüzüñi görsem senüñ ey meh-liḳā bārī

4 Ne ġam bād-ı fenāyile yile varsa ten-i ḫāküm
Biḥamdillāh hele gitmez başumdan bu hevā bārī

5 Çü düşdüñ böyle gird-āba aḳıt göz yaşlaruñ her sū
Cihāna ṭopṭolu olsun göñül bu mā-cerā bārī

6 Ḳatında bir gün āh itdüm günāh itdüm ḫaṭā ḳıldum
Ṣuçum ʿafv eyleyüp ḳılsa şefāʿat Muṣṭafā bārī

7 Göñül rāh-ı meşaḳḳatde ayaḳda ḳaldı sulṭānum
İde geh geh göz ucıyla ıraḳdan merḥabā bārī

8 Ayaġuña yüz urmaġa eli irmez Uṣūlīnüñ
Güzel başuñçün olsun ḳo işigüñde fidā bārī

Ç 90b AE 48a H 60b S 17b B 62b O 74a V 116a Z 128a A1 98b A2 109b

---

2 beni: bizi AE, HB / olmasa idük: olmayayıduḳ B, V, Z, A1.
3 cismüm: çeşmüm Ç, H, S, B -O / başdan başa: -O / meh-liḳā: bī-vefā O.
4 fenāyile: hevāyile Ç / varsa: vü ese Ç varursa B / ḫāküm: ḫākī B / hele gitmez başumdan: başumdan gitmez O/ -A1, A2.
6 günāh itdüm ḫaṭā ḳıldum: ḫaṭā ḳıldum günāh itdüm Ç, A2.
7 -A1.

136

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Dostum düşmenler ile yār ṣanmışsın beni
Ey dirīġā yār iken aġyār ṣanmışsın beni

2 Bir vefāsuz hīz u nā-merde meyil eyler diyü
Ṭālib-i her ḳaḥbe-i bāzār ṣanmışsın beni

3 Bezm-i ġamda aġlayup yaşlar dökerdüm dün gice
Şemʿ gibi sen güler oynar ṣanmışsın beni

4 ʿĀşıḳ-ı dīdāruñam her cīfeye dil virmezem
Pāk-bāz-ı ʿışḳ iken mūrdār ṣanmışsın beni

5 ʿĀşıḳ-ı dīvāneyem hīç n'eyledügüm bilmezem
Mest-i ʿışḳam sen daḫı hūş-yār ṣanmışsın beni

6 Ben Uṣūlīyem ki ṭurdum ḫıdmete bel baġladum
Sen ṭarīḳ-i ʿışḳda bī-kār ṣanmışsın beni

Ç 91a H 61a S 18a B 62b O 74b V 116a Z 128b A2 110a

---

2 Bir: Her B / ḳaḥbe: ḳaḥpe B.
3 dökerdüm: döker H / dün gice: derd ile V.
4 dil: gönül Ç, H, S, Z, A2.
6 ṭurdum: durdum B / baġladum: baġlayup B / bī-kār: bī-gāne H.

137

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Mübtelā-yı derd-i bī-dermān iden sensin beni
Bī-dil u bī-ṣabr u bī-sāmān iden sensin beni

2 Cevr ile her dem belā seylin getürüp başuma
Ḫāne-i ṣabrum gibi vīrān iden sensin beni

3 Kaʿbe-i vaṣluñ ḥarīminden dili maḥrūm idüp
Ġam beyābānında ser-gerdān iden sensin beni

4 Tīġ-ı miḥnetle deliklü sīnemi ṣad çāk idüp
Bezm-i ġamda ney gibi nālān iden sensin beni

5 Gūşe-i ġamda Uṣūlī bendeñi tenhā ḳoyup
Miḥnet-i derd u ġama yārān iden sensin beni

Ç 91a AE 49b H 62a S 19b B 64a O 75b V 117b Z 130a A1 99a A2 110b

---

1 Mübtelā-yı derd-i bī-dermān: Göñlüm alup ḫāk ile yeksān B / bī-sāmān: bī-dermān B.
2 getürüp: getürdi V.
3 ḥarīminden: ḥarīminde B / 3. beyitin ikinci mısraı 4. beyitin ikinci mısraı ile aynı V.
4 delikli sīnemi: delü göñlümi B / ney: -B / 3. ve 4. beyitler S, A1'da yer değiştirmiştir.
5 Gūşe-i ġamda: Beytü'l-aḥzende, S Beyt-i aḥzende A1.

138

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Bir perī ḳıldı yine ʿāşıḳ-ı dīvāne beni
Yine bir genc-i nihān eyledi vīrāne beni

2 Ṭalʿatı ḫūb u ḳamu şekl ü şemāʾil maḥbūb
Līk ḥayrān ider ol ṭavr-ı ġarībāne beni

3 Şol iki mest u siyeh-kār gözüñ fitneleri
Eyledi muʿtekif-i gūşe-i mey-ḫāne beni

4 Düşdi bāzār-ı ḫarābāta göñül mest ü ḫarāb
İtdi ʿālemlere rüsvāy bu dīvāne beni

5 Mūr-ı lengem sürüni geldüm Uṣūlī ḳapuya
Kim ola irgüre dīdār-ı Süleymāna beni

Ç 91b H 63b S 30a B 65b O 77b V 120a A2 111b

---

1 ʿāşıḳ-ı: ʿāşıḳ u B.
3 mey-ḫāne: vīrāne Ç, S.
4 göñül: yine B / rüsvāy: bed-nām B / bu: o Ç, S.
5 ḳapuya: ḳapuña V / -O.

139

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bend-i ġamdan ḳurtarup öldürse fürḳat kāşkī
Yā naṣīb olsayidi bīmāra vuṣlat kāşkī

2 Tīr-i ḥasret ʿāḳıbet ben ḫāki ṭopraġ ider
Ol kemān-ebrūya olmaya maḥabbet kāşkī

3 Öldügümde ḳorḳaram derd-i ġamuñdan ayrılam
Olmasa derd-i ġama bu deñlü ülfet kāşkī

4 Çün gelür her dem ḫayālüñ görmege ben ḫasteyi
Bulmasam ey gözleri bīmār ṣıḥḥat kāşkī

5 Kāmet-i aʿlāña secde ḳılmaġa ḳıldum ḳıyām
Ber-ḳarār olaydı gönlümde ḥamiyyet kāşkī

6 Ġayre virdüñ āb-ı laʿlüñle ḥayāt-ı cāvidān
Baña bu dirlik degül öldürse fürḳat kāşkī

7 Devlet-i sermed durur ayaġı tozı dil-berüñ
Ey ʿUṣūlī başuña ḳona bu devlet kāşkī

A1 111b

140

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Gözlerümden ḳadd-i dil-cūsını ırmaġ eyledi
Ḳanlu yaşumı yine ol serv ırmaġ eyledi

2 Gülşen-i dünyā eger uçmaġ ise baḳmaz daḫı
Ḳuşça cānum cānib-i kūyuñı uçmaġ eyledi

3 Ṭūr-ı dilde ḥüsnüñ envārı tecellī gösterüp
Yine ben dervīşüñe daġ üstini bāġ eyledi

4 Şükrü li'llāh kim göñül maḳṣūda irdüñ ʿāḳıbet
Kūy-ı miḥnetde bizi ġam gerçi ṭopraġ eyledi

5 Kūy-ı dil-berde Uṣūlī öldi vü buldı ḥayāt
Ḥamdü li'llāh ölmedin yirini uçmaġ eyledi

Ç 91b AE 48b H 61b S 18b B 63a O 75a V 116b Z 128b A2 110a

---

1 ırmaġ: ıraġ Ç / serv: serve B.
2 dünyā eger: dünyāya ger AE, H, B, A2 / uçmaġ ise: uçmaġa B / baḳmaz daḫi: meyl eylemez AE baḳmazsa velī B / cānib-i: cānını B / kūyuñı: kūyuña B / uçmaġ: açmaġ B.
3 dervīşüne: dervīşe Ç / daġ: ṭaġ B / 2. ve 3. beyitler S, B, O, A2'de yer değiştirmiştir.
4 Şükrü li'llāh S Şükür Ḥaḳḳa AE Ḥamdü li'llāh B, O, A2 / irdüñ: irdi V/ ʿāḳıbet: ey gönül A2.

141

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Görmesem ol nūr-ı pāküñ Kaʿbede dīdārını
Nār-ı āhum odlara yaḳar der u dīvārını

2 ʿAks-i ruḫsāruñla ey gül çeşmesārı çeşmümüñ
Cennetüñ gösterdi tecrī taḥtehe'l-enhārını

3 Ḥüsnünüñ mir'āti her ān içre bir şān gösterür
Tā ulü'l-ebṣār her yüzden göre dīdārını

4 Ḳanı bir ṣarrāf kim añlaya gevher ḳıymetin
Ḳanı bir ādem ki bile ādemüñ güftārını

5 Bilmişüz her ḫārenüñ māhiyyetin ḫāṣṣiyyetin
Añlaruz her ḥabbenüñ veznini vü miḳdārını

6 Bī-ḫod olanlara ṣunıldı bu meclisde ḳadeḥ
Duydı şol ḥayrān olan bu tekyenüñ esrārını

7 Sūd u sevdā ḥāṣılı ġavġādur anuñ ser-be-ser
Germ görseñ ḫᵛācem aldanma cihān bāzārını

8 Seyr-i māha yoġ imiş āvāz-ı segden çün żarar
ʿĀrif olan hīçe ṣayar münkirüñ inkārını

9 Gel götürme kimsenüñ ʿālemde bār-ı minnetin
Çekmegil ḫar-vār Uṣūlī kimsenüñ ḫarvārını

Ç 91b AE 48b H 61b S 18b B 63a O 74b V 116b Z 129a A1 99a A2 110a

---

1 yaḳar: yaḳa Z urur A1 / der: yaḳardı O.
2 gül: meh A1.
3 göre dīdārını: -O.
4 -V, A2.
5 -V, A2.
6 olanlara: olana A1 / bu: işbu A1.
7 Sūd u: –AE, H Sūdī B /görseñ: olursan Ç /6. ve 7. beyitler A1'de yer değiştirmiştir.
8 āvāz-ı segden çün żarar: āvāze-i segden żarar B / ṣayar: ṣaymaz B / -O.
9 kimsenüñ: her ḫaruñ V.

142

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Ṭaṣvīr-i ġayre ḳılma maḥal ḳalb-i aḳdesi
Eṣnāma mesken eyleme beytü'l-muḳaddesi

2 Pervāz ider mi ʿālem-i ʿulvīde murġ-ı rūḥ
Her cīfeye ki meyl ide bu nefs kerkesi

3 Cāy idi yāre ḫāne-i dil bāni-i ḳażā
Yapmamış idi daḫı bu ṭāḳ-ı muḳarnesi

4 Āvāre idüm ʿışḳ ile ḫayyāṭ-ı kün fekān
Perdaḫt ḳılmamışdı daḫı çarḫ-ı aṭlası

5 Rūz-ı ezelde ʿışḳuñı cānumda derc iden
İtmiş muḥīṭ ḳulzüm-i ʿummāna bir ḫesi

6 Āyāt-ı Ḥaḳḳı ṣafḥa-i āfāḳda oḳur
Nefs-i nefisüñ enfüsüñ olursa enfesi

7 Kesme ʿināyetüñ naẓarını Uṣūlīden
Kim yoḳ o bī-kesüñ daḫı ʿālemde kimsesi

Ç 92a H 61b S 18b B 63a O 75b V 117a Z 129a A1 98a A2 110a

---

5 ezelde: ezelden B / ʿışḳuñı: ʿışḳuña B / ʿummāna: insāna V cānumda A2 / -Ç, S.

143

mefāʿilün mefāʿilün feʿūlün

1 Giyelüm arḳaya bir köhne şālı
Cihānda yüriyelüm lāʾubālī

2 Ḳalender-meşreb ol ey dil cihānda
Getürme yüze ṣaḳın ḳīl ü ḳāli

3 Yüzüñde beñlerüñe beñzedürler
Görenler cennet içinde Bilāli

4 Ölicek işigüñde başum olsa
Maḥalleñ itinüñ bārī sifāli

5 Ayaġuñ ṭopraġın dünyāya virmez
Uṣūlīnüñ odur māl u menāli

Ç 92a AE 49a H 62a S 19a B 63b O 75b V 117a Z 129b A2 110b

---

1 Cihānda yüriyelüm: Yürüyelüm cihānda B.
2 ey dil cihānda: ʿālemde ey dil AE / Getürme yüze ṣaḳın: Getür yüze ḳazı bu Ç.
3 Yüzüñde: Yüziñe B.
3. ve 4. beyitler S’de yer değiştirmiştir.
5 māl u: malı B.

144

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Didiler Kaʿbe-i kūyuńda bugün ḳan oldı
ʿĀşıḳuń var ise biri yine ḳurbān oldı

2 Yirde ḳalmaz irişür kūy-ı murāda āḫir
Rāh-ı ʿışḳ içre şu kim ḫāk ile yeksān oldı

3 Cān viren vuṣlat-ı cānāna irişür dirler
Ḥamdü li'llāh ki hele işümüz āsān oldı

4 Yār ola ki yüzümüze güle baḳa diyü
Yine göynüklülerüń beńzi zaʿferān oldı

5 Bu Uṣūlī ayaġuń ṭopraġına ḳul olmış
Mülk-i ʿışḳ içre yine başına sulṭān oldı

Ç 92b AE 49a H 62a S 19a B 64a O 75b V 117a Z 129b A1 99a A2 110b

---

1 biri: bizi B.
2 āḫir: bir gün H, B, O, V, Z, A2.
3 hele işümüz: yine işümüz AE, B, O, A2.
4 güle: gülce Ç.
5 Mülk-i ʿışḳ içre yine: Şükr kim bendeyiken A1 / yine: -O.

145

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

1 Dutalum hem-demüm teskīn ider gözümdeki yaşı
Ḳanı merhem ki oñalda benüm baġrumdaki başı

2 Belā cündi durur mülk-i dili ġāret ḳılan dāʾim
Ḳara baġrumdaki başlar durur līkin belā başı

3 Firāḳ içre helāk oldum viṣāle tā ki irişsem
Doyınca görmege ḳomaz gözüm yaşı olur nāşī

4 Ḳanı ṭāliʿ ki başuma benüm devlet ḳona ʿömrüm
Dikile başım ucına ölicek işigüñ ṭaşı

5 Ġam-ı cānānı ṣaḳladuñ reh-i ʿışḳ içre cān gibi
Uṣūlī āferīn olsun gözetdüñ yolda yoldaşı

Ç 92b AE 49b H 62b S 19b B 64a O 76a V 117b Z 130a A2 111a

---

1 oñalda: oñaldan B / başı: yaşı B.
2 dāʾim: her dem AE, H, O, V, A2, B.
3 tā ki: nā-gāh B / irişsem: irişem B / ḳomaz gözüm yaşı: gözüm yaşı ḳomaz AE.
5 ṣaḳladuñ reh-i ʿışḳ içre: rāh-ı ʿışḳda cān gibi ṣaḳladuñ S.

146

mefāʿilün mefāʿilün feʿūlün

1 Göñül gördi yine ol ḫūb ẕātı
Ki gören kişinüñ gider ḥayātı

2 Meger rūḥ-ı muṣavverdür vücūdı
Ki görmedüm beşerde bu ṣıfātı

3 Bulınmaz gün gibi mis̱li cihānda
Ararsañ ẕerre ẕerre kāʾinātı

4 Yüzüñden nüsḫadur nev-rūz ile ʿīd
Ṣaçıñdandur şeb-i ḳadrüñ berātı

5 Uṣūlī vechidür ol nūr-ı päküñ
Bu rūḥum rāḥatı cānum ḥayātı

Ç 92b AE 50a H 62b S 20a B 63b O 76a V 118a Z 130a A1 98b A2 111a

1 ol: bir A1 / ol ḫūb: bir ḫoşça O / kişinüñ: ādemüñ AE, V, A1.
4 Yüzüñden: Yüziñde B.
5 vechidür: ẕātıdur A1 / nūr-ı päküñ: nev-cevānuñ B, S, A1 / ḥayātı: ṣıfātı A1.

147

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yir göñül tīr-i belā peykānını ḫurmā gibi
Ṭatlu ṭatlu nūş ider nīş-i ġamı ḥelvā gibi

2 Hīç göz açdurmaz yaşum ṭūfāna virdi ʿālemi
Göklere durmaz çekilür āhum ejderhā gibi

3 Ḳanlu yaşum seyl olup aḳdı yeñilmez n'eyleyem
Çaḳ yürekden ṭaşdı vü cūş eyledi deryā gibi

4 Ḫāk-i pāyuñ gevherin dünyāya virmez dostum
Görmedüm ṣāḥib-naẓar bu dīde-i bīnā gibi

5 Rāstī el arḳası yirde ayaġı tozıyuz
Var ise bir serv-ḳad ol ḳāmet-i bālā gibi

6 Ḳāmetüñ ṭūbā lebüñ kevs̱er sözüñ māʾ-i maʿīn
Kūyuñ ey ḥūr-ı cinānum cennetü'l-meʾvā gibi

7 Eksigüñ yoḳ ẕerrece bir bī-bedel maḥbūbsun
Āh kim hercāyisin mihr-i cihān-ārā gibi

8 Yine bir yüz daḫı gösterdüñ bu ben dervīşüñe
İki yüzlü olma hey çoḳ sevdügüm dünyā gibi

9 Ebrveş çeşm-i Uṣūlī nice giryān olmasun
K'aġladuġınca güler ol bir gül-i raʿnā gibi

Ç 93a AE 50a H 63a S 19b B 64b O 78a V 118a Z 130b A1 99b A2 111a

---

1 Yir: Bir B / nīş-i ġamı: ġam nīşini B.
2 yaşum: gözüm V.
3 seyl: cūş V / ṭaşdı: ṭaşdan H daşdı B.
4 4. ve 8. beyitler S, A1'de yer değiştirmiştir.
5 serv-ḳad ol: serv-ḳadüñ B.
6 ḥūr-ı: ḥūrī H, S, B.
7 yok: -S.
8 gösterdüñ bu: gösterdi ki Ç, S / hey çoḳ sevdügüm: gel iki gözüm S, A1 hey iki gözüm B, A2 / -AE, A1.
9 nice giryān olmasun: şevkden nālān olur SA1 / bir gül-i raʿnā gibi: ol gül gül-i raʿnā AE, H, B, V, A1, A2.

148

feʿilātün feʿilātün feʿilātün feʿilün

1 Ṣāf ḳılduńsa göńül āyinesin āb gibi
Görinür nūr-ı ezel ābda meh-tāb gibi

2 Merkez-i ḫākdesin dāʾire-i ḳalbüńde
Felek eṭvārını seyr eyle suṭurlāb gibi

3 Ḳurtarup cānuńı ẓulmāt heyūlātından
Nūrdur ʿāleme ḫurşīd-i cihān-tāb gibi

4 Eylemez kimseyi sīr-āb şarāb-ı dünyā
Görinür teşneye gerçi ki serāb āb gibi

5 Ḫˇāb-ı ḫoş nice gelür çeşmüńe uş üstümüze
Boşanup aḳdı ecel leşkeri seyl-āb gibi

6 Evvelā beslemege bāġ-ı vücūduńı bu çarḫ
Aḳıdur göz yaşını üstüńe ṭolāb gibi

7 Ḫūşe-i cismüńi ārāyiş ider birḳaç gün
Ḳanuńı yire ḳarar ṣońra mey-i nāb gibi

8 Bu dıraḫt-ı kühen ancaları bī-berg ḳodı
Ḳatı ṣarmaşma anuń üstine leblāb gibi

9 Al ṣuver bāġçesi içre meʿānī lübbin
Ḳışrı tarḥ eyle göńülden ulüʾl-elbāb gibi

---

2 -O.
3 nūrdur: nūr-ı pür H / ẓulmāt: -O.
4 eylemez: itmez ki Ç, S / şarāb-ı: serāb-ı A1, A2, V seyr-āb-ı B /
5 -Ç, A1.
6 beslemege: beslemede AE, H, B / vücūduńı: vücūduń B.
8 ṣarmaşma: dolaşma B.
9 Al ṣuver bāġçesi: El ṣunma bāġ O Alıgör bāġ-ı dehr AE / içre: içre şu B / göńülden: vü terk it B, O / -Ç.

10 Çek belāġat ḳılıcın sözde ki her seng-dilüñ
Āhen-i ḳalbine teʾs̱īr ide tīz-āb gibi

11 Ṣāf ḳıl sīneñi kim evc-i ġınādān görine
Dilde envār-ı Ḫudā ābda meh-tāb gibi

12 Menbaʿ-ı baḥr-i maʿārif ḳıl Uṣūlī ḳalbi
Ki dilüñ āb-ı ḥayāt aḳıda mīzāb gibi

Ç 93a AE 51b H 64a S 30a B 65b O 77b V 120b A1 98a A2 112a

---

10 Āhen-i: Āhenīn B.
11 -AE.
12 Ki: Kim B / 10. ve 12. beyitler AE, B, O, V, A1, A2'de yer değiştirmiştir.

149

mefʿūlü mefāʿīlü mefāʿīlü feʿūlün

1 Yā Rabbi yine ölmedin ol cānı görem mi
Cān u göñül eglencesi cānānı görem mi

2 Çirkīn yüzümi itleri izine sürem mi
Ulularumı yaʿni ki yārānı görem mi

3 Ḳılmaġa şikāyet aña hicrān siteminden
Dil mülkine ḥükm idici sulṭānı görem mi

4 Bu eyledigüm ṭūl-ı emel rāst gele mi
ʿÖmrüm olup ol serv-i ḫırāmānı görem mi

5 Bir ān idi vuṣlat güni kim geçdi ol anı
Bir daḫı Uṣūlī ʿacabā anı görem mi

Ç 93b AE 50b H 63a S 20b B 65a O 76b V 119b A1 99b A2 110b

---

1 cānı: yari A1 / Cān u göñül: Avāre-dil Z.

2 itleri izine: ayaḳlarına O / Ulularumı: Ululayumı B / 2. beyit AE, H, S, B, O, V, Z, A1, A2'de 4. beyitle yer değiştirmiştir / 2. beyit S'de 3. beyitle yer değiştirmiştir / Z 2. beyitten sonra sona erer. Sonraki sayfa reddâdeyi de doğrulamaz, son kısım eksik.

5 kim: vü AE, A2, B/ ʿacabā anı: ʿaceb ol anı B.

150

mefʿūlü fāʿilātü mefāʿīlü fāʿilün

1 Cān u dil oldı ʿışḳ ile kūyuñ gedācuġı
Gel ey güzellerüñ begi vü pādişācuġı

2 Döksün ḳo ḳanumı yire kim tīr-i ġamzesi
Yüz biñ benüm gibi kişinin ḫūn-behācuġı

3 İzi ṭozın getürdi ṣabā ey dil armaġān
İki gözüñ gibi ṣaḳın ol ṭūṭiyācuġı

4 Ol serv-i ḫoş-ḫırāma var ey gözlerüm yaşı
ʿArż it ayaġı ṭozına bu mā-cerācuġı

5 Çaḳ cānın almayınca ḳomaduñ Uṣūlīnüñ
Allāh ki ḳıldı tīr-i müjeñ yayḳaracuġı

Ç 93b AE 50b H 63b S 20a B 65a O 77a V 119b A1 98a A2 112b

---

2 ḳo ḳanumı yire kim: ḫūnumı kim olur H, V ḳo ḳanumı kim olur Ç, AE, S, A1, A2 ḳo ḳanumı kim O.
4 gözlerüm yaşı: göz şerbeti O.
5 ḳomaduñ: ḳomadı H, Ç, AE / ḳıldı: urdı AE / müjeñ: müjgān O.

151

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Āh kim ol bī-vefā gitdi baña yār olmadı
Derd ü ġamdan özge bir kimse baña yār olmadı

2 Gel ʿaẕāb itme caḥīm-i hecre ṣalma bendeñi
Pādişāhum seni sevdiyse günehkār olmadı

3 Derd ile nice yarılmasun yürek kim sīnesi
Pāre pāre olmayınca yāre yarar olmadı

4 Bezme bizden ey gül-i raʿnā ki bāġ-ı dehrde
ʿAndelīb-i zārdan gülzār bī-zār olmadı

5 Nice bir yatur teb-i ġamda Uṣūlī derdmend
Ey dirīġā kimse ḥālinden ḫaberdār olmadı

Ç 94a AE 51a H 63b S 20b B 65a O 77a V 119b A1 99b

---

1 bir kimse baña: baña bir kimse O / baña yār: vefādār S, O, V, A1.
3 yürek kim: yüregüm Ç, H, AE yüregüm kim S.
5 Nice bir: Bī-ḫaber B, O, V, A1.

152

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ġamdan öldüm ey meded rūḥ-ı revānum gelmedi
Ol gidelden daḫı yirine bu cānum gelmedi

2 Ḳalmadı ṣabrı dilüñ ārāmı gitdi cānumuñ
Ey dirīġā daḫı ol ārām-ı cānum gelmedi

3 Başuma ḳopdı ḳıyāmet geldi biñ dürlü belā
Āh ol ser-fitne-i āḫir-zamānum gelmedi

4 Oldum oġlan u ḳocaldum böyle miḥnet görmedüm
Geldi ḥayfā pīrlik ol nev-cevānum gelmedi

5 Pūte-i cān u dile tīr-i belā durmaz gelür
Ey Uṣūlī gerçi ol ḳaşı kemānum gelmedi

Ç 94a AE 51a H 63b S 20b B 65b O 77b V 120a A1 99a

---

5 dile: yine B / tīr-i belā durmaz gelür: geldi biñ dürlü belā O / beyitin 2. mısraı: -S.

KIT'ALAR

I

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Bī-nihāyet baḥre döndi gene ẕātum vaḥdeti
Mecmaʿul-baḥreyni ġarḳ itdi ṣıfātum vaḥdeti

2 Bī-cihetdür nuṭḳa gelmez genc-i ẕātum vaḥdeti
Her kemālātı muḥīṭ oldı ṣıfātum vaḥdeti

Ç 94a H 64b AE 74b S 30b B 66a O79a V 121a A2 112a

II

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Lā teʿayyündür egerçi gene ẕātum vaḥdeti
Kes̱ret-i aʿyānı keşf eyler ṣıfātum vaḥdeti

2 Keşf-i ṣubḥāt-i celāl eylerse dāʾim vaḥdeti
Kes̱ret-i ażdādı maḥv eyler ṣıfātum vaḥdeti

Ç 94a H 64b AE 74b S 30b B 66a O 78b V 121a A2 112a

III

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Küntü kenzüñ gevheridür gene ẕātum vaḥdeti
Dürr-i beyżāyı ʿıyān eyler ṣıfātum vaḥdeti

2 Çün muḥīṭ-i bī-cihetdür gene ẕātum vaḥdeti
Bī-nihāyetdür ẓuhūrında ṣıfātum vaḥdeti

Ç 94b H 64b AE 74b S 30b B 66a V 121a A2 112a

---

2 Bī: Lā AE, B, O, V, A2, H / genc-i: gene H, AE, B, O, V.
2 ṣubḥāt-i: ṣubḥān O ṣubḥāt u B / dāʾim: ẕātum AE, B, A2, Ç.
1 eyler: itdi A2
2 bī: lā AE, O, V, A2.

IV

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 ʿĀlem-i ervāḥı seyr itseñ ʿacāʾib-fıṭratuz
Milket-i eşbāḥı fikr itseñ ġarāʾib-peykerüz

2 Gerçi böyle ṣūretā dervīş ü ʿuryānuz velī
ʿĀlem-i maʿnīye baḳsañ Zülfiḳār-ı Ḥayderüz

3 Diḳḳat ile eyleseñ levḥ-i żamīre bir naẓar
On sekiz biñ ʿālemüñ esrārına ser-defterüz

Ç 94b H 64b S 30b O 78b V 121a A2 112a

V *

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Ey ayaġı topraġı başumda tāc-ı devletüm
Āsitānuñ tozıdur egnümde fāḫir ḫilʿatüm

2 Yalıñuz seyr itdügüm budur Uṣūlī her zamān
Ta sirāyet itmeye yārāna nāgeh nekbetüm

V 121b O 79b

---

2 dervīş ü ʿuryānuz: ʿuryān u dervīşüz O, V / 2. ve 3. beyitler V, A2'de var. / Bu kıtʿa V'de 1. Kıtʿa /

* Bu kıtadan önce 141. gazelin iki beyiti V'de (121a); A2'de (112a) ve O'da (79b) kıtalar arasında da yer almaktadır:

Ḳanı bir ṣarrāf kim añlaya gevher ḳıymetin
Bilmişüz her ḫārenüñ māhiyyetin ḫāṣṣıyyetin

Ḳanı bir ādem ki bile ādemüñ güftārını
Añlaruz her ḥabbenüñ veznini vü miḳdārını

Mİ‘RÂCİYYE

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Āferīn ol pāke cān-ı pākden
Kim bizi yaratdı müştī ḫākden

2 Bir avuç ṭopraḳdan insān eyledi
Hem ḫilāfet virdi sulṭān eyledi

3 Kendü esrārından āgāh eyledi
Vāṣıl-ı maḳbūl-i dergāh eyledi

4 Hāk-i nā-çīzi tüvānā eyledi
ʿİlm virdi anı dānā eyledi

5 Āfitāb-ı rūḥı tābān eyledi
Ādemüñ ḫākinde pinhān eyledi

6 Ḳıldı ol sulṭān peydā vü nihān
Kendü nūrından zemīn ü āsumān

7 Kimseye ol aña kimse beñzemez
Her ne kim ḳılsa kimesne lā dimez

8 Ḫıdmetinde nüh felek pervānedür
Būstānından İrem efsānedür

9 Gülşen-i cennet cemālinden varaḳ
Āteş-i dūzaḫ celālinden sebaḳ

10 Ḳaṭreden lüʾlüʾ-i lālālar ḳılar
Nuṭfeden maḥbūb-ı raʿnālar ḳılar

---

1 pāke: pāk B / cān-ı: cāndan H / müştī: müşt Ç, AE, S, P, B, O, V.
3 Vāṣıl-ı: Vāṣıl u B, O.
4 nā-çīzi: nā-çīz L.
5 Āfitāb-ı: Āfitāb B / rūḥı: rūḥ Ç, O.
6 sulṭān: sulṭānı Ç, AE, H.
7 Kimseye ol aña kimse: Kimse evvel kimse aña Ç, S.
8 pervānedür: bir dānedür Ç, AE, H, S, B / Būstānından: Būstānında B.
10 ḳılar: ḳılur B.

11 On sekiz biñ ʿālemi nüh çarḫı hem
Şeş cihet şeş rūzde ḳıldı raḳam

12 Kāʾinātı yoġ iken var eyledi
Varlıġın bunlarda iẓhār eyledi

13 Bir kitāb olmış durur her bir varaḳ
Līk göz ḳanı kʾala andan sebaḳ

14 Her ne kim var āşikārā vü nihān
Varlıġından cümlesi virür nişān

15 Bī-nişāndur gerçi yoḳ aña nişān
Līk her ẕerre anı eyler beyān

16 Ṣūreti ḳo aç gözüñ maʿnīye baḳ
Tā ki eşyāyı göresin ʿayn-ı Ḥaḳ

17 Ḥaḳdan artuḳ yoḳ durur hergiz vücūd
Bunı böyle buldılar ehl-i şuhūd

18 Ey muvaḥḥid ġayri işbāt eyleme
Şirk durur zinhār bunı söyleme

19 Bir durur bir birden artuḳ yoḳ durur
Var ise ol daḫı ʿayn-ı Ḥaḳ durur

20 Anuñ içün cümle-i merdān-ı reh
Didiler lā żıdde leh lā nidde leh

21 İki gören arada aḥvel durur
Kendü gibi sözi de mühmel durur

22 Kim vücūduñ ẓıllını ṣandı vücūd
Kendü cehlinden virür nā-būda būd

---

13 Bir: Biñ Ç.
19 durur bir: durur O.
20 żıdde: lā-żıdde V.
22 virür: durur B.

23 Ẓıll-ı esmādur ṣuver ey bī-ḫaber
Kim mü'eṡṡir maʿnidür ṣūret eṡer

24 Ehl-i maʿnī ṣūrete virmez vücūd
Yoḳ durur ṣūretde zīrā ʿayn-ı būd

25 Bu iżāfāt-ı taʿayyün ẓıll durur
Līk ehl-i Ḥaḳḳa maʿnī bildürür

26 Bulmasa ʿayne'l-yaḳīni ġaybdan
Ḳurtılur mı kişi şekk ü raybdan

27 Ṣūreti ḳo er gibi ol er gibi
K'āb u gilde ḳalmayasın ḫar gibi

28 Āteş-i ʿışḳ ile yaḳ baġruña dāġ
Hey ḳara güñlü çerāġ olġıl çerāġ

29 Pes muḳarrer oldı Ḥaḳḳuñdur vücūd
Cān u dilden añadur cümle sücūd

30 Varlıġına ne ebed var ne ezel
Ol durur pes lā yezāl ü lem yezel

31 Yoḳ idük biz ol ezelde var idi
Ḳādir ü ḳayyūm u hem cebbār idi

32 Ḥādiṡ olmadın bu baḥr-i mevc-zen
Gelmedin daḫı vücūda merd ü zen

33 ʿArş u kürs ü levḥ olınmadın raḳam
Dest-i ḳudret almadın ele ḳalem

---

24 ṣūretde: ṣūrete B / S'de 24, 21'den sonra.
25 iżāfāt-ı: iżāfāt u H, P / bildürür: yek durur B
26 bulmasa: bulmayup AE.
31 Yoḳ idük: Yoġıduḳ B, V, Ç / ezelde: ezelden S, B.
33 kürs: ferş B kürsī Ç / raḳam: ḳalem B.

34 Ẕāt-ı baḥt-ı muṭlaḳ idi ol ilāh
Mücmelen ḳılurdı ẕātına nigāh

35 Diledi kim yaza ḫaṭṭ-ı muḫtelif
Naḳş ḳıldı evvel Aḥmedden elif

36 Ol şeh-i ḫāsından itdi tāc-ı ser
Dālını ṭavḳ eyledi mīmin kemer

37 Mīm-i Aḥmedden görindi kāʾināt
ʿArş u ferş u fevḳ u taḫt u şeş cihāt

38 Muṣḥaf-ı ḥüsni yazıldı bāb bāb
Ẓāhir oldı ʿindehū ümmüʾl-kitāb

39 Çün ḳalem adını imlā eyledi
Nāme-i ḥüsnini inşā eyledi

40 İki şaḳḳ oldı ḳalem bī-mā-cerā
Pes yazıldı āyet-i leyl ü ḍuḥā

41 Pes ẓuhūr itdi meẓāhir her ne var
Cümle eşyā yaradıldı āşikār

42 Seyr ḳıldı noḳṭa-i ḫaṭṭ-ı vücūd
Ṣūret-i ādemde gösterdi şuhūd

43 Gerçi devr itdi ḫuṭūṭuñ heyʾetin
Noḳṭada gösterdi āḫir ṣūretin

44 Ādem imiş şāhid ü meşhūd olan
Ādem imiş sācid ü mescūd olan

---

34 – AE.
36 Dālını: Devleti P.
38 ʿindehū: yanında P.
39 adını: nāmını B, O.
42 ḫaṭṭ-ı: ḫaṭṭı Ç, A, E, S.
43 āḫir: kendü V.

45 Ādem imiş ḥāmil-i sırr-ı H̱udā
Bilmeyen bunı ḳalur Ḥaḳdan cüdā

46 Ādeme bunca kerem bunca ʿaṭā
Tā ẓuhūr ide Muḥammed Muṣṭafā

47 Ol imām-ı pāk u hādī-i sübül
H̱ātem-i peyġamberān faẖr-ı rüsül

48 Pīşvā-yı enbiyā vü mürselīn
Muḳtedā-yı evvelīn ü āẖirīn

49 Çün velāyet taẖtına başdı ḳadem
Didi kim udʿū li'llāhi ey ümem

50 Yaʿni kim benüm ṣalātum cumʿadur
Daʿvetüm farḳa degüldür cemʿedür

51 Nūr-ı Ḥaḳḳam Ḥaḳ baña reh-ber durur
Ümmetüm benüm ilāhīler durur

52 Yaʿni benven maẓhar-ı āyāt-ı ẕāt
Ümmetümdür cāmiʿ-i cümle ṣıfāt

53 Ẕāt-ı insān gevher-i bī-ʿaybdur
Nüsẖa-i dībāce-i lā-raybdur

54 Gevheri senge ṣaḳın ḳılma bedel
Ādem iseñ fıṭrata virme ẖalel

55 Şāhsın bu taẖt meʾvādur saña
Bād ferrāş ebr saḳḳādur saña

---

45 ḳalur: olur V.
46 -Ç, S, L.
47 pāk u: pāk Ç, H, AE.
49 Didi kim: -O.
50 farḳa: ferde V.
51 Ḥaḳḳam: ʿilm V / benüm: daẖi AE.
53 bī-ġaybdur: bī-ʿaybdur L, V, O, B.

56 Dürr-i ebḥār-ı maʿārifdür sözüñ
Bu ṭılısmuñ gizlü gencidür özüñ

57 Emrüñ olduḳça iderler sürʿati
Birbirinden tā öñürde ḫıdmeti

58 Gerçi Ḥaḳdur ʿālemi var eyleyen
Ādemi maʿnīdür iẓhār eyleyen

59 Olmasa Ādem görinmezdi ṣuver
Hīç bilinmezdi bu esmādan ḫaber

60 Var durur her şeyde bir gizlü hüner
Aña āyīne döşer ehl-i naẓar

61 Gel temāşā ḳıl Ḥaḳuñ taḳdīrini
Gör bu taḳdīrüñ güzel tedbīrini

62 Ḳanda gider çekilüp bunca ḳatār
Ḳanġı iḳlīmüñ ḳumāşıdur bu bār

63 Ne yire olur bu seyr ü bu sülūk
Hīç varabildüñ mi sen ey leng ü lūk

64 Maʿnide her ẕerre açmışdur dehān
Vaḥdet esrārını eylerler beyān

65 Her taʿayyün şirketi nefy eylemiş
Lā-ilāh illā hüvellāh söylemiş

66 Vaḳtidür ger keşf ola nūr-ı baṣar
İdesin yine ḥavādiṡden güẕer

---

56 P, B, O'da 51'den sonra.
57 olduḳça: olduḳda O, V / -Ç.
58 Ādemi: Ādeme L / maʿnīdür: maʿnīyi L maʿnide B, V.
59 Hiç bilinmezdi: Kimse bilmezdi AE Hem bilinmezdi B, L, Ö, P.
62 Ḳanġı: Ḳanḳı B, Ç, L.
63 varabildüñ mi: var eyledüñ mi H, B.
65 Bu beyit AE'de 64. beyit ile yer değiştirmiştir.
66 ger: ki L, B.

67 Āteş-i ʿışḳ ura göñlünde nefes
Görine vādī-i Eymenden ḳabes

68 Her şecerden işide Mūsī-i cān
Naʿra-i innī en’allāhdan beyān

69 Enbiyādan ol ki oldı ehl-i sır
Rabbi’c’al lī lisāne ṣıdḳdır

70 Ḫāk-i pāyıdur bu ḫākī ḫākdān
Yüzi ṣuyına yaradıldı cihān

71 İzi tozı iki ʿālem māyesi
Nüh felek miʿrācınuñ bir pāresi

72 Geldi bir şeb didi Cibrīl-i emīn
Daʿvet eyler seni Rabbü’l-ʿālemīn

73 Çün ṣadefveş bu düri gūş eyledi
Cānı deryālar gibi cūş eyledi

74 Ḫāne-i Ümmīden oldı çün revān
Bārgāh-ı ḳurba ʿazm itdi hemān

75 Çekdiler aña Burāḳı berḳvār
Üstine oldı süvār ol şeh-süvār

76 Şöyle sürdi atını ol şāh-ı dīn
Şāh-bāz-ı ḳuds oḳurdı āferīn

77 Sebzezārın ḳıldı eflākün güẕer
Ḳılmadı raġbetle bir rūşen naẓar

---

67 Eymenden: Leylīden Ç Eymende B.
68 Mūsī-i cān: bu şey’-i cān AE, S.
70 ḫākī: ḫāk-ı L / ḫākdān: ḫākinden Ç, AE, S.
71 māyesi: pāyesi H, O, V / pāresi: pāyesi O.
73 düri: sözi V.
74 Hāne-i Ümmīden oldı çün revān: Oldı ol dem ümmī cānından revān Ç Oldı ḫāne-i Ümmīhānīden revān H, L, V.
76 oḳurdı: oḳudı L, B.

78 Leẕẕet almadı bu bāġ u rāġdan
Sürme çekdi gözine mā zāġdan

79 Kendü gerçi seyr ider eflākde
Cismi ḫalvet-ḫāne-i levlākde

80 Didi Cibrīl olamayup pāye-gīr
Lev denevtu le'ḥtaraḳtu ey emīr

81 Gitdi tenhā kendü hem-çün āfitāb
Şöyle kim bir ẕerre ḳalmadı ḥicāb

82 Ḳodı hep estārı bī-kibr ü riyā
Ḳalmadı illā ridā-yı kibriyā

83 Çünki gördi yārinüñ dīdārını
Heybet-i Ḥaḳdan yitürdi varını

84 Mīm-i Aḥmed maḥv oldı ol zamān
Pes eḥad ḳaldı ol arada hemān

85 Mīm-i Aḥmed çünki gitdi aradan
Vāṣıl oldılar velī bī-mā u men

86 Āh kim ḳıldı beni bu ḥāl lāl
Ḥāldür bu buña sıġmaz ḳīl ü ḳāl

87 Bu arada kim süḫan kūtāhdur
Ḳısmetümüz bizüm hemān bir āhdur

88 ʿAczin iẓhār eyleyüp ehl-i beyān
Bu arada didiler küllü'l-lisān

---

79 Cismi: Çeşmi H.
81 bir ẕerre ḳalmadı: ḳalmadı bir ẕerre L, V kim ḳalmadı ẕerrece B.
82 estārı: estārını Ç / bī-kibr ü riyā: bī-kibr ü yā Ç.
84 oldı: olındı V / arada: ortada H, P, B, V.
85 S'de 91'den başlıyor (6a) / -L.
87 Ḳısmetümüz: Ḳasmumuz L, V, B.

89 Her gedā ḥaddi degüldür bu ḥużūr
Kūh-ı Ḳāfı götüremez leng-mūr

90 Buldılar bunda oluban gung u lāl
ʿAḳl-ı küll ü nefs-i kül küllī kelāl

91 ʿĀḳıbet kendüye geldi Muṣṭafā
Gözi göñli ṭopṭolu nūr-ı ṣafā

92 Oldı her bir ẕerresi bir āfitāb
Ḥażret-i ʿizzetden irişdi ḫiṭāb

93 Taḫt-ı iḳdāmuña eyle bir naẓar
Gör görinür mi ḫalāyıḳdan es̱er

94 Açdı çün nergislerin ol rūḥ-ı pāk
Ayağı altında gördi müşti ḫāk

95 Didi yā Rab her ne kim var az u çoḳ
Bir avuç ṭopraḳdan artuḳ nesne yoḳ

96 Ḥaḳ Teʿālā didi pes ʿālem hemīn
Rāhuñ üzre bir avuç ṭopraḳ mehīn

97 Bu ne devletdür eyā şāh-ı cihān
Bu ne rifʿatdür eyā serv-i revān

98 Lā-mekān bostānı cāyuñdur senüñ
Cümle ʿālem ḫāk-i pāyuñdur senüñ

99 Manẓar-ı rabbüñde ey nūr-ı mübīn
Nūr-ı pāk idüñ sen ʿālem māʾ u ṭīn

---

91 gözi göñli: göñli gözi Ç / nūr-ı ṣafā: ṣıdḳ u ṣafā L, P, B, O.
92 ḫiṭāb: cevāb Ç, S, L.
93 Gör: Göz B.
94 rūḥ-ı pāk: nūr-ı pāk AE / müşti: müşt B, O, V.
96 Teʿālā: -AE / ṭopraḳ: ḫāk AE, L ḫāk ey O, B.
99 ʿālem: ādem AE / -P.

100 Çün temām itdi o şeh miʿrācını
Başına urdı le-ʿamrük tācını

101 Ḫilʿat aldı egnine levlākden
İndi yire kürsi-i eflākden

102 Geldi Rabbü'l-ʿālemīnden ol resūl
Āyet-i raḥmet gibi ḳıldı nüzūl

103 Şerʿi oldı şübhesüz ḥablü'l-metīn
Old'anunçün raḥmeten li'l-ʿālemīn

104 Ey resūl-i Ḥaḳḳ u faḫr-i enbiyā
V'ey sirāc-ı ümmet-i ḫayrü'l-verā

105 Ḥaḳ yolında ger gedā ger şāhdur
Cümlesi senden şefāʿat-ḫᵛāhdur

106 Ben ḳara ṭoprağı ey nūr-ı Ḫudā
Umaram kim idesin ġarḳ-ı żiyā

107 Varmaġa dergāh-ı Ḥaḳḳa ben faḳīr
Senden artuḳ mesnedüm yoḳ ey emīr

108 Ālüñe evlāduña aṣḥābuña
Cümle-i ezvācuña aḥbābuña

109 Biñ duʿā vü biñ selām ü biñ s̱enā
Ben gedādan olsun anlardan yaña

Ç 40b AE 67b H 1b L 8b S 52a B 6b O 11a V 57b

---

100 o: -H.
104 V'ey: Ey B / ümmet-i: ümmet ü B.

ŞEHR-ENGÎZ-İ YENİCE

[Münācāt]

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1 Yā ilāhe'l-ʿālemīn dil-ḫasteyem
Bu ḳuyūd-ı nefs ile pā-besteyem

2 Bende-i ġamgīnüñi şād eylegil
Ḳayd-ı nefsānīden āzād eylegil

3 Nūr-ı Aḥmed ḥürmetiyçün ey eḥad
Ḥabs-i ẓulmānīde ḳoyma tā ebed

4 Ayırıcaḳ bu tenümi cāndan
Cānumı ayırmaġıl īmāndan

5 Çünki bu ḫākī tenüm ḫāk idesin
Umaram kim şirkden pāk idesin

6 Çün bizi ḫāk iken insān eyledüñ
Bī-nihāyet bize iḥsān eyledüñ

7 Çünki iḥsānuñı gördük bu ḳadar
Eyleme āḫir behāʾimden beter

8 Yolumı urdı benüm nefs-i leʾīm
Bu belādan beni ḳurtar ey kerīm

9 Bir ġarībem reh-güẕerde ḳalmışam
ʿĀṣiyem ḫavf u ḫaṭarda ḳalmışam

10 Ḫᵛāb-ı ġafletden beni bīdār ḳıl
Raḥmetüñ bāġında ber-ḫordār ḳıl

---

3 ḳoyma: ḳoma B.
5 ḫākī: ḫāk-i Ç ḫāke O.
6 -L.
8 kerīm: emīn L.
9 -P.

11 Vir beḳāñı it beni benden fenā
Rabbenā faġfir lenā verḥam lenā

12 Aç dilümüz raḥmetüñle ey Ġafur
Tā olalum biz daẖı ʿabden şekūr

13 Ẓāhirümi meskenetle ẖāk ḳıl
Bāṭınumı līk nūr-ı pāk ḳıl

14 Yā ilāhī eylegil bir fetḥ-i bāb
Gitsün ortadan bu yitmiş biñ ḥicāb

15 Gündüzüñ zerrīn ḳabāsın çāk ḳıl
Gicenüñ zülf-i siyāhın ẖāk ḳıl

16 Bu ʿanāṣırdan vücūdum eyle pāk
Yile virsün ḳalmasun bir ẕerre ẖāk

17 H̱āke sür yüzüñ hevā-yı ser-keşüñ
Ḳoy ocaġına ṣu āb u āteşüñ

18 Yolum üzre ḳoma yā Rab hīç pīç
Tā ki senden ġayri görünmeye hīç

---

12 olalum: olavuz S.
13 meskenetle: meskeninle B / ẖāk: pāk Ç, H, L, B.
14 ortadan: ortada B.
15 Gündüzüñ: Gündüzin B / ḳabāsın: libāsın V, AE / ẖāk: çāk L, B.
16 virsün: varsun H, Ö, B.
18 hīç: pīç B, L.

[Giriş]

mefāʿīlün mefāʿīlün feʿūlün

19 Gel ey Ḥaḳ ʿışḳını daʿvī ḳılanlar
Hemīn daʿvī-yi bī-maʿnī ḳılanlar

20 Degüldür ʿāşıḳuñ kārı mecāzī
Ki sıġmaz ʿışḳ işine levḥ ü bāzī

21 Olur mı ʿāşıḳuñ kendü rıżāsı
Rıżā-yı yār olur ʿışḳ iḳtiżāsı

22 Bu yolda ölmeyen maḳṣūda irmez
Ṣaḳınan başını meydāna girmez

23 Egerçi yoḳ durur ʿışḳuñ zebānı
Velī var dürlü dürlü imtiḥānı

24 İşitdüm rāzuñı fāş eylemişsin
Özüñi ġayre yoldaş eylemişsin

25 İşidildi ıraḳdan söz ü sāzuñ
Biḥamdillāh hele duyıldı rāzuñ

26 N'idermiş ʿāşıḳ olan ḳīl ü ḳāli
Ne yitmez derdmende kendü ḥāli

27 Felekler almamış ʿışḳuñ nişānın
Melekler duymamış ʿışḳuñ beyānın

28 Olur cān içre ʿışḳuñ söz ü sāzı
ʿAvām içre añılmaz ʿışḳ rāzı

---

19 Ç'de pend başlığı vardır / daʿvī: -O.
20 kārı: ʿışḳı AE, V / işine: içinde L, B.
21 yār: yārā Ç, H/ olur: var O.
24 Özüñi: O ne ki B.
26 derdmende: derdüme AE.

29 Ṣadef ger aġzını yummasa her bār
Olur mı yutduġı lüʾlüʾ-i şehvār

30 Olur ʿāşıḳlaruñ faḫrı gedālıḳ
Yaraşmaz ʿışḳ işinde ḫod-nümālıḳ

31 Bu bezme lāf ile şāhum varılmaz
Dimişler ser virilür sır virilmez

32 Ḳanı şol ʿahd ü ḳanı bunca peymān
Hey īmānsız yalan mıydı ol īmān

33 Dime uṣlu iseñ rāzuñı meste
Yaḳın olma ṣaḳın şehvet-pereste

34 Niçün her cāhile sen yār olasın
Yaraşmaz pāk iken murdār olasın

35 İden her gördügi şaḫṣa niyāzı
Ḳabūl olur mı bir dīnde namāzı

36 Gelenler nūr-ı Ḥaḳḳa ḳarşu vecde
İder mi degme bir miḥrāba secde

37 Ṣaḳın nā-dān u cāhilden özüñi
Aña teslīm ḳılma kendözüñi

38 İte avlanmaz āhū-yı Tātārī
Hümā olur mı her zāġuñ şikārı

39 Kemāl-i devlete āmādesin sen
Atañ Ādem ḫalīfe-zādesin sen

---

29 her bār: ey yār AE.
30 işinde: içinde B, O, V / -Ç, L.
31 virilür: virürler B / ile şāhum: lāf u lüf H, S, P, B, O / -Ç, L.
32 mıydı: mıdur B / ol: bu V.
35 gördügi: gözüñi B / olur: ola B / dīnde: dünyāda B.
36 vecde: vechde B.
37 ḳılma: itme AE.
38 avlanmaz: aldanmaz AE.
39 Kemāl-i: Kemāl ü L / Ādem: Ādeme Ç.

40 Nuḳūş-ı nüsḫa-i lā-raybsın sen
Bilürseñ gevher-i bī-ʿaybsın sen

41 Seni biz ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ ṣanurduḳ
Saña her dürlü rāzı inanurduḳ

42 Seni cān derdine merhem ṣanurduk
Ne bildük biz seni ādem ṣanurduk

43 Ṭaşı ṣāf u içi ḳallāb imişsin
Yüri ey müddeʿī keẕẕāb imişsin

44 Hevā-yı nefse uyan ʿāşıḳ olmaz
Bu yola egri varan menzil almaz

45 Er ol kim olasın bizümle ḥāldaş
Erenler olımaz ʿavratla yoldaş

46 Göñül sen bend-i ʿışḳa pāy-bend ol
Hemīşe derdmend ol müstemend ol

47 Ṣaḳın sen yār ol aġyār olma
Olur olmaz kişiye yār olma

48 Bize bu ṣūretüñ cānı gerekdür
Bize leẕẕāt-ı rūḥānī gerekdür

49 Uṣūlī dār-ı dünyādan güẕer ḳıl
Hümāsın alçaġa ḳonma ḥaẕer ḳıl

---

41 ʿāşıḳ-ı : ʿāşıḳ u AE, B / her: çoḳ AE / İkinci mısra L, B’de
“Ne bildük biz seni ādem ṣanurdıḳ”
şeklindedir.

42 derdine merhem: derdine derman Ç, A1, H sırrına maḥrem AE / ādem: kevs̱er L / İkinci mısra L, B’de şu şekildedir:
Saña her dürlü rāzı inanırduḳ

43 Ṭaşı: Daşı L.

44 ʿāşıḳ: ṣādıḳ P.

45 ḥāldaş: yoldaş B ḥaldaş V.

49 49 ve 50. beyitler O’da yer değiştirmiştir.

50 Er iseñ pāk-dāmen pāk-bāz ol
Hemīşe serv gibi ser-firāz ol

51 Elā ey kendüyi ʿāşıḳ ṣananlar
Serāb-ı ḫuşki ṣu ṣanup ḳananlar

52 Bu ʿışḳ işi ḳatı müşkil belādur
ʿAṣāsı mār u mārı ejdehādur

53 Ṣaḳın sen ʿışḳ işin bāzīçe ṣanma
İñende ʿāşıḳam diyü ḳıvanma

54 Eger ʿışḳ ʿālemin ḳılsañ temāşā
Bulırsın her bucaḳda niçe ġavġā

55 Bu ʿışḳ esrārını sen lāf ṣanma
Görüp her ḳulleyi sen Ḳāf ṣanma

56 Bu deryāda ne diller ġarḳ olupdur
Niçenüñ baġrı ḳan ile ṭolupdur

57 Şu ʿāşıḳ kim gözedür öz hevāsın
Diler dildārınuñ dāʾim vefāsın

58 Ḳatı ister diler ammā özini
Sever ġāyet velīkin kendözini

59 Niyāz ehli iseñ terk eyle nāzı
Ki nāzda ögrenen bilmez niyāzı

60 Namāza ṭurmaḳ ister ʿışḳ mesti
Ciger ḳanuñdan alur ābdesti

---

50 B, V, L'de 48., Ç'de 49. beyit / -P.
51 Serāb-ı: Şarāb-ı O, V / Ç'de pend başlığı vardır.
52 ʿaṣāsı: ʿaṣā-yı Ç, AE, Ö.
55 ḳulleyi sen: kūh O / ḳulleyi: telli B, V, L / sen Ḳāf: kūh-ı Ḳāf AE, H, L, Ö, P.
56 ṭolupdur: dolupdur B / 55. ve 56. beyitler Ç'de yer değiştirmiştir.
57 Şu: Şol B, O /vefāsın: hevāsın P / -L.
58 -AE.
59 nāzda: nāza V, B, AE, H, L, P.
60 ṭurmaḳ: durmaḳ B / ister: itse V, H, L ise B / kanından: ḳanıyla H, S, P, O, V ḳanla L / alır: alan B.

61 Firāḳa döymeyen yārin unudur
Bugün çün görmeyen yarın unudur

62 Bu ṣūret ʿālemin terk itmedüñ sen
Didükleri yola hīç gitmedüñ sen

63 Gider bu ārzūyı cān u dilden
Ḫalāṣ it kendüñi her ġışş u ġılden

64 Dem-ā-dem ġuṣṣa vü derd ile şād ol
Tesellī ister iseñ nā-murād ol

65 Murāda gerçi irmek tīz yigdür
Velīkin ḫasteye perhīz yigdür

66 Kim oġlan ḥaẓẓ ider ḥelvā-yı terden
Velī ʿāşıḳ ġamı yig yir şekerden

67 Ġıdāsı ʿāşıḳuñ derd ü elemdür
Ṣafāsı ġuṣṣa vü şādīsi ġamdur

68 Muṣāḥib ister iseñ derde yār ol
Ḳarār isterse göñlüñ bī-ḳarār ol

69 Gözüñ yaşından özge hem-dem itme
Yürek başından özge maḥrem itme

70 Bu derdüñ ḥāṣılı ġam-ḫᵛārelıḳdur
Hemānā çāresi bī-çārelıḳdur

71 Bu ṣūret ʿālemi bāḳī degüldür
Ayaġ alıcıdur sāḳī degüldür

---

61 çün: kim H, L, S, P, B, O, V.
63 kendüñi: cānuñı Ç/ ġışş u ġılden: ġıll u ġışden O, ġīş u ġılden B.
66 yir: bir B / B’de 65. ve 66. beyitler yer değiştirmiştir.
69 özge: artuḳ AE, H, S, B, O/ başından: yarasından O.

72 Görüp İblīsi sen ādem ṣanursun
Sifāl-i ḫuşki cām-ı Cem ṣanursun

73 Ḳo bu ṣūretde olan ḳīl u ḳāli
Tecellī ide tā maʿnī cemāli

74 Göñül çün ṣāf ola gide küdūret
Hemān bir görinür maʿnī vü ṣūret

75 Hevādan cān evini eyle ḫālī
Ki gire otura yārüñ ḫayāli

76 Uyup maʿnīye ṣūretden geçerseñ
Cemāl-i yāra cān gözin açarsañ

77 Ne yirde ister iseñ ḥāżıram ben
Ne yüzden gözler iseñ nāẓıram ben

78 Bulınur her ne yirde isteseñ Ḥaḳ
Hemān sen ṣūreti ḳo maʿniye baḳ

79 Bizi sen iste bul fürḳat deminde
Fenā şehrinde yoḳluḳ ʿāleminde

80 Ḳarār itmez bu ḳuş degme yuvada
Hümādur ol uçar özge hevāda

81 Uṣūlī vāz gel sen bu beyāndan
ʿIyān eyle sözi küllü'l-lisāndan

82 Bu baḥrüñ ḥaddi vü pāyānı yoḳdur
Ki ṣıġmaz kūzeye imkānı yoḳdur

---

72 İblīsi: İblīs B.
78 isteseñ: gözleseñ H, S / ṣūreti: ṣūret Ç, L, S.
79 yoḳluḳ: bu ḫalḳ B.
80 -Ç, H.
81 sen bu beyāndan: -O.

Eger murād ister iseñ ʿışḳ odından ṭaşra çıḳma ve ittiḥād diler iseñ göñül şehrine gir yabāna baḳma. Ki zīrā ʿāşıḳı[i] ʿāşıḳlıḳ kisvesiyle meşhūr ve maʿşūḳı maʿşūḳlıḳ ḫilʿatiyle maġrūr iden ʿışḳdur. Bu dünyāda nice şehr[ii] ü şehristān ola ki senüñ vücūduñdan ʿacāʾib ola ve bu ʿālemde nice bāġ u bostān ola ki senüñ ṭabʿuñdan[iii] ġarāʾib ola[iv] . Salṭanatda niçe pādişāh ola ki senüñ rūḥuñdan ʿazīz ola ve memleketde niçe vezīr ola ki senüñ ʿaḳluñdan kāmil ü ehl-i temīz ola. Niçe zīrek ola ki senüñ fikrüñ anı geçmeye ve nice maḥbūb ola ki nefs-i nāṭıḳanuñ ḥüsni aña güzellik ḫilʿatin biçmeye. Niçe şeb-çerāġ ola ki gözlerüñ gibi[v] oturduġı yirden felekler ḳubbesin rūşen eyleye ve niçe ḳıymetlü gevher ola ki ḳulaġuñ gibi melekler ʿibādet-ḫānesin gülşen eyleye[vi] . Zebānuñ gibi bir bülbül mi[vii] ola ki cān bāġın müzeyyen eyleye ve dehānuñ mis̱li[viii] bir ġonca mı var ki cihān esrārın mübeyyen eyleye. Ẕātuñ bir deryādur ki cevher[xi] ile māl-ā-māl ve ṣıfātuñ bir saḥrādur ki şaḳāʾıḳ-ı ḥaḳāʾıḳla[x] pür ġunc u delāl olmışdur[xi].

[Münācāt][xii]

83 Ḫudāyā ḳādir ü vehhāb sensin
Semīʿ-i daʿvet ü tevvāb sensin

84 Ki sendendür beḳāsı kāf u nūnuñ
Ḳıyāmı hem bu çetr-i bī-sütūnuñ

---

i ʿāşıḳı: ʿāşıḳ Ö.
ii şehr: -P.
iii ṭabʿuñdan: rūyuñdan B.
iv ve bu ʿālemde nice bāġ u bostān ola ki senüñ ṭabʿuñdan ġarāyib ola: -S.
v gözlerüñ gibi: -B, O, V.
vi ve nice ḳıymetlü gevher ola ki ḳulaġuñ gibi melekler ʿibādet-ḫānesin gülşen eyleye: -O / S "eyleye zebānuñda" kelimeleriyle sona erer.
vii bülbül mi: bülbül Ö bülbülüm O.
viii mis̱li: mis̱li gibi O, B.
ix cevher: cevāhir B, O.
x ḥaḳāʾıḳla: -O.
xi Mensur metin şu nüshalarda gösterilen sayfalarda yer alır: H 7a, S 10a, P 17b, B 12a, O 16b, V 64a.
xii Münācāt başlığı sadece B'de
83 ḳādir ü: ḳādir S / Semīʿ-i daʿvet: Semīʿ ü sāmiʿ B.
84 Ḳıyāmı: Fenāsı AE / hem: -O /çetr-i çarḫ-ı AE.

85 Yaradansın cemādı vü nebātı
Ṭoḳuz ābāyile dört ümmehātı

86 Ḳılursın ḳaṭreden lü᾿lü᾿-i lālā
İdersin nuṭfeden maḥbūb-ı raʿnā

87 Başar ʿāciz senüñ ḥikmetlerüñden
Naẓar ḳāṣır senüñ ʿibretlerüñden

88 Beni luṭf eyle ḳurtar īn ü āndan
Ḫalāṣ eyle zebānumı ziyāndan

89 İlāhī ben ḳuluña fetḥ-i bāb it
Duʿāsın ben faḳīrün müstecāb it

90 Şefī ʿeyle ḥabībüñ Muṣṭafāyı
Ḫudā-bīn eylegil ben ḫod-nümāyı

91 Bu ḫākī cismümi cāndan ayırma
Ki yaʿnī nūr-ı īmāndan ayırma

92 Geç ey dil nefs-i şūmuñ leẕẕetinden
Ferāġat ḳıl bu dünyā devletinden

93 Ki letdür devleti dīnārıdur nār
Olupdur nūşı nīş ü mālı hem mār

94 Bu evde dā᾿im olmaz kişi ḫurrem
Ki ḥāli geh dügündür gāh matem

95 Belī bir luṭfıña biñ ḳahrı vardur
Ki tiryāḳı içinde zehri vardur

---

85 ābāyile: atayile H.
90 ben: bu B.
91 ḫākī cismümi: ḫāk cismümi L, H/ nūr-ı: nūrı Ç, H, S, AE.
92 Ç'de 92. beyitten önce "Dīger Pend" başlığı vardır.
93 nīş ü: nīşi H, B.
94 Ki ḥāli geh dügündür gāh mātem: Ki olur geh devlet gāh mātem O.

96 Şu fānī niʿmetüñ olma zebūnı
Ki ālūde ola zehr ile ḫᵛānı

97 İñende ol güle olma hevādār
Kim anuñ dutmış ola dāmenin ḫār

98 Cihānuñ ḥāli ḫod cümle ḥıyeldür
Bu Zālüñ ġadr ü destānı mes̱eldür

99 Niçe serverleri serden çıḳardı
Niçe serdārı efserden çıḳardı

100 Cihānuñ ḥāṣılı ġam-ḫᵛārelikdür
Hemānā çāresi bī-çārelikdür

101 Dilerseñ bulasın ġamdan rehāyı
Göñülden ʿāşıḳ ol terk it hevāyı

102 Dil u cānuñı ḳıl ʿışḳ ile ḫürrem
Budur ben bildigüm vallāhu aʿlem

❧

103 Ḳuluñ seyr eylemişdür Rūmı Şāmı
Begendi līk bir ʿālī maḳāmı

104 Yeñice şehridür Vardar içinde
Ki mis̱li ne Ḫıṭāda var ne Çīnde

105 İçi ṭolu sipāhīler ulular
Niçe beg-zādeler yüzi ṣulular

---

96 ola: olur B / ḫᵛānı: ḫonı H, O.
97 anuñ dutmış ola: dutmış ola anuñ H.
98 ġadr ü : ġadr o L.
99 serden: başdan H.
100 -L.
101 hevāyı: ṣafāyı H.
103 eylemişdür: itmişdür P itmişümdür L, S, H, B, O / Begendi: Begendüm O.
104 içinde: ilinde P, L, B, O.
105 Niçe: Ḳamu P, L, B.

106 Naẓar ḳılmış Ḫudā ehline anuñ
Ḳamusı feylesofıdur cihānuñ

107 İçinde ʿālim ü kāmilleri çoḳ
Ḳamu ehl-i hüner bir cāhili yoḳ

108 Derūnı zeyn olmış ḫūblar ile
Perī-peyker güzel maḥbūblar ile

109 Virüp ʿāşıḳlara ḥālet güzeller
Dinilür şiʿr ü oḳınur ġazeller

110 Gerek ʿārif gerekse ehl-i ḥırfet
Hemān ṣanʿatları mihr ü maḥabbet

111 Kimi maʿşūḳ u kimi ʿāşıḳ olmış
Kimi ʿAẕrā kimisi Vāmıḳ olmış

112 Ḳuluñ daḫı sevüp bir pādişāhı
İderdüm derd ile dün ü gün āhı

113 Bahār-ı ḥüsnine dīvāne oldum
Cemāli şemʿine pervāne oldum

114 Anuñ ʿışḳı ġamıyla ḫoş demüm var
Biḥamdillāh ʿacāʾib ʿālemüm var

115 Müdām ʿışḳı şarābın nūş iderdüm
Derūnumdan ḫurūş u cūş iderdüm

116 Giyüben arḳama bir köhne şālı
Yürürdüm şehr içinde lāʾubālī

117 Yürek başından özge maḥremüm yoḳ
Gözüm yaşından artuḳ hem-demüm yoḳ

---

107 107 ve 108. beyitler P, H'de yer değiştirmiştir.
109 ġazeller: ḫoş ġazeller P ter ġazeller L, B / ü: -L, B.
110 ḥırfet: ḥürmet L / Hemān: Ḳamu B, O / mihr: ʿışḳ L, S, H, B.
116 arḳama: arḳaya L, B, O.
117 başından: yaşından B / yaşından: başından B.

118 Ne göñlüm egleyecek yoldaşum var
Ne ḥālüm söyleyecek ḥāldaşum var

119 Yürürken nā-gehān ġavġāya düşdüm
ʿAceb derd ü ʿaceb sevdāya düşdüm

120 Dükendi ḳalmadı ṣabr u ḳarārum
Be-küllī gitdi elden iḫtiyārum

121 Yüz urup yire dāʾim aġlamakdan
Ṣular gibi aḳuban çaġlamaḳdan

122 Gözümüñ çeşmesārı ḳana döndi
Bıñarı yaşumuñ ʿummāna döndi

123 O mihre cān u dilden ʿāşıḳ oldum
Yolında ṣubḥ gibi ṣādıḳ oldum

124 Giceler ʿarż idüp dilden niyāzı
Seḥer kūyında ḳılurdum namāzı

125 Ḳaçan ol māhı görsem āh iderdüm
Felek farḳına deñlü rāh iderdüm

126 Dem-ā-dem ḳorḳar idüm itmege āh
Ki yanmaya felekler ṭāḳı nā-gāh

127 İdicek cānuma nā-gāh tecellī
Olurdum luṭf u ḳahrından tesellī

128 Göz açup görmesem ol māhı bir dem
Gözüme ḳarañu olurdı ʿālem

---

119 ʿAceb derd ü ʿaceb: ʿAceb derde ʿaceb O.
120 ṣabr: seyr B / ḳarārum: mecālüm S / Z nüshası 120. beyitle başlar.
122 çeşmesārı: ḳanlu yaşı P/ yaşumuñ: çeşmümüñ V başımuñ B.
125 görsem: görüp L, S, B, O, V.
126 ḳorḳar idüm: ḳorḳaram B.
127 luṭf u: luṭf-ı L, O.

129 Yüzüm döndürmez idüm gün yüzinden
Gözüm ırmaz idüm izi tozından

130 Yürürdüm gāh mest ü gāh ayıḳ
Baḳup ḥālüme ṭañlardı ḫalāyıḳ

131 Yolında yilmek ile diñlenürdüm
Ḫayāli ḫayli ile eglenirdüm

132 Gice bu ḫalḳdan ʿuzlet ḳılurdum
Hemān öz kendü derdümle ḳalurdum

133 Boyanup göklere āhum duḫānı
İderdi ḳarañu rūy-ı cihānı

134 İderdüm ṣubḥa deñlü āh u feryād
Ḳılurdum derd ü ġamla göñlümi şād

135 Meger bir gice kim bu zāl-ı ʿālem
Ḳara giymişdi vü dutmışdı mātem

136 Çıḳarup yine altunlu libāsı
Gedāveş egnine almış pelāsı

137 Oḳurdı ḫalḳa ḥasret nāmesini
Ḳara yazılu fürḳat nāmesini

138 Yazarken ʿāleme bu müşkilātı
Dökilmiş ġālibā çarḫuñ devātı

---

129 Gözüm: Göz L / ırmaz: ayırmaz L, B.
130 ṭañlardı: gülerdi V / -Ç.
131 yilmek: bilmek B / ḫayli ile: ḫayliyle hem O / V'de beyitin mısraları yer değiştirmiştir.
132 derdümle: ḥālümle P.
133 Boyanup: Boyadup L Boyardı V/ göklere: gökleri V / duḫānı: dehānı B / İderdi: İderdüm B.
135 Dīger ḥasb-ı ḥāl: Ṣıfāt-ı şeb S, Z, – AE, L, B, O, V /Meger bir gece kim: Meger kim bir gice AE / kim: -O, V/vü: -B.
136 altunlu: altunlar B / almış: aldı B.
137 -Ç, H.
138 138. beyitin ikinci mısraı ile 139. beyitin ilk mısraı: -O.

139 Gidüp dolābı çarḫuñ kendözinden
Şihāb ābın aḳıdurdı gözinden

140 Nücūmuñ mühresini düzdi çālāk
Ṣanasın ḥoḳḳa-bāz idi bu eflāk

141 Ḳurup bir çāder-i kuḥlī şitābān
Oyun gösterdi luʿbet-bāz-ı devrān

142 Oyunı mühre-i mihrüñ dutılmış
Ḳatı çoġ oynamış āḫir ütilmiş

143 Dil ü cān kaʿbeteynini ḳılup zār
Oyunlar oynadı bu çarḫ-ı ġaddār

144 Temāşā iderek bu naḳş ü rengi
Ki geh Rūmī görinür gāh zengī

145 Bu cān āyīnesin jeng-i ġam almış
Göñül ḥayretden aña baḳaḳalmış

146 Ḳara baḫtum añup feryād ḳıldum
Ḳarañu günlerümi yād ḳıldum

147 İdüp bu ḳalb-i ḫākīden ḥikāyet
Gehī şükr eyler idüm geh şikāyet

148 Şeb-i ġamda geçen miḥnetlerümden
Şeb-i fürḳatdeki derd-i serümden

---

139 Şihāb: Seḥāb B.
140 düzdi: dizdi Ç.
142 āḫir: ammā AE ṣoñrası S ṣoñra B, Z / ütilmiş: utanmış B / -L.
143 zār: āzār Ç / oynadı: oynamış V.
144 Rūmī: aġ B / gāh: yir gāh B.
145 ḥayretden: ḥayretde B.
146 ḳıldum: iderdüm B / ḳarañu günlerümi: ḳara günlerümi hem O ḳara günlerümi çü L / ḳıldum: ḳılardum B.
147 İdüp: Añup P, L, S, B, O, V, Z / eyler idüm geh: eyledüm gāhī AE, P, S, O, Z eyledüm gehī B.
148 Bu beyit AE, L'de 152. beyitle yer değiştirmiştir.

149 Geh aġladum birez ḳanlu yaşumdan
Gehī yandum yaḳıldum āteşümden

150 Ki cismi tāb u çeşmi āb dutdı
Yine baḫtum gözini ḫˇāb dutdı

151 Muṣavver oldı nā-geh ṣūret-i yār
Didi baḫtuñ gözin uyḫudan uyar

152 Ḫayālüm ṭopṭolu gözde ḳulaḳda
Niçün ḳorsın dil ü cānı ḳalaḳda

153 Cemālüm cānuña ḳılsa tecellī
Niçün almayasın andan tesellī

154 Cemālüm ayını bedrü'd-dücā bil
Ḫayālüm mihrini şemşü'ḍ-ḍuḥā bil

155 Düşümde çünki ol dildāra irdüm
Hemānā devlet-i bīdāra irdüm

156 Ki şevḳümden dil u cān oda yandı
Çerāġ-ı baḫt-ı ḫˇāb-ālūd uyandı

Sebeb-i Tavṣīf-i Dilberān *

157 Ṣabāḥ oldı vü mihr oldı hüveydā
Yine envār-ı Ḥaḳ ḳıldı tecellā

158 Bu naṭʿa mühreler düzmişken aḫter
Ṭaġıtdı oyunın bu ṭās-ı şeş-der

---

150 cismi tāb u çeşmi āb: çeşmi āb u cismi tāb Ç cismi tāb dutdı çeşmi āb L /ḫˇāb dutdı: dutdı ḫˇāb L.
152 gözde: cānda Ç / Niçün ḳorsın dil ü cānı: Dil ü cānı niçün ḳorsın Ç.
153 cānuña ḳılsa: cānı ḳılsalar B / -L.
154 şemsü'ḍ-ḍuḥā: şems-i duḫā Ç, H, S, P / -H.
156 ālūd uyandı: ālūde yandı Ç.
* Başlık Ç'de vardır Ṣıfat-ı Nehār Z.
157 vü: çü B, O.
158 Ṭaġıtdı: Ṭaḳındı B / oyunın: oyunını AE, Z āyetin B.

159 Düzerken böyle biñ mühreyle bāzī
İder bir mühre gör bu ḥoḳḳa-bāzı

160 Oyuncısıydı naṭʿuñ māh-ı mümtāz
Ḳamer ḳıldı anı bu ṭās-ı kej-bāz

161 Görindi āfitāb-ı ʿālem-ārāy
Bu bezm içre olup peymāne-peymāy

162 Çü gördi kim bezendi bezm-i rūzī
Götürdi zühre ortadan ḳopuzı

163 Olupdur kīmyāger mihr-i gerdūn
Ki ḫāki bir naẓarda itdi altun

164 Yine gül gibi açıldı zemāne
ʿAcūz-ı dehr döndi nev-cevāna

165 Cihānuñ yüzi güldi gülşen oldı
Ferāḥ buldı göñüller rūşen oldı

166 Benüm ol gice kim birḳaç ḳadeḥden
Bu cānum cisme ṣıġmazdı ferahdan

167 Ṭulūʿ itdi göñülde mihr-i rūşen
Ḫalāṣ itdi beni ġam ẓulmetinden

168 Göñül çün şādlıḳ mihrin görürdi
Vücūdı ẕerre ẕerre çarḫ ururdı

169 Olup her ẕerresi bir mihr-i raḫşān
İderdi ʿālem-i ʿulvīde seyrān

---

159 biñ: -AE, P, S / mühreyle: mührle B / bāzī: yazdı B / İder: İde B / bir: bu Ç, H / gör bu: böyle V.
161 -AE.
163 naẓarda: naẓardan B.
165 yüzi: bāġı AE.
167 beni: yine O.
168 ẕerre: -H / çarḫ: raḳṣ AE / ururdı: urdı B.

170 Yanuma geldi bir yār-ı süḫandān
Görüp bu ḥāletümi ḳaldı ḥayrān

171 Didi baña ki ey sulṭān-ı ʿālem
Meʿānī mülkidür saña müsellem

172 Ḥaḳāʾıḳ nūrını gördüm yüzüñde
Deḳāʾıḳ gevherin sezdüm sözüñde

173 Sürerseñ naṭʿ-ı maʿnīde eger at
İdersin sen niçe ferzāneyi māt

174 Eger efsānede okursañ efsūn
Niçe Leylīler olur anda Mecnūn

175 Çü sözde ṭob u hem çevgān senüñdür
Ura gör kim bugün meydān senüñdür

176 Ḳamudan esb-i ṭabʿuñ çünki öñdür
Gir ortaya ki meydān yügrügüñdür

177 Yeñice şehrinüñ dil-berlerini
Serīr-i ḥüsnide serverlerini

178 Ögüp aʿlālarını biglerini
Güzellikde ḳamudan yiglerini

179 Eger medḥ idebilürseñ güzeldür
Ḳatı yirincedür ġāyet maḥaldür

180 Bugün bir ṭūṭi-i şīrīn-süḫansın
Ki bu gevherlerüñ ṣarrāfı sensin

---

170 Yanuma: Be-nāgāh B Be-nāgeh V, P, H, O, Z Yine ki L.
172 nūrını: gözini O.
173 eger: ger P.
174 olur anda: anda olur O / İkinci mısra V'de: "İdersin sen niçe Leylīyi Mecnūn" şeklindedir.
175 tob u: tob Ç, S, L tob ile AE / senüñdür: yügrügüñdür Ö / Ura gör kim bugün: Gir ortaya ki bugün Ç, AE, S.
176 -Ç, S.
179 yirincedür: yirindedür AE / -P.

181 Çü bülbülsin sözüñ āvāzelendür
Derūn-ı ehl-i derdi tāzelendür

182 Çü şehlerdür bularuñ medḥin eyle
Bu güller vaṣfını şevḳ ile söyle

183 Her āzāde k'işidürse ḳul olsun
Dil ü cāndan belālı bülbül olsun

184 Ögüp şerḫ eyle her serv-i revānı
Ki her şaḫṣuñ aḳa ṣu gibi cānı

185 Cihāna oḳu efsūn u fesāne
Bular da arada olsun bahāne

186 Bülend ebyāt ile bir ḫoş kitāb it
Bu şehr-engīze gel bir fetḥ-i bāb it

187 Sözi merġūb u lafẓı ḫūb olsun
Bu da başına bir maḥbūb olsun

188 Muḥaḳḳaḳ nesḫ idüp reyḥān-ı zārı
Tozutsun dilleri ḫaṭṭ-ı ġubārı

189 Elifler eylesünler ʿarż-ı ḳāmet
Yine bu ʿarṣada ḳopsun ḳıyāmet

190 Çekilsün rāları ebrūlar olsun
Uzalsun dāl u lāmı mūlar olsun

191 Gerek kim sīneler ʿarż ide sīnler
Dehānı hālaruñ olsun süḫanver

---

183 Her: Ki Ç, P, L, H, B, O, V Ki her Z, B / k'işidürse: işidürse Ç, H, S işide O, V k'işiden B.
184 şerḫ: medḥ P, O, V, Z, B / aḳa ṣu gibi: ṣu gibi aḳa L / cānı: ḳanı Ç, S, AE.
185 oḳu: oḳıd AE.
187 lafẓı: luṭfı B.
190 ebrūlar: ayrular B.
191 ide sīnler: idsinler B.

192 Yine bir büt-mis̱āl it deyr-i dilde
Ki mis̱li olmaya Çīn ü Çigilde

193 Getür bir gevheri söz ṣūretinde
Dege cān ḳıymetin bilen ḳatında

194 Didüm ol yāre kim ey yār-ı cānı
Bu mürde cismümüñ rūḥ-ı revānı

195 Sözin ṣımaġa olmadı mecālüm
Velī ol deñlü yoḳdur ḳāle ḥālüm

196 Vücūdumdur ḳara ṭopraḳ mis̱āli
Aḳıdabile mi āb-ı zülāli

197 Olabilür mi bir kem ḳaṭre ġavvāṣ
Ki söz baḥrinden ala gevher-i ḫāṣ

198 Göñül olmaḳ gerek vüsʿatde deryā
Ki gevher gibi sözler ḳıla peydā

199 Güher m'olur bir avuç āb u gilde
Hüner mi bulınur ben teng-dilde

200 Velī sözdür cihān içinde meşhūr
Dimişlerdür ki el-meʾmūru maʿẕūr

201 Ki söz gevherdür olmaz ṣımaġ anı
Nefes ṣıma ki var anuñ da cānı

202 Dimişler nüsḫa-i lā-raybdür söz
Yitürme gevher-i bī-ʿaybdur söz

---

193 gevheri: gevher B.
194 didüm: aydum P / cismümün: cismün H.
195 olmadı: ḳalmadı Z /ol deñlü yoḳdur: yoḳdur o deñlü AE.
196 Vücūdumdur: Vücūdum da B.
197 Olabilür: Olabile V / kem: kim B / baḥrinden: baḥrinde B.
199 Güher: Gevher B / m'olur: olur B / gilde: gilden B / dilde: dilden L, Ö.
200 sözdür: budur B / dimişlerdür: buyurmışlar AE.
202 Yitürme: Bilürsüñ V / -Ç, Ö, H, Z.

203 Dil ü cāndan baña çün itdi ibrām
Gerekdür kim olam ben emrüñe rām

204 Velī ʿöẕrüm budur ṣāḥib-kemāle
ʿUyūbı setr idici ehl-i ḥāle

205 Ḫaṭā vāḳıʿ olursa bunda el-ḥaḳ
Ḳalemveş başmaya ḥarfine barmaḳ

206 Cihān içre bilür her kişi anı
Ḥaḳīr olur ḥaḳīrüñ armaġanı

207 İlāhī beni ḳurtarġıl zelelden
Sözümüñ gevherin ṣaḳla ḫalelden

208 Ṭarīḳum üzre yā Rab ḳuyı ḳazma
Bu söz kim söylerem yazuġa yazma

209 Dilümi naḳş u renge ḳılma meftūn
Beni itme bu bāzār içre maġbūn

210 Ḳara yazılu ḳılma ḫāme gibi
Ḳuru sevdāya ṣalma nāme gibi

211 Bu ḫākī cismümi nūruñla cān it
Mekān-ı cānı evc-i lā-mekān it

212 Ṭarīḳumdan gider ġūl-i racīmi
Müyesser ḳıl Ṣırāṭ-ı Müstaḳīmi

---

203 çün: çoḳ H / baña çün itdi: çün itdüñ baña B, V / ben emrüñe rām: emrüñe ben rām Ç, H, S.
204 ʿöẕrüm: ḳadrüm B.
205 bunda: bundan B / başmaya: başmasun AE, S.
206 ḥaḳīrüñ: faḳīrüñ B, O, V, Z / Bu beyitin yanında sonraki manzume için Ç, S, P, Ç'de Dīger Münācāt, Z'de Münācāt başlıkları yazılmıştır.
207 207. beyitten 221. beyite kadar olan bölüm V'de yoktur.
208 yazuġa: yazuya O.
209 Bu beyitin ikinci mısraı Bu bāzār içre cānı kılma maġbūn AE, P Bu bāzār içre ḳılma cānı maġbūn L, B Bu bāzār içre cānı itme maġbūn AE, O şeklindedir.
210 -AE.
211 cān: pāk B, Ç.

213 Şaşurma şāh-rāh-ı Muṣṭafādan
Ayırma evliyādan enbiyādan

214 Gel imdi ey süḫan-perdāz-ı ʿālem
Demüñden keşf ḳıl bir rāz-ı mübhem

215 Revāne ḳıl bize bir cām-ı pür-nūr
Dükenmeye meyi itmeye maḫmūr

216 Getür şol güllerin gülzār-ı cānuñ
Ki eli irmeye bād-ı ḫazānuñ

217 Demidür perdeden yine ṣadā ḳıl
Bugün ʿuşşāḳı zār u bī-nevā ḳıl

218 Sözüñi sūznāk ü cān-güdāz it
Bu bezm içre yine bir söz ü sāz it

219 K'işiden kişinüñ cānını yaḳsun
Göñüller mülkine āteş bıraḳsun

220 Getür medḥ itdügüñ kimdür görelüm
Yolında mümkin ise cān virelüm

Tavṣīf-i Dil-berān *

221 Ser-āmed biri Derzī Muṣṭafādur
Cemāli maṭlaʿ-ı ṣubḥ-ı ṣafādur

---

213 evliyādan enbiyādan: enbiyādan evliyādan AE, S, O enbiyāʾ ü evliyadan B.
214 Z'de başta **Velehu** V, Ç'de **Dīger** yazılıdır. Ç'de bu manzumenin ikinci beyitinden itibaren ikinci mısraların sonunda "hem" kelimesi vardır.
215 meyi: mey B / -L, H.
216 ki eli irmeye: k'eli irişmeye P, L, S, H, B, O, Z / güllerin: gülleri L güllere O.
217 zār u: zārī B.
218 içre yine bir: içinde bir ḫoş AE.
219 kişinüñ: ādemüñ AE.
220 Yolında: Yolına BL.
* Başlık yalnız Ç'de var, Velehu Z.
221 ṣubḥ-ı: ṣubḥ u Ç nūr-ı V. Bu beyitin ikinci mısraı Z'de: "Yüzi āyīne-i şemsü'ḍ-ḍuḥādur" şeklindedir.

222 Bir adına anuñ Girbāzī dirler
Yüzin görse müselmān ola Āẕer

223 Mübārek cismi cānlar pāresidür
Bütün dünyā anuñ āvāresidür

224 Göñüller Kaʿbesidür ḫāk-i rāhı
İşigi ehl-i diller secdegāhı

225 Gel ey seyr itmeyen nūr-ı Ḫudāyı
Temāşā eyle bārī Muṣṭafāyı

226 Aña nūr-ı Ḫudā dirsem maḥaldür
Ki ġāyetde güzeldür bī-bedeldür

227 Gözümde nūr u tende cānum oldur
Severüm dīnüm ü īmānum oldur

228 Budur ṭoġrusı kim ol serv-ḳāmet
Ḳıyāmetdür ḳıyāmetdür ḳıyāmet

229 Velīkin raḥmı yoḳ bir pādişādur
İşi ben ḳulına cevr ü cefādur

230 Geçer yā Rabbi ḥükmün Ḳāf tā Ḳāf
Ya baña ṣabr vir yā aña inṣāf

231 Ne ḥaddüm k'añam ol şāh-ı cihānı
Ḫudāyā sen getür inṣāfa anı

232 Biri ol şāh-ı ʿālem Muṣṭafādur
Yüzi āyīne-i şemsü'ḍ-ḍuḥādur

---

222 ola: olur B / Āẕer: Kāfer O / Bu beyit Z'de 147'den sonra / -Ç, L, H, O, V.
223 -Ç, L, H, B, O, Z.
224 -B, O.
225 -O.
226 -O.
227 -O.
229 cevr ü: dāʾim V.
231 k'anam: k'ögem O / Birinci mısra AE'de: "Ḳatı zālimdür ol şāh-ı cihanı" şeklindedir.
232 ol: şol P, O, B / şemsü'ḍ-ḍuḥā: şems-i ḍuḥā Ç, A, H, L.

233 Yüzi Merve ḥaḳı nūr-ı Ḫudādur
Cemāli ḳıble-i ehl-i ṣafādur

234 İşigüńden olur her fetḥ-i bābum
Benüm şāhum benüm ʿālī-cenābum

235 Düşer mi bencileyin bir ġubāra
Ki ḳul olabilesin şehriyāra

236 Gözümde nūrsun çeşmümde merdüm
Seni gördüm ḳamu maḳṣūda irdüm

237 Sipāhī-zāde vü big-zāde biri
Ḥüseyn adı ḥasen ḫulḳ u żamīri

238 Eger derd ü belā vü ger miḥendür
Ḥüseyin Şāhdan cümle ḥasendür

239 Semend-i nāz ile itdükçe cevlān
Yezīd olsun yolında virmeyen cān

240 İşitdüm yaralu olmış o yāri
O yāre ḫaste cāndan olsa bāri

241 Şu bigler kim sipāhī-zādelerdür
Dil ü cān almaġa āmādelerdür

242 Biri māh u birisi mihr-i enver
İkisi biribirine birāder

243 Birisi Ḥıżr u birisi Süleymān
Ölümlüsi bularuń āb-ı ḥayvān

---

233 Yüzi: O perī S / Z’de bu beyitin ikinci mısraı: “Cemāli maṭlaʿ-ı ṣubḥ u ṣafādur” şeklindedir.
234 işigünden: işiginde AE, B / Z’de *Şehr-engîz* 234. beyitle tamamlanmadan sona erer.
235 bencileyin: buncılayın B / ġubāra: ʿayyāra B.
236 Ç’de s̱ālis̱ başlığı vardır / -Ç, O, V.
237 adı: ismi P.
238 belā vü ger: belādur ger AE / Ḥüseyin Şāhdan: Ḥüseyin Şāhdur B Ḥüseynümden benüm O.
240 Ç’de Rābiʿ başlığı vardır / ḫaste cāndan olsa: ḫaste olsa cāndan V / cāndan: cānda B / -Ç.
242 biri: birisi L / birisi: biri L / İkisi: İkisi de O.

244 Bugün bir mūrdan kem ẕerreyem ben
Süleymānı niçe medḥ eyleyem ben

245 Yolında yil gibi yilsem niçe yıl
Olımazam izi tozına vāṣıl

246 Üzilsün gülsitānından dikenler
Iraḳ olsun yanından ehremenler

247 Deñizler olsa çeşmümden aḳan yaş
Ġamum yoḳ Ḥıżr olursa baña yoldaş

248 Ḳalupdur baḥr-i ḥayretde bu cānum
Yetiş Ḥıżr ol benüm rūḥ-ı revānum

249 Biri Voyvoda oġlı Muṣṭafādur
Göñül mülkinde begdür pādişādur

250 Cihān dil-berlerinüñ yigregidür
Güzeller içre bir biglerbigidür

251 Efendi kaçmaġıl şeydālaruñdan
Çevirme yüzüñi paşalaruñdan

252 Dirīġā kim ṭıfıldur daḫı ol şāh
Degüldür ḳulları ḥālinden āgāh

253 Sipāhīdür biri bir bī-bedeldür
Dil almaḳ ḥāṣılı aña maḥaldür

254 Mübārek adın İbrāhīm dirler
Yüzin görse müselmān ola Āẕer

---

245 yelsem: yeldüm V.
246 gülsitānından: gülsitānında B / yanuñdan: yanuñda P ḳatuñda B, O, V.
247 Deñizler olsa çeşmümden: Deñiz olup bu çeşmümden L.
249 Voyvoda oġlı: Voyvoda-zāde B.
251 şeydālaruñdan: sevdālaruñdan AE, S, Ö / paşalaruñdan: rüsvālaruñdan P.
252 Kim: -O / ol: o P/Ç'de Sādis başlığı vardır.
254 adın: nāmın B, O / ola: olur B / Āẕer: Kāfer AE.

255 Eger ḥacca vara ol ṣūret-i pāk
İde biñ yirde Kaʿbe cāmesin çāk

256 İşigi Kaʿbesini çünki bulduñ
Sevin şād ol göñül kim evde olduñ

257 Biridür anlaruñ Fīrūze-zāde
Güni fīrūz ola ʿömri ziyāde

258 İşiginde ġamı mihmānıyam ben
Ḫalīlüñ ḳulıyam ḳurbānıyam ben

259 Eger biñ ṭaş ire başuma senden
İşigüñ Kaʿbesinden dönmezem ben

260 Yaḳup ʿāşıḳlaruñ cānına nārı
Ḫalīl idinme her Nemrūdı bārī

261 Biri Zerger Memi ol ḥüsn genci
Meh ile mihr ol gence dilenci

262 İzine yüz sürelden mihr-i gerdūn
Saʿādet buldı oldı işi altun

263 İşigidür bu cāna bāb-ı devlet
Ayaġı tozı iksīr-i saʿādet

264 Dil-i ʿuşşāḳı yaḳmaḳ ʿādetidür
Cihāna āteş urmaḳ ṣanʿatıdur

---

255 cāmesin: cübbesin B.
256 bulduñ: buldı Ç /olduñ: oldı Ç / Ç’de sābiʿ başlığı vardır.
257 Biridür: Biri de AE / fīrūz: ziyāde L.
258 ḳulıyam: ḳulı vü AE.
259 ire: ura L.
260 cānına: cānında AE, S, B, O.
263 tozı: tozıdur O / -P.
264 Ç’de Dībāce Tāsiʿ başlığı vardır / -S.

265 Uṣūlī gerçi kim yazdı yañıldı
Bu birḳaç pādişāhı medḥ ḳıldı

266 Ne ḳadri var cihān içre gedānuñ
Ki adın añabile pādişānuñ

267 Ġaraż bu şāhlara bizden duʿādur
Iraḳdan ʿışḳ ile bir merḥabādur

268 Bularladur bu bāġuñ āb-ı rūyı
Bulardur bu cihānuñ yüzi suyı

269 Cihān gülzārı içre ġonçelerdür
Dil-i dīvāneme eglencelerdür

270 Cemāl-i Muṣṭafā ḥaḳḳı ilāhī
Göñüllerde ṣafā ḥaḳḳı ilāhī

271 Perīşānlıḳ ḳoma sünbüllerine
İrişdürme yavuz yil güllerine

272 Gözi bülbüllerüñ giryān olsun
Bularuñ gülşeni ḫandān olsun

273 Çoġalduġınca ʿuşşāḳuñ niyāzı
Bularuñ arta dursun ʿizz ü nāzı

Ç 43b H 8a AE 73b L 14a S 7b B 12b O17a V 64a Z 74a

267 ʿışḳ ile: ʿāşıḳa H.
268 Bularladur: Bular durur B / bu: hem AE.
269 Dil-i dīvāneme: Dil ü cānuma P / -AE.
270 Bu beyitin mısraları S'de yer değiştirmiştir.
272 Bularuñ: Olaruñ AE, S, H, B, O, L, V /gülşeni: gülleri AE.
273 Bularuñ: Olaruñ L, V.

EKLER

1
Müseddes

mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün mefāʿīlün

I

Bana hicrān belāsı hep bu çarḫ-ı bī-vefānuñdur
Şefāʿat merḥamet şefḳat Resūl-i kibriyānuñdur
ʿAṭā vü luṭf u baḫş ol Ḫālıḳ-ı kevn ü mekānuñdur
Dilā bī-hūde ṣanma kim bu söz bir nüktedānuñdur
Erenlerden ümīdüñ kesme himmet evliyānuñdur
Tevekkül ḳıl viṣāl-i yār içün virmek Ḫudānuñdur

II

Belā vādīsinüñ Mecnūnı olmadı ser ü bī-pā
Recāyı ḳaṭʿ idüp hicrāndan itme kimseye şekvā
Olursañ cān ile ṭālib seni maḥrūm ide ḥāşā
Eger ʿaḳluñ başuñda var ise ey ʿāşıḳ-ı şeydā
Erenlerden ümīdüñ kesme himmet evliyānuñdur
Tevekkül ḳıl viṣāl-i yār içün virmek Ḫudānuñdur

III

Firāḳuñdan ṣafā kesb eyle yārüñ olma bīgāne
Derūnuñ sırrını cānuñda ṣaḳla açma nā-dāne
Çerāġ-ı ʿışḳını yandur getür şevḳ ile meydāne
Göñül rāh-ı maḥabbetde eger düşdüñse hicrāne
Erenlerden ümīdüñ kesme himmet evliyānuñdur
Tevekkül ḳıl viṣāl-i yār içün virmek Ḫudānuñdur

IV

Ġam u hicrān beni öldürdi gördüm ġayri yoḳ tedbīr
Varup aġlayup itdüm bir ʿazīze ḥālümi taḳrīr
Firāḳ eyyāmınuñ hep ser-güzeştün söylerüm bir bir
Bu derde çāre olmaz mı didüm didi bana ol pīr
Erenlerden ümīdüñ kesme himmet evliyānuñdur
Tevekkül ḳıl viṣāl-i yār içün virmek Ḫudānuñdur

V

Yüri ālūde-dāmān ol maḥabbet ḫāk-i rāhında
Bilürsin çün vefā yoḳ ʿāḳıbet devlet külāhında
Uṣūlī elde ṭut ḳalma cihānuñ ʿizz ü cāhında
Murāda irmek dilerseñ bu ʿālem tekye-gāhında
Erenlerden ümīdüñ kesme himmet evliyānuñdur
Tevekkül ḳıl viṣāl-i yār içün virmek Ḫudānuñdur

(Yılmaz 2008: 255-280)

2
Nesîmî'yi Tahmîs

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

I

Ādeme gel secde ḳıl anda kelāmullāh var
Vech-i pākinde muʿayyen sırr-ı Bismillāh var
Düşme inkāra ṣaḳın her yirde ẓāhir şāh var
Çünki bildüñ müʾminüñ göñlinde beytullāh var
Niçün ʿizzet itmedüñ ol beyte kim Allāh var

II

Rū-be-rū görmek dilerseñ ger o nūr-ı muṭlaḳı
Bilmek isterseñ eger ʿālemde sırr-ı muġlaḳı
Secdeye gel vech-i ādemden kelāmullāh oḳı
Her ne var ādemde var ādemden iste sen Ḥaḳ'ı
Olma iblīs-i şaḳī ādemde sırrullāh var

III

Öz vücūdın diler iseñ iy göñül mirʾāt-ı Ḥaḳ
Cān ile kendü vücūduñdan oḳı āyāt-ı Ḥaḳ
Ḳılmaḳ isterseñ eger ʿayne'l-yaḳīñ irşād-ı Ḥaḳ
Gel ene'l-Ḥaḳ defterinden al sebaḳ iy ẕāt-ı Ḥaḳ
Dem-be-dem bāṭıl taṣavvur itme ḥaḳ Allāh var

IV

Baḳduġumca her naẓarda gördügüm vech-i İlāh
Her neye kim ibtidā itsem ḳamusı ism-i Şāh
Söyledügüm ḥaḳ durur ḥaḳ söylerem ḥaḳdur bu rāh
Zāhidüñ dilinde ger var ise ẕikr-i lā ilāh
ʿĀşıḳ-ı ṣādıḳlaruñ ḳalbinde illallāh var

V

İy ʿUṣūlī zāhide vech-i ḳadīmi söyleme
Dīv isen bu sırr-ı raḥmāni'r-raḥīmi söyleme
Cenneti nārı Ṣırāṭü'l-Müstaḳīmi söyleme
Genc-i maḫfīdür ḥaḳīḳat sen Nesīmī söyleme
Epsem ol fāş eyleme yolda nice güm-rāh var

VI

Ādeme gel secde ḳıl anda kelāmullāh var
Vech-i pākinde muʿayyen sırr-ı bismillāh var
Düşme inkāra ṣaḳın her yirde ẓāhir şāh var
Çünki bildüñ müʾminüñ göñlinde beytullāh var
Niçün ʿizzet itmedüñ ol beyte kim Allāh var

(Gölpınarlı 2014: 146, 149)

3
Tercīʿ-bend

feʿilātün mefāʿilün feʿilün

I

Ey ṣaçı sünbül ü perīşānum
Ey ruḫı gül yüzi gülistānum
N'ideyin çarḫ-ı ẓālim ayırdı
Beni senden beni güzel cānum
Saʿy ile bir daḫı irişdürse
İşigüñ Kaʿbesine sübḥānum
Ḳapuñı secdegāh idüp yüzüñi
Ḳıble rūyuñ idinem īmānum
Ölmez isem bu derd ü ḥasret ile
Ḳurtarursam bu ġuṣṣadan cānum
Ḥaḳ Teʿālā idüp meded bir gün
Yine saña irince sulṭānum
Fikrüñi cāna mūnis eyleyeyin
Ġuṣṣañı yār-ı meclis eyleyeyin

II

Ḳaşlaruñ ḳıldı ḳāmetüm çü hilāl
Göz nuruñdan gözümde ḳaldı ḫayāl
Ruḫlaruñ güllerinden ayrılalı
Eksük olmadı gözlerümden āl
Elif ü mīm ü cīm ü dāl olmış
Ḳadd ü zülf ü dehān ü ḳaş u cemāl
ʿAybı bir noḳṭa ġayb ider güzelüm
Yüz ider bir güzelligi iki ḫāl
Ben de nār-ı ġamuñla ṭutuşayın
Yanayın göresin nic'olur ḥāl
Fikrüñi cāna mūnis eyleyeyin
Ġuṣṣañı yār-ı meclis eyleyeyin

III

Yansun āhum yaşum yire geçsün
Eylediler beni ele rüsvā
Dir idüm baña çāre eyleyesin
Olıcaḳ böyle vālih ü şeydā
Göñlümi yıḳma kim cihān yıḳılur
Baña ḳılsañ cefā revā ne ola
(…)
Her işüñ lāyıḳın bilür Mevlā
Senden ayrıldıġumdur aġladuġum
Ey dirīġā vü ḥasretā ḥayfā
Bir yüze daḫı açmayup nurumı
Baḳmayam kesseler başum ḳaṭʿā
Ġayriden ḫalvet idemez göñlüm
Oturup burada tek ü tenhā
Fikrüñi cāna mūnis eyleyeyin
Ġuṣṣañı yār-ı meclis eyleyeyin

IV

Güle yār oldı ḫār u ḫes n’ideyin
Bülbülüñ menzili ḳafes n’ideyin
Lebüñe irmedüm raḳīb irdi
Yig imiş ṭūṭiden meges n’ideyin
Saña irmek hevāsın eyler idüm
Aṣṣı ḳılmaz imiş heves n’ideyin
Vaṣluñuñ gerçi geçdi ḳāfilesi
Çalınur semʿüme ceres n’ideyin
Aldı cānum firāḳ [u] cevr ü sitem
Ḳaldı bir iki üç nefes n’ideyin
Mūnis ü yār-ı meclisüm sen idüñ
Olmaduñ sen de dest-res n’ideyin
Ḫāk-i pāyuña yüz sürem dir idüm
Çāre yoḳ gördüm aña bes n’ideyin
Fikrüñi cāna mūnis eyleyeyin
Ġuṣṣañı yār-ı meclis eyleyeyin

V

Göz olupdur bu cümle ten şimdi
Göremez gün yüzüñ neden şimdi
Gerçi senden vefā cefā gibidür
Şeh-i melek-cemālüñi şimdi
Ḳanı Yūsuf gibi güzel şāhum
Ḳanda gitdi o gül-beden şimdi
Böyle ḳalmaz efendi bu ʿālem
Unudılur bu añılan şimdi
Ḳala bir gün bu bende olmaz isem
Hele bilmen ḳalanı ben şimdi
Fikrüñi cāna mūnis eyleyeyin
Ġuṣṣañı yār-ı meclis eyleyeyin

VI

Seng-i cevr ile göñlümi ṣırsın
Bir gün olur ki añar acırsın
Nice kāfir elinde bend oldum
Bilmezem sen ne dürlü kāfirsin
Dilümi baġladuñ gözümle bile
Yüzüñe bilmezem ne sāḥirsin
Beni senden kim ayırursa Ḫudā
Ṭatlu cānından anı ayırsın
Göñlüm alup yanuñca ʿaḳlı daḫı
N'ideyin söylesem de ḳaḳırsın
Bunda cānı göñülle egleye ben
Gözüñe hey di göñlümi virsin
Fikrüñi cāna mūnis eyleyeyin
Ġuṣṣañı yār-ı meclis eyleyeyin

VII

Ḳatlan ey yār-ı bī-vefā ḳatlan
Ḳatlan ey cevr-i pür-cefā ḳatlan
Baña itdüklerüñ senüñ bir bir
Ḳalur ise ḳala saña ḳatlan
Hele sen al gözüm yaşın şimdi
Saña n’eyler bu mā-cerā ḳatlan
Bu güzellik bu nāz u istiġnā
Göresin ʿāḳıbet n’ide ḳatlan
Dem-i āḫirde bu gedā senden
Bu duʿāyı ider recā ḳatlan
Fikrüñi cāna mūnis eyleyeyin
Ġuṣṣañı yār-ı meclis eyleyeyin

(Akar 2011: 190)

KAYNAKÇA

Açıkgöz, Namık (2017). *Riyâzî, Riyâzü'ş-Şuarâ*. https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-191371/riyazi-riyazus-suaratezkiretus-suara.html

Adak, Abdurrahman (2011). "Mevleviliğin XVI. Yüzyıl Gülşeni Şairler Üzerindeki Etkisi: İbrahim Gülşeni, Usûlî ve Za'fî". *Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* CXIII/24: 143-155.

Akar, Betül (2011). *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki R.1965 Numaralı Şiir Mecmuası (90b-176b)'nın Transkripsiyonlu Metni*. Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Akkaya, Mehmet (1996). "Divan Şairlerinin Gazellerinde Harf Tercihleri ve Redif Hususu". *İlmi Araştırmalar* 3: 19-24.

Akto, Tansel (2016). *Atatürk Kitaplığı Belediye Yazmaları K.000007 Numarada Kayıtlı bir Şiir Mecmû'ası (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme).* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.

Anbar, Elif Nur (2016). *Milli Kütüphane 06 Hk 3655 Numaralı Mecmuanın (6-55) Çeviri Yazımı ve İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazi Üniversitesi.

Atıcı, Fatma (2007). *Usûlî Dîvânı'nda Cemiyet, İnsan ve Tabiat*. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Atik-Gürbüz, İncinur (2019). "İBB Atatürk Kitaplığı "K403" Numaralı Mecmuanın MESTAP'a Göre Tasnifi". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 22: 37-110.

Ayan, Hüseyin (haz.) (2002). *Nesîmî Dîvânı*. Ankara: TDK Yay.

Azamat, Nihat (2000). "İbrahim Gülşeni". *İslam Ansiklopedisi*. C. 21. İstanbul: TDV Yay. 301-304.

Babacan, İsrafil (haz.) (2010). *Tezkire-i Mecâlis-i Şu'arâ-yı Rum-Garibî Tezkiresi*. Ankara: Vizyon Yay.

Baka, Şermin (2014). *Milli Kütüphane yz. A 801 Numaralı Mecmua, (Transkripsiyonlu Metin-İnceleme).* Yüksek Lisans Tezi. Giresun: Giresun Üniversitesi.

Bakırcı, Nedim Türkan ve Hüseyin Kürşat (2013). "Tekke ve Zaviyelerin Balkanlar'daki Rolü ve Önemi". *Türk, Dil-Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi* 1/1: 145-160.

Barkan, Ömer Lütfi (1942). "İstila Devrinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler". *Vakıflar Dergisi* II: 279-304.

Başar, Fahameddin (1995). "Evrenosoğulları". *İslâm Ansiklopedisi.* C. 11. İstanbul: TDV Yay. 539-541.

Belenkuyu, Bekir (2013). *Topkapı Sarayı Kütüphanesi Revan No: 1972'de Kayıtlı Mecmûʿa-i Eşʿar (vr. 80b-160a) (İnceleme-Metin).* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Bellibaş, Ahmet (2014). *Milli Kütüphane 06 Hk 319/1 No'lu Şiir Mecmuası.* Yüksek Lisans Tezi. Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi.

Büyükyıldırım, Ayşe (2005). "Usûlî Divanı'nda Tasavvufi Unsurlar". *Osmanlı Araştırmaları: Journal of Ottoman Studies* 26: 133-146.

Canım, Rıdvan (haz.) (2000). *Latîfî, Tezkiretü'ş-Şu'arâ ve Tabsıratü'n-Nuzemâ*. Ankara: AKM Yay.

Ceyhan, Adem (2001-2003). "Usûlî'nin Hadis ve Vecize Tercümeleri". *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili veEdebiyatı Dergisi* XXX: 147-188.

Çakıcı, Bilal (2008). "Za'fî'nin Vardar Yenicesi Şehrengizi". *Journal of Turkish Studies/Türklük Bilgisi Araştırmaları (JTS/TÜBA)* 32/I: 169-193.

Çavuşoğlu, Mehmet ve M. Ali Tanyeri (haz.) (1981). *Hayretî, Divân (Tenkidli Basım)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.

Çavuşoğlu, Mehmet (1976). "Hayretî'nin Yenice Şehr-engizi". *Güneydoğu Avrupa Araştırmaları Dergisi* IV-V: 81-100.

Çeltik, Halil (2008). *Divan Sahibi Rumeli Şairlerinin Şiir Dünyası*. Ankara: MEB Yay.

Demir, Hiclal (2001). *Çağlarını Eleştiren Dîvan Şairleri: Hayretî, Usûlî, Hayâlî*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Bilkent Üniversitesi.

Derin, Fahri Ç. ve Vahid Çabuk (1985). *Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî, Mecmua-i Tevârih.* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yay.

Ekinci, Ramazan (haz.) (2012). *Hâfız Hüseyin Ayvansarâyî, Vefeyât-ı Ayvansarâyî.* İzmir: Tibyan Yay.

Ekinci, Ramazan (2012). "Osmanlı Kültür Merkezlerinden Vardar Yenicesi ve Tezkirelere Göre Vardar Yenicesi Şairleri". *Turkish Studies* 7/4: 1663-1679.

Erkan, Ahmet Serdar (2016). *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kütüphanesi Hakses Koleksiyonundaki 08802/Hs0753 Numaralı Demirbaş ve T811.21 Yer Numarasına Kayıtlı Mecmu'âtü'l-Eşʿâr (1b-249a), İnceleme, Metin*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Yıldırım Bayezid Üniversitesi.

Ertek Morkoç, Yasemin (2013). "İzmir Milli Kütüphane'de Kayıtlı Bulunan (1467/14) Bir Mecmua-i Eşʿâr'ın Düşündürdükleri". *Turkish Studies* 8/1: 267-297.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi (1996-2007). İstanbul: YKY.

Fâ'izî. *Zübdetü'l-Eşʿâr*. Süleymaniye Kütüphanesi. Şehit Ali Paşa. Nr. 1877. vr. 34a.

Genç, İlhan (haz.) (2018). *Esrar Dede, Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye*. https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-206275/tezkire-i-suara-yi-mevleviyye.html

Gölpınarlı, Abdülbaki (2014). *Nesimî, Usulî, Ruhî*. İstanbul: Kapı Yay.

Gıynaş, Kamil Ali (2017). *Pervâne Bey Mecmuası*. https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194492/pervane-bey-mecmuasi.html

Gül, Meltem (2013). "Usûlî'nin Dilinde Ahengi Sağlayan Unsurlar Üzerine Bir Deneme". *İDİL* 2/6: 122-157.

Gülsevin, Gürer (1995). *Usûlî'nin 120 Hadis Tercümesi*. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi Yay.

Hayat, İlker (2016). *Mecmua-i Eşʿâr (AE MNZ 635).* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Kültür Üniversitesi.

İpekten, Haluk (1986). *Eski Türk Edebiyatı, Edebî Bilgiler - Aruz Ölçüsü*. Erzurum.

İpekten, Haluk, M. İsen, R. Toparlı, N. Okçu, T. Karabey (1988). *Tezkirelere Göre Divan Edebiyatı İsimler Sözlüğü.* Ankara: KTB Yay.

İpekten, Haluk, Günay Kut, Mustafa İsen, Hüseyin Ayan, Turgut Karabey (2017). *Sehî Bey Tezkiresi Heşt-Bihişt*. http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR,191370/sehi-beg-hest-bihist.html

İsen, Mustafa (1985). "Tezkireler Işığında Divan Edebiyatına Bakışlar I: Osmanlı Kültür Coğrafyasına Bakış". *V. Milletlerarası Türkoloji Kongresi Bildirileri*. İstanbul: 145-152.

İsen, Mustafa (1988). "Usûlî'nin Yenice Şehr-engizi". *Mehmet Kaplan İçin*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yay. 131-148.

İsen, Mustafa (1989). "Tezkireler Işığında Divan Edebiyatına Bakışlar I: Divan Şairlerinin Tasavvuf ve Tarikat İlişkileri". *Milli Eğitim* 84: 21-27.

İsen, Mustafa (haz.) (1990). *Usûlî Dîvânı*. Ankara: Akçağ Yay.

İsen, Mustafa (1991). "Divanlarda Heceyle Yazılmış Şiirler". *Türk Kültürü Araştırmaları* XXXIX/1-2: 204.

İsen, Mustafa (1994). *Acıyı Bal Eylemek*. Ankara: Akçağ Yay.

İsen, Mustafa (haz.) (1994). *Künhü'l-Ahbâr'ın Tezkire Kısmı*. Ankara: AKM Yay.

İsen, Mustafa (2009). "Nesimî'nin Rumelili Bir İzleyicisi: Usûlî". *Varayım Gideyim Urumeli'ne*. İstanbul: Kapı Yay. 167-172.

İsen, Mustafa (2010). "Divan Şairlerinin Tasavvuf ve Tarikat İlişkileri". *Tezkireden Biyografiye*. İstanbul: Kapı Yay. 183-192.

İsen, Mustafa (2013). "Usûlî". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. http://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/usuli

Kaplan, Yunus (2013). "Milli Kütüphane "Yz. A 7521" Numaralı Şiir Mecmuası Üzerine". *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 33: 89-114.

Kara, Mustafa (1988). "Molla İlâhi'ye Dair". *Osmanlı Araştırmaları* VII-VIII: 365-392.

Kara, Mustafa ve Hamid Algar (1988). "Abdullah-ı İlâhî". *İslam Ansiklopedisi*. C. 1. İstanbul: TDV Yay. 110-112.

Karagöz, Duygu (2013). *Mecmûa-i Gazeliyat (Milli Kütüphane 06 Hk 319/1) Metin-İnceleme*. Yüksek Lisans Tezi. Afyon: Afyon Kocatepe Üniversitesi.

Kavaklıyazı, Ahmet (2010). *Koyunoğlu Müzesi Kütüphanesindeki 13450 Numaralı Mecmuanın Transkripsiyonlu Metni.* Yüksek Lisans Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi.

Kesik, Beyhan (2010). "Use of Idioms in Usûlî Divan". *International Review of Turkology* III/5: 19-33.

Kılıç, Filiz (haz.) (2010). *Âşık Çelebi, Meşâ'irü'ş-Şu'arâ (İnceleme-Metin)*. İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yay.

Kılıç, Ayşegül (2014). *Bir Osmanlı Akıncı Beyi Gazi Evrenos Bey*. İstanbul. İthaki Yay.

Kılıç, Ümit (2005). "Osmanlı Hâkimiyetinde Yenice-i Vardar Şehri (1520-1556)". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 5/34: 171-188.

Kıran, Fatih (2011). *Klasik Türk Şiirine Ait Bir Mecmû'a-i Eşʿâr.* Yüksek Lisans Tezi. Niğde: Niğde Üniversitesi.

Kırlıdökme Mollaoğlu, Ferhan (2005). *Laonikos Chalkokondyles'in Kroniği ve Değerlendirilmesi (V-VII. Bölümler)*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi.

Kiel, Machiel (1990). "Vidin". *İslam Ansiklopedisi*. C. 43. İstanbul: TDV Yay. 105-106.

Kiel, Machiel (1990). "Yenice Vardar (Vardar Yenicesi-Giannitsa)". *Studies on the Ottoman Architecture of the Balkans*. Hampshire. 300-330.

Koca, Sümeyye (2014). *Topkapı Sarayı Kütüphanesi Revan No: 1972'de Kayıtlı Mecmûʿa-i Eşʿâr (vr. 160b-240a), (İnceleme-Metin).* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Kocatürk V. Mahir (1963). *Saz Şiiri Antolojisi*. Ankara: Edebiyat Yay.

Köksal, M. Fatih (haz.) (2017). *Mecma'u'n-Nezâ'ir*. https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-195954/mecmaun-nezair-edirneli-nazmi.html

Kuzubaş, Muhammet ve Muhammet Özdemir (2010). "Usûlî'nin Rûzgâr Kasidesi". *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Arastırmaları Dergisi* 1/1: 113-120.

Lowry, Heath W. (2009). *Osmanlıların Ayak İzlerinde, Kuzey Yunanistan'da Mukaddes Mekânlar ve Mimarî Eserleri Arayış Yolculukları*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yay.

Lowry, Heath W. (2012). *Fourteenth Century Ottoman Realities, In Search of Hâcı-Gâzi Evrenos*. İstanbul: Bahçeşehir University Press.

Lowry, Heath W. ve İsmail Erünsal (2010). *Yenice Vardarlı Evrenos Hanedanı: Notlar ve Belgeler*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yay.

Macit, Muhsin (2012). "Osmanlı Kültür ve Sanatında İbrahim Gülşenî'nin İşlevi". *Bilig* 60: 193-214.

Mutlu, Merve (2014). *Mecmû'atü'l-Eşʿâr Süleymaniye Kütüphanesi, Nuri Arlasez Numara 263 (İnceleme-Metin).* Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi.

Ocak, Ahmet Yaşar (1998). *Osmanlı Toplumunda Mülhidler ve Zındıklar*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yay.

Özcan, Abdülkadir (haz.) (1989). *Nevî-zâde Atâî, Hadâiku'l-Hakâik fi Tekmîleti'ş-Şakâik*. İstanbul: Çağrı Yay.

Özcan, Abdülkadir (haz.) (1989). *Şeyhî Mehmed Efendi, Vakâyiü'l-Fudalâ*. İstanbul: Çağrı Yay.

Özen, Songül (2016). *Süleymaniye Kütüphanesi Esad Efendi Bölümü 3424 Numaradaki Mecmû'a-i Kasâ'id (261b-299a Varakları Arası) İnceleme-Metin*. Yüksek Lisans Tezi. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi.

Özer, İlknur (2012). *Mecmû'a-i Nezâir (vr. 100b - 150a), (H. Hüsnü Paşa 1031) İnceleme - Tenkitli Metin*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Öztürk, Uğur (2013). "Tezkire Niteliğinde Bir Şiir Mecmuası". *Turkish Studies* 8/1: 411-428.

Özyön, Cemal (2013). *Mecmua-i Gazeliyyat, Milli Kütüphane, 06 Hk 319/1 (İnceleme-Çevriyazı)*. Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir: Nevşehir Üniversitesi.

Poyraz, Yakup (2010a). "Uzaktaki Yazmalarımız: İngiltere Ulusal Kütüphanesi'ne Kayıtlı İlk Mesneviler". *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi* 6: 118-132.

Poyraz, Yakup (2010b). "Uzaktaki Yazmalarımız: İngiltere Ulusal Kütüphanesi'ne İlk Kaydedilmiş Divanlar ve Mecmû'alar". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 3/12: 363-377.

Sakın, Bertuğ (2014). *Nuruosmaniye Kütüphanesi No: 4967'de Kayıtlı Mecmûʿa-i Eşʿâr (Vr. 80b-166a), (İnceleme-Tenkitli Metin).* Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.

Saraç, M. A. Yekta (haz.) (2016). *Bursalı Mehmet Tahir, Osmanlı Müellifleri*. Ankara: TÜBA Yay.

Solmaz, Süleyman (haz.) (2005). *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı*. Ankara: AKM Yay.

Sungurhan, Aysun (haz.) (2017). *Beyânî, Tezkiretü'ş-Şu'arâ*. https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194495/beyani-tezkiresi-tezkiretus-suara.html

Sungurhan, Aysun (haz.) (2017). *Kınalızâde Hasan Çelebi, Tezkiretü'ş-Şu'arâ*. https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-194494/kinalizade-hasan-celebi-tezkiretus-s-uara.html

Şeyh Şuayb Şerafeddin Gülşeni (2001). *İzâhu'l-Merâm fi Meziyyeti'l-Kelâm Yahud Şerhu'n-Noktati ve'l-Kalem*. İstanbul: Divan Yay.

Tekin, Cumali (2014). *Süleymaniye Kütüphanesi 5790 No'lu Şiir Mecmuası, (İnceleme-Metin-Dizin).* Yüksek Lisans Tezi. Adıyaman: Adıyaman Üniversitesi.

Tılfarlıoğlu, Musa (2011). *Süleymaniye Kütüphanesi Ali Nihat Tarlan Bölümü 59 Numarada Kayıtlı Mecmû'a-i Eşʿâr İsimli Şiir Mecmuası* (71a-140b*), (Çeviriyazılı, Tenkitli Metin).* Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi.

Tunç, Semra ve Ahmet Sevgi (2015). "Livâyî Bey Mecmuası". *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* 34: 313-352.

Umur, Yasemin (2008). *Reconstructing Yenicei Vardar: Patronage of the Evrenosoğlu Family*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.

Yaşar, Ayşe (1990). *16.Yüzyıl Şairi Usûlî Divanı'nda Dinî ve Tasavvufî Unsurlar*. Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi.

Yazar, Sadık (2013). "XVI. Yüzyılda Derlenmiş Bir Musammat Mecmuası". *Turkish Studies* 8/1: 601-650.

Yazıcı, Tahsin (haz.) (1982). *Muhyî, Menâkıb-ı İbrahim Gülşenî.* Ankara: TTK Yay.

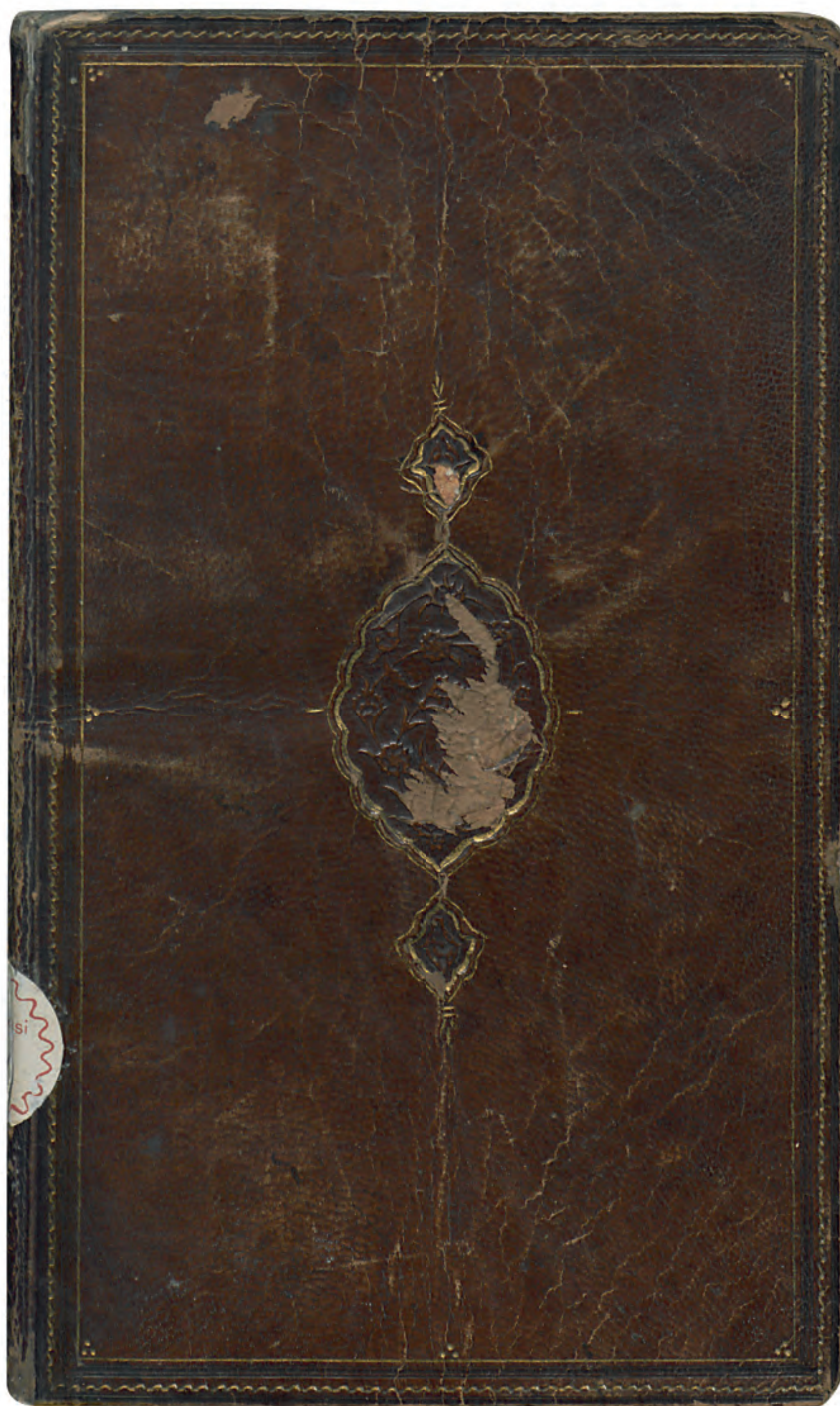
Yılmaz, Ozan (2008). "Metin Te'sisinde Şiir Mecmualarının Katkısına Bir Örnek: Süleymaniye Kütüphanesi Hacı Mahmud Efendi Koleksiyonu 5214 Numaralı Mecmua ve Muhtevası". *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi* 1: 255-280.

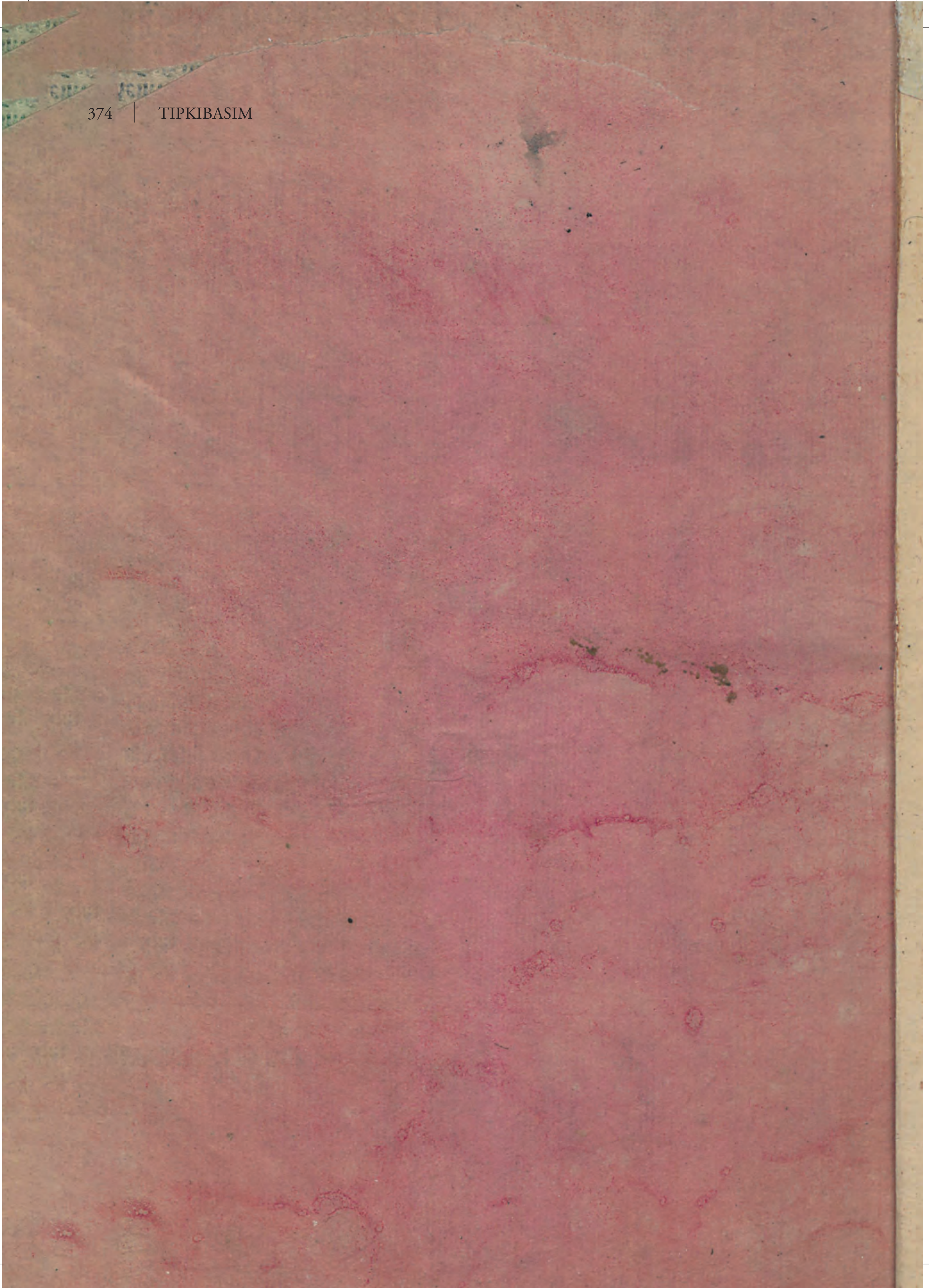
Zavotçu, Gencay (haz.) (2009). *Rıza Tezkiresi*. İstanbul: Sahhaflar Kitapsarayı Yay.

TIPKIBASIM

USÛLÎ DÎVÂNI

TSMK, Hazine, Nr. 931

یازیلمش کاغت جمله‌سی

التمش بش

٦٥

لا تعیّندر اگرچه کنه ذاتم وحدتی کثرة اعیانی کشف ایلر صفاتم وحدتی ٦٥

کشف سبحات جلال ایلر ذاتم وحدتی کثرة اضدادی محو ایلر صفاتم وحدتی

کنت کنزک گوهر بیدر کنه ذاتم وحدتی در بیضای عیانی اتدی صفاتم وحدتی

چون محیط لاجهتدر کنه ذاتم وحدتی بی نهایتدر ظهورنده صفاتم وحدتی

تم الدیوان فی سنه ٩٦٤

فی شهر ربیع الاوّل

خواب خوش نچه گلر چشمه گه اوش اوتمره
بو شنوب اقدی اجل لشکری سیلاب کبی

اولا بسمله باغ وجودوکی نوچرخ
اقیدر گوز یاشنی اوستوگه طولاب کبی

خوشه جسمکی آرایش ایدر برج کون
قانکی یره قارارسه کره می ناب کبی

بو درخت کهن انجاکری بی برگ قودی
قنی هر شمه انک اوستنه لبلاب کبی

ال صور باغچه سی ایچره معانی لبن
قشری طرح ایله و ترک ایت اولوا الالباب

منبع بحر معارف قل اصولی قلبی
گه دلک آب حیات اقده میزاب کبی

چک بلاغت قلچین سوز ده که هر سنگ دلک
آهن قلبنه تاثیره ایده تیزاب کبی

صاف قل سینه کی کم غادن کوریه
ولده انوار خدا آیده مهتاب کبی

عالم ارواحی سیر ایتسک عجایب فطرتوز
ملکت اشباحی فکر ایتسک غرایب پیکروز

گرچه بویله صور تاعریان دوروینز وولی
عالم معنی یه تقسک ذو الفقار حیدرز

بی نهایت بحره دوندی کنه ذاتم وحدتی
مجمع البحرین غرق اتدی صفاتم وحدتی

لا جهتدر نقطه کلمز کنه ذاتم وحدتی
هر کمالاتی محیط اولدی صفاتم وحدتی

٦٤

قالمدی صبری دلک اراحی گتدی جانمک ای دریغا داخی اول ارام جانم گلمدی
یاشمه قوپدی قیامت گلدیپک درلو بلا آه اول سرفتنهٔ آخر زمانم گلمدی
اولدم اوغلان و قوجالدم بو یله محنت گورمدم گلدی جفا بیرلک اول نوجوانم گلمدی
یوته جان و دله تیر بلا دورمز گلر ای اصولی گرچه اول قاشی کمانم گلمدی

بر پری قلدی بنی عاشق دیوانه بنی بنی بر کنج نهان ایلدی ویرانه بنی
طلعتی خوب و قمو شکل و شمایل محبوب لیک حیران ایدر اول طور غریبانه بنی
شول اکی مست و سیه کار گوزک فتنه گری ایلدی معتکف گوشهٔ میخانه بنی
دوشدی بازار خراباته گوگل مست و خراب اتدی عالمله رسوای بو دیوانه بنی
مورلیکم سوزنو گلدم اصولی قپو یه کم اولا ارگوره دیدار سلیمانه بنی

صاف قلدکه گوکل اینه‌سن آب گبی گورنیور نور ازل آینده مهتاب گبی
مرکز خاکده سین دایرهٔ قلبکده فلک اطوارینی سیر ایله اسطرلاب
قورتروب جانکی ظلمات هیولاتیدن نور ویر عالمه خورشید جهانتاب
ایلمزنکهٔ سیراب سراب دنیا گورنیور تشنه گرچه که سراب گبی

برآندی وصلت کونی وکچدی اول آنی   برداخی اصولی عجبا اسنی کورمی

جان و دل اولدی عشقله کوبیک کدا جغی   کل ای کوزللروک بکی و پادشا جغی

دوکسون توخونی کیم اولور تیر غمزه سی   یوز بیک نیم کبی کشنک خوبنها جغی

ایزی توزین کتوردی صبا ای دل امتحان   ایکی کوزک کبی صقین اول توتیا جغی

اول سرو خوش خرامه وار ای کوزلرم تماشی   عرض ایت ایاغی توزینه بو ماجرا جغی

حق جان الینجه قوماذی اصولک   الله که قلدی تیر مژک بیقرا جغی

آه کم اول بی وفا کتدی وفادار اولدی   درد و غمدن اوزکه بر کسه بکا یار اولدی

کل عذاب ایتمه جحیم هجره صالمه بنده کی   پادشاهم سنی سوو بسیه کنهکار اولدی

دردلو نیجه یارلمادن یوراکم سینه سی   پاره پاره اولمنجه پاره پارار اولدی

بزمه بزدن ای کل رعنا که باغ دهرده   عندلیب زاردن کلزار بیزار اولدی

بحر یا تور تب غده اصولی دردمند   ای دریغا کیمسه حالندن خبردار اولدی

غمدن اولدم هی مدد روح روانم کلمدی   اول کدلدن داخی بر نیه بوجانم کلمدی

قالمدی

٢٢

بركوكل تير بلا پيكاننى خرماسكبى　　طتلوطتلو نوش ايدرشس غمى حلوا كبى

هيچ كوز اچدرمز يشم طوفانه ويردى عالمى　　كوكلره دورمز چكيلر آهم اژدرها كبى

قنلو ياشم سيل اولوپ اقدى يكلمز نيليم　　چق يوركدن طشدن وجوش ايلدى دريا كبى

خاك پايك كوهرين دنيايه ويرمزدم　　كورمدم صاحب نظر بودين بينا كبى

راستى الى ارقه سى يرده اياغى توز يوز　　وارميه برسرو قداولى قامت بالا كبى

قامتك طوبى لبلك كوثر سوزك ماء معين　　كويك اى حورى خبانم جنت المأوا كبى

اكسك يوق ذره جه بر بى بدل الحبوسن　　آه كيم هرجايى سين مهر جهان ارا كبى

يينه بر يوز داغ كوستردك بوبن دردو ششكم　　ايكى يوزلو اولمه هى چوق سودكم ديبا كبى

ابروش چشم اصولى نچه كريان اولمسون　　كاغلد وغنچه كلراول كل كل رعنا كبى

يا ربى يينه اولمدين اول جانى كورمى　　جان وكوكل اكلنجه سى جانانى كورمى

قلماغه شكايت اكا هجرانا ستمدن　　دل ملكنه حكم ايديجى سلطانى كورمى

بوايلدوكم طول امل راست كلمى　　عمرم اولوپ اول سرو خرامانى كورمى

چركن يوزومى اتلرى ايزينه سورمى　　اولولرمى يعنى كه يارانى كورمى

كعبۀ وصلك حريمندن دلی محروم ايدن
غم بيابانندە سرگردان ايدن كيمسنی

تيغ محنتلە دلكو كسينی صدچاك ايدوب
بزم غمدە نی كبی نالان ايدن سنسنی

كوشۀ غمدە اصولی بندەكی تنها قويوب
محنت و درد و غمە ياران ايدن

دوتالم همدمم تسكين ايدر كوزمدەكی ياشی
قنی رسم كه اوكلدە نيم بغرمدەكی باشی

بلاجند يدر ملك دلی غارت قلان هردم
قرابغمدەكی لشكردر ولیكن بلا باشی

فراق ايچرە هلاك اولدم وصالە ناكه ايرشسم
دو ديدە كورمكە قومز كوزم ياشی اولور ناشی

قنی طالع كه باشومە نيم دولت قونە عمرم
دكيلە باشمە اوجنە اولیك اينك طاشی

غم جانانی صقلادق رە عشق ايچرە جانە كبی
اصولی اوقين اولسون كوزندك يولدە يولداشی

كوكل كوردی نيە اول خوب ذاتی
كه كورن اومك كيدر حياتی

مكر روح مصوردر وجودی
كه كورمادم بشردە بو صفاتی

بولنمز كون كبی مثلی جهاندە
اررسك ذرە ذرە كاينات

يوزندن نسخەدر نوروزيلە عيد
صاچندندر شب قدرك براتی

اصولی وجهيدر اول نور پاكك
بو روحم راحتی جانم حياتی

ايمسا

٦٨

کیه لم آرقیه بر کهنه شالی   جهانده یوریه لم لاابالی

قلندر مشرب اولالی دل جهاندن   کتورمه یوزه صاقین قیل و قالی

یوزکده بکلر وکه بکزه درلر   کوزلر جنت ایچنده بلالی

اولیجک ایشکده باشم اولسه   محلک ایتنک بادی سفالی

ایاغنک طپراغین دنیایه ویرمز   او صولینک او درمال و منالی

دولتو کعبهٔ کویکده بو کون قان اولدی   عاشقک واریسه بر ینه قربان اولدی

یرده قالمز اریشیر کوی حراده بر کون   راه عشق ایچره شوکم خاک له یکسان

جان ویرن وصلت جانانه اریشیر درلر   حمدلله که هله ایشیم آسان اولدی

یار اولا که یوزو موزه کلمایه دیو   ینه کوینکلولرک بکزی زعفران اولدی

بو اصولی ایاغی طپراغنه قول اولمش   ملک عشق ایچره ینه باشنه سلطان

مبتلا   مبتلای دردبی درمان ایدن سن سنی   بی دل و بی صبر و بی سامان ایده ن سن سنی

جوریلا   جوریله هردم بلاسبیلین کتوروب تا شیم   خانهٔ صبرم کبی ویران ایدن سن سنی

کورمسم اول نور پاکی کعبه‌ده دیدارنی   نار آهم اودلره یاقر در و دیوارنی

عکس رخسارکله ای گل چشمسار چشممک   جنتک گوستردی تجری تحتها الانهارنی

حسنک مرآتی حیران ایچره پرشان گوسترور   تا اولوالابصار دهر یوزدن گوره دیدارنی

بیخود اولنلره صوندی بو مجلسده قدح   دویدی شول حیران اولان بو تکیه‌نک اسرارنی

سوز سودا حاصلی غوغادر انک سربسر   گر گوررسک خواجم الدنمه جهان بازارنی

سیر ماهه یوغمش اوارسکدن چون گذر   عارف اولان ایچه صانیر ملکک انکارنی

گل کتورمه نکهتک عالمده بار منتنی   چکمکل خروار اصولی نکهتک خروارنی

تصویر غیره قلمه محل قلب اقدسی   اصنامه مسکن ایلمه بیت المقدسی

پرواز ایدرمی عالم علویده مرغ روح   هر جیفه‌یه که میل ایده بو نفس کرکسی

چاپیدی یاره خانهٔ دل بانیٔ قضا   یاپامشیدی داخی بو طاق مقرنسی

اواره‌ییدم عشقله حیات کن فکان   پرداخت قلمشدی دخی چرخ اطلسی

روز ازلده عشقکی جانمده درج ایدن   اتمیش محیط قلزم عمانه برخسی

آیات حق صحیفهٔ آفاقده اوقور   نفس نفیسک انفسک اولورسه انفسی

کسمه عنایتک نظرینی اصولیدن   کم یوق اوبی کسک دخی عالمده بی‌کسی

بلوم

٦١

کوکل راه مشقتده ایقده قالدی سلطانم   ایده که کاه کوزا وجیله ایرقدن مرحبا باری
ایا غوکه یوزا ورماغه الی ایرمز اصولینک   کوزل باشکچون اولسون قوا ایشکده فدا

دوستم دشمنلر ایله یاد صیمشسن بنی   ای دریغا یاریکن اغیار صیمشسن بنی
بر وفاسز هرزه و نامرده میل ایلردیو   طالب هر قحبه بازار صیمشسن بنی
بزم غمده اغلیوب شبلر دوکردوکم کیجه   شمع کبی سن کلر او نیار صیمشسن بنی
عاشق دیدارکم هر حلقه کوکل ویرمزم   پاکباز عشق ایکن مردار صیمشسن بنی
عاشق دیوانه یم هیچ نیلدوکم بلمزم   مست عشقم سن داخی هشیار صیمشسن بنی
بن اصولی یم که طوردم خدمتکه بل باغلیوب   سن طریق عشقده بیکانه صیمشسن بنی

کوزلرمدن قد دلجوسنی ارماغ ایلدی   قالمو یا شومی نیه اول سرو ارماغ ایلدی
کلشن دنیایه کرا وجاغنه بقمرداغی   توتیه جانم جانب کویکه اوجاغ ایلدی
طور دلده جسک انواری تجلی کوستروب   سینه بن درویشکه طاغ اوستنی باغ
شکر الله کم کلی مقصوده ایردک عاقبت   کوی محنتده بزی خانم کرچه طراغ ایلدی
کوی دلبرده اصولی اولدی و بولدی حیات   حمد الله اول مدین یرینی اوجاغ ایلدی

اولوبن دانۀ حرصیله گستاخ آدم دوش
اوینوب یرلرده عرض ایتدی خدایا پای جانی
اصولی عشق تحقیقک دلیلی شوق و حالتدر
که مهرک کندو نوریدر بنه کندویه برهانی

عاقل ایسک ای گوکل نادانه ویرمه گوکلکی
قدرکی بلمزدلی اوغلانه ویرمه گوکلکی
بی وفالر یولنه ترک ایلمه جان و تنی
حق صحبت بلمین یارانه ویرمه گوکلکی
گرگورلرسه یوزوکه صاقین اینانمه سوزنه
اصلی یوق قدری کم حکم یالانه ویرمه گوکلکی
گلشن فردوسه گل ای بلبل قدسی نفس
هر یوزه گولن گل خندانه ویرمه گوکلکی
خلقی اویلان گوزل صانما صورت دیواردر
ای اصولی بر تن بی جانه ویرمه گوکلکی

بولشماسون سکله کاشکی ای بی وفا یاری
ویا خود چونکه بولشدق هیچ اولماسون جدا یاری
صلوب دریای هجرانه بزی یاد ایتمک بر دم
بولکیدی اولمیایدق سکله آشنا یاری
گوز اولسه جابجا گوکلرکبی بشدن بشا چشم
دونیجه یوزکی گورسم سنک ای مه لقا یاری
نه غم باد فنا ییله یله وارسه تن خاکی
بحمد الله هلاک ایتمز دشمن بو هوا یاری
چو دوشدک بویله گردابه اقت گوزلریم هر سو
جهانه طپطلو اولسون گوکل بو ماجرا یاری
قتنده برگون آه ایدم گناه ایتدم خطا قلدم
سوچم عفو ایلیوب قل شفاعت مصطفا یاری

کلار

کل جنت ریاضندن براوله روضهٔ سعدی　اصولی کیمیهٔ شیرازه التسه بوکلستانی

کوکل عبرت کوزین اچوب کوزت بوسر نهانی　تماشا ایله اشیاده جمال صنع یزدانی

جهانه سیره کلمش سین تماشاکاهک اولمشدر　زمینک باغی و راغی سمانک قصر و ایوانی

شهنشاه دوعالمسن سکچون زینت اولمشدر　بوکون بو تحت تحتانی یله شول طاق فوقانی

نه زیبا قصر اولور قصر وجودک هیچ قصوری یوق　اگر سیل حوادثدن خراب اولمزسه بنیانی

کوزل اکلنجه در بازار دهرک سود و سوداسی　اگر تعجیل ایدوب دست اجل دیرمزسه دکانی

کوکل کیم طور سینادر تجلی معدنیدر بو　هزاران بور سینانک کم اولور بونده عرفانی

حریم طاعت عشقه قدم قلماز یسک باسک　وارلمز کونده بیک کره اوررسک یره پیشانی

نجات استرسک امواج بلادن یره تسلیم اول　که چکمز کشتئ نوحه کرنلر خوف و طوفانی

ارش بر کامل انسانه که یعنی حضرِ مرشد قل　بو ظلمات طبیعتده اررسک آب حیوانی

اررسین کعبهٔ مقصوده راه جاهله اویمه　قولاغوز ایتمه کندوکه صقین غول بیابانی

ادیسک احتیاط ایله عجوز دهرک آلدنه　که رستملر زبون ایلدی بو زالک عذر و دستانی

علی کبی حقیقت مالک اولدک ملک باللّه　صدکسه قوت لاحولله بازوی شیطانی

تنزل سالک راهه حقیقتده ترقیدر　کماله قابل اولمز ماه نو بولمزسه نقصانی

جان ویره انفاس عیسی کبی اولمش دلبره   گر صبا طاغتسه بوی زلف عنبر بارکی
سویلمه جان سرّنی ای کامل انسان منکره   گورمه در زاده عرض ایتمه بکم دیدارکی
سوزگو هر در اچمه هر نادانه دهانک حقه تسین   قیمتک بلمز یره چرخ ایلیه گفتارکی
شول شراب دلکشادن گوریجک مخفیده گور   دوکمیسون جاهل صقین فاش ایلیه اسرارکی
گر مقاماتک اصولدن بیانک وادیسه   پرده لر کشف ایله سیر اندر بزه ادوارکی
چکمه ای خرطبع دنیای دنیک ثقلتین   گل سبک روح آدم اول ارتکدن انداز بارکی
خاکک ایچره سلیوب اماره یه ویردک وطن   مور ایکن بر بیدی بشلواتدر راندک مارکی
ای اصولی صنعتکده پهلوان اول غم یمه   عشق اپی جنبازی سین الله اوکاره کارکی

یورک متن کلام الله سوزک ایات ربانی   جهانکده عیان اولمش کمال صنع یزدانی
چیک کفوندن اولمابشنده صوفنک سودا   حقیقت کافر مطلق در ریوق دینی ایمانی
ایوی تبوزی کبی کحل الجواهر گورمدی هرگز   گزن هپ چین و ماچینی گورن ملک صفاهانی
تجلی نورینه طورک وجودی دوکمدی یاری   کلیم الله موسانک نه بک طشندیدر جانی
رخ زردینی اهل درد اولانک اهل درده صور   انی بی درد اولان بلمزکه بلمز و زعفرانی
اوکلمز پاره سی گوروب دمیش برا اهل حکمت کم   بودردک یوقدر اولکدن اورکه داخی درمانی

کل

٥٩

بن اورگه درده اوغرادم بکا بو پند ویردی شیخ   اگر بر همتک وار ایسه لطف ایت بر دعا ایله
یورک تنور جوش ایدوب قوپارسین دیده طوفان   یا بلسون جمله دنیایه گوکل بر ماجرا ایله
صبا گر خاک اولورسم بن آیه تو زنده اول سروک   بوری وار طپراغومی جان گوزینه توتیا ایله
سر کوینه بریا که جگر جان بر یکا گوکل   بنی گل ای اجل بالله لطف ایت بر یکا ایله
بو یادالله ده چون بو قدر گوکل اگلنجه‌سی برباد   سک کوینه وار ای دل اوزوکی آشنا ایله
دیگدن بزمی عشاقک وارت بولمسون ای مطرب   اصولی شوین اوقو عاشقانه بر صدا ایله

اچلمز عاشقک گوکلی بهار و بوستان ایچره   که زیرا بلبل عادتدر حزین اولور خزان ایچره
مقام عشقده بر دم قرار ایتمز دل زاهد   مکان اهلی بلیدر و تمز مکانی لامکان ایچره
نیجه مجنون نیجه وامق بشه بر قصه گلدیکم   اگلسون تا ابد قالسون گوکل دور زمان
دکان ایچره کوروب سن ذاتی پاکی دهر صرافی   دیدی بونک کبی گوهر بولنمایه دوکان
نته کم بر سنک مثلک گوزل بو قدر بو عالمده   اصولی کبی هم عاشق بولنمایه جهان ایچره

گر تجلی ایتمک استرسک گوکل انوارکی   گل گوتور بر دم آرادن پرده دیدارکی
غرق ایدر انواره ای روح مصور عالمی   ظاهر ایتسک بر نفس آیینهٔ رخسارکی

ذوق وصلی دا اتدم بلمم ولی تیغ غمک   خوش غدای روحدر لذّت بغشلر جانمه

پاره پاره ایلدی تن جامه سنی تیغ عشق   خار غم شمدن کرو دست اوریمز دامانمه

درد دلبر لرله جمد بشوم خوشدر بنم   درد سرویر طبیب اقدام ایدر درمانمه

لشکر غم یقدی دل ملکن اصولی یارسز   قدرتم یوق حالی عرض ایلیم جانانمه

اگلنمز بو دلو کوکلم بو بیله خانه ده   کوندرین کویکده اولور کچه بر ویرانه ده

کعبه کویکده در الحق صفاسی جانمک   کوکلم اگلنمز نه مسجدده نه خود میخانه ده

دار فرقتده قودی کتدی دل و جانم بنی   ای دریغا یالکز قالدم بو محنت خانه ده

سیر ایدوب هر جایی خوددروش تلوس گزن   پادشاهم اوغره یه بر کون ویرانه ده

عشق اودینه یاندی سرتاپا کوکل پروانه وار   حالی ای پروانه وار اول شمع یانه یانه ده

کوریجک حسنک تجلی سین بنجه دوبسون کوکل   شعله و تشمع طاقتمی وار پروانه ده

کل یوزک کورسه اصولی شوقدن مجنون اولر   حالت ارتر نوبهار اولسه ولی دیوانه ده

الهی عاشقی ملک جهانه پادشا ایله   که یعنی بن گدای خاک راه مصطفا ایله

سجود ایتا اول تبه دل قوکتسون زهد و تقوای   چو بولدک قبلکی کمش نمازک هپ قضا ایله

بن .

٥٨

سوز اچمه کون ومکاندن بزه جزو یوجادن   یوسفی چقر زنداندن مصر الله سلطان ایله
جهاندن کچمک استرسک جوریله قوچمق استرسک   کوکلده اوچمق استرسک اول سکی جانان
کلمک استرسک میدانه اچ قابکی قانه قانه   عشق اودینه دونه دونه جکوکی بریان
عاشق معشوقه النور معشوق عشقله بلنور   درد اولسه درمان بولنور درده درمان
یادک جمالنی کوردک ایغنه یوزک سوردک   اصولی برامه ایردک وار جانکی قربان

اول بشدن سنی اوکرین جمله اشی کورن الله   صدقله چاغران قولک مقصودنی ویرن الله
سنک قولکدر جسم وجان سکا تسبیح ایدر جهان   کوزلردن اولوبن نهان کوکلده کیرن
هرکشی بو حالی بلور کیمی طوغر کیمی اولور   جهان خلقی کیدر کلور هیچ کیمیوب دوران
بلکینه دولت ویروب کیمینه رحمت ویروب   بر قولنه لعنت ویروب درکهندن سوران
کوکلده جملدن یکم هم افندمسین هم بکم   اصولی ایدر استکم سندن ایمان وقران

کلشن کوبکدر الکلنجه دل نالانمه   دایم اوچمق خوش کلور مرغ لطیف الحانمه
یاغملندی جان ودل رحتی قرارم قالمدی   اتش اوروب عشق سلطانی جوخانمانمه
الدی اطرافمی دریای ملامت شویله کم   یاد قنده اشنا داخی کلمز یانمه

اولدورم یارین بوکون صبر ایت دیدکجه بن خسته‌یی آه ای بدمهر اولدردک بزی قودا ایله

آه وواه ایلرکن اول مهر کجمیش کوردم ای دریغا کچدی عمرومک کونی ایوا ایله

آه آتش بار درکوکلو یوزینه راه ایدن زاهدا ایش باشه وار زرق ورهبوی ایله

دولت سرمدا اصولی موفق کنجنده در کیمسه بودنیا ده اولمشدر دنیا ایله

ای لباس فقر ایله فخر ایلین عریان دده تاج وتخت عالمه باشن اکمین سلطان دده

وسعت کلی بولوپ انکار نفی هر برجسک قولغینه قویمیوب دریا اولان عمان دده

آشنای یم وحدت قلزم ذات وصفت در بحر موفق دریای بی پایان دده

اولمشیدک جهلا آب حیات نطقدن بر نفس ده فیض روح اتدک بزه جهان

عالمک ویرانه سین علمیله معمور ایلدک آفرین ای کنت کنزک کو هرینه کان دده

قاف قرآن معنی سین قلبنده تحریر ایلیوب حقله باطل اراسین فرق ایدن فرقان

ظلمت ظن ایچره بیتوردی اصولی راهنی حجة الله سین دلیل اول آکه هی برهان دده

بری کل کوزنی آچ عالمکی سیران ایله خلقه رحمت غفورین صاچ کوکلی بر عثمانی ایله

ددم سوز اچ شار کدن جزلر سویله یار کدن شول بر انجه اسرار کدن بزی کنه حیران ایله

٥٧

فرقت ایامنده باری یاری کورسم کاه کاه
شول کوکل اکلنجه سی دلدارم کورسم کاه کاه

ممکن اولمزکم ایاغی توزینه یوزم سوررم
باری شول سیر ایتدوکی یوللاری کورسم کاه کاه

شول قرا بختم کبی اویخویه وارسه کوزلرم
طلعت یاری دوشمده باری کورسم

شکر غمدن شکایت ایلمزدم کیمسیه
دولتیله شول کوزل جوانکاری کورسم کاه

ایتدوک کوبکده یار آن قد یمدر بنم
اکلنوردی بو کوکل اتلاری کورسم

کوچهٔ محنتده دوغی خسته یاتورمش غریب
حالنی صورسم دل بیماری کورسم کاه

غمزه سی بر تیری پیک جانه صنردی کوکلم
ای اصولی باری شول بازاری کورسم

بزه بو عشقده اکلنمکه بر یار اولسه
یار بک بک بولنور یار وفادار اولسه

بزه استرسیک کتسه ایشم وار دیمسه
حاصلی حق دلی کوکلم کبی بیکار اولسه

یل کبی یلسه و بر لحظه قرار ایلمسه
اوده بر سرو بهودار اولسه

کوندزین بیله بله سیه ایتیون غمی
کیجه‌لر صبحه دکین دردیله بیدار اولسه

چونکه یار اولدک اصولی قولوکه سلطانم
غم دکل جمله جهان طیلو اغیار اولسه

نیچه یل یلیدم هوای زلف عنبرسایله
عمرمی آخر ایله ویردم قرو سودا ایله

هر نه یوزدن کوزلسه دیداردن محروممش   جان یوزینه پردۀ پنداری روشن

ای اصولی لطفی قهر ایچره قلمش تعبیه   نور صبحی ظلمت شامه هم آغوشن

یوری ای نامه بزدن شول شه خوبانه عشق ایله   که یعنی مصطفایه اول کوزل سلطان عشق ایله

یانوب یاقیل حضورنده کوکل کوبکلرین سویله   بوبن پروانه دن اول شمعه یاندیرانه

دو یامزا ایرلق خارینه ویبوزار القلر قل   بلالو بلبلدن اول کل خندانه عشق

سوزین شیطان ملعونک قبول ایدوب آنی اتسکندن   بنی مردود ایدن اول مظهر رحمانه

مبارک اللرین اوپوب ایقلارینه یوزک سور   اشیکی اللرینه یعنی کم یارانه عشق

حریم یاره واررکن اکر وادئ حیرتده   بولورسک حیرتینی واله و حیرانه

یوز اوروب سینه چاکه سنک چاینی وار شرح آیت   هم احمد بالیه بالله درویشانه عشق

اکر زنجیر ختنده ندر حالی دیو بر کون   صورر سه بز قولین سید احمد دیوانه

کوزا چوب صورت رحمانه صافی خوش نظر قلسون   بجودایت بزدن اول صوفی دین شیطانه

آیردی بر کشی شففی بر کون جان عزیزندن   عجب مکاره مش یوسف دین اوغلانه

عجب بی یار و بی همدم یاتور محنت بوجانه غنده   اصولی دردمندک حالنی صورانه

آقز

٥٦

بنم پیرم چون محمد علیدر — دونمزین دونین پیرمدن

حقیقت پیرلری آل عبادر — حسن حسین جانلرده صفادر

بنم شاهم شهید کربلادر — دونمزین بنه دونین پیرمدن

زین العابدین درکو کلده جانم — محمد باقره باقر بو جانم

جعفر صادقدر دینم ایمانمدر — دونمزین بنه دونین پیرمدن

کاظم بزه بر نعمتدر خدادن — رافضی درحق علی موسی الرضادن

محبوز تقیه قالو بلادن — دونمزین بنه دونین پیرمدن

نقی هقدن امام پیشوادر — عسکری دو دشمنه تیغ قضادر

محمد مهدی خود سر خدادر — دونمزین بنه دونین پیرمدن

اصولی یم حق قپوسنه کلدم — ارنلره جان و دلدن قول اولدم

پیرلر اشیکنده بن حقی بولدم — دونمزین بنه دونین پیرمدن

جام لعلکدر جهان و جانی مدهوش ایلین — قانه قانه قاینیی بی دلّروک نوشین ایلین

ای لبی حایین ریا قلدن لباکه عرض ایدو — شوقله جان اولوا الاکی بی هوش ایلین

کاشکه سر هجر یله پیمانهٔ حاک اولدی کل — ها بزوملده عهدو پیمانن فراموش ایلین

یا نومه کل شنعتله قومه بنی فرقتله　　قورقرین بو حسرتله سنده اولورسین بنده

قیمه تولوکه سلطانم قارمه قره یره قانم　　دینه دربو بنم جانم سنده اولورسین

اصولی ایدر بو سوزم درده یکونیسون اوزم　　قان اغلسون ایکی کوزم سنده اولورسین

پیرمک یولی چون حق یولیدر　　دونمزین نیه دونایین پیرمدن

مؤمنک ازلدن قولیدر　　دونمزین نیه دونیین پیرمدن

سردن کچمش بو یولده سرور　　منکرلر الدن کلرسه سر

نیجه بیک باش چقوب بو ملا سویلر　　دونمزین نیه دونیین پیرمدن

ارنلرک رحمی جانه مرهمدر　　شمدن کروه اولورسم نه عذر

پیرولرک اشیکی چونکه قبلهدر　　دونمزین نیه دونیین پیرمدن

پیرمک عزمی چون طوغرو یولادر　　حق انکله هر نفسده بلادر

استینی طوغرو حقه الادر　　دونمزین نیه دونیین پیرمدن

کوکلنده چوک اونکا بودن ازینور　　حقک صنعی پیرلردن کورینور

پیری اولمینلر یارین یرینور　　دونمزین نیه دونیین پیرمدن

بنم کوکلم بر دیوانه دلیدر　　جان و دلدن ایلروک قولیدر

بنم

٥٥

دل و جانم بی مجال اولدی تحملدن پامال اولدی
چون اکلمک محال اولدی گیده لم باری شهرگون

طپیک غیره یتامیش اشتمزدون کون ایتمیش
سنی سومک گناه ایمش گیده لم باری شهرگون

دل آلورسا قیمش سن جفاده ماهر ایمشسن
وفا سنده کافر ایمشسن گیده لم باری شهرگون

اصولیدن کوکل الدک دونوب یرلره چالدک
چویزی فرقته صالدک گیده لم باری شهرگون

بزه قیا قیا بقن قورمین سنی قورمین
باقشی حکمیم یقان قورمایین سنی قورمایین

بهی کوزلرک جانی عاشقک دینی ایمانی
یولکه ویره مدین جانی قورمایین سنی قورمین

ترک اتدم جان و جهانی یقدک ویران اتدک
بو یله غریب قودک بنی قورمین سنی قورمین

بنی عشق اودینه صلان دردیله سرگردان قلان
اللهکو کلمی آلان قورمین سنی قورمین

اولوم یللری اسمزسه عمر اکیننی یقمزسه
اجل لشکری بصمزسه قورمین سنی قورمین

ینجه یل یل کبی یلیم عشق یولنده طپراغ اولم
مگر اجل کله اولم قورمین سنی قورمین

اصولی ایولمزسندن هیچ تن ایرلرمی جاندن
یعنی قچاغله بدن قورمین سنی قورمین

اکدوغمجه عقلم شاشار سنده اولورمیسین بنده اولورین
ارامزه فوقنت دوشرسنده اولورمیسین شنلده اولورین

کلکم قیجه بو جانه یارقدر کرمحل قانه
کیمسه قالمز زمانه سنده اولورمیسین بنده اولورین

بو راه بلا سالکنه یاد اولیمزسن
درد اهلنه سن یار وفادار اولیمزسن

سن اهل دلک اوله مسین کلب حقیری
چون صبحه دکن درد له بیدار اولیمزسن

قهر اتدرنک کامنه دستک صونه مزسک
گنجینهٔ اسراره طلبکار اولیمزسن

جسمو کبی بلا طاشیله یقیز اولورسک
بیچاره کوکل ملکنی معمار اولیمزسن

اولمزسک اصولی کبی کرداله و حیران
بو تکیه ده بل واقف اسرار اولیمزسن

داغ اولور دلده رنکسز کیجه لر مهتابدن
اودنیر باشمده سنسز مهر عالمتابدن

دوشدی عشقک بحرینه کردابنه فلک
دونه دونه کندزین قورتارمیز گردابدن

قشرک طاقین اکر یاد اتسه مسجده امام
قبلهٔ حقی ای صنم یوز دوندره محرابدن

خار غمده جان ویرن بلبلره ای لاله رخ
یار شر اولسه کفن برک کل سیرابدن

صوفی صافی مشرب اولوب بلبه اغزی دادنی
منع ایدرمیدی اصولیی شراب نابدن

تمکدن کوکلم اکلنمزدم اولمزکم یوزک یاتمز
بو درده بکمسه قتلنمز کیده لم باری شهردن

صفاده غیرلو لسن بلالر ایچره قالمزن
اولمکیدر بو درلکدن کیده لم باری شهردن

بو سوزکم دیدکجه قدر کوزلرده وفا یوقدر
عجب یوق قدری اینقدر کیده لم باری شهردن

ل٦

٥٤

دردک که سنی بکلیه ین چقی سن اولنجه — اولدرمدین ای قولی یلان قنده گورسن

دلخسته اصولیی نیه پستر غمک — جانثر قویوب ای سرو روان قیدن

دوتشدی چوخ فانوسی شرار نار آهمدن — مرادم شمعی اوینمز بدبخت سیاهمدن

فراقم اوینادی دریغا خوابدن بردم — اگرچه اویومزنکه کیجه لر آه وواهمدن

اسیر مدربن ای اولدورین یارین برگون (دیرمش) — تیر اولنجه بودرلک اقدم پادشاهمدن

مغیلان غم دلبر صفادر ره حقیچون — بشوم کتسه یوزم دوندرمزم بن قبله گاهمدن

طلوع ایتمزسه ستاره مده اصولی کوکب طالع — یویدر او دلره یانسه فلکلر دود آهمدن

دار عشق صقلسون دیدار فردا استین — کوی یاری بکلسون فردوس اعلا استین

دوزخ سوزان هجران اچره یان برگیجه گون — ای اوزینه جنت المأوا ده مأوا استین

سیر معنی ارزو ایدن قوسون تن ملکنی — یعنی اوزگه عالمه دوشسون تماشا

ظلمت زنگ کدورتدن جلا ویر قلبکه — اینک صاف ایله ای نور تجلا استین

اهل درد اول اهل درد اول اهل درد — ای اصولیدن سؤال ایدوپ تسلا استین

غمدن اورکه کوکلمه بر داغ غمخوار اولمسون
کوشهٔ محنت تیر کیمسه بکا یار اولمسون

دوشدم اول بدکیشدن ایر و مسلمانلر مدد
دوزخ هجرانه کافرلر گرفتار اولمسون

قودی عقل و صبر و جان فرقت دیارینده بنی
کیمسه بن بی دل کبی غربتده ناچار اولمسون

خار غمدن ناله قلمه کی صقین ای عندلیب
باد آهمدن گل رعنایی بیزار اولمسون

قل اصولیه سیاست عشق بازارنده کم
کمسه‌لر وصلک متاعینه خریدار اولمسون

بن سرو قبا پوشم قو خاک اولسون یولکده تن
دلویم بن بنم روحم ریشمز باکه پیراهن

تماشا ایتمکه کوکلم حریم حسنکی هردم
بنم ایکی کوزم اچدی اکی یردن اکی روزن

کوکل سیر بهار ایله اچیلورمی که باغ اچره
کوزومه خار و خنجر در چالکسز گل و سوسن

نجه شرح ایلسون دللر بو کوزلر کورمدک حسنی
آنی صقله سن انی یاوز کوزدن یاوز دلدن

بهار حسنی کوروب جهانده وار انلمش شاین
دلو دیوانه اولمشسین اصولی اصلو وار دگسن

قویوب بنی ای سرو روان قنده گیدرسن
قورجی سنی بو آه و فغان قنده گیدرسن

ای سرو روان گرچه که چشممدن ارلدک
نعلر یولکی اشک روان قنده گیدرسن

پامال سپاه غم اولان دللره رحم ایت
صبر ایله ایا شاه جهان قنده گیدرسن

دردک

٥٢

دونیجه تاجالوکی کورم دولتلو باشکچون	ایاغنک طپراغینی قوکوزومه توتیا
دخی برکون کچوب تکری سلامین ویوبدک کرچی	اصولیدن سکا هردمده بک بک مرحبا

جانم حقه انیس اول غفلت ایله تاسیدن	ای کوکل انسانسک کس ایشکی سنسا سیدن
مهملات عالمه قارشمه بردپا کسک	هرفته‌دن جنبیت اوممق بورکش ایجاسیدن
ورده چیچون صفا یوزینی کورمرسین اکر	صوفیا اینه کی صاف ایتمدک پاسیدن
کیمسه بولمادی فلکده ششدر غمدن کشاد	واریوری اومه مرادک نقشنی بوطاسیدن
ملک دنیایی اصولی المه فلس احمره	معرفت کنجیله تورتر جانکی افلاسیدن

آلا ای نفس اتش خونه یا زسین جهانیچون	چون انک واری بود مدرنیه بیلورسین بو اینچون
یدوکک یادم اکمکدر طلب تنوریته دوشوب	یوزک صوینی دوکمش یش به ظالم نیم نانیچون
دیم خشم ایلیوب خلقه فلانکشی فلان اتمش	جهنم اودینه یانمه فلان ابن وفلانیچون
بلورسین شهرت اقدر دل وحاید قلمه فی	بلالو تیرینه قرشو بوبر نام ونشانیچون
اصولی دینی دنیا به صتین صتما که هیچ عاقل	ویرمی رایکان جانینی کنج شایکانیچون

اچ کوکلینی بر طتلو دلیله یاد اصولینک   کرک اندیشه با بنده نیچه یوزلیک کلید

حق جمالک گلشنین باد صرردن صقلسون   خاک پایک گوهرین یاووز نظردن صقلسون

گرچه بغداد گورک گوزومه اوچه یوللردن   اول الهی سحاری آسیب سحردن

رحلت ایتدی درد یله دار فنادن جان ولی   شول مبارک جسمکی تاب سفردن

خاک پایک توتیاسنه دکه شاید گوزم   استرم اول گوهری نور بصردن صقلسون

ایتمسون هرگز مبارک خاطروکه غم خطور   حق تعالی جان پاکوکی خطردن صقلسون

گوهر یکدانه جسموکه جانکدر صدف   در بیضای خدا هر بد گهردن صقلسون

غمزه دن کافر گوزی یالکز بچاغ ایتمش سنی   حق او بدمستی اصولی شور و شردن

کدورت گورمسون هرگز جمالک پر صفا اولسون   همیشه یارک الله و نگهدارک خدا اولسون

ایاغنک طپراغین یاووز نظردن صقلسون الله   سکا بدخواه اولنلارک باشنه ینک بلا

دیلیسن کم نما بر سوز ده جان ویرمک گرک عاشق   قنی شیرین بیورمش سین سوزوکه جان فدا

نماز صاغ اول شو دنیاده و قاتیل کیمه اسیرگ   جفا و جور و خشلرنه اولورسه بکا

گوزومک یاشی نیل اولوب اقرسه غم دکل هر سو   نهالنک بو گوکل مصرنده سلطان مصطفا

دونچ

٥٢

بو یورکدن جوش ایدن طوفانه عشق اولسون درین   کوزلرمدن موج اوران عمانه عشق اولسون درین

باشدن ایاغه کلام الله در جسمک ولی   صورتکده آیت رحمانه عشق اولسون درین

سنی کوزلر شاهی سن صف صف دوررلر دیوانه   حضرتکده قوریلان دیوانه عشق اولسون

برسلامیله بنی اکمادک اما بن قولک   هر نفس جانیله سن سلطانه عشق اولسون

کرچه ایق توز یوزا اوپوب مبارک الدین   اتلو که یعنی کم یارانه عشق اولسون

عشقه اویلدن برو کتدکونداولدی کوکل   بولدی غنچه کاه که دیوانه عشق

عشق چوکاینه عاشقلر شبن طوبی ایلمش   عالم اچره بنده بو میدانه عشق

پیرلو کوکلو کتوردی امانت کنجی   خوش کتوردی بو دل ویرانه عشق

روبه دنیای ایچه اعتباره المدی   ای اصولی شول قفان ارصلانه عشق

بیورمش سن ایشکده کلوب کمتر عبید اولسون   بن اکسکلی قولی اتردک عمرکز مرید اولسون

بو حسن و بو جمال ایله کوزلر شاهی سن شاهم   یولکده جان و باش ترکینی اورمایین بوییه

ایاغک کوهرین کوکو هر مقصودیکز بسم   بو دریای جواد شده وجودم نابدید

قول اولماین غم عشقه ولایت شاهی اولمز ایمش   کرک بغداد شهرنده جنید بایزید اولسون

یوراکم غنچه وش خار غمکله طپطلو قاندر — بکا ای گلشن جنت نه باغ و نه بهار اولسون
اورر جور و جفا طاشین بکا اول سنگ دل دائم — کرکسه شیشهٔ دلده هزاران انکسار
غمکدن گرچه خاک اولدق شکایت قلمز شاهم — نه لازم کم مبارک خاطره بزدن غبار
اگرچه سایه وش قالدم ایقده بی قرار اولدم — جهان دوردقچه دورسون سرو قدک پایدار
اقر صو گبی رهرد ال ایاغک توزنه مایل — کوریجک قامتک سروین نه صبر و قرار
قو اولسون ای گلی لطافتدن رخک گل گل — اصولی گبی تا بلبل او گلشنده هزار

ای دل و جان ملکنی ظلمیله ویران ایلین — وی جفا تیغی چکوب ناحق یره قان ایلین
شاد و خرم سیر ایدوب اغیار ایله هر گوشه — غم بو جانغده بنی گریان و نالان ایلین
سرو گبی سرکش اول ای هر پلیده باش قوشوب — سایه وش افتاده سین خاک ایله یکسان ایلین
کنج غمده بی دل و بی تار ترک ایدک بنی — ای اوزینه برینجه نادانی یاران ایلین
گوهر نایاب قلمش سینی دریکدانه گه — قطره قطره گوزلرم یاشینی عمان ایلین
بن ذلیلی سایه وش خاک ایله یکسان ایلمش — اوج عزتده بنی سرحیل جویان ایلین
عید وصله جان ویرر چو قدر اصولیدروی — جانیک ذوقله بولکده قربان
خوانته ال صونمه زهر مار درای کندکو — بو صفا خانهٔ دهر اچره مهمان ایلین

3.

٥١

راهک اوززه کردورم انجمه سلطانم نگاه بکلمک جایزدر مورهٔ سلیمان یوللرین
بیک نیاز ایله صبا بن خاک پادن یوز سوره حضرت مولایه واررسک قرامان
ای اصولی عشقه مانع اولیمز طعن رقیب بلیمز خار و خس دریای عمان یوللرین

صبا ویردی ینه تازه خبرلر کلعذاردن ینه جانه حیات ایردی نسیم نوبهاردن
دوشوب خاک مذلته بتور دل کنج محنتده اوباهه اوج رفعتده نه پروا آه و زاردن
کوکلده تاب و جانده تب دوروم منتظر تا شب اوشاهه کم ویه یارب بنم بو انتظاردن
ایشم کوجم کیجه کوندز غم ایله نیاز ایدی دوشنجک عشق دردینه اوصندم کار و بارمدن
امیدم وار ای روحم همان سنسین بو دنیاده اولورم بردم ایولسم دل امیدوارمدن
شهیدک نور ایزر قبرینه دردلر ایلیک بن خسته اولورسم بو جراحتله چقر اودلی مزاردن
کوکل دریای موجیدرکه کوزدن جوش ایدوب طلشدی اصولی آب حسرت کم اقر دایم بکارمدن

نبم غم چونکه یارمدر تو یار اغیاره یاد اولسون بنی جور ایله یوغ ایتسه قزمز کندو وار اولسون
الفلر کبی سینمده چکلسون قامتک شکلی افندی بو دل مشتاقه سندن یادکار
قیرمزی لاله کبی قلو سینم چاک چاک اولمق سکا بو داغ پنهانم تو بارلی آشکار

جانمه روشن اولمیه مهر رخ جانانه دن
کورمز کون پرتوین کوز سر طغیدر آنه دن

آدمیدن خوشکومدن بو آخور کومل
آدمیلک طشره آت کندوکی بو خوخانه دن

لطف طبعی بو قدر ادراکمز فقدر سبلی
جاهل بدکوهره یکدر رخ فدر دانه دن

ای خراباتی صقین طشکرسنی اطفال شهر
عاقلیسک چیقمه بردم کوشه کاشانه دن

کیرمسون عشق اودینه پرین صقینسون جبرئیل
بر بو شمعه یانجی پروانه یوز پروانه دن

فاش ایدوب جان جوهرین سرنده کنجور ازل
بر عجایب کنج پیدا قلدی بو ویرانه دن

دین ودل ویرمک روادرسن بت چیننه دیدم
سوردیلر بن کافری مشرک دیو بتخانه دن

دامنه دوتلمه دنیانک که بوم شومدر
نیجه شاهنلو شکار اتمش کچر بولانه دن

اولمیه یازلمیه دیوانکه خط خطا
ای اصولی رفع اولور درلر قلم دیوانه دن

اسمه زاهددن ای دل عشق جانانی یوللرین
تکه کیچون صومعه هرنادانه عرفان یوللرین

تا حریم کویکی ایتمایه نامحرم طواف
کسدی اشبو دیده خونی بیابان یوللرین

بلمزم یارب که بیکی یوسفک قندن کله
سیله ویردی دیده یعقوب کنعان یوللرین

عشقده ندر سوز وحالت دلده زیرا شو قدر
کوسترن پروانیه شمع شبستان یوللرین

داهل

٥٠

یرلمز نقش ورده که دوشنرم کوکل درده — یکت سین دکمه نامرده طلبکار اولمه سلطانم

بو یک سروینه ایرزال سکا ال صونمسون الکل — اولور اولمز بلیده کل هوادار اولمه سلطانم

صلوب بو حسن زیبایی بو شهره غوغا ستے — قول اتدک جمله دنیانی طمعکار اولمه سلطانم

سکا ای ماه تابنده کچینور هر کشی بنده — صقین ناگاه بر بنده گرفتار اولمه سلطانم

قتی غیرت گرک اوده توشلمه دکمه نامرده — کچیدن غیری بر فرده وفادار اولمه سلطانم

جالک دونکلر اده صقین یوز ویرمه هم خاره — یرقدر بلبل زارده حلا زار اولمه سلطانم

بو کون نوآئیسین اصولینک نیاهیسین — کوزللر پادشاهیسین جفاکار اولمه سلطانم

جان و دلدن یادکم ای یار سندن دونمزم — تیغ محنتله بوراکم یار سندن دونمزم

مدعیلر دار دنیاده بنی منصور وار — بو غمدن اتسلر بر دار سندن ن

آستانک قبله کاهمدن یوزم دوندرمزم — هم کبی احمد مختار سندن دونمزم

شهدیمی دیدم بلی اچوق بلای عشقکه — تا ازلدن ایتمشم اقرار سندن دونمزم

ایلک طرغ چیقون بو کون بیک کره کر — باشمی یار ار سیه اغیار سندن دونمزم

مومنم کر آرحقیچون کتاب حسنکه — بعد ازین لازم دکل تکرار سندن دونمزم

بن اصولیم اکر بیک کره کسک باشمی — بنه دیلده بو در گفتار سندن دونمزم

عشقی اودندن شمع کبی دکمدی باشم بنم   آه کم اوکلمدی بزمده کی یاشم بنم

زهر قهر ایله فلک طاسین طولو طولو ایچکه   بنم تختنده بولنمادی ایقدا اشم بنم

کنج غمده یار جانم کوکلمک اکلنجه سی   درد و محنت یولداشم غمدر قرنداشم بنم

بن اولوب خاک اولیجق ارباب شوقک برمنه   کاسه اولمسه عجبدر جونق باشم بنم

نعمت دنیایه تعجادم اصولی اوللی   کنج محنت مسکنم درد و بلا آشم بنم

بیتلکو کوکلکر کراه و ناله بنیاد ایلسم   دو تشر عالم حرارت بر فریاد ایلسم

حیرتدن اوندرون کندی وعقلم کیدر   ای پری پیکر اکر ناکه سنی یاد ایلسم

لنکر صبرم الذی یبردرتن قورتلین   باد اهله بلا بجرنده بر باد ایلسم

خاک جسمم لرزه دن ویران اولور یا الهی   دلده کی کوه بلادن یر یرا و یاد ایلسم

آد وصالک تنک ایدو رسوای عشق اولسم نیه   بو جهان ایچره کوکل بن ذاتی بر باد ایلسم

بو فنانک چونکه ایدر لمقدر افزعادتی   باری آول کندو حی مجرانه معتاد ایلسم

اطلس دهره وجود کون کبی اولسون طراز   ای اصولی یار شعر بر طرز ایجاد ایلسم

یر شمر سا که کل اغیار ایله یاد اولکه سلطانم   کل باغ جهان نسین بمدم خار اولکه سلطانم

بوزن

۴۹

ذره سین اظهار ایدر شمس عالی تابنو — شو قدر چشمده آب ودلده تابم وار بنم

بیدی بحری قطره جه عینیه المز کوزلرم — غرق ایدر عالملری ایکی جیحانم وار بنم

کوزلر و جیله یقدی دلدی بغرمی اول غمزه کان — بختم اچلدی اصولی فتح بابم وار بنم

هیچ دوشرمی بن اسیر دردی درمانه دلم — غیرلر رغبتده بندک حاکله یکسان اولم

دست اوره وامانکه ای کل سنک هر خاره بن — غنچه وش قانلر یودم بلبل کبی نالان اولم

سن حریم وصلکی عرض ایده یین نامحرمه — غم بیابانده بن محروم و سرکردان اولم

شربت وصلک سنک هر بی حلاوت نوش ایده — حسرتیله بن یراقلردن بقوب حیران

وصل دورنده بوکون بیرامه ایدی هر کشی — ای اصولی بن کدا وارم مکر قربان اولم

کتدم اما قالدی قاپوکده دل و جانم بنم — جان و دلدن قوللکم دوتلو سلطانم بنم

عقل و صبر و جان و دل قاپکده قالدی دوستم — نخل دکل درد و غمکدر چونکه یارانم بنم

سندن ایده یم و حالومی اعلام ایتمکه — قنده ایسک ایرشه سکا بو افغانم بنم

چونکه سومک دلده ایماندر اولو رسم دافی — اودمرم کم کتمیه سیندن ایمانم بنم

داغ عشق اوزره جراحت راحت اتدی جانمی — عاقبت بو دردی اصولی اولدی درمانم بنم

آتش عشقله پروانه صفت دوتشلم　　یار دیدارینه قرشو نیلم یاقللم

طولو طولو صونه لم جام شراب عشقی　　بو اصولی نیه واگه و شیدا قللم

صورتک آیینهٔ نور خدادر سودکم　　طلعتک انوار ذات مصطفادر سودکم

یوکلر اتیار قلماغه نه جز ویدر جهان　　ایغک طپراغنه جانلر فدادر سودکم

کوکلمه راهکده غم ییمک غدای روحدر　　کعبهٔ کویکده جان ویرمک صفادر سودکم

عشق دریاسنده باشمدن نلر کچدوکنی　　سو یلمک ممکن دکل چوق ماجرادر سودکم

ایسکک طپراغنک هر طاشی آدم باشیدر　　کویک هر گوشه سی بر کربلادر سودکم

بن بت ترسای قویوب غیری دل پاره ورن　　کافر عشق اولدی اولدر سک غزادر سودکم

عمرمک اچنده برکز یاکلوب سودم ددم　　قالمه قولک ایشی دایم خطادر سودکم

یاکلوب سودم دیدمسه لطف ایدو اوکدرنی　　کم قولک ایشی خطا شاهک عطادر سودکم

لطف ایدوب انجمسون سوکدم اصولیه همیشه　　بی نه سوکمک خسته جانه اول دعادر سودکم

بر مصور نور در بر آفتابم وار بنم　　بر جلیل القدر بر عالی جنابم بنم

اولودم ارباب دولت اچره قدرم واردیته　　کم ایشکی اتلریه انتسابم بنم

دره

۴۰۸

دیرمش سن اکه شمدنکروجورایلیه ین   دیدگک سوزی همان ایتمه نیم بکجکنم
لی ریابنده لرزجورایدوب اغلتمه بنی   کوزکوره آره ده قان ایتمه نیم بکجکنم
کل یوزنک کلشنته قوشوکلرجان حزین   باغ عیشومی خزان ایتمه نیم بکجکنم
بنی اینک یرینه بغلمه کم یری دکل   برقولی عالمه حیران ایتمه نیم بکجکنم
شیرخوانخوردررکرک بلای بیلورم   بکا اول بری بیان ایتمه نیم بکجکنم
اوق کبی طغرو اولان قوللر دکک قاشتنی   دست جوریله کمان ایتمه نیم بکجکنم
یولکه جانی روان ایلمزم صنمت شیس سان   کرم ایت بویله کمان ایتمه نیم بکجکنم
قدرکی بلمزه خرج ایتمه سوزک کوهرنی   یوق یره بوبچه زیان ایتمه نیم بکجکنم
کلوراول یاد فراقیله قومزبنری دیمش   کل اصوبی یلکا ایتمه نیم بکجکنم

بروکل جان کوزنی عشقله بینا قللم   یار دیدارنی هرشیده تماشا قللم
ماکه یوزکوستره اوصاف تجلی قدیم   کوکل آیینه سنی صاف و مجلا قللم
طوطی ناطقی هند عدمدن چقروب   نیه مرات تجلایله کویا قللم
چونکه مردار درر ماسوی کندوحی   جمله دن ال یویلیم بی من وبی ما قللم
تا تعلق بوله سررشتهٔ توحیده دلی   اکی لکدن کچه لم واحد ویکتا قللم

نولدی چشمک اعلمه دیدکلر بجه یاشس دوکر
نولدی کوکلک ایل دیدکچه اولدی داخی کم

هیچ سزرمی عاشق اولانلرکم محبت گزلنه
واریکن بو دیدۀ پر اشک و جان مضطرم

نیجه سی اتحاد ایدرسین عشقه ای عاشق سنک
عشقکه خود شاهد عادل نیزرنج و سقیم

ساقیا شول می قنالی کتور نوش ایده‌لم
برآکی کون غم ایامی فراموش ایده‌لم

قللم چنک و چغانه‌لر بزه جوش و خروش
نیجه بر واعظک افسانه‌سنی گوش ایده‌لم

هدهد ناطقه منطق طیر اوقده لم
بلبلی لال قلوب طوطیٔ خاموش ایده

چاک ایدوب جامهٔ ساکو و عریان اوللم
شوقله شاهد مقصودی در آغوش

صللم فقر و فنا کبکنه شهباز دلی
نیجه بر نفسمزک کلبنه اوش اوش

کسر ایدوب نفسی و جان ملکنی فتح ایلیلم
بزدا خی ناخمری سام و سیاوش

قنی عاقل کچنور انجق ایا پیر مغان
اللم عقلین اصولینک و بی هوش

یاشمی سیل روان ایتمه بنم بکجکزم
اشمی آه و فغان ایتمه بنم بکجکزم

گوزومک جوی کبی رنده کرک سرو قدت
دیده دن آنی روان ایتمه بنم بکجکزم

سندن ایرو اولیجق عالمه شوقم دویلور
بنی رسوای جهان ایتمه بنم بکجکزم

در

۱۴۷

نیه هجریله پر رنجم وصاله ایرمدی پنجیم همان درد اولدی اکلنجم مدد غمدن هلاکم
بر اولدی اغلمم کولمم یقین اولدی همان اولمم نجیدم نیلیم بلمم مدد غمدن هلاک اولدم
کوکل کوزینه دوارمزسه کوزم یوزینی کورمزسه بکا بر مرهم ایرمزسه مدد غمدن هلاک
کوکه ایرمادین افغانم عکله چقدین جانم ارشدی دولتلو سلطانم مدد غمدن هلاک
اصولی کتدی اول ماهم ایرشدی کوکله آهم بکا بر چاره اللهم مدد غمدن هلاک

یرانلر اجل کلمدین کوزوم طپراق دولمدین فلک بزدن اوج الدین هله بردم دوسوره لم
دوکنوب حسرتله بز ومز طولو باشیله اهله قلنو یاشیله هله بردم درسوره لم
قره طپراق دوشمدین تن قفسی اوشمدین نفس قوشی بوشمدین هله بردم درسوره لم
دنیه کیمسه یه قالور پادشه خود یا نشاکلور اوته غنی الله بلور هله بردم درسوره لم
بر عجایب دوران الحق جمله عالم حیران الحی بوده بر خوش سیران الحق هله بردم درسوره لم
اصولی ترک ایتدی وارین دومدی آنکه زارین کم بلنجه اوله یارین هله بردم درسوره لم

کوکلمه دوشدی عجب غالب هوای دلبرم کیم کوزوکک چشمه سارندن اقر یاشیله دم
دیار یاردن باد صبا ویردی خبر یا اصدن ناکهان برق درخشان اوردی دم

آرزوی وصل جانان اولنبه جانانه بتیم
بر نظر کورسم یوزین ایکی جهانه بتیم

دار عقباده بنی بر دار ایدرلرسه اکر
دولت دیدار ایسر باغ جنانه بتیم

یا الهی بو دل بیچاره مه بر دیده ویر
کم رضاکی کوزلیم ارتق بیانه بتیم

چشممی کحل بصیرتله مجلا ایله کم
کندو نقصانم کوروب عیب فلانه بتیم

پرتو نور جمالکله بکا بر شوق ویر
یولکه اثیار ایدم جان جهانه بتیم

بنده کی کنج قناعتله غنی قل کم وارم
کنج عزلتده یتیم میر زمانه بتیم

جوهر عشقوکه وارم نقدنی صرف ایلیوب
بو دکانن کونده سود و زیانه بتیم

صدق نیت ویرکه بو دنیا دین مکارنک
مکرنه الدنیم کذب و ریانه بتیم

آچ اصولی وش نیم عین الیقیندن دیده سی
سک وطنی ترک اتدم وهم وگمانه بتیم

کوکل اکلنجه سی کتدی مدد غمدن هلاک اولدم
اول آفتاب یوزی ترک اتدی مدد غمدن هلاک اولدم

نه بر کیسیکه کارم وار نه الده اختیارم وار
نه بر ساعت قرارم مدد غمدن هلاک

اکر کوینه وارمزسم ایزی توپراغین کورمزسم
وصاله بر کون ایرمزسم مدد غمدن لخ

بنی الدی غم هجران بو دردی یوقتی بر درمان
نیچه دوییون بوکا انسان مدد غمدن

العالم غمده عالمده همان بن بنده ماتمده
کوکل غمده کوزم نمده مدد غمدن هلاک

٣

۱۹۶

کزالم شام قونیایی مدد الله دیبی دلی | قو بو وفاسز دنیه‌یی کل غربته کیده‌لم
یورک ایله یاری یولداشی گوزتمه حالی حالواشی | اقیدوب گوزلردن یاشی کل کل غربته
کل وارلم طوزی یولی بو یره دییه‌لم بلی | بونده نیلرسن اصولی کل غربته کیده‌لم

شو بیله بکزرتن لباسن چاک ایدوب عریان اولم | بو کدورت جسمی محو ایدوب سراسر جان اولم
باطنده مخفی اولان معانی ورلرین | عالمه اثبات ایدوب بر بحر بی پایان اولم
ایلیوب جان عزیزی چاه جستیدن خلاص | بو وجودم مصرنه یوسف کبی سلطان اولم
درس ایدیم اسمای کلیدن ملایک صفنه | کر قویوب اوصاف حیوانیتی انسان اولم
چون خراب مقرر در طلسم کن فکان | باری یکدر شدیدن اول کنج ایچون ویران اولم
رحلت ایتسه جان عدم راهینه طغرو قیدیر | بو مسافرخانهٔ غمده نیچه مهمان اولم
ای طبیب جان و دل عالمده دردک وار ایکن | حاشا لله کیم وارم بن ولیم طالب درمان
نامهٔ عالمده خط چکدم وجودم نامنه | ییر ییدر کر دفتر عشاقده عنوان
ارنوسه بولنه سینمده عشقک گوهری | کرد وشوب بادفنادن حاکله یکسان
ای اصولی وصل امید ایتمک نیم حدم دکل | باکه لبدر کر وارم شول عید ایچون قربان

آب کبی اغلسون چشمم قو هر کر کلمسون
اچا کل باغ لطافتک جهانده کسی شاد اول

جانی یک سین قتلنو سین ورده ای کوکلم ولی
دویه مز سین نار هجرانه کر کسه آهن اول

ای کوکل دیوانه سین ترک ایله سن جان و تنی
ساکه یاتشمز قبا عریان بی پیراهن اول

تکیه عشقه کیر ای ابدال دل تو کعبه ده
هی یابان دیوانه سی سن داخی جهد ایت اوده دن

چون فنا اتدی قبای عمرمی دست اجل
ای کفن بن خسته عریانه کل پیراهن اول

کر دلرسک غمدن آزاد اوله سین بو باغده
ای کوکل صد زبان و لال ایچون سوسن

اسک دولتدن دوشرسین خاک کوره سر نکون
ای شه دوران کرک دارا کرک بهمن

بو بکلکی قو بکلکی ترک ایلیوب اول شهک
اتکرندن اولمغه سعی ایت اصولی سن سن

کوکل کیج اولمز هوادن کل غربتکده یم کل
اوچور قوشی بو یوادن کل غربتکده یم کل

قیالم باشنه جانه یاتشمز بو یا نوبت قانه
درد اودنه یانه یانه کل غربتکده یم

غمله ثمان کودرسین طلس اغولر یودر سنی
بر وفاسزی ندرسین کل غربتکده یم

یورکمه دوقندی اوق دردم اوکش حجیم چوق
بنی بونده اسیر کر یوق کل غربتکده

غم طپطلو جانده تنده حضور قالمدی وطنده
کوکلم الکلمز بونده کل غربتکده یم کل

دونیجه کوردم فرقتی حالم یاتلو دردم قتی
چکمز بو محنتی کل غربتکده یم کل

١٥٥

عشق شهرنده ملک اهلینک سلطانلغن   سنده بی ناموس بی عار اولمینجه بلمدک
جان ایدرمک برییار یولدا شهه معقول اولدی   چون غم دلدار له یار اولمینجه بلمدک
طبع دربارک اصولی بحر عرفان اولدی و عنان   سوزلرک لولو شهوار اولمینجه بلمدک

ای بوییک طوبی و خاک آستانک سلسبیل   اینک طپراغنه جانم قدا قالم سبیل
ای وکون جمله ملکلر حسنکه تحسین اوقور   بارک الله ذی جمال احسن وحسن جمیل
قامتکده احسن تقویمه برهان صحیح   صورتک الله نور آیاتنه روشن دلیل
دیده دن جوش المیوب موج اورسه اشکم طلکی   انّ دمی قد غلت فی القلب من نار الخلیل
جانی ترک ایله جهانی المکه بو شهر عشقدر   قاتلینه بونده عادتدر دیت ویرر قتیل
بو رباط کهنه ده سالک نیجه قلسون قرار   طوقنورکن کوشنه آوازه کوس الرحیل
کعبه مقصودی پنهان المیوب کوسترر دوست   هرکسه بر مقصد و هر شخصه بر درلو دلیل
مایل اولورسک طوطی و انجاسه کللاغ   لاغ صنمه بو سوزی الجنس الی الجنس یمیل
کبر کوکل قافینه عنقای حقایق قل شکار   ای اصولی دام تزویر دریاده رقال و قیل

تیر مهر یار ایله ای دل سراسر روزن اول   دایما ای خانه تاریک انکله روشن اول

ایرشماسون وصالک عیدنه دل ای کمان ابرو   اشیکک ده اگر بیک جان ایله اولمزسه قربانک
گلستان جمالک کم کتاب حسن و بهجتدر   قومادی رونق ای گل بهارستان و بوستانک
بحمد الله صفا بولدک جمال کعبه سین کوردک   اصولی گرچه فرقتده یدک زخم مغیلانک

قوللرمدن دردیوبن چاکری یاد ایلدک   جزره گیردک گویا بر بنده ء آزاد ایلدک
یقمشیدک گوکلمی یا یدک بنه رحم ایلدک   ای خلیلم حق بلور بر کعبه بنیاد ایلدک
دردیله اولمش تیوردم گلدک ای جان حالمه   لطف ایدوبر اولمشک روحین ینه شاد
وزع جاندن گوکل بر جبه جاص قلمدک   یوهواده خرمن عمروکی بر باد ایلدک
نجم بیابان مقام اندک بکا ای پیر عشق   بو اصولی عجب وادیه ارشاد

حالمی تا عاشق زار اولمینجه بلمدک   دردمی درده گرفتار اولمینجه بلمدک
خار غمده بن بلالو بلبلک چکدکلرین   سنده بر سرو هوادار اولمینجه بلمدک
گوجهٔ محنتده بن کلب حقیرک حالنی   صبحدک دردیله بیدار اولمینجه بلمدک
غمزه دن لشکر چکوب شهر ولایت یقمغی   بو گوکل تختنده خونکار اولمینجه بلمدک
عاشق اولمانجه ای دل شوق و ذوقی دیمدک   حالت منصوری بر دار اولمینجه بلمدک

کم

حاصلی محبوبلرده کون کبی ممتاز اولور   انجم اولسه خوبلر اول ماهتاب اولمق کرک
ای کوکل صبر و قرار اولور می راه عشقده   هر نفسده عاشقک ایشی شتاب اولمق
عشقدن ذوق ایلیوب بر لذت الماغ ایستین   دونه دونه نخم تنورنده کباب اولمق
مسکن کنج قدیم اولماغه کوکل خانه سی   دایما سنک حوادثله خراب اولمق
قدر له باشک کوکه ایرسون دریسک ای کوکل   شوقله یوزک ایقلرده تراب اولمق
منطقکدن کربیان اسک معانی کشف اولور   ای اصولی هر کلامک بر کتاب اولمق

باغ شادیدر دله ای نیدغم باغک سنک   اوی بور رنجم چراغین سینده داغک سنک
داغ دردی بودرونک کوسینم کاه صیدی   خوش دوی رای دل کلنک تحته داغک سنک
کلستان کوی دلبردن ایرلمه ای یا شم   کم بو کلزار اچره لازم کلدی ارماغک سنک
قورتلوب خاکی قفسدن ایوشرسک کونیه   اولدر رای مرغ دل عالمده اچماغک سنک
خوش یودرسین زهر قهرله بلالر حامنی   ای اصولی چکمیه برکسه ایاغک سنک

کوزک آیدن نیه ای دل که کلدی ماه تابانک   هلاک اولمیشدک غمدن نیه کلدی جانانک
ایرشمز چونکه اول ماهه ندر بو نجه فغان ای دل   الک آکوپ سنی کوکه چقر فرخود بو افغانک

قپوکده خور و زار ایدم ایتم دیو اولولادن بوین بدنامی خلق ایچره بو نامیله بنام ایتدک
نه سحر ایتدک نه خوش طلعتلو دلک وار پادشاهم بنه بر سوزله کندوکه اصولی بی غلام ایتدک

یوق یره کلدک بو کون بنزمله غوغا ایلدک واریسه اولدرمکه بنیری مدارا ایلدک
ظلم اوردک جفا مشغ یقدک کوس کلمی خیره کردک بر خواب اباد احیا
بر نفس چقمز غم عشقک کوکلدن دوستم صانکه اول سودای قلبمده سویدا ایلدک
اولدی صانسن سرچه سرای ایچنده بر شاه مقیم چونکه چشممده خیالک خیلنه جا ایلدک
ای کوزم نوری و کوکلم سروری شکرکم که کوزمده جا و که کوکلمده مأوا ایلدک
عید وصلک ایرمکه جانومی قربان ایتمدین قصد قلدک کوکل اولمز تمنا ایلدک
صو کبی هر یاکه اقمه ای نهال سرو کم بو اصولینک کوزی یاشنی دریا ایلدک

کوزل اولان بک کبی عالی جناب اولمق کرک بی نظیر و بی بدل بر افتاب اولمق کرک
لبلری احیای عیسی دن خبر کشف ایدوب خسته جانه هر سوزی شافی جواب
بی کناه عاشقلر اولدرمکدن تیر غمزه سی هر خطا کم اشلیه عین صواب اولمق کرک
هر دو یاره کم ایرشه روی مویندن اثر طپراغی مسک و صویی آنک کلاب

حالی

۳۴۳

نه ایشم وار نه تقوا ایله زهد یله ای زاهد
اصولی یم نیم بی کارلقدن اوزگه کارم یوق

گوزم یاشی طشدی نیه همت ایلک همت ایلک
دو شدم بلا دکیزنیه همت ایلک همت ایلک

چوشدی دلی گوکل چوشدی دریالره دوندی طشدی
غم دکیزی باشدن اشدی همت ایلک

چقمشد ربغزمده باشلر سیل اولدی گوزدکی یاشلر
انکینه صالدم بولد اشلر همت ایلک همت

یره وفا سز گوکلم آلدی دونوبن یرلره چالدی
گوکل مخنتده قالدی همت ایلک همت ایلک

طغو یولینه وارنلر حق دیدارنی گورنلر
هی مدد کرچک ارنلر همت ایلک همت

هی یدیلر قرقلر برلر حاضر وغایب اولان یرلر
چاغ وغم کرچک ارلر همت ایلک همت

ایرلدم یاردن اصولی مددلی اولدم دلی
هی کرچک محمد علی همت ایلک همت ایلک

سلامت اول نیم روحم که بن خاکه سلام ایتک
نیه بو سجن دنیای بکا دار السلام ایتدک

ایرشدی خسته جانومه سلامکدن سلامتلر
همیشه شاد اول شاهم غریبی شاد کام

جوابه قادر اولمادم که عقلم گتدی حالندن
بود کلوا کلدم الحق که بزجو شجه کلام ایتدک

دعا تکدن چقان سوزلر مکر گوثر شرابیدر
که بر جرعیله جانومی نیه مست مدام ایتدک

ایا ردک گوکلنی خلقک قوپردک فتنه لر بیر
قیامت قامتکله چون نیم روحم قیام ایتدک

یوزه چوردار فنادن جسمه بقمه جانه یوق
وحشیلر کبی کلهای حیوان تیر پابانه یوق

عارف اول بر ذره ده یوز بیک مه تابانی کور
قطره‌ء ناچیز ایچنده جنبش عمانه یوق

کر اولوا الابصاردنسک لوح وجودکده بوکون
مانیء وارثرمکی کور نقش نگارستانه یوق

الق استرسک اکر درحقایقدن جز
شول کوکلده موج اوران دریای بی پایانه یوق

وجه پاکده حق اظهار کمالات ایلیوب
نیجه کوسترمش صناعت آیت رحمانه یوق

خور بقمه هر غدر پوشه صقین ای محتشم
هر کدای حقر کورمه هر شخصه درویشانه یوق

عشق چو کاینه عاشقلر بشین طوپ ایلمش
ای اصولی مردیسک سنده بو میدانه یوق

دیار غربته دوشدم بو یاد ایللرده یارم یوق
بنی غمخاکسار ایتدی مدد بر غمکسارم یوق

بو ماتملرده اوستومه کورندر اغلیان الحق
اولورسم نار هجر ایلکدن ارتق بر نیازم یوق

بلاکش اولسوزم درد ایله محنتدر قرنداشم
غمیله غصه دن ارتق دخی خویش و تبارم یوق

بکوم زیبا جمالو که کوکلدن عشقم عاشق
کرک اولدر کرک در کر سوارم اختیارم یوق

همیشه سایه کبی پایوکه دوشمک دلر کوکلم
بخیدم سنسز ای سرو روانم هیچ قرارم یوق

بنی بر کوره ای لیلی خرامم غیرلرله تک
بشومی کاسهٔ مجنون کبی صی انکسارم یوق

١٩٣

نقد عمری خرج ایدم دیردم متاع وصلکه ای دریغا اریه دوشردی هجران ایرلق
یقدی ویران ایلدی کوزلوره کوکلم شهرینی کورین تیز کونده اولسون بویله ویران ایرلق
ایلیوب شمع شبستان ده جدا پروانه وار اودلره یقدک اصولی بی اوده یان ایرلق

سنبللر وک چینی کوکل غنچه اغ الجق نجه جان قوتره مسکین عجب مشکل دزاغ الجق
اچلسون کوکلک ای فارغ یورکسن سیر باغ ایله بو کلشنده نبم دایم نصیبم درد و داغ الجق
فنا اقلیمنه عزمک اولورسه یولده چوق غم چک دو نیجه ای کوکل زاغ کوتور منزل اوزاغ الجق
دیمکسن تلخ عیش اولسون غم و غصم بیسون دایم افندی خسته جانومه نبم اول باغ و باغ الجق
اولورکن تازه جان بولدم که کورب خسته دیمش اصولی دردمندی کوردانی بیچاره صاغ الجق

هر کیمک بو نجلاین یوسف کنعانی یوق کوکلی بر مصر اسکسیدر کم انک سلطانی یوق
حالمه کافرلر اغلدی رحم و سن رحم اتمدک بو بلمیدی عهد مرادینی یوق ایمانی یوق
جانن الدی غم دل بیچارهنک فریاد کم عرض حال اتیماکه اول شاه جهانه جانی یوق
عشق بازارنده میل اتمه وصال دلبره بو متاع وصل کوردکی کانک هجرانی یوق
بردمیش روز وصلت ای اصولی بلمدک اه کم فرقت شبینک حدی و پایانی یوق

بر فقیر زکیم غنا ز وار غنادن کیم بزی   اندی مستغنی اکی عالمده استغنای عشق
قصد ایدیجک کعبهٔ مقصوده کوی وحدته   بر قدمده ایرشر پای جهان پیمای عشق
ای اصولی حادثات اطفالی پریروکروش   وار سیه کردی مملکت شهرینه رسوای عشق

سینه دل اینه سینک غباری وار ایکن   شکسته خاطرومک انکساری وار ایکن
زمانه چشمه‌ٔ تور قدم که آتش اوره   دهان اژدهک اودلو شراری وار ایکن
تنمده ذره قدر قالمدی حیات اثری   همان بوجسته دلک آه و زاری وار ایکن
اصولی بالی بلا در بود هر پر زهر کش   کلنده خاری و کنجنده ماری وار ایکن

خاطرم جمعیتن اندی پریشان ایرلق   ایرلق ایتدی بکا دنیایی زندان ایرلق
نیته کم عاشقلره جنت جمال یار اولور   ایلقدر اهل درده نار سوزان ایرلق
ای نیجه دری صدفدن آیروب قلدی یتیم   ای نیجه کوز یاشین اندی بحر عمان ایرلق
آیروب جان یوسفن قودی شجندن ایلک   ساکه اندوکین بکا ای پیر کنعان ایرلق
باغ عیشومی خزان اندی سموم قهر له   ای یوزی کل قامتی سرو خرامان ایرلق
نو بهارم یوره کم طشدن انجدن برکلن   شول خزان یپراغی کبی اندی لرزان ایرلق

نو

۴۶۱

درد و محنتله هلاک اولدی اصولی چونکم — شمدیدن صکره طبیبک دخی درمانی یوق

چون قیام ایتدی ازلده قامت بالای عشق — یریرن قوپدی صدای بلی الاعلای عشق

پوخته کیردی چرخ و اشیا دوتدی برکزدن سماع — چونکه چالندی ازل بزمنده بر دم نای عشق

دل نفخت فیه من روحی دمندن جان بولور — صور اسرافیل وش قلسه صدای نای عشق

بینه صالدی سایه سین دولت هماسی باشمه — بینه قلدی کوکلمک قافین مقام عنقای عشق

سیلدن لشکر چکوپ قالدردی آتشدن علم — یقدی یاقدی دیارین کوکلمک دارای عشق

یا الهی بن بر آوج طپراغه سندن مدد — اقدی کلدی اوستمه جوش ایلیوب دریای عشق

بینه طولدی هر طرفده عالم ایچره های و هوی — وارایسه کیردی ملامت شهرینه رسوای عشق

پای اقدامیله بل باغلته وارلمز کوه درد — قطع اولنمز قوت بازو یله صحرای عشق

دردمیش درمان عاشق درده درمان ایتمه هان — درد درد درمان دیمیش بو درده بو دردای عشق

خاک جسمم ذره ذره قصه کیردی شوقدن — چون تجلی ایلدی مهر جهان آرای عشق

وار در عالمده هر صورتده بر معنی خاص — لیک صورت عالمینه صغدی معنای عشق

قطره ده دریای ذرات ایچره مهر عالمی — سیر ایدر کر دیدۀ عرفان ایچه دانای عشق

کعبۀ بتخانه دن فرق ایلمزسه وجهی وار — دوست دیدارین کورر مردده چون بینای عشق

بر اوج طپراغم قالدم میان آب و آتشده
اریدی صو کبی یغوم یورکده اوکدی آتش

چقاریرکون یقر طاق سمانک برج باروسنی
شرار نار آهم کم ایدندی نردبان آتش

اگر مشتاق دیدارک جمالن کورمیه یارین
براه ایده که سوزندن طولا باغ جنان آتش

درلدم شوز عشقکدن حیات جاودان بولدم
مگر سرچشمهٔ جاندر درونمدن نهان آتش

بن اول شمع جهانسوزم چراغ عالم افروزم
سوزم سوزندن اولمشدر دماغمده زبان

گر آهم اولمسه یاشم خراب ایلردی دنیایی
یاشم اولمسه آهمدن طولاردی لهب جهان

سپند عود وشن یقدی یوراکم عشق اودی دلدن
نفس اوردقچه فیض ایدر جهانه بوی جان

اصولی وقت عشقک کمال اعتدالندن
نه غرق اتدی جهانی صو نه خود قلدی زیان

بو بازار جهانک قورودکانه یوف
چنبر چرخه و گنبد گردانه یوف

اولیسر سیل فنادن چو خراب لعل کاد
گنبد چرخه و قصریله ایوانه یوف

دور دولور چون قمو دفترلری طوماری کبی
دهر سلطانلرینک دفتر و دیوانه یوف

اولیمز چونکه شبیخون اجلدن مانع
هایله هونیه و لشکر و سلطانه یوف

چونکه مهمانه بر لقمه ده بیک زهر ویرر
فلکک کاسهٔ چینیسنه و خوانه یوف

بو جهان بکلرینک اهل کماله دایم
قوری تحسینه و اتدوکی احسانه یوف

سیره واردم دون سرکویکده خواب المش بنی
دوشده کوردم پایه و غم یوجنت الماویمش

عارقلمه بن کدادن کم نهایت دیه‌لر
برشهٔ عالی جنابک قولی بر ادنایمش

صیداولور سرپنجهٔ شاهین عشقه نیلسون
قاف قدرتده دوتالم کوکل عنقایمش

ای فنا بازاری اچره جان ویرو دردی آلمین
عمرکک سرمایه‌سی بی سود بر سودایمش

طایردم عشقه اویا قدی محو اندی بنی
بو عصا صانوردق آنی اول خود اژدهایمش

ای اصولی سن قراطپراقدن الیق سیین ولی
بارک الله سوزلرک کوهر دلک دریایمش

عارف اول اسفلره صالمه کوکل شهبازنی
چرخ قدسک مقامی عالم بالایمش

ــ

حق تعالی حسنکی بر تازه کلزار ایلمش
ای بنچه بلبللری اول کلشنه زار ایلمش

صورتک ایاتنی یکایش اوقورمش تدعی
احسن تقویمه کورشیطانی انکار ایلمش

قامتوکک سدره‌سین طوبی وش ایدن منتها
جانی اول سرو هوا بخشه هوادار ایلمش

کل کل ای روحم که اوش سنسز هلاک اولدی کوکل
ایرلق بیچاره نک چق جاننه کار ایلمش

کوهر مقصود ال ویرمش اصولی بی نیه
نقد جانی ایلک توزینه ایثار ایلمش

شرار نار عشقدن طولو بدن جسم و جان آتش
خس و خاشاک ایدرشسه یقرویر فرامان آتش

زال دنیایه کوکل ویرمه اصولی وار ایمش   کلشنی درلر ولایت ایچره بر وارمش

قیدی کوکلم یوسفن کرک بلا جانم توتمش   قورترانی کل علیلک ایله ارصلانم توتمش

شاه محنت هر طرفدن صکدی غم لشکرلرین   جان و دل ملکی خرابه واردی سلطانم توتمش

خسته یاتور غم بوجاغنده سنی اوزلر کوکل   انتظار ایله هلاک اولدم مدد جانم توتمش

کل یوزکسز غم خرانده بلالو بلبلک   کوکلی اچلمز کل ای تازه کلستانم توتمش

ایک طرائی حقیچون اصولی بنده کی   غمدن ازاد ایله ای سرو خرامانم توتمش

خاک راهکده ذلیل اولدو غمز عزت ایمش   اتروک تو للوغین اکمک بر اولودو التمش

مست و بیخود کزر یدم کوربوا احوالمی یار   دیدی بو یار کورک نه عجب حالتمش

اتش عشقه دوشلدن بر و بلدم بو یکم   واعظک نار جهنم دیدوکی فرقتمش

ای کوکل چوق سوزی قو کثرت اشغالی قوتوت   کنج عزلتده اوتورمق نه کوزل وحدتمش

عاشق اولالی کوکل اولمدی غمدن خالی   به اصولی بو محبت دیدوکک محنت ایمش

ایک طرائی نوردین حور ایمش   ایشگک هر بابله فردوسدن اعلا ایمش

بل

٣٩

دست قدرت کنت کنزک کنجن اظهار ایلمش   کون کبی ذرات کونی غرق انوار ایلمش

فقر رفع اتمش غنی مطلق اولمش هر وجود   شاه وحدت کنج مخفی سین چون ایثار ایلمش

المش و صاتمش بنه کندویه کندو صنعتن   کندو ملکنده بنه کندوی درکار ایلمش

ینچه یوز بیک کوز کودن بر صورت اتمش آشکار   بنه کندو حسننه کندین طلبکار ایلمش

کیمی کثرت خیالاتنده حیران ایلیوب   کیمسین اسرار وحدتدن خبردار ایلمش

شاه شمعل اندازه دن بر خطدر انجق عاتی   سیر قلمش نقطه سین دورنده پرکار ایلمش

ای اصولی جذبه سین صالمش محیط لم یزل   قطره ایکن جانکی دریای دربار ایلمش

دلده خیلیدن خیال زلف دلبر وار ایمش   جانم اچنده تیوربک باشلو اژدر وار ایمش

اولمدین لوح و قلم داخی خط معشوقله   لوح دلده یازیلو دیوان و دفتر وار ایمش

یقدی آهم آتشی شیله جهان ملکن کوکل   نیله سون بیچاره نک بغرنده اخکر وار ایمش

کافراندیلر بنی فریاد بو بتخانه ده   دین و دل غارتکری سیمین صنملر وار ایمش

ای دریغا ایچه صاتدم قیمتینی بلمدم   آب و خاکمده نیم بر پاک کوهر وار ایمش

سجده لر ایلک کلک ابدالله بونده بر   تکیهٔ حقده تراش اولمش قلندر وار ایمش

ازل عشقیله کلمشز کند و حالمز بلمشز
اولمزدن اوّل اولمشز فانیلرز فانیلرز

حالمز بیلیر یاران کچمشز آغ و قرادن
دونمزز هیچ بر یاران فانیلرز فانیلرز

فلان بویله دردیمز کیمسه حوصله سین بیمز
اتشی قودایه قومزز فانیلرز فانیلرز

قوش اولوب کوکده اوچرز جان بلکینه کچروز
دریلک صویونی ایچروز فانیلرز فانیلرز

حق نورنه برمانه اولمش هر بر درده درمانی اولمش
جانلر ایچنده جان اولمش فانیلرز فانیلرز

بونده توجه کلادک صنمه کرا اکلندک قالدق
نیجه کزه دوغدق اولدک فانیلرز فانیلرز

بوزچک حالدن حایلار رازلرارین صویلوز
معنی دکرین بویلازه فانیلرز فانیلرز

اصولی‌یم دیو کلمش کوکل اسکی تبوّلمش
قجه فلکدن اوج المش فانیلرز فانیلرز

چکمکه کندومه کویک انلرینی بو نفس
یادشهر انلاره قلسم رشتهٔ جاندن مرس

اوّلا جانن فدا قلسون بلالو تیرینه
عشق میداننده شول فارس کم اونیاده فرس

باغ جنّت عاشقه دیوار سز دوزخ کلور
بلبل شوریده‌یه کلشن چه کلشن چه قفس

یاقه یاقه عشق اودی کلی کل اتدی جانمی
اتش اوردی من موسایه لن بو قبس

خسته‌یم دردکله الجتی بر نفس وار کلور
کل تنیش روحم که کورم سنی باری بر نفس

ای اصولی کاربان جان و دل جلتده در
وقتدر سنده فغان و ناله کی قلسک جرس

ولت

یارب بندر بو آتش جانسوز دلده کم — آه ایلدکجه کوکلره آغر دخانمز

اول شاهه استرم که وارم عرض حالایم — یا بنده وارلیغی دوتشر بونی بانمز

ایکی جهانده مطلبمز عشق دوستدر — صیغمز کتاب عشقه بزم داستانمز

قو منطق کلامی که معنیٔ زبان — فهم ایده مز معانی بیان که بزبعد بیانمز

اولدق بلا او قیه اصولی نشانه کاشی — باری جهانده اولسه نام ونشانمز

صورتا کرچه نگارک روی زیباسنده یوز — لیک معنیده صفات حق تماشاسنده یوز

جمله اشیانک کاهی الکلدق تمامتین — معنی کم اسمای کلیک مسماسنده یوز

قابلز هر صورته آیینهٔ اجلا مثال — کم هویت ماسنک عین هیولاسنده یوز

اهل حالز حکممز ماضی و مستقبل عجن — بزنه امروزنده یوز دهرک نه فرداسنده یوز

مست عشقز کچشز لذات فانیدن قمو — دهر خونینک نه زهرنده نه حلواسنده یوز

ای اصولی عارف اعراف عرفانوز بوکون — نه جهنمده نه خود فردوس اعلاسنده یوز

ایکی جهان ترکین اوردق فنالرز فنالرز — عبایه غده کیردک فنالرز فنالرز

برغد دررشالمز کیمیه الکلمز حالمز — یوجه درعقل و بلمز فنالرز فنالرز

طریق عشقده چکمک کرکدر درد وغم یا بن   بونک گبی سفرده بوندن اوزکه هیچ زاد اولمز
کسلر نیجه بیک باشلر صورلمز کسنه قاتنی   که زیرا عشق شهرنده ایکن مظلومه داد
تبلمز بولکه کرکمز نیه شسلک وتبلک   اکیلک آره دن رفع اولمیجه اتحاد اولمز
جهانده نعمت عشقک نه بلسون قیمتن شولکم   بلا بازارکا هندن و ونه دونه مراد
قویوب بونام وناموسی اصولی رند بدنام اول   بلورسک اهل عشق ایچنده بوندن یخشی آد

اولیمزمش بوجان جانانسز   هیچ بدن اولا بیلهمی جانسز
کتدی اول یار وکنج محنتده   قودی بن خسته سینی درمانسز
کوزومزدن ایردی شمع رخش   بزی ونیسز قودی بو ایمانسز
آن حسنک ویردی جانه فروغ   هیچ کوکل اوله بیلمی آنسز
بلبلم گلشنم جما لکدر   کوکلم اکلمز اول گلستانسز
یارسز یقدی غم کوکل ملکن   شهر معمور اولورمی سلطانسز

دون قودی کتدی بز قولن اول یار جانمز   حقا که گلممشدی کیجه یاری جانمز
حسرت اوجاغی ایچره کباب اولدی جان و دل   واحسرتا که گلمدی اول میهمانمز

بادر

بیگانه اول جمله جهان بیزه غم دکل
شکر خدا که درد غمه آشنالروز

شیرانه غار وحدته کل ساکن اوللم
بو روبهٔ فنای نیجه بر یوالروز

سررشتهٔ مراده الکیرز درز درز
تن جامه سینی غم معصیله پرالروز

حبل المتین حقی بولوب نحن اقربی
دیدوک اصولی صنم خداوندالروز

عالمده می عشقله مستانه لروز بز
طعن ایلمه زاهد بزه دیوانه لروز بز

دنیا اونی کنج خراباته دکشمش
برکنج بقا طالبی ویرانه لروز بز

الدانمشز منصب و جاهینه جهانک
درویشلروز ساکن میخانه لروز

چون وارلغمز حرمتی آتشه اوردق
بو مزرعهٔ دهرده بر دانه لروز بز

یز یوغسه مسجدده بزه غم دکل ای دل
چون معتکف گوشهٔ کاشانه لروز بز

بیک زینت ایدرسه اوزنی پیره زن دهر
باش اکمزز اول قحبه یه مردانه لروز بز

عشق آتشنه یانجی پروانه دکلسک
بالله اصولی بکا دی یانه لروز بز

اوتولدی جان و دل نقدی و نقش مراد اولمز
دریغا ششدر غمده کوکل قالدی گشاد اولمز

بو فانی دار دنیاده خلاص اولمز بلادن دل
بلی غربت دیارنده غریبک کوکلی شاد اولمز.

جان و دل موسی‌سی غرق ایدی تجلی نورینه	طور یدی سیرانمز ویدآر یدی اکلنجمز
صحبتنده یوغدی اغیاردن خوف ملال	ای اصولی بر گل بی خار یدی اکلنجمز

متصل صنمه بزی جور و جفانک قولیوز	دوستم گاه جفا گاه وفانک قولیوز
شاه حسن اولدوکسه دولته مغرور اولمه	هی بکم بز دخی سیزی یرادانک قولیوز
سکا باشس اگمز آزاده یوز ای چرخ اما	طغروسون می دییه‌لم اول سرو روانک
بو بت چینه گوکل ویرووکیه ای زاهد	بزه کافر دیمه بز داخی خدانک قولیوز
چون بقاسی یوغمش تاج و قبایی نده‌لم	بو فنا دیده‌ده بر کهنه عبانک قولیوز
کمی شاه و کمی بک کمی پادشا گچنور	ای اصولی هله بز داخی فنانک قولیوز

آواره‌لر فلک زده‌لر بی نوالروز	عالمده بر محبت اسیری گدالروز
ابدال پا برهنه مجرد قلندرز	قحبه جهانه بقمیچی پای بوسالروز
آلدانمدق بو مملکتک تاج و تختنه	بو تخت اچنده بزده عجب پادشالروز
هر بر نفسده حقله بوز حقه اویروز	ای خواجه صانمه تابع نفس و هوالروز
فضلیله گرچه گون گبی مشهور عالموز	پرده ده دردینه یوزومز خاک پالروز

بلکانه

٣٦

دنیا اصولی سویلمه نیچه سرشکار اولور   کیزلو حدیثنی اگر سویلیسه روا تمز

عشقڭ تنوری دلدن جوش ایدر طوفان هنوز   بو گوزومڭ ییشلری دریای پایانسز هنوز
شاه عشقڭ تخت دلده حکم ایدر روی جانکی   مصر الینه یوسف اولمایشدی سلطان هنوز
ازبر اوقوردی کوکل عشقڭ کتابن حرف حرف   انمشدی حضرت پیغمبره قرآن هنوز
ای دل و جان بلکنه سر کشلنوب آتش اوراڭ   ظلم بی داده عجب اولمادی تائب اوراڭ هنوز
فرقتڭ نیشینی چق اوق کبی اوردک جانمه   چقمدی قالدی قرابغمدن اوڭ پیکان هنوز
جمله عالم کامران شنلک قوال مملکت   خانۀ دل ظلم و جورکله ییقیلور ویران هنوز
عمر ایرشدی اوه بولدی نهایت روزگار   ای دریغا بولمدی غایت شب هجران هنوز
قبۀ چرخه عللر چکدی آهم آتشی   المدی سوزدرونمدن خبر نادان هنوز
کعبۀ مقصوده یول بولدی اصولی هر کشی   تلبه کوکلم درد وادیسنده سرگردان هنوز

قانی شول کونکم جمال یار ایدی اکلنجمز   دولتنده هر جهتله وار ایدی اکلنجمز
مرغ دل عشق ایتین اوقوردی بلبللر کبی   حسن باغنده گل و گلزار ایدی اکلنجمز
بلبلر ایدی و اتلو دللرله دلی طوطو کبی   مرحبا بنده بو شکر گفتار دیدی اکلنجمز

نکه ای جان دل غمخوارمه غمخوار یتر
شب محنتده بکا درد و بلا یار یتر

طعن اغیار بکا ایتدیه یار اسنده
سینمی تیغ جفا بیله تیر یاید یتر

عاشق بی سر و پا نیلیه سردارلغی
رفعت و مرتبه منصوره سردار یتر

وارنی ترک ایدن ایرشدی بقا محفلنه
بلی سر منزل مقصوده سبکبار یتر

کل فراقیله هلاک ایتمه اصولی تو کبی
انی اولدرمکه اول غمزهٔ خونخوار یتر

ظاهر ایدر صفاتنی جلوه ده حسن ذاتمز
ذاتمزی کمال ایله زینت ایدر صفاتمز

حسن و جمالک ایتدی لوح وجوده بارغه
نور ازل مداد مر نون و قلم دواتمز

حق و حقیقت اهلیوز وار ایسه کر بصیرتک
کون کبی روشن اوقنور آیت و بیناتمز

بزده جوان صالحوز پیر اکینی دوتمز
یعنی بو بحر دهردن خضر ایله در نجاتمز

خور نظر قلمه بزه قدر فزا اولور در بزم
پادشه دو کوندن یازیلور در براتمز

بونده سمای روحه جیفه یه طالب اولمدی
ذره قدر خباثته دوشمدی طیباتمز

صورته بو عرصه ده بلکی بیلوز وز ولی
عالم معنیه کوره طغ کیبدر ثباتمز

زهر بلا ایله بزی بسلدی دهر مادری
درد ایله در درلکمز شو قله در حیاتمز

٣٥

دایم اصولی طعنه طشین یرسه غم دکل   کم سنکسار اولان شجر میوه دار اولور

اوغره فرادستوه بوبن خاک دردن الحذر   یوزومه بصمز قدم نوربصردن الحذر

ای کوکل آه ایلمه یوزینه قوشو اول مهک   تازه کل پپراغیدر بادسحردن الحذر

قصه یینی بودل پرغصه نک یاره دیمک   کوکلی نازکدر بونک کبی خبردن الحذر

یوللو اوزره فرش راه اولورسه یوزلریز   کم مبارک اینی خاک و مدردن الحذر

بولکه جان ویرمار ذوقی اصولینک امانی   پادشاهم سن انی صنم ضرردن الحذر

بشومه ایشک کاشی افندی تاج دولتدر   اتنک قاتنده خوراولمق قپوکده باکه عزتدر

ایا عنک طپراغین قویوب جهانه پادشاه اولمق   سنک دولتلو باشکچون بکا دولت دکللتدر

کوزل کوزلم کوزم اچنده صنمه کوز قراسیدر   نظرده انتظارکدن قونولمش داغ حسرتدر

نوکون فرهاد عشقم بن کوکلده کوه غم سندن   بکا ای خسرو شیرین دهن طغلوجه منتدر

نظری یوقدر اول سرو روانک طوزوسی یوکم   کوزلدر چشم وابروسی دلی قدی قیامتدر

نه دکلو نعمت استرسک بولینوز خون پیاله   ولیکن عاشقک اندن نصیبی دردو محنتدر

دیمیش سن بنزی سومکدن مرادی نه اصولینک   مرادم سندن ای مهروما ن مهرو محبتدر

بولدی عاشق جذبهٔ عشقیله وجد و حاللر اوْ اولمدی ای واعظ بو قیل و قاللر

شوق دیدارکله ای نور جمال مصطفا بو سماع اتدم که جوشه کلدیلر ابدالللر

در دنیادن سنک تک کوزل کلمز بکا کرچه نقاشِ ازل یازمش کوزل تمثالللر

کتدی صبر و طاقت کتدی هوش و کتدی عقل عشق اچنده باشمه کلدی عجایب حاللر

کیمدر اولان مشتری بک جان و بک باش بر بولا عشق بازارنده بو یله چاغزور دلاللر

آدم اولمز سرّ اسمادن خبردویمز کشی زاهدا ترک اولمنجه بو قسبیح اخاللر

معرفت اهلینه چون کنجینهٔ عرفان یتر ای اصولی غم دکل اولمز سه ملک و ماللر

الدر آلور دل متاعن کوزلرندن صاقنک حسن بازارینه کلمش اول اکی قتاللر

کل کبی کلسه رنک رخی لاله زار اولور بر ذرّه اوه ایکی هلال اشکار اولور

سنبللر یکیه کل یوزینه تار و مار اولا جان و کوکل هلاکنه هر تاری مار اولور

خال و خطک که کون یوزکی دوتدی کو یا شور سیاه شب کبی پرده دار اولور

بک عاشق اولسه که چوق کورمه دوستم کم بو کلستانده بلبل شیدا هزار اولور

سینده چکدی تیر مژک شکلنی کوزک کورن دیدی که اوخ نه کوزل یادکار اولور

بغلر بو لوکی کتمکه عزم ایته سود کم قنلو یاشم که قطره سی بک بک قطار اولور

٤١٦

۳۵

مصر حسنك شهدی لك سلطانی یوسف بالیدر — حابله اول خواجهٔ حسنك قولی اولمالیدر

اغزوکیله قامتك زلفك بنم چوق سودکم — ایلك طراغی حقی باکه دنیا مالیدر

قائله طولدردی اغزین یارمك بوکوینه — سویلشیر بکه عمرکله جهان فانیدر

سویلیی دللرده شهدی لیلی ومجنون دکل — زلفکله بو دل دیوانك احوالیدر

کیمدرر درویش اصولی دیرسك شاهم اکر — تکیه کاه محنتك بر اختیار ابدالیدر

بو ملك سودم که کورسه انس وجن حیران اولور — الله الله اول پری پیکر نه خوب انسان اولور

کوشهٔ هجرانده اولمش تیوردق دردله — صحبتنده روحه ایرشدکنه خوشجه جان اولور

سوزم عرض اتیسه کبوتر یاره سوزمدن نم — او دم چوب منقاردن قفسکه بریان اولور

بلزم کیفیت عشقی نیجه شرح ایلیم — هرکیمه کشف ایلسم اسراری و حیران اولور

اتحاد ایدوب غم عشقیله بولورسه حضور — شادی وغم عاشقك یانده هپ یکسان اولور

جان ودلدن دوستکر قولی ایانی توزیوز — شول کدانك کم جهانده باشنه سلطان اولور

ای اصولی بنیه حقه حقدر روشن دلیل — کاف قابه آفتابك تابی هم برهان اولور

اگلمز سلطان عشق آدابنی هر خارجی   شاهه لایق خدمت ای خواجه نیه قنبرده اولور
نازپرورده هوای عشق اولمز سازکار   یاز وقتی اندده دم کرمیله آه سرد اولور
عشق دریاسینه دوشسه گوزم اوچندن گوکل   بحر اچنده نیته کم خاشاکی آب اور داولور
کیمیای صحبت اولمه فرد اول ای اصولی مرد سک   کم بو دهر پیره زن اولادی هب نامرد اولور

چین سحردن نیته انفاس صبا خوشبو گلور   وار ایسه صحرای چیندن بر گوزل آهو گلور
بردم ای ایوب محنت دیده قالدر باشکی   درد که دار الشفای غیبدن دارو گلور
طولو در گوکلم گوزم مهر کله ماهم صنمه کم   قلبمه غفلت گیروب یا چشمه اویقو گلور
دیر دلده ای صنم یاد اولسه نامک بر نفس   هر بوجقدن شوقله بر نعرهٔ یاهو گلور
جان و دلده حسنک انواری گورنسه طلکمی   قاره یردن گل تر سنک سیندن صو گلور
گر و آدم سیرانه دیدار کسنز ای جان گلک شسنه   حق بلور گلزار جنتدن بکا قیغو گلور
آدم اولان سر اسمادن خبر ویرسه نولا   کاندن گوهر حقیر عماندن لولو گلور
صحبت رندانه ایرنلر ادب تحصیل ایدر   اول اولو میخانیه وار کشی اوصلو گلور
بو گلستان جهاندن هر کشی بر حظ آلور   عاشقه حسن و جمال اطفاله رنک و بو گلور
چون بلا یازمیش ازلده کاتب جف القلم   باشکه آه اصولی یازیلان یازو گلور

هم

۳۳

بتعل بو کاشیانک جامه و استارینه — بو دوریکی پرده اچنده کی ستاری کور (اول)
بودکان اچنده مخفی دیدهٔ اغیاردن — دلبرک عاشقلریله اتدوکی بازاری کور
وارمه کلمه بو قدر رحمة ایا طالب نهان — کنج انانیت طریقندن بو رمزه داری کور
اول سکر نیک عالمی دور ایلین پرکارده — بر دریهم و کز و هم دور و هم دواری کور
اژدهای همت سر دزنفس خود کام ای غلام — جد وکی جنبدن انواج ایلین اول ماری کور
جوهری اول قلمه اعراضک خطوطینه نظر — بو خطوطی سیر قل اول نقطهٔ سیاری کور

ویررسک جانکی جانان سکندر — دوشرسک دردینه درمان سکندر
باشک چوکان عشقه طوب ایدرسک — کوکل بو عصرده میدان سکندر
چو ویران ایلدک ملک وجودی — دلا اول کنج بی پایان سکندر
نه حالت اکلیه کلزاردن زاغ — نهان بلبل کل خندان سکندر
سمند نازیله کچدی کچنلر — اصولی شمد یلک میدان سکندر

رنک کثرتدن کیمک کاینه‌سی بی کرد اولور — ذرهٔ ناچیز ایکن خورشید عالم کرد اولور
کار بسته و دل شکسته جان خسته دل ضعیف — بر کوکل خوشلوغی یوق مهی نه او کلمز درد اولور

ای اصولی هیچ صای کون و مکانک حاصلین حمد لله کنت کنزک گوهری کانکده در

ای حقیقتدن خبر دارم دین مولا ندر چون شهودک یوقدر بو اندوکک دعوا ندر
نه ملکلردر که سجده ایلدیلر آدمه اره سنده بونلرک ابلیس آشنا ندر
ای که آدم زاده سین آدم ندر بلدر بکا هم اکا تعلیم اولان کلیت اسما ندر
چونکه شراب دکلسین ایسم اول تا خلف آدم اوغلی یم دیو بو اندوکک غوغا ندر
اکلدکسه باد و خاک و آب آتش اصلنی انلری جمله احاطه ایلین دریا ندر
کوه قافک نیدوکن بلدکسه ای اشیا شناس جسم معدومیله موجود انده عنقا ندر
کر ثبوتن نفی ایدوبن بولسه حقدن وجود زاهد خودرانه بلسون لا ندر الا ندر
فقه اکبر در بونی فهم اتمدک ای فقیه بل سکا لا یفقهون ایله اولان ایما ندر
ما رأیت شیئاً و الا رأیت الرب فیه اکلدکمی ربکی بلدکمی اول اشیا ندر
حس حیوانی چو اعمادر دوقی حنده حق ربنی ادراک ایلین پس دیدهٔ بینا ندر
ای اصولی کیمسه بلمز بو معمانکه سین کلشنیدن بلمیجه علم الاسما ندر

ای بصیر تنسز کوز اچ اغیاره بقمه یاری کور ماسوادن یوم کوزوکی طلعت دلداری کور

نعم

۳۴

عاشق شوریده الکلو زلف و حالک حالتن … دیدۀ مجنونه صورتشول سرکم لیلاده در
سربسر کثرت نقوشین آیت وحدت کورر … شولکه حرف غیریدن لوح درونی ساده در
مردم تن پرورک دنیایه هب رغبتی … قندایسه کاو دونک همتی مرعاده در
سجن دنیا ایچره ذوق موقتله عارفک … جسمی دوزخده یسه جانی جنت المأواده در
بحر اشعاروکه طلسون معنی خاص آتین … ای اصولی چون بولنمز دکمه بو دریاده در
اهل دللردن ایرر هر کوهر مقصوده ال … بو مقرر معدن در ثمین دریاده در

ای صوران سر حقیقت قنده در جانکده در … بلکه شول جانکده دریای عرفانکده در
کج کچیذن هم کلن احوالندن صورمه خبر … ماضی و مستقبل جمع ایلین انکده در
ظلمتی قو قنده کیدرسین دلیل ایت حقی کم … کون کبی الله نورک رمزی برهانکده در
رق منشور آیتین ام الکتابک معنیسین … کوزله کم حرف کلام الله قرآنکده در
اول سلیمانسین که دیو المز سه ملک خاتمک … پنجۀ پیک اسکندر و داراب فرمانکده در
شاه قدرت صوندی دوست صولجانن دستکه … دوستم عاشقلروک باشی هب میدانکده در
آج کوکل لوحینی و طی ایت زمانک دفترین … کاینات اسراری خود سر جمله دیوانکده در
ظاهر اولدای وجهکده شئون کن فکان … اول جهتدن کل یوم هو سنک شانکده در

هر نه عاشق کم سر کویکده دوتمشدر مقام   حق تعالینک بو کون فردوس اعلاسنده در

جان اتالدن قشلرک یاسنه قربان اولمغه   چق اصولی قاب قوسینک اوادناسنده در

خار غمده دردله دل بلبلی نالان اولور   هر قچن چشمده نا اوله کل پرانی پنهان اولور

حق بلور دنیاده کل اول حور پیکر اولمسه   باغ جنت عاشق بیچاره یه زندان اولور

عشقله جان ویرمه یکدر زهد عادتلمدن   مذهب عشاقده قانون اولمرقان اولور

کیمسه بلمز جانمه جور و جفالر قلدوغن   اتیسه بو مهر و وفا عالمله دستان اولور

ظلم غم دل ملکینی یقدی اصولی یارسز   بر الک کم پادشاهی اولمیه ویران اولور

قنه سی دور زمانک اول ایکی شهلاده در   هر نه دکلو کم بلا بیلورسک اول بالاده در

اوج استغناده اول شوقی کوکلدن طپطلو   سن بو ماه آسمانی کورکه عکس باده در

صورتکده دل صفات حق کورر مجنونی کور   ظاهرا لیلاده اما باطنی مولاده در

اصل ما نیاتی هر بوجهل جاهل اکلمز   احمد مرسل بلور شول سری کم اشیاده در

حس مغیدن خبردار اولیمز هر کور طبع   استرسک اول کرامت دیده بیناده در

بو بهارک معنیسین فهم ایلمز زاغ سیاه   حالت مجموعه کل بلبل شیداده در

٣١

سجرمی آدمی حیوان اولنلر نه بلسون کوهری نادان اولنلر
جهانک ملک و مالن هیچ صیمز وجودی شهرینه سلطان اولنلر
هما همت کدا لودر جهانده معانی کشورینه خان اولنلر
کوکمز دولت دنیایی بیلو حقایق کوهرینه کان اولنلر
بو کهنه تکیه نک اسرارین انکار بومیدن واله و حیران اولنلر
بولوریول کعبهٔ مقصوده اوکشتو بو وادیلرده سرکردان اولنلر
اوکودک دوتمز اهل عشق واعظ که اوبزجاهله عرفان اولنلر
یولوکه کت اوتورمق قصدین ایتمه بو اودون تیز کوچ مهمان اولنلر
مستم دوتدیلر شوک اصولی اصول نظمده سلمان اولنلر

شول کوکل کم صورتک نقشی تمناسنده در اول سکزبیک عالمک دایم تماشاسنده در
نیجه روشن اولمسون آینه وش کوکلم کوزم چون دمادم طلعتک مهری تجلاسنده در
هر نفسده عالم حسنکدر سیرا نمز حمدلله بو دلو کوکلم تسلاسنده در
بر کوز تلر شاهنه بیک جانلر قول اولدی دل بو جهانک نه وزیرنده نه پاشاسنده در
طلمدرکر کوهر مقصوده اولسه اشنا شول دل و جانکم معا عشق دریاسنده در

شول وجوده آفرین اولسون جهان ملکنده کیم اسم و رسمی ترک ایدوب اوصافی محو ذات اولور

قطره کیم مستغرق دریای وحدتدر اکا نه نهایت بولنور نه غایت الغایات اولور

لم یلد لم یولد اولمشدر شهودی عارفک صنعه وحدت مهرینه ذرات ذریات

عاشقک کیم پیشه‌سی جان صتوب درد المقدر زاهدک اندیشه‌سی که شطح و که طامات

قطع عقبه‌ده فرس اویناده یر هر بوالهوس ای نیجه حلاج بو منصوبه‌لرده مات

دعویدن گچکدر اهل شهود ای مدعی شاهد زور ایله بو دعوی‌یه قچن اثبات

اهل اقرارک سجودی و نیازی حقه در منکرک معبودی و مسجودی دایم لات

ای اصولی عینکی غیب ایلدک اعیانده انکچون ساکه غیبیات عینیات اولور

پلاس غم کیمه دامانسه ای دل سکا یکدر یورک دوندرمه یارکدن اتیکی چوک قبلکدر

دلرسه دلسون الله ای عاشق دلی تیغیله اول دلبر دلر بوینی دلسون سکا نه دل سنک یکدر

نه یار شمش گوزل بگلر یوزنده اول حسن شاهک همانا اول گوزل گوزلم گوزلکده بو بگدر

اگر سن کنج محنتده اوتورمقدن طرالگسک گوکل گل عشق کوینده سنک حدک دگلدر

معانی صیدی کاهندن شکار الماغه عارفلر بو گون محنت دوزاغنده اصولی بیله بر بکدر

٣٠

دیدار که نظاره در ای جان غدای روح   کورمز نعیم لذتن اهل نظر لذیذ
عشق اودیمی کوکلده یا ماء الحیاتمی   کاب بقادن اولدی دله هر شرر لذیذ
عشقک نعیمی لذتن المز اصولیا   کورنمیجه عاشقه خون جکر لذیذ

چوق قالب حسیسی کورسین که کاه اولور   قلب شرینی کبی سجده کاه اولور
صورتده کرچه اشعث واغبر در ولی   معنی یوزنده آینه مهر وماه اولور
کل شول کدایه عور دیو خور بقمه کم   دار البقایه ایرسچک پادشاه اولور
ای بنجه مؤمنم دیرلن کیشی صوک نفس   ایمانی کوز وطاعتی یکسر کناه اولور
چون ظاهر اوله شول محک شب چراغ غش   قلاب وقلب ایکیده روسیاه اولور
بردم اولا که نقطه کلم ماه پرضیا   درد لیمک اول کیجه کاری تباه اولور
ای خواجه بو یله دولت جاهه طینمه کم   بو دولتک صوکی لت وبو جاه چاه اولور
نه غم اصولی حادثهٔ روزکاردن   شول کیشیه که کهف عنایت پناه اولور

کون کبی انسان کامل مظهر آیات اولور   اوندن کزینک عالمک تصویرینه مرآت اولور
هر نه پرده کم کنش بولنمه عین نور در   ظلمتک شانی دلی که محو که اثبات اولور

دکمه تیشه‌نک باشنی اوراسنک طاشنه — اول مقام سدره در اکه ایرشمز هر پلید

ای کوکل حاصل نه کوز یاشنی باران ایتمدن — چون تیر فرقش مرادک میوه‌سن باغ امید

بو سعادت اهلنک یوز سوره یاغی تو زینه — تا کم اولا الی الکک کون کبی عالمده سعید

ای ملامت خانقاهنده مرادین کورلین — نامراد اولماین اولمز مرشد عشقه مرید

اهل دللر زوره سندن اولمز اهل هوا — ای اصولی هر یزید اولمز جنید بایزید

جاهل لا یتاهو به اولدی چون ایمانمز — کر اولورسم کافرم لطفک دمندن ناامید

بلدم بو کون جان احسن جانانه‌دن ایرلدم مدد — کافر مسلمان اجسین ایماندن ایرلدم مدد

اول مه لقا سیرانده در دیوانه دل افغانده در — تن بونده جانم انده در بر جاندن ایرلدم مدد

طاق اولدی غمدن طاقتم قالمادی کتدی راحتم — ایولری بندن دولتم اول خاندن ایرلدم

باقک بو آه سردمه باقک بو روی زردمه — بر چاره ایلک دردمه درماندن ایرلدم

اولمز اصولی فتح باب نیل اولدی بو چشمم پرآب — قالدی کوکل مصری خراب سلطاندن ایرلدم

سنک بلا بشومه کلدی ای پسر لذید — سندن بکانه کلسه کلی سر بسر لذید

سندن نه کلسه دادلو کلور خسته جانمه — پیکانک اولدی نیته که خرمای تر لذید

دیدا

۳۹

بلبلرکله ایا زبان فصیح　　زنده در تا اولنجه نام مسیح

کوزلرک نسخه سی سواد سقیم　　حسنک اوراقیدر بیاض صحیح

غمزک اوقلاری جانه طتلو کلور　　کل شیٔ من الملیح ملیح

هر ایشک ای رقیب چرکیندر　　کلّ شیٔ من القبیح قبیح

قاشن وکوزی اشارتی بسدر　　قتلکه ای اصولی نص صریح

دورلو قضا یله دولرسه فضای چرخ　　کوستر رضا که بولیمیش اقتضای چرخ

غافل اوتورمه جهلله کم بو تمغه سنی　　اغراچیدر رنیه بو اژدهای چرخ

کر طاشسک داخی چو بوکون نوبتک کله　　اوکوتدی جو بجو سنی بو آسیای چرخ

دادبقایه رحلت ایمش چاره سی همان　　اورلدی چون فنا او زرینه بنای چرخ

قبرم دکلدر کورنن اتدی دست غم　　بن خاکی نشانهٔ تیر بلای چرخ

سنده مقام غنده قرار ایت اصولیله　　عشاقه چونکم اولدی مخالف نوای چرخ

چون خیالکدن ایرر جان و دله نو نو نوید　　بن غریبه هر کیجه قدر اولدی و هر روز عید

کلشن حسن ایچره بتمش بر نهال تازه سن　　ای بوی سروم صلنماسون یانکجه هر پلید

اهل عقله عشق بابندن سؤال اتمه کوکل — ایلمه دانا ایسک عالمده نادانیله بحث

جوش کلسه بحر عشق اولمز معارض کن فکان — ایده مز قوتده بر کم قطره عمانیله بحث

اوتمز اوشدی محلک اثری ایدوب جدل — خوش کلومیش ایلمک بر کیششی اقرانیله بحث

درد عشق عاشق غمخواره صورردم لقمه خواد — ایده مز حکمت مقالاتنده لقمانیله بحث

روح قدسک تقدیسین تحسین اصولی طبعکه — اتسک اولور حسن نظم ایچنده حسانیله بحث

الده یا بر تیغ حاضر قل یا بر کیسک نجاق — یا خود اتمه وار کل شول برافو بانیله بحث

سنک غمدن منکسر قلب اولمه ایله امتزاج — شیشه کبی اولمه اکینده کوکل نازک مزاج

صبر و راحت رسمنی یقدی والدی کوکلی — بوزدی بو شهر خرابی اخر اول باج و خراج

دون دو قندی کوکلمه اول سنک دل کوکلم صدی — روشن اولدی بو که هر کز طاشده دونمز مشن زجاج

مکرک اجی سوزندن صنمه کم تلخ اوله دل — ویره می عذب فراته هیچ کدر ملح اجاج

چکمه زحمت بو قدرر درمان اوکلمز درده — ای طبیب آخر مریض عشقه اولمکدر علاج

سنک محنت سندم باشمده بیک درلو بلا — ملک غم سلطانیم باکه کرکمز تخت و تاج

چون قناعت کنجی بلدک کنز لا یغنا ایش — پس اصولی اهل دنیایه نه حاجت احتیاج

بلمزکن

٣٨

ای دریغا یقدی ویا قدی وجودم عالمینی　　　تنده تاب ودیده ده آب وکوکلده اضطراب

خسته جانم بولدی تیغ ابدارکدن حیات　　　درلکه درلر سببدر بو جهان الچنده آب

بند زندان بلاده قالدی پیک دردیله آه　　　اولمدی قالدی اصولی بند که بر فتح باب

دلرسک که سکا کوستره یوز شاهد ذات　　　صوفیا سینکی صاف ایلیه نتهکم مرآت

بقلای کرداب حوادثده وجودک کمیسی　　　حضر وقته ایرشوب بولمز ایسک راه نجات

عرصه دن کیتیش دیمدین جان شهنه پیل فلک　　　سوره کور همت آتین یوخسه اولورسن شاه مات

ظلمت آباد فناده بولنور عین بقا　　　منبع آب حیات اولدی نتهکم ظلمات

مدعی شاهد توحیده شهود ایله عرض　　　دعویدن کچ که بو دعوایی قیلامیین اثبات

اوکنوب عقل معاشیله فضول اولمه فقیه　　　یعنی انسانه فضیلتمی ویرمش فضلات

عمرو زیده یوری صرف ایتمه اصولی عمری　　　نحوی قو عارفیسک ایلیی کور محو صفات

ایده مز عقل قوی رای عشق سلطانیله بحث　　　کرچه کم مور ضعیف ایتمیش سلیمانیله بحث

جان دیکسه ای کوکل تسلیم ایت ایتمه اعتراض　　　قلمه بر ناچیز اچون بالله جانانیله بحث

فقرله تسلیم در دنیاده بزم فخر و عز　　　ایتمز ای خواجه بز مال فراوانیله بحث

شوقله شرح ایتمگه ابیات عشقی باب باب
فصل گلده بلبله اوراق گل بسته کتاب

اچلو گلزار سینکده معارف گللری
اهل عرفان ایغی التنده اولور سنگ تراب

اچلو گوک قاپوسی یرلرده درلو لاجرم
تیرباران عکسندر بو جانه فتح باب

نجته اولوب اهل دل بزمنده المرجا نشی
دونه دونه اولیین محنت اوجاغنده کباب

قیل و قال و عقل و ولشدی دل زاهدینه
عنکبوتک تارینه دوشدی صیانسن بو ذباب

فقر گنجنده بولانا گنج قناعتدن نصیب
مالک ملک اولدی اولدی منعم کامل نصاب

کربو عنوانی تویوب بالکلم اولورسک یار ریکو
نامهٔ اقباله نامنک کامیین و کامیاب

ای اصولی نوبتی گلدی کیمی ساعت اوکودر
نیجه بیک افراسیابک حرمنین بو آسیاب

بو ترابی اوره نار عشقده قومیه
یارین انده ساقیٔ کوثر اولیجی بو تراب

لعل باده همقدح اولمشینه بکزر شراب
جو مهر جانه صفالی ویردی اول یاقوت ناب

دل سؤال ایلولیک دار الشفا سندن شفا
اولدی درد ادر دیلیه ایشمدی شافی جواب

قان اولایی گوز بکلین کتوردی باشمه
خانهٔ صبرم یقلدی دوستلر حالم خراب

عشق اودندن دمبدم کوکلم ده کرکوز بشلرین
اتشی سوزاندن نیتا که قان اعلر کباب

الی

فی المثل اقرص ودر طانیه حسنک چاغنه   بو داخی قالمز کچر روح روانم مصطفا

چون دوشردک عاقبت بیزی بلا کردابنه   باری آولدن نولایدی اولمیایدی آشنا

پادشاه وقتدم بو شخصه دیزدم بلی   بک بلایه اوغرادم ساکه اوللدن مبتلا

انداچردم کم وفاسز یاد هرگز سومیم   دوستلر بربی وفا سودم نیه یازق یک

عاشقه زهر بلا صونلدی خلقه عیش و نوش   اللره ذوق و صفا ویرلدی بزه جفا

یولنه جانک فدا قلم اصولی ادل پری   ساکه یار اولمزکه سنسز بوکدا اولا پادشا

ای که حسنک خوب و چشمک خوب و چشمک جمله خوب   نام پاکک اهل دلدا ایچره محبوب القلوب

جوهر فرد دهانکده نهان اسرار غیب   ایچمش اول برده بر قوده علام الغیوب

بی بدل سین هیچ گوزلکده نظیرک یوق سنک   دیده احولده در گر وارسه عیب عیوب

سطوتک میدانده اجسام سفلی خاک ره   قدرتک چوگانده اجرام علوی جمله طوب

روشن اولور مهر رخسارکله برگون گوزلرم   کوکب طالع اگر ناگاه قلمزسه غروب

آب کوثر تشنه دل عشاقله نار عذاب   خاک راهک وصلنک مشتاقنه مار عدو

هر هوادن توبه کی قلدم قبول ای شیخ شهر   لیک محبوبه شراب نابه حاشا لا اتوب

قهر عشقک سطوتی کسدی علایقدن بنی   ای اصولی حقمش السیف محاء الذنوب

ای مریض القلب بو شربتله صاقن کیندوکه   امسم ایتمه سم قاتلدن شفا کلمز سکا

لقمه لقمه ایله طبعک الشمز ای حکیم   اکیچون خون حکمتدن غدا کلمز سکا

نیجه بر آلوده دامان اوله سین دنیا ایله   قحبه زندن خود بلورسین کم وفا کلمز سکا

بو سواحلده عجب کردابه دوشمشسن کوکل   نولدی حالک صومغه بر آشنا کلمز سکا

قحبه تر یاری دولت نشایندر کوکل   عزت ایت صدره چوراندن خطا کلمز سکا

جانله شویله بلی دیدک بلای عشقه کم   هر طرفدن بک بلا کلسه بلا کلمز سکا

ای اصولی غرق اولوب عین الحیات وحدته   حق لایغنا یه ایرشدک فنا کلمز سکا

کرچه زنجیر سر زلفکله چوقدر شیدا   دلو کوکلم کبی یوقدر وادی غمده تنها

نیجه دیوانه لرم دوتدی کورک شیدالر   زلف زنجیرنی ویرتوی کبی باد صبا

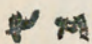
دورمدین لشکر غم بو دل ویرانه کلور   بلمزم قنده قرار ایلیه بو دکلو بلا

کنج محنتده یتور اوملو بر خسته یم آه   بو بلالو له اکر قالدیسم وای بکا

قالدی مجبر ایله جهنمده اصولی مسکین   جنت وصله اکر ایرمزسه واویلا

اللریله دانلو دانلو دللشر اول بی وفا   الا وجیله بیزه ایرقدن دیمز بر مرحبا

رخ

نیجه بیك آدم اوغلانی هلاك اولمق كركدر كم   یلانجی قحبه دنیادن اولا بر كرجك اپیدا
قمو نظاره ده ایكا معنی منتظرلردر   اصولی كبی تا كم اوله بر صاحب نظر پیدا

ای غنچه آچیل كچه لیل و نهار اولا   شول كورتك اچنده تنك خاكسار اولا
صحرای عمره شویله اسه باد قهر كم   هر ذره خاكمز ییل اوكنجه غبار اولا
ای سبزه لرده كل دوشنوب سنبل اورتونن   بر كون اولا كه خاكنك ایچی مور و مار اولا
قورقم بودر كه دام علایقده قاله روز   جان قوشی اوچه تن قفسی تار و مار اولا
یارب حالمز نوله روز شمارده   چون بی شمار جرم و خطامز شمار اولا
ستر ایله عفوك ایله ایا ساتر العیوب   چون كیرلو عیبمز كوزوكه آشكار اولا
یاران نبی قوییوب كیدیجك غار كورده   لطف و كرملك تیشه یار غار اولا
بو شوقله اولورسك اومارم اصولی كم   قبر كده كلكلر اچیله تازه بهار اولا
هر ذره خاكك اینه غیب بین اولوب   هر او ستخوانك اهل دله یادكار اولا

صوفیا صافی دل اولمزسك صفا كلمز سكا   خود نماسین ذوق پیغام خدا كلمز سكا
كنز لا یفنایه كر ای خواجه ایرمزسه الك   وصله دنیای جمع اتسك غنا كلمز سكا

قولكه قول اولدوغم بندكه عزّت ییتر
های افندم سودكم عمرم ممی شاهم بنم

بن اصولییم كه دار فرقتده صلدك بنی
كوكلك دایم حقیقتم اوی اولدی مسكنی

كافر اولمادی نوار بیچاره سودیسنه
های افندم سودكم عمرم ممی شاهم بنم

وجود مطلقك بحرینه موجیكم ایدر پیدا
انا الحق نطقنی سویلر اگر مخفی اگر پیدا

معادندر قمو اشیا ایدر آواز كندودن تندن
یكیسی سیم و زر ظاهر كمی سنك و مدر پیدا

بو باغك كر حقیقتده صوبی بر باغبانی
ولی اولمش جدا یقدن نیجه یوز بیك شجر

نظر قل نوع انسانه كمی زهر وكمی شكّر
عجب حكمت برانجدن اولور درلو ثمر

دوزیلر نیجه بیك اشلر بوزیلر نیجه جنبشلر
نه كاری بو العجبدر بو كه اولمز كادكن پیدا

بولطو قورقیه ششسوع اچینه كلدك كلدك
نه كلدوكك قیو ظاهر نه كتدوكك هم پیدا

شو سرورلر كه طفلر كبی باشن اكردی افلاكه
نیتورلر یرده پست اولمش نه تیغ و نه كر

یولوم بر بیابانه ایرشدی ناكهان اكه
كیر ربیحت كاربان اولمز برندن بر اثر پیدا

نیجه شوریده عاشقلر كوزلر جانبه یاتقلو
بو تیه بی نهایتده نه ره نه راهبر پیدا

نیجه كوندز نیجه اولدی نیجه بیك آی و یل كلدی
دریغا اولدی قالمدی شب هجره سحر پیدا

نیجه زحمت چكوب كسب كمال ایدنجه بو عارف
بلی چوق قان یودر كان ایلینجه بر كهر پیدا

٢٥

نیچه ورمسکین دیو برکره باری المدک — الأمان

قورقرم بو دردا اودندن جمله عالم دوتشه — دود آهدن فلکلر طاقنه آتش دوتشه

بق بو آتشدان سینده دوتوشان آتشه — الامان

ای اصولی عاشقک اکلنجه‌سی دلدار ایمش — کیشه یه یاردن ایرلمق قتی دشوار ایمش

عشقی بن آسان صنوردم بیله مشکل کار ایمش — الأمان

تازه بک سین دوستم کل المغل اهم بنم — پادشهسین قولوکه ظلم ایلمه شاهم بنم

کوغریب ایسیم نه واریو قیدر اللهم بنم — های افندم سودکم عمرم ممی شاهم بنم

آه کم اغیار اولشه کندویه یار ایلدی — بن کدا اسینی عجب درده کرفتار ایلدی

یقدی حسرت ایرلق چق جانمه کار ایلدی — های

کیجلر شول چکدکم یاشالنه قورقرمسین — ای قشی یا یوخسه تیر آهدن قورقرمسین

ظلم ایدرسین یوق یره اللهدن قورقرمسین — های

دیمزم کم بو دل بیچاره مه کل چاره قل — یوره کومی تیغ مخنتکله پاره پاره قل

دونمزم سندن اگر سه بوزی بیک پاره قل — های

ایشکک طاشی باشومه افسر دولت تیر — الروکه قو داش اولدوغم بکا حرمت تیر

ملک استغناده شاه و پادشاه سلطان ایکن   برو فاسنر رحمی یوق نامرده جان ویرمکندن

ای اصولی جانلرک مرآتی نور غیبدر   چون وجودک صفحه‌سی مجموعهٔ لاریبدر

حمد لله ذات پاکک گوهر بی عیبدر   بروفاسنر

آتش هجرانله یاندی یورک دوتشدی جان   نغلدی چشمم یولین جوش ایلیوب یاشیله قان

قالدی سیل محنت ایچنده بو جان ناتوان   الامان ای سنک دل ظالم الکدن الامان

آتش جور مایله یوردمی بریان ایلدک   تیغ محنتله یوراکم طپطلو قان ایلدک

ظلمله یقدک کوکل ملکینی ویران ایلدک   الامان

کلدی تشویش بلا جانده فراغت قالمدی   نغلندی جان و دل رحمتی و راحت قالمدی

بی مجال اولدی کوکل هیچ صبره طاقت قالمدی   الامان

یاد وبیلشدن نی بر کیمسه یوق قدر یار ایدر   غصه و غمدن دلو کوکلومی بردم شاد ایدر

خسته جانم صبح و کلو چاغرد به فریاد ایدر   الامان

عاشقی درد و بلایه جانی معیاد ایلیم   شوقکیله سوردکم عالملری یاد ایلیم

چاغروب درگاه حقه کلو فریاد ایلیم   الامان

عشقه دوشدم بن پریشان روزگاری الدک   غم بو جاغنده تیان زار و نزاری الدک

٣٤

زور محنتله بوکوب قدم کمان اتدم نیه   اینجی طپراغنه روحی روان اتدم نیه

صولدوروب باغ وجودی خزان اتدم نیه   تیغ محنتله یوراکم طولو قان اتدم نیه

ای اصولی اول شهک اسمن بیان اتدم نیه   کون کبی فاش ایلیوب سرم عیان اتدم نیه

بن محمد امتی یم مصطفادر سودکم

هردنی یه ای کوکل روحک روان دیرمک ندن   بی وفا جانانه عمر جاودان دیرمک ندن

قدروکی بلمزلره جان وجهان دیرمک ندن   بر وفاسز رحمی یوق نامرده جان دیرمک ندن

اقیده کورک یاشنی دمبدم بحر ایلیه   کندو ذوق ایچره اولا اشک سنک زهر ایلیه

اللره لطف ایلدوکنجه سکا قهر ایلیه   بر وفاسز

بی نواسین غم مقامنده قرار ایت ای کوکل   باری وار عذلت بوجاغن اختیار ایت ای کوکل

صبره طاقت قالمدی ترک دیار ایت ای کوکل   بر وفاسز

فارغ و آزاده یوررکن قول اولمه وار کل   هر یوزه کولن کله کل بلبل اولمه وار کل

آتش و مانند یانوب کل اولمه وار کل   بر وفاسز

اهل عرفان قدرین اکلر صاحب عرفان اولان   قدره بلمزن قیمتنی کوهرک نادان اولان

خود بلورسین کوج کتورمز کندویه انسان اولان   بر وفاسز

نامهٔ عشاقده نامک سنک عنوانکن   طبع نقادک بوکون سر دفتر عرفانکن

بن محمد امتی یم مصطفی درسودکم

بر گدای بی نوایم تاج و افسر سومزم　　کویکی طوتدم وطن ملک سکندر سومزم

ایتک طپراغی بسدر آب کوثر سومزم　　خاک پایک خوش کلور عنبر سومزم

بلبل باغ جمالم ورد احمر سومزم　　کوکدن ایرسه بوکون ماه منور سومزم

کرکلرسه قاپمه خورشید خاور سومزم　　افتاب اولورسده بو غیری دلبر سومزم

اولدررلرسه نبی هرجای محشر سومزم　　باکه اول شاهم کرک حورا کوزللر سومزم

بن محمد امتی یم مصطفی درسودکم

حمد لله کم بنه حسنک تجلاسنده یم　　اون سکز بیک عالمک دایم تماشاسنده یم

حق تعالی نک بو کون فردوس اعلاسنده یم　　سن بنی بازار دهرک صنعه غوغاسنده یم

اشنای دریاکم عشق دریاسنده یم　　سهم اعلا کوزلرم قدح معلاسنده یم

کعبهٔ مقصودده ایدوم شوق صحراسنده یم　　کوکلمک بولدم مرادینی تسلاسنده یم

بر کوزللر شاهنک هردم تماشاسنده یم　　بو جهانک نه وزیرنده نه پاشاسنده یم

بن محمد امتی یم مصطفی درسودکم

مرغ جانه عشق اودندن اشیان ایتدم سنه　　اول جانانی یا مسک پیرین جان ایتدم سنه

بو دلو کوکلو جی سوای جهان ایتدم سنه　　کیجه کوندز همدمم آه و فغان ایتدم سنه

دور

٢٣

طلعتک انوارنی سرمده پیدا ایلدک　　مطلع جاندن گنش گبی تجلا ایلدک

بو اصولی لال ایدی مدحکله گویا ایلدک　　لطف ایدوب براولمشه جان ویردک احیا

بر نظرده کورمادرزاری بینا ایلدک　　السلام

شکر حقه کم بنه بر مهلقا درسودکم　　نور در بشدن بشمس الضحی درسودکم

سایه سنده پادشاهم بر هما درسودکم　　سروقد محبوبلرده منتها درسودکم

یا حسن یا خود حسین کربلا درسودکم　　لحمک لحمی علی المرتضا درسودکم

صورت رحمان علی العرش استوی درسودکم　　قبله حق کعبهٔ اهل صفا درسودکم

دیر دلده بر بت لعبت نما درسودکم　　حاشا لله دوستلر نور خدا درسودکم

بن محمد امتی یم مصطفا درسودکم

عشق اودندن دود آهم چرخ مینایی گچر　　چشمک مردملری بحری و دریایی گچر

صورتک تمثیله طبعم هیولایی گچر　　بو دلو کوکلم لوندا اولدی و شیدایی گچر

باشنه عشقک هواسی دوشدی سودایی گچر　　عالم فکرتده عقلم گرچه خود رایی گچر

عشق بازارنده جانم خیلی رسوایی گچر　　بر پته یوزا اوردی کوکلم شمعی ترسایی گچر

جان ویرر لعلک شرابنه مسیحایی گچر　　کیمی عیسایی بوخلقک کیمی موسایی گچر

نامهٔ اقبالده نامی علی موسی الرضا ‌‌ ‌‌ ‌‌ کندو شاه اولیا جدّی علی المرتضا

اولدی لامع صفحهٔ وجهنده نور مصطفا ‌‌ ‌‌ ‌‌ ذات پاکنده تجلی ایتدی سرّ هل اتی

بولدی قوّت لاجرم سرپنجهٔ آل عبا ‌‌ ‌‌ ‌‌ السّلام

ای محیط قلزم جود و سخا کان کرم ‌‌ ‌‌ ‌‌ گوهر عمّان یثرب خواجهٔ ملک عجم

دُرّ برج ولایت دُرّ دریای قدم ‌‌ ‌‌ ‌‌ گر بحرسک پیر پدر انصار را جا به قدم

اصل پاک و زبدهٔ ارکان نسل محترم ‌‌ ‌‌ ‌‌ السّلام

مصطفا و مرتضی‌نک نقدی‌سین ای پاک دین ‌‌ ‌‌ ‌‌ هم حسینله حسن هم شاه زین العابدین

باقر و صادق داخی کاظم امام هشتمین ‌‌ ‌‌ ‌‌ هم تقی با نقی هم عسکری‌سین سن یقین

مهدی صاحب زمانسین هادی روی زمین ‌‌ ‌‌ ‌‌ السّلام

پایهٔ عرشه ایرشدی پای مرقاتنک سنک ‌‌ ‌‌ ‌‌ ماورای عالمه نصب اولدی آیاتنک سنک

ظاهر اولدی کون کبی آفاقه آیاتنک سنک ‌‌ ‌‌ ‌‌ کنت کنز کوهرینک کانیدر ذاتنک سنک

اون سکز بیک عالمی کوستردی مرآتنک سنک ‌‌ ‌‌ ‌‌ السّلام

بو نفسده چوب خشکی ایلدک تازه شجر ‌‌ ‌‌ ‌‌ ظاهر اولدی نقش اقدامک سنک فوق الحجر

بولدی انفاسک شفا بخشکله صحت کور و کر ‌‌ ‌‌ ‌‌ امر و که رام انس و جن حکمکه تابع بحر و بر

زی کرامت زی هنر زی معجز شق القمر ‌‌ ‌‌ ‌‌ السّلام

طلعت

برنظر قل اولا وصفکده ذاتک عیننه   جان کوزیله بقدکیه کانیاتک عیننه

اندلارتق نسنه وارمی حسبةً لله کور

ذکر الاالله ایله ویره کسه جانه رونقی   نفس ظلماتن قویوب بولدکسه نور مطلقی

سیرایدوب معراج روحانیده کوردکسه حقی   لوح اخلاص ایلدکسه کوکلکی ای متقی

کرسئی رحمانه اغدک انده عرش اللهی کور

اهل تحقیقه ایرش حق محقق کورمکه   حالت منصوره بق رازدانا الحق کورمکه

صیقل ایت مرآت جانی سر مغلق کورمکه   منکر رؤیت دکلسک صورت حق کورمکه

بقدغکجه هر نظرده عین ذات اللهی کور

ای اصولی رمز ما اوحی یی بلمز هر لئیم   کم کلام الله سرین اکلمز دیو رجیم

خوش بیور مشدر رسیه سالار راه مستقیم   علم حکمتدن بلورسک کل برو کل ای حکیم

سن نسیمی منطقندن دکله فضل اللهی کور

یا الهی روضهٔ جنت میدر بو خوش مقام   یا که بیت الله در یا سجده کاه خاص و عام

یا ریاض انس یا خود روضهٔ خیر الانام   کا شکینه یوز سور رخیل ملایک صبح و شام

جانمه ایردی ندای غیبدن بو خوش پیام   کا السلام ای حضرت شاه خراسان السلام

ذرّه نا چیزدن خورشیده وارن راه کور   هر نیه کم بقر ایسه‌ک انده سن اللهی کور

قنغی وکم عزم قلسک ثمّ وجه اللهی کور

نقش تندر جان جمالینک نقابی رفع قل   مهر عالم تاب وجهندن سحابی رفع قل

چشم دلدن غفلتک رنگ ایله خوابی رفع قل   بو اکیلک پرده سندن کچ حجابی رفع قل

کل بو بولک رو رنندن بق بو سرّ اللهی کور

صورة حق طواف ایتمک دلرسک زوّ رو   صورته باقوب کیرو قالمه قدم بص ایلرو

ظاهری قو عالم معنی یه کل کیر ایچرو   حج اکبر قلمغ استرسک کل ای زاهد برو

مؤمنک قلبی ایچنده سن بو بیت اللهی کور

غم دکل اطفال سنکندن دلی دیوانه قل   وحدتک شمعینه جان آت کندوکی پروانه قل

عشق جامندن دلی لایعقل مستانه قل   کچ انانیت سورندن کوکلکی ویرانه قل

بنجه سی تیزجک بولورسین کنت کنز اللهی کور

راضی اول کن قسمنا ده یازیلان قسمکه   یوقلق ارقامینی چک عالمده اسم ورسمکه

تا تجلی ایلیه سرّ مسمّا اسمکه   اولمدین نفس اولورسک بنجه طولار جسمکه

نفخهٔ روح القدسدن محض روح اللهی کور

واجب بالذات طولمش ممکناتک عینینه   بو مظاهردن ظهور ایدن صفاتک عینینه

٣١

ظاهر و باطن هو الباقی سین الله الصمد

ای حریم درکهک خایف کوکلر مامنی　　کبریاک اوکنده کیدرکم قلا ماو منی

وصف ذاتکدر منزه ذات پاککدر غنی　　لم یلد سین سن اوقورلرای ولم یولد سنی

لم یکن ذات صفاتکدر له کفواً احد

نکتهٔ سرنخت دن چون اوردک بر دمی　　نقطهٔ واحده درج اتدک سواد اعظمی

یعنی فلک نسخهٔ کبری وجود آدمی　　کافله نوندن یتدک اون سکز بک عالمی

قدر تکله اربعین کونده تمام اولدی جسد

عالم وحدتده کثرت دانهٔ دوتمشدی مقر　　بر بر نده مندرج صنعکم نوات ایچره شجر

ظاهر اولمامیشدی خلق ملک حسن بشر　　اول زمانکم لطفله بر کوهره قلدک نظر

ظاهر اولکوهردن اولدی جمله اشیا لا عدد

ای اصولی سر دایم حقدن اورکه نشینه لق　　دللره ذکر ملایم حقدن اورکه نشنه لق

ظاهر و باطنده قایم حقدن اورکه نشینه لق　　سیدک کوکلنده دایم حقدن اورکه نشینه لق

اول فقیرک هم دلنده هر ایدر یا احد

کیر کوکل ملکینی سیر ایله اولو درکاهی کور　　شش جهاته پرتوین صالمشدر اول ماهی کور

ایثار ایدردی ظاهر و باطن گهرلرین | دست و دلی که مایه ده بحر و کاندی

روحی هما گبی یره انزردی بر نفس | جسمی ریاضتیله همان اوستخواندی

خاک اوزره جسمی سایه گبی سیر ایدردی لیک | کون گبی جانی سایه منوت آسماندی

پرده گزردی سایه‌سی جسمی صنوردی ال | سیمرغ روحی طایر قدس آشیاندی

اول بر همایدی که اصولی قولک داخی | اقبالی سایه‌سنده شه کامراندی

یا رب ظلام حشرده نوری دلیل اولا | هم اهل فقر فرقته ظل ظلیل اولا

یا الهی وادیٔ عصیانده قالدم بی مدد | عبد عاصی‌یم صوچم بی حد و جرمم بی عدد

شمدی شیء لله کلدم قلمه بن درویشی رد | فضلکه بل بغلدم یا واحد و فرد احد

جمله‌نک معبودی سن سن دایما حی الابد

حمد لله بولدی نام اعظمی قلب سلیم | سالک راه عیان اولدی صراط مستقیم

بعد ازین کا ایده مز وسواس شیطان الرجیم | اوقورم اسمکده بسم الله الرحمن الرحیم

ای صفا تکرار قل هو الله احد

چار اسمکدر بو شش سو قبه بولمش ثبوت | پایدار اولمز بناسی میچو بیت عنکبوت

فیض جودکدن ادیشر جسمه قوت روحه قوت | اول وار هو الحی الذی سن لا یموت

۳۰

یردن شود کلوچقدی کوکه دود آه کم   ابر اولدی کوکدن اهل زمین اوزره ناربار

اول آفتاب قاره یره کیردیکی عجب   یا تیره نکه صغدیمی دریای بی کنار

قولنده صاد قیدی وصدیق و قتدی   اولدی مکر که احمد مختاره یار غار

قلدی قبا لباس حیاتینی بلدیکم   عارف قتنده عار اولور اسباب مستعار

انفاسی قطب دایرهٔ لاجورد ایدی   من بعد اولامی یینی فلک کاری استوار

ای خاک روسیاه قنی گلشنی قنی

اول موفت کولرینک معدنی قنی

ملک فناده متکرشه نشان ندی   اول بی نشانی بلدی کیمسه نه نشاندی

اقرانی یوق کنش کبی مشهور عصر ایدی   بو قرن ایچنده حاصلی صاحب قراندی

درج ایتمشدی نقطهٔ واحدده عالمی   سر قلوبه عارف ایدی نکته داندی

جمله محیط و مرکزه دک فیض بخشدی   ذاتی که قطب دایرهٔ کن فکاندی

انک وجودی پاکی که جانیدی جملهٔ   اشیا ایچنده جان کبی حکمی رواندی

کون و مکانی دوتمشدی جند همتی   کند واکرچه بلا دشه لامکاندی

کوسوزلکه نطقی کلام خدا یدی   قولی بدیع و منطقی معجز بیاندی

وسعتده بحر قلزمی صیغردی قطره یه   دریادلیدی و دلی کوهرفشاندی

دترر اوستوکه یاوز یل اسدوکنی استمز
فی المثل جان صغیمدر تنم اول پیرهن

ای اصولی ایغی طرائی کوزلر نوریدر
صقلسون انی یاوز کوزدن خدای ذو المتین

ابر کبی قنلو یاش دوکلکجه عشاقک کوزی
کلشن حسن ایچره کل کبی اول کلسن شاد و شن

بن اولاین سایه وش خاک سیهده پایمال
بو جهان دورنده قل دور ای سرو سیم اندام سن

آه عاشقدن یاوز یل اسمسون رخسارکه
یعنی اولسون لالەلرک باد خزاندن بی حزن

پادشاهم کندوکه اهل کمالی قول ایدن
سلیمانسین سکا یار اولمسون اهرمن

یازق دکلمی نیچه برای دور کینه دار
درد و غمیله اغلده سن بیزی زار زار

بر دم فرحت عمروم بر ویرمدک و لی
ایتدک دو نیچه دست جفا ایله سنکسار

یاش نیچه دوکیم که غم روزکاردن
چشم امیدوده نجم طولو غبار

حالم خراب و دیده پرآب و جکر کباب
دل بی قرار و شیشه خاطرده انکسار

باغ زمانده یوزینه کلمز کل مراد
خار بلاده اولسه نیم کبی صد هزار

بو ملک ایچنده هیچ کیشی کامینی بولمدی
کرشاه کامبین و کر میر کامکار

درداکه سنگ حادثه روزکارده
آیینه سکندره ایرشدی انکسار

بیت الحزنده در قمو یعقوب کبی خلق
قیدی مکرکه یوسفی بوکوک جان شکار

کدای

19

یا مصوّر نور یا خود صورتک تصویریدر   یا جمال احمد مختار یا وجه حسن

لوح معنی در یا خود آیینهٔ گیتی نما   یا که ماه بدر یا پیشانی یاسمین تنی

نور او زره نون یا ابرو یا خود مشکین کمان   یا اکی کتر راور اولمش دالری مکر و فتن

قاشک النده کورک بر ترک تیرانداز در   یا مکر وبخ قلمش قوس برجنده وطن

غنچهٔ زنبقی یا بینی یا آی اوزره الف   جامع حسن ایچره یا منبر یا بر سمین وثن

کوملش ایچلمش کوزل کللر میدر کل رخلرک   یا گلستان ارم نسرینی یا خود نسترن

خاللر میدر یورکده یا خود اطفال حبش   یا ختن سلطانی ملک رومه صلمش تاختن

صفحهٔ حسن ایچره قونمش نقطهٔ موهوم در   یا که سرّ غیب یا خود جوهر جان یا دهن

لعلک النده کهر و ندانلری بو یا خود   درج لعلین ایچره درج اولمشدر در عدن

میوهٔ طوبی یاسمین طوب یا طوب آینه   یا به و یا سیب یا آب معلق یا ذقن

حاصلی بر نخل کلدر قامتک شمشادیکم   باشدن ایاغه مزیّن برگ ناز و شیوه‌دن

یوق یوق آب و کلدن اولمشدر انک تنی   جان و دلدن یارادلمشدر وجودی حلّهٔ

بر نظرده جان و دل ملکنی یغما ایلدک   کونکلی بو داغی عرض حسن ایدرسک وا ثمنی

شبکلاه اوستنده و لبندین کورنلر دیدکم   باشنه بر دسته کل قومش او سرو سیمتن

دست شوقیله نیچه جان جیبی اولور قبا   اکنکه ای سرو سیمین تن قبا اولدقده سن

حق کن برای طینت خاکی نهاد ما — آن کار را که خاک سیه را کند بهار
خلق تو چون محمد و جود تو چون علی — نامت بنزد خلق از آن یافت اشتهار
شاهان پیاده رخ بپای گرد چونکه تو — در نطع دهر اسب کرم را شوی سوار
سازد رصد سپهر و صطرلاب آفتاب — تا میکنند رفعت قدر ترا شمار
تشبیه چون کنم که سخا از سحاب آب — در کف تو همیشه عطارد بی شمار
دادی بماه نو چو یکی شبکلاه زر — زان شد دوتا به پیش تو و کرد اعتذار
خلق ترا بخلق ستودن چه حاجتست — خود مشک بوی خویش کند بی شک آشکار
چون ذات او بوصف نیاید اصولیا — میکن دعای دولت او با صد اقتدار
هر شب که پر شکوفه شود بوستان چرخ — هر صبحدم که بشکفد این کهنه مرغزار
گلزار دولت تو مبادا خزان پذیر — بادا نهال عمر تو چون سرو پایدار

یا مجسم روح در یا پیکر جان اول بدن — یا گل گلزار جنت یا سمن یا یاسمن
یا الف درست قدرتکه یا بالا یا بلا — یا نهال سرو یا نخل روان یا نارون
یا سر آمد بر جبینش محبوبید ریا دام دل — یا گره رشتهٔ عمر یار غول یا مشک ختن
سنبل باغ جنان یا طره یا طرار جان — یا طراز عنبرین یا مشک یا مشکین رسن

۱۸

خلق عالم سایه‌سنده خوش کچوب هر نعمتین | کندویه دائم الله لطف و کرم ایلر نثار
شونکه عبرت کوزنی اچدی و بقدی عالمه | اکلدیکم زینت دنیا دکلدر پایدار
نوبهار ایامنی سیر اتدی کوردیکم برک | یوزینه کلدی بر ایکی کون یلانجی روزکار
برطویل الذیل نطق و اصولی ختم قل | تا مبارک خاطرینه قونمیه تا که غبار
عید فرخله فرح بولدقچه خلق کاینات | روز نوروز ایله زین اولدقچه ایام بهار
هرکونکی نوروز عید اولسون کیجه‌ک قدر و برات | دولتیله بهجت و شادیده اول لیل و نهار
هر مرادک کم اولان کلسون ایاغه سایه‌وش | کلبن عمرک نهال سرو کبی پایدار

دارم بسی شکایت ازین دور کینه‌دار | که کاسه کاسه زهر غمم داده چند بار
یکدم درخت عمر مرا بر نداد لیک | چندان بدست جور و جفا کرد سنگسار
در گلشن نه روید گل مراد | در خار غم بمیر و اگر صد هزار هزار
ریزم سرشک خود که شد از روزکار زار | چشم امید و دیدهٔ بختم پر از غبار
حالم خراب و دیده پر آب و جگر کباب | دل بی‌قرار و شیشهٔ خاطر بانکسار
باید بآستان کسی التجا برم | زین ظلم بی‌قیاس که دیدم ز روزکار
ای انکه ز ابر لطف تو این بوستان دهر | پر برگ و بار همچو درختست میوه‌دار

یازمغه اولمز وصفنک بر حرفنی کر عقل کل — چکسه بیک یل صفحهٔ امکانه کلک افتقار

ابتدای عالم خلقتده خلفک سنک شول لطفی کیم — وقت کلده ایلدی خاک سیاهه نوبهار

ابر باغ در رزیره وقتنده اول دکلو مطر — شویله کیم دستیله اهل فقره سیم ایلر نثار

کنج مقصوده الی ایرشدی و بولدی حیات — هر که لطفک اومدن اوزتدی دست افتقار

کوردیکم ذاتکده وار عدل عمر جود علی — قلدی عثمان اوغلی شاهی امیر نامدار

هر بد اخترکم انی رد ایلیه قهرک حاکمی — یوق اکا ملک عدمدن غیری بر یرده قرار

شویله ویردی امتزاج اضداده لطفک حکمی — شمدی صکره جدالی ترک ایدوب ای کامکار

مار ماهیو بر نشیمنده اولوبن همنشین — شیر و آهو بر مقام ایچنده قلسونلر قرار

دولتکده اولمرم غم اکسوب ارته فرح — کیم فزونتر کیجه دن وقت بهار اوچه نهار

نامنی احیا ایلدک اسلافک اولمزمش بلی — کیشه دن خیر الخلف قالسه صوکنده یادکار

اوروسی اولادنک نامی سنکله اکلور — بعد ازین سن میر ایله فخر ایلسون خویش و تبار

دزدی طبعم رشتهٔ امالنه سوز کوهرلرین — تا ایاغک طپراغینه ایده رغبتله نثار

کر قولق دوتسک دوکم بخته نصیحت درلرین — سز مزم بو کوشواره دکمه یرده کوش وار

دار دنیانک در و بامنی یاپ عدلیله کیم — قلمیا خلق قلا اثار خیرک یادکار

بعض کاملر کلام ایدوب بیوریشلر همان — عادل اولان بکلره بکزر درخت میوه دار

صو

١٧

بغلدی خط بنفشه زلف سنبل پریوزن
شویله کم کورنمز اولمشدر چمنده مور و مار

روم الچنده چین ادین الکن خطا درشدیکم
هر کناره رایکان اولمشدر مسک تتار

طوردی صحرا صحننه چتر همایون هر شجر
عیش ایدر هر بر گدا صن پادشاه روزگار

سیره گل باغ صفا گلدک دیو هر بر درخت
طوبروا آیاغ اوسته اوستوکه سیم التون نثار

عارفینک قومغل الدن صفا جاینی مدام
صننه چرخک کاسه سی قلبه گتوره انکسار

بی قرار اولدی کورب بو وجهله زیبالغن
کوزلرم یاشی کبی گلزاره اقدی جویبار

صوکبی دیوانه کوکلم اقدی کلشندن بکا
بغلسک زنجیر ایله شمدنکرو قلمز قرار

یمک واچمک حلال اولدی دینک بودعوی
ایکی شادیر بری عید و بری اول بهار

عیدله نوروزدن شاد اولدوغی خلقک بوکم
ال ویریدر دست پوس حضرت میر کبار

آسمان عز و عزت افتاب معدلت
بحر جود و مکرمت کان سخا کوه وقار

عبدی بکلکم اورنوس اوغلو بنده اولدرر
کایلدی آبا و اجدادک طریقن اختیار

دین دولت حلقین اکنده کورب دل دادی
عیدیله نوروزی بو کونده کتورمش روزگار

صورتا بکسن ولی درویشلکدر سیرتک
زی سعادة دولت دنیا و عقبی بنده وار

جامهٔ مدحیله زینت ذاکه حاجت دکل
کاهل دولت عار ایدر گیمک لباس مستعار

حسن خلقک خلقه ظاهردر نه لازم سویلمک
قنده ایسه مسک خود کندو ایلر اشکار

تا زبردست اوله حکمیله زمینه آسمان　　تا که بو نه چرخ چرخ اوزره اوله لر گردش

زیردست حکمک اوله ایکی بو کوله فلک　　یوز یره قویوب آتشگده اوله چاکر کنش

تا که بر التونله باران دهری کرم ایده　　سکه نام شریفکله بوله زیور کنش

ایشکوکی باش قویان قدریله یوسون کوکلره　　آسمان دولتده سن اول ضیا گستر کنش

حمد لله کم ایرشدی کلدی ایام بهار　　تازه جان ویردی بنه دنیایه لطف کردکار

صور اسرافیل اورسنکم دم باد صبا　　کم نبات اموات یریرچقدی یردن آشکار

دوندی ایام بهارایله جهانه یر یوزی　　انجم ازهارایله بنه کوک اولدی سبزه زار

لطفله عیسی دمی کلدی کدا الرشاد اوک　　کلایلدی باد صبا ارضک کنوزین آشکار

شاه نوروزی یشل یاپراقلو خلعت کیدوردی　　هر شجر عریان ایکن بولدی شعاریله دثار

بر ایاغ اوزره طورپ ال قالدروب قلدی دعا　　بر قدم نوروز سلطانی قدومنه چنار

اوینوب خواب عدمدن پر چیچک قالدردی باش　　چیقدی سحردن یوزینه صو سپدی چون ابر بهار

الدی بو کل یوسفی پیراهنندن شو یله کم　　نرگس اعما ایکن اچلدی کوزی یعقوب وار

هر قیادن باش چقرمشد بنفشه شو یله کم　　لاله لر له خود پر آتش دامنینی کوهسار

نرگسک کوررسه کوزی گیسهء کاملش بنه　　دستنه زرین قدح باشینه تاج زرنگار

نعتکیا

خصمکک جانینه تیر قهر اوریکن دوتر ذاتکه تیغ قضا دفعیچون اسپر گلمش
شاه عادل سن سنک ذاتکله قایمدر جهان فیض انعامکدن ایلوکاسه سین پر زر گلمش
نور کل سین لیک کر بحر جلالک جوش ایده نار قهر کدن اولور فی الحال خاکستر گلمش
چشم سینه چشمنک قهریله چشمک چکدی میل آچدی غنچون چار طاق چرخدن منظر گلمش
خوف تیرکدن فلکده نسر طایر پر ودکه زخم تیرکدن جوان بوگی کبی دتور گلمش
رزمه بنسک قلیجک صالارسنک بر نبرده بزمه انسک مجلسک ایچنده در ساغر گلمش
ایلمش طوب هوایی سین حواله گویا عزم خصمک قلعه سین قلع ایلمک اسپر گلمش
بر قلیجم بر باشم وار دیو دعوا ایلر قلور بر بها در نبده که بکز ر ایا سرور گلمش
طالع سعد اولدی و پادشاه ایرشدی گوکلوه استانک آسمانینه قویلدی سر گلمش
کشت ایدردی دربدر بغزدی کسه یوزی بولدی طالع لاجرم اولدی بلند اختر گلمش
دنیله دولت عروسینی در اغوش ایلدک ساکه اولسه یارشر بالین قمر بستر گلمش
بولمز نسیم سایبان لطفک التنده پناه خاک ایدر دور فلک باشومه اودیا گلمش
سنگه وصفکده هر بیتی اصولی بنده که گویا طوبی بوداغیدر که ویردی بر گلمش
تا بنه بو دنیا ایچنده بونجه گوهر شب چراغ بو زبرجد طاقه تا قندیلر زر اخضر گلمش
روشن اوله آرته گون گوندن چراغ دولتک اقتباس نور کیله گورینه انور گلمش

مصحفدن حسنڭ بو دکلو روشن طلعکم / صورهٔ والشمس قلمشدر میان ابرو کنش

داغلر کیم سینه‌مه شوقکدن اوردم ای پری / هر بری عکس رخکدن اولدی بر انور کنش

دیدم ای مه قنده بولدڭ بو قدر حسن و جمال / کم کورینور عکس رویکدن جهان یکسر کنش

دیدی یوز سوردم ایاغی توزینه بو سرورک / کاه اولمیه قدری رکابن اوپمکه درخور کنش

چرخ مسند یعنی عیسی بک کم اولمشدر اینک / آفتاب نور رایندن جهان یکسر کنش

اولدی اسب قدرینه اول شهسوار عالم ملک / چرخ جوهردار زرین و طلبباز زر کنش

ای کتاب رفعتکه بر ورق بو نه طبق / وی که وصف حسنکه بر دفتر ابتر کنش

کامکار انجمنه انوار راییکدن چراغ / ظلمت شبدن خلاص اولمقده تا محشر کنش

یر یوزینه اولدی چون رای رفیعک نوربخش / ال چکرسه یر یدر روی زمیندن کو کنش

بحر جودک بر عجب دریادر اکا اولمش اینک / مهر حبابی آسمان هر قطره‌سی انور کنش

تربیتله داشی لعل ایلر کنش اما سنک / ذرهٔ ناچیزی ایلر همتک اقدر کنش

کوهه دوشسه همتک قندیلینک بر پرتوی / سنکی لعل اولمق دکل اولوردی سر تا سر کنش

ظاهرا کرچیکه مهر ایله منور در جهان / ظلم ظلماتینه ذاتکدر ولی بهتر کنش

کرامان خلق ایچون صورتده ظل اللهسین / لیک رای عدله معنیده سن اظهر کنش

شرق و غربی رای ایله تسخیر و تعمیر ایلدک / سایه دیرلرسه سزا سیدر سنه خاور کنش

همملا

٦٥

کون بکون ساعت بساعت هر مرادک کورنمش غیب جیبندن عطا قلنمش خدای روزکار

صبحدم مشرق دیارندن چکوب لشکر کنش غارت اتدی وارنی شاهیلوک کیسر کنش

رنکبار قلعه‌سین فتح اتدی التون طوبله لشکر نورله یغما قلدی سرتاسر کنش

تاج زرین اورنوب کیدی زرد تخته حکم قلدی شرق و غربه بیچو اسکندر کنش

ماه یوزلو صبحه صچلو بر کوزل محبوبدر صاچلو صوتللو غمزه‌لردن داتر صبح کنش

شمسی دلبندنی صردی کیدی التونلو قبا کوستره تا کم جهانه خلقینه زیب و فر کنش

تخته زرتیندن تللر چقارر دورمیوب سیم کشدر چارسوی چرخده بکورر کنش

اشیان چرخدن زاغ بشی اورکوتکه صایه‌سین شهباز درکم اچدی زرین پر کنش

بکوزی صارر شاباشی دتر عطایه طاینور دوردن بیر ضعیف اولمشدرر بکورر کنش

ایلمش زرین دوات ونور دقلمش قلم چوحک اوراقینه صانی بو طلعی باینر کنش

ای یورک نور الهی صورتک انور کنش

طلعتک نوری قتنده ذره دن کمتر کنش

پیرهنون کورنیور اول طلعت غرایب صبح جیبندن صاشن کم چقدی سر کنش

کوردیلر یوزکده لعلک سلسبیلی دیدلر بارک الله کم کور دیدر کاقده کوزر کنش

یوزنی کورسون کورم دیین کیشی روی مراد — وصفنی قیلسون بولام دیین صفای روزکار
ای که مرده دللره شیرین کلامک بخش روح — منطقکدن علت جانه شفای روزکار
عطر لطفکله معطر در مشام جان ودل — طیب خلقکدن معطردر هوای روزکار
پایدار عدلک ستونیله بو طاق بی ستون — برقرار اثبات حکمکله بنای روزکار
بولدی عدلکدن بنای چار عنصر اعتدال — حسن تدبیرکله دردایم بقای روزکار
عقده اشکالده قالوردی طبع خاص وعام — اولمیدی خاطرک مشکل کشای روزکار
فکرتک غواصی چون طالدی حقایق بحرینه — هر کلامک اولدی در بی بهای روزکار
لشکر جودک جهان ملکینه قلدقده نزول — وسعت کتی بولور بو تنکنای روزکار
پرشر وشوریدی لیک ایام عدلکده سنک — اهلینه دار السرور اولدی سرای روزکار
هر طرفدن قابکه ایلر توجه خاص وعام — کا ایشککدر قبله حاجت روای روزکار
آستانکده بولور خاکی کوکلر فیض وجود — یر یوزینی پرورش قیلیور همای روزکار
رحمت آثاری ایرب باغ جهانه نیجه کم — نو بهار دیله اولا زیب وبهاری روزکار
هر نفس یاوز نظردن صقله یا ربی دیو — ایلک طیراغنه بو دردعای روزکار
در مکه هر کس کل امیدی لطفک قاپوسی — اچله همچون بهار دلکشای روزکار
کلشن عمرک حق باد فنادن صقلسون — هر بهار ار دنیجه ایردکجه مشتای روزکار

کون

۱۹

تیر مقصودی داخی برکز نشانده کورمدک
قامتک یا قلدک ای پیر دوتای روزکار

لوح ولده الیادک حرف حکمتدن سبق
کرچه الف قدوکی دال اتدک برای روزکار

کشت زاد ومرده برجوجه حاصل قلمدک
واه که عمرک خرمان اتدک بهای روزکار

بی نشان اتدی تنومی تیغ محنت آه کم
کلمز الا جانمه تیر بلای روزکار

قلدور ب الجیلری اهل کمالی پست ایدر
هردم عشاقه مخالفدر نوای روزکار

شهسوار دولتک بر ذره کردن کورمدم
نیجه پیل یلدم بو یولده چون هوای روزکار

کنج محنتده هلاک اولدی صولی دردمند
آه کم اچلمدی دار الشفای روزکار

ایرمدی کلزار مقصوده تغرده قلدی حیف
بو مجلاین بلبل دستان سرای روزکار

کیده بو خودبین لکم آه خدابین اوله دال
لطفله برکز خدادیسه خدای روزکار

یرلره سوردی یوزم هر سوا اقتدم یا ثمی
اشدی باشمدن دریغا ماجرای روزکار

بخت بد دریا بکا دولت یوزین کوستر میش
یا مکر قالمادی ارباب سخای روزکار

هاتف غیبی دیدی ناکاه کوش جانمه کم
سوی ظندر بونی قوای بی نوایی روزکار

مطلع صبح سعادتدن طلوع اتمشدر
مهرکبی بر شه فرخ لقای روزکار

یعنی دفتر دار غیب اسکندر ثانی کانک
ذاتنک سیر ایلکهیدر ماورای روزکار

ذاتیدر انوار غیبیه بو کون روشن دلیل
کوکلیدر آینۀ گیتی نمای روزکار

ظلّ زایل در بقاسی وار صنمه ای گوکل   گر بقا بلسک اشتمشدر فنای روزگار

عمر مرور و غنی وارسن ملا ایله چوپ   کندوزی اوکوزدر بو آسیای روزگار

مرغ زیرکسکده فارغ بال اوریمه کی صیقانی   طولودر دام قضا ایله فضای روزگار

بر دو گل بر برگ که وید مزد رخت عمر که   لیک دونیجه ادرسنک جفای روزگار

ای نیجه رستملری کوره قویوب عالملره   ایلدی دستان بو زال بی وفای روزگار

صورت احوالی گر اهل بصیرتسک سکا   گوستر آیینهٔ عبرت نمای روزگار

درلو امراضیله اوز دهر خاین اولدرر   فی المثل لقمان اولورسه لقمهای روزگار

حور ایله قلموزه ال اوزاتمقدر رهمان   عید شادیده بزو مله مرحبای روزگار

هر خود دولال اولوب سویلر زبان حال الله   کم بلک بر فلس احمردر بهای روزگار

گر بو اشکالک بوکون حلّ ایتمدیکسه عقده سین   اولمیادی ای گوکل مشکل گشای روزگار

عمر باقی دیلسک یوغ ایله ای دل وارکی   بولنور چونکم بقا سندن فنای روزگار

صیقل فقر ایله مرآت دلی صاف ایده نه   یکدر اطلسدن ای صوفی عبای روزگار

فقر میدانده حق بو کم قبا در وار بیز   بونجه شوکتله شه زرّین قبای روزگار

اولمین آینه وش زنک حسددن سینه صاف   مروه حق صوفیا بولمز صفای روزگار

بر اولو گرد ابه و وشمش سین کناری یاد قیل   ای فلان گشتی جانی آشنای روزگار

بر

13

غرض بو شهلره بزون وعادر   یراقدن عشقله بو مرحبادر

بولارلادر بو باغك آب روبی   بولاردر بو جهانك یوزی صویی

جهان گلزار ایچره غنچه لردر   دل و دیوانه اکلنجه لردر

جمالی مصطفی حق الهی   کوکلرده صفا حق الهی

پریشانلق قومه سنبللریه   ارشدرمه یاوز یل گللریه

گوزی بلبللر وك گریان اولسون   اولارك گلشنی خندان اولسون

چو غلد و غنچه عشاقك نیازی

بولارك ارته دورسون عز و نازی

ای گوکل اولمق دلرسك پادشاه روزگار   گل گدای روزگار اول گل گدای روزگار

گیم هما کیمش کلاهی و قباتیمش فنا   دولتی لتهم غنا ییمش غنای روزگار

جانه نوشی نیشدر بالی بلا یا زهری زهر   الکلك حکمی دادر دوای روزگار

الجروسی زهر مار وطتره سی نقش ونگار   وارمه یانینه بودار بو اژدهای روزگار

صاننی بو نیلگون بجا ایچره اولمش بر نهنگ   دورمه یو در خلق بو مردم ربای روزگار

دار و دیوارینه دانیمه دکلدر پایدار   درلر آب اوزره اولمشدر بنای روزگار

اگرچه وردا اول صورت پاک ‌ ‌ ‌ ایده پیک یرده کعبه جامه‌سین چاک
اشیگی کعبه‌سینی چونکه بولدک ‌ ‌ ‌ سوین شاد اول کوکلم اولدک اودن

بریدر انلروک فیروزه زاده ‌ ‌ ‌ کونی فیروز اول عمری زیاده
اشیکنده غمی مهمانیم بن ‌ ‌ ‌ خلیلک قولیم قربانیم بن
اگر بیک طاش ایره باشومه سندن ‌ ‌ ‌ اشیگک کعبه‌سندن دونمزم بن
یعقوب عاشقلروک جاننده ناری ‌ ‌ ‌ خلیل ایدنمه هر نمرودی باری

بری زر کرمی اول حسن گنجی ‌ ‌ ‌ مهیله مهر اول گنجه ولنجی
ایزینه یوز سورلدی مهر گردون ‌ ‌ ‌ سعادت بولدی اولدی ایشی التون
اشیکیدر بو جانه باب دولت ‌ ‌ ‌ ایاغی توزی اکسیر سعادت
دلی عشاقی یتیق عادیتدر ‌ ‌ ‌ جهانه آتش اورمق صنعتیدر

اصولی گرچه کم یازدی یکلدی ‌ ‌ ‌ بو برج پادشاهی مدح قلدی
نه قدری وار جهان ایچره گدانک ‌ ‌ ‌ کم ادین اکه بیله پادشانک

عرضی

١٢

بری ماه و بریسی مهر انور ‌ ‌ ‌ ‌ اکیسی بیری بیرنه برابر
بریسی خضر و بریسی سلیمان ‌ ‌ ‌ ‌ اولملوسی بولارک آب حیوان
بو کون بر موردن کم ذرّه‌یم بن ‌ ‌ ‌ ‌ سلیمانی نیجه مدح ایلیم بن
بولنده یل کبی بلیم نیجه یل ‌ ‌ ‌ ‌ اولیمازم ازی توزینه واصل
اورلسون گلستاننده دکنلر ‌ ‌ ‌ ‌ اراغ اولسون قتندن اهرمنلر
دکرلر اولسه چشمدن اقن یاش ‌ ‌ ‌ ‌ غم یوق خضر اولورسه یاکه یولداش
قلیندر بحر حیرتده بو جانم ‌ ‌ ‌ ‌ تیتش خضر اولنیم روح روانم

بری دیوده اوغلی مصطفادر ‌ ‌ ‌ ‌ کوکل ملکنده بکدر پادشادر
جهان دلبرلرینک یکرکیدر ‌ ‌ ‌ ‌ کوزلرا ایچره بربکلر بکیدر
افندی قحمغل شیدالر کون ‌ ‌ ‌ ‌ چوره یوزوکی پاشالر کون
دریغا کم طغلدر واخی اول شاه ‌ ‌ ‌ ‌ دکلدر قوللری حالندن آگاه

سپاهیدر بوبی بربی بولدر ‌ ‌ ‌ ‌ دل الماق حاصلی اگه محلدر
مبارک آدین ابراهیم درلر ‌ ‌ ‌ ‌ یوزین کورسه مسلمان اوله آذر

ولیکن رحمی یوق بر پادشادر   ایشی بن قولنه جور و جفادر

کچر یاربی حلمک قافی تا قاف   یا باکه صبر ویر یا اکه انصاف

نه حدم کاکم اول شاه جهانی   خدایلسن کتودانصافه انی

بری شول شاه عالم مصطفادر   یوزی آینه سی شمس الضحی در

یوزی مرده حق نور خدادر   جمالی قبلۀ اهل صفادر

اشیکدن اولور هر فتح بابم   نیم شاهم نیم عالی جنابم

دوشرمی نجلاین برغباره   که قول اولی بیکه شهریاره

سپاهی زاده وبک زاده پری   حسین اوی حسن خلق وضمیری

اکر درد و بلا درکر محندر   حسین شاهدن جمله حسندر

سمند نازله اتدکجه جولان   یزید اولسون یولنده ویرمین جان

اشتدم یاره لو اولمش او یاری   اویاره خسته جانده اولسه باری

شو بلدکم سپاهی زاده لردر   دل وجان الغه آماده لردر

دل

11

کل امدی ای سخن پرداز عالم — دمکدن کشف قل بو راز مبهم

روانه قل بزه بر جام پر نور — دو کنجایه میی ایچایه مخمور

کتورشول کلکلرین کلزار جامک — کالی ایو شمیه باد خزانک

دمیدر پرده دن بیله صدا قل — بو کون عشاقی زار و بی نوا قل

سوزوکی سوزناک و جانگدازاست — بو بزم ایچره بیله بر سوز و سازاست

کالشیدن کیشنک جانینی یاقسون — کوکلکلر ملکنه آتش براقسون

کتور مدح ایتدوکک بکدر کورالم — یولنده بکزریسه جان ویره لم

سرآمد بیری دوزی مصطفادر — جمالی مطلع صبح صفادر

کوکلکلر کعبه سیدر خاک راهی — اشیکی اهل دلکلر سجده کاهی

کل ای سیر ایتمین نور خدایی — تماشا ایله یاری مصطفایی

اکا نور خدا دیرسم محلدر — که غایتده کوزلدر بی بدلدر

کوزمده نور و تنده جانم اولدر — سوارم دینم و ایمانم اولدر

بو درطوغوسی کم اول سرو قامت — قیامتدر قیامتدر قیامت

کهر می اولور بر اوج آب و گلده
هنر می بولنور بن تنگ دلده

ولی سوزدر جهان ایچنده مشهور
ومشکلدر که املأ مو معذور

که سوز کوهردر اولمز صیغ آنی
نفس صیبه که وار انکده جانی

دل وجداندن بکا چوق اتدک ابرام
کرکدرکم اولام بن امره رام

ولی عذرم بودر صاحب کماله
عیوبی ستر ایدیجی اهل حاله

خطا واقع اولورسه بونده الحق
قلم وشی بعیبه حرفینه برمق

جهان ایچره بلور هر کیشی آنی
حقیر اولور فقیرک ارمغانی

الهی بنی قورتر غلزللدن
سوزومک کوهرین صقله حللدن

طریقم اوزره یارب قویو قارمه
بو سوزکم سویلیم یازوغه یارمه

دلومی نقش ورنکه قلمه مفتون
بنی اتمه بو بازار ایچره مغبون

قرایازولو قلمه خامه کبی
قرو سودایه صالمه نامه کبی

بو خاکی جسمی نور کله جان آیت
مکان جانی اوج لامکان آیت

طریقدن کیدر غول رجیمی
میسر قل صراط مستقیمی

شاشرمه شاه راه مصطفادن
ایومه اولیادن انبیادن

طی

١٠

اوكوب شرح ايله هر سر و روانى / كه هر شهكا اقه صو كبى جانى

جهانه اوقوا افسون و فسانه / بولارده آرده اولسون بهانه

بلندا بيا تكه بر خوش كتاب ايت / بو شهرانكيزه كل بر فتح باب ايت

سوزى مرغوب و لفظى خوب اولسون / بوده باشينه بر محبوب اولسون

محقق نسخ ايدوب ريحان رارى / توزتسون دللر خطى غبارى

الفلر ايلسونلر عرض قامت / يته بو عرصه ده قيلسون قيامت

چكلسون رالى ابرولر اولسون / اوزالسون دالى ولامى مولر اولسون

كوكلم سينلر عرض ايده سينلر / دهانى هالروك اولسون شيخ ودر

يته بو بيت مثال ايت ديردلده / كه مثلى اولميه چين و چكلده

كتور بر كوهرى سوز صورتنده / دكه جان قيمتن بيلين قتنده

ديديم اول ياره كم اى يار جانى / بو مرده جسمك روح روانى

سوزك ميماغه اولمادى مجالم / ولى اولدقلو يوقدر قاله حالم

وجودمدر قراطراق مثالى / اقيده بيله مى آب ورثالى

اولا بيلورمى بر كم قطره غواص / كه سوز بحرندن اله كوهر خاص

كوكل اولمق كرك وسعتده دريا / كه كوهر كبى سوزلر قيله پيدا

اولوب هر ذرّه سی بر مهر رخشان   ایدردی عالم علویده سیران

بنا که کلدی بر یار سخندان   کوروب بو حالتومی قالدی حیران

دیدی باکا که ای سلطان عالم   معانی ملکدر سن کا مسلّم

حقایق بارکاهی کوردم یورکده   دقایق کوهرین سزدم سوزکده

سوزرسک نظم معنیده اکر آت   ایدرسین سن نیچه فرزانه مات

اکر افسانه ده اوقورسک افسون   نیچه لیلیلر اولور انده مجنون

چو سوزده طوب وهم چوکان سنکدر   اوره کم رکم بوکن میدان سنکدر

قمودن اسب طبعک چونکه اوکدر   کیر اورتایه که میدان بوکر و کلکدر

یکیجه شهرینک دلبرلرینی   سریر حسنده سرورلرینی

اوکوب اعلالرینی بکلرینی   کوزلکده قمودنی یکلرینی

اکر مدح ایده بیلیرسک کوزللر   قتی بیرنجه در غایت محلدر

بکون بر طوطی شیرین سخن سین   که بو کوهرلرک حرافی سن سین

چو بلبل سین سوزک آوازه لندر   درون اهل دردی تازه لندر

چو شهر در بولارک مدحین ایله   بو کللر وصفنی شوقیله سویله

که هر آزاده کا یشده قوال اولسون   دل و جاندن بلالو بلبل اولسون

او

9

دوشنده چونکه اول دلداره ایردم   همانا دولت بیداره ایردم

که شوقندن دلو جان اوده یندی   چراغ بخت خوابا کوداوندی

صباح اولدی و مهر اولدی هویدا   ینه انوار حق قلدی تجلا

بو نطعه مهره لر در مشکن اختر   طغندی اویان بو طاس ششدر

دوزرکن بویله بیک مهر بله بازی   ایدر بو مهره کور بو حقه بازی

او یو بجوسیدی نطعک ماه ممتاز   قمر قلدی آنی بو طاسی کثر باز

کورندی آفتاب عالم آرای   بو بزم ایچره اولوب پیمانه پیمای

چو کوردیکیم بزندی بزم آوزی   کوتوردی زهره اورتادن قپوزی

اولیدر کیمیاگر مهر گردون   که خاکی بر نظرده اتدی التون

ینه کلکیبی اچلدی زمانه   عجوز دهر دوندی نوجوانه

جهانک یوزی کلدی کلشن اولدی   فرح بولدی کوکلر روشن اولدی

نیم اولدی کیجه کی برج قدحدن   بو جانم جسمه صغردی فرحدن

طلوع اتدی کوکلدن مهر روشن   خلاص اتدی بنی نجم ظلمتدن

کوکل چون شادلق مهرین کوردی   وجودی ذره چرخ اوردی

بجومک مهره سینی دزد چالاک — صنیمین حقّه بازیدی بو افلاک

قوروب بر چادر کحلی شتابان — اویون کوستردی لعبت باز دوران

اویونی مهره مهرک دوتلمش — قتی چوغ اوینمش صوکره اوتلمش

دل و جان کعبتینی قلوب زار — اویونلار اوینیدی بو چرخ غدّار

تماشا ایده رک بو نقش و رنکی — که که رومی کورنیور که زنکی

بو جان آیینه سین زنک غم آلمش — کوکل حیرتدن اکا باقه قالمش

قوانجتم اکوب فریاد قلدم — قراکو کونلرومی یاد قلدم

ایوب بو قلب خاکیدن حکایت — کهی شکر ایلدم کاهی شکایت

شب غمده کچن تحسّلرمدن — تب فرقتده غم درد سرمدن

که اغلادم بزر قانلو یشمدن — کهی یاندم تیعلدم اتشمدن

که جسمی تاب و چشمی آب دوتدی — بینه بختم کوزینی خواب دوتدی

مصوّر اولدی بارکم صورت یاد — دیدی بختک کوزین اویخودن اویار

خیالم طپطلو کوزده قلعقده — نیچون قورسون دل و جانی قلعقده

جمالم جانکه قلسه تجلّی — نیچون المایه سین اندن تسلّی

جمالم اینی بدر الدّجا بل — خیالم مهرنی شمس الضّحی بل

دو

٨

اکنده اول کلر اولمه هوادار — کم دوتمش اولا انك دامانی خار

جهانك حالی خوجه حیلدر — بوزالك عذر و دستانی مثلدر

نیجه سرورلری باشدن چیقردی — نیجه سردارای افسردن چیقردی

جهانك حاصلی غمخواره لقدر — همانا چاره سی بیچاره لقدر

دلورسك بوله سین غمدن رهایی — کوکلدن عاشق اول ترك ایت صفایی

دلو جانوکی قل عشقیله جرم — بودر بن بلدوکم والله اعلم

دولتك سیر اتمشمدر روم شامی — بکندم لیك بو عالی مقامی

بکیجه شهردیر واردار اچینه — که مثلی نه خطاده وار نه چینه

اچی طولو سپاهیلر اولولار — نیجه بکزاده لر یوزی صولولار

نظر قلمش خدا اهلینه انك — تموسی فیلسوفیدر جهانك

درونی زین اولمش خوبلریله — یوی پیکر کوزل محبوبلریله

ویروب بر عشقله حالت کوزلکو — دینلو شعر و اوقینور غزللر

اچنده عالم و کامللری چوق — قمو اهل هنر بر جاهلی یوق

کرك عارف کرك اهلی فتوت — همان صنعتلری عشق و محبت

خدایا قادر و وهاب سن سن
سمیع دعوت و تواب سن سن

که سندن در بقا کاف و نونک
قیامی هم بو چرخ بی ستونک

یرادن سین جمادی و نباتی
طقوز اتا ایله درت امهاتی

قلورسین قطره دن لؤلؤی لالا
ایدرسین نطفه دن محبوب رعنا

بهر عاجز سنک حکمتلرکدن
نظر قاصر سنک عبرتلرکدن

بنی لطف ایله قورتار این و آندن
خلاص ایله زبانوعی زیاندن

الهی بن قولوکه فتح باب ایت
دعاسین بن فقیرک مستجاب ایت

شفیع ایله حبیبک مصطفانی
خدایا ایلکل بن خودنمانی

بو خاکی جسمی جاندن ایرمه
که یعنی نور ایماندن ایرمه

کچ ای دل نفس شومک لذتندن
فراغت قل بو دنیا دغلتندن

که لذتدر دولتی دنیا دیدر نار
اولوبدر نوشی نیشی و مالی هم مار

بو اوده دایم اولمز کشی خرم
که حالی که دوکندر گاه ماتم

بلی بر لطفه بیک قهری واردر
که تریاقی اچنده زهری واردر

شو فانی نعمتک اولمه زبونی
که آلوده اولا زهریله خونی

الن

٧

بو بحرک حدّی و پایانی یوقدر   که صغر کوزه یه امکانی یوقدر

اگر مراد استرسک عشقی اوندن طشره چقه   واتحاد دیلرسک کوکل شهرینه
گیر بیانه بقمه کیم زیرا عاشقی عاشقلق کسوتیله مشهور ومعشوقی معشوقلق
حلیه سیله مغرور ایدن عشقدر   بو دنیاده نیجه شهر و شهرستان اولا که
سنک وجودکدن عجایب اولا   و بو عالمده نیجه باغ و بوستان اولا که
سنک طینتکدن غرایب اولا   سلطنتده نیجه پادشاه اولا که سنک روحکدن
عزیز اولا   و مملکتده نیجه وزیر اولا که سنک عقلکدن کامل و اهل تمیز اولا
نیجه زیرک اولا که سنک فکرک انی چکمیه   و نیجه محبوب اولا که نفس ناطقه نک
حسنی انکا کوزلک خلعتین بچمیه   نیجه شب چراغ اولا که کوزلرک کبی اوتوروغی
یوزن ملکلر قبه سین روشن ایلیه   و نیجه قیمتلو کوهر اولا که قولاغنک
کبی ملکلر عبادتخانه سین گلشن ایلیه   زبانک کبی بر بلبل اولمیه اولور که جان
باغن تزیین ایلیه   دهانک مثلی بر غنچه می وار که جهان اسرارین مبین ایلیه
دانک بر دریا در که جوهر ایله مالامال   وصفاتک بر صحرادر که شقایق حقایقله
پر غنج و دلال اولمشدر

کم اوغلان حظ ایدر حلوایی تردن
ولی عاشق غمی یک یرشکردن

غذاسی عاشقک درد و المدر
صفاسی غصه و شادیسی غمدر

مصاحب استرایسک دیرده یار اول
قرار استرسه کوکلک بی قرار اول

کورک یاشندن ارتق همدم ایتمه
یورک یاشندن ارتق محرم ایتمه

بو دردک حاصلی غمخواره لقدر
همانا چاره‌سی بیچاره‌لقدر

بو صورت عالمی باقی دکلدر
ایاغ الجیدر ساقی دکلدر

کور ابلبیسن آدم صنورسن
سفال خستکی جام جم صنورسن

قو بو صورتده اولان قیل و قالی
تجلی ایده تا معنی جمالی

کوکل چون صاف اولا کیده کدورت
همان برکورنور معنی و صورت

هوادن جانی اوینی ایکر حالی
که کیره اوتره بادک خیالی

اویوب معنی یه صورتدن کچرسک
جمال یاره جان کوزین اچرسک

نه یرده استرسک حاضرم بن
نه یوزدن کوزلرسک ناظرم بن

بولینورم نه یرده کوزلسک حق
همان سن صورتی قو معنیه باق

بزی سن استه بول فرقت دمنده
فنا شهرنده یوقلق عالمنده

اصولی وار کل سن بو بیاندن
عیان ایله سوزی کل اللسانیدن

بو

الا ای کندوی عاشق صننلر   شراب خشکی صوصانوب قننلر

بو عشق ایشی قتی مشکل بلادر   عصاسی یار و ماری اژدهادر

صقن صن عشق آیین بازیچه صنمه   اکنده عاشقم دیو قوانمه

اکر عشق عالمین قلسک تماشا   بولورسین هر بوجنده نیجه غوغا

بو عشق اسرارنی سن لاف صنمه   کوروب هر تللی کوه قاف صنمه

بو وریاده نه دللر غرق اولبدر   نیجه تنک بنوی قانیله طولبدر

شو عاشق کم کوزادرا او رهواسین   دلر دلداریک دایم وفاسین

قتی استر دلر آما او رینی   سور غایت ولیکن کندوزنی

نیاز اهلی ایسک ترک ایله یاری   که نازه اوکره تن بلمز نیازی

غازه دورمق آتشه عشق مستی   جکر قانیله آلور ابد ستی

فراقه دو یمین یارین اونودر   بوکون کم کوره سه یارین اونودر

بو صورت عالمنی ترک ایتمدک سن   دید کلکاری یولا پیچ کتمدک سن

کیدر بو ازروی جان ودلدن   حلال ایت کندوکی هر غش و غلدن

دمادم غصه ودرد یله شاد اول   تسلی استرسیک نامراد اول

مراده کرچه ایرمک تیز نکیدر   ولیکن خسته یه پرهیز نکیدر

صقین نادان و جاهلدن اورکی   اکا تسلیم قلمه کندوزوکی

اته اولاتمز اهوی تتاری   هما اولورکی هنرانک شکاری

کمال دولته امادەسین سن   الک ادم خلیفه زادەسین سن

نتوشس نسخه‌ٔ لاریب سن سین   بلورسک کوهری عیب سن شسین

سنی بز عاشق صادق صنوردق   سکا بوزرلورازی اینموردق

سنی جان درده نه مرهم صنوردق   نه بلدک بز سنی ادم صنوردق

طشی صاف و ایچی قلابمس شسین   یوری ای مدعی کذاب ایمس شسین

هوای نفسه اویش عاشق اولمز   بو یوله اکری وارن منزل المز

ار اولکم اولهیسین بزو ملهحالداش   ارنلر اولیمز عور تله یولداش

کوکل سن بند عشقه پای بند اول   همیشه دردمند اول مستمند اول

صقین سن یار اول اغیار اولمه   اولور اولمز کشی یه یار اولمه

اریسک پاک دامن پاکباز اول   همیشه سرو کبی سرفراز اول

بزه بو صورەتک جانی کرکدر   بزه لذات روحانی کرکدر

اصولی دار دنیادن کذر قیل

همانسین الچغه قونغه حذر قیل

٧١

بو یولده اولمین مقصوده ایرمز　　صقیاین باشنی میدانه کیرمز

اگرچه یوقدر عشقک زبانی　　ولی واردر لودرلو امتحانی

ایشتدم زارکی قاش ایلمیش سین　　اوزوکه غیری یولده آش ایلمیش سین

ایشیدکدی یراقدن سوز وسازک　　بحمدالله هاله دویلدی رازک

بیلدرمش عاشق اولا قیل وقالی　　نه تیمز دردمنده کندو حالی

ملکلر المامش عشقک نشانن　　ملکلر دویمامش عشقک بیانن

اولور جانا نیجه عشقک سوز وسازی　　عوام ایجره الکمز عشق رازی

صدف کراغزنی یوماسه هر باد　　اولورمی یوتدوغی لؤلؤ شهوار

اولوری عاشقلوک فخری کدالق　　یراشمز عشق ایچنده خودنمالق

قنی شول عهد وقانی بونجه پیمان　　هی ایمانسز یلا نمیدی اول ایمان

بو بزمه لاف ولو قیله وارلمز　　دیمشلر سر ویرلور سر ویرلمز

دیمه اوصلوسیک رازدوکی مسته　　یقین اوله صقین شهوت پرسته

نیچون هر جاهله سن یار اوله سن　　یراشمز پاککن مردار اوله سن

ایدن هر کوردوکی شخصه نیازی　　قبول اولورمی بو دیده نمازی

کلنلر نور حقه قوش وجه　　ایدرمی دکمه بر حرابه سجده

بو ملکی اوردی تا بنم نفس لئیم　　بو بلادن بنی قورتارای کریم

بر غریبم ره گذرده قالمشم　　عاصیم خوف و خطرده قالمشم

خواب غفلتدن بنی بیدار قل　　رحمتک باغنده برخوردار قل

ویر بقاکی ایت بنی بندن فنا　　ربنا فاغفر لنا وارحم لنا

اچ دلوم رحمتکله ای غفور　　تا اولم بر داخی عبد الشکور

ظاهرمی سکنتله خاک قل　　باطنومی لیک نور پاک قل

یا الهی ایلکل بر فتح باب　　کتسون اورتادن بو تیمش بیک حجاب

گوندورک رزین قبایین چاک قل　　کیجه کوبوک زلف سیاهن خاک قل

بو عناصردن وجودم ایله پاک　　بیله وارسون قالمسون بر ذره خاک

خاکه سوریوزین هوای سرکشک　　قوی اوجاغینه صو واب واتشک

یولم اوزره قومیه یارب هیچ هیچ　　تا که سندن غیری گورنمیه هیچ

کل ای حق عشقنی دعوی قلا نلاد　　همین دعوی بی معنی قلا نلاد

دکلدر عاشقک کاری مجازی　　که صنعت عشق اشنه لهو و بازی

اولوری عاشقک کندو رضاسی　　رضای یار اولور عشق اقتضاسی

بو بولد

شرعی اولدی شبهه سز حبل المتین اولدی انکچون رحمةً للعالمین

ای رسول حق و فخر انبیا وی سراج امت خیر الوری

حق یولنده کر کدا کر شاه در جمله‌سی سندن شفاعت خواهد

بن قراطراغی ای نور هدا اومرم کم ایده‌سین غرق ضیا

دارمغه درکاه حقه بن فقیر سندن ارتق مسندم یوقدی ای امیر

الوکه اولادوکه اصحابوکه جمله ازواجکه احبابوکه

بیک دعا و بک سلام و بیک ثنا بوکدادن اولسون انلردن بکا

یا آلهی العالمین دلخسته‌یم بوقیود نفسله پابسته‌یم

بنده‌ڭ غمگینکی شاد ایلکل قید نفسانیدن آزاد ایلکل

نور احمد و هیچون ای احد جسم ظلمانیده قومه تا ابد

ایریکیق بوتنوی جاندن جانمی ایرمغل ایماندن

چونکه بو خاکی تنم خاک ایده‌سن اومرم کم شرکدن پاک ایده‌سن

چون بزی خاکیکن انسان ایلدک بی‌نهایت بیزه احسان ایلدک

چونکه احسانوکی کوردک بو قدر ایلمه افو بهایمدن بتر

عجزین اظهار ایلیوب اهل بیان — بو اراده دیدیلر کل اللسان

هر گدا احدی دگلدر بو حضور — کوه قافی گوتورمز لنک مور

بولدیلر بونده اولوبن گنگ و لال — عقل کل و نفس کل گلدی کلال

عاقبت کندویه گلدی مصطفی — گوزی گوگلی طپطلو صدق و صفا

اولدی بر ذره سی بر آفتاب — حضرت عزتدن ایرشدی خطاب

تحت اقدامکه ایله بر نظر — گور گوزیله رمی خلایقدن اثر

آچدی چون نرگسلرین اول روح پاک — اینمی النده گوردی مشت خاک

دیدی یارب مرنه کم وار آزو حوق — بر آوچ طپراقدن ارتق نسنه یوق

حق تعالی دیدی پس عالم میان — راهک اوزره بر آوچ طپرق نهان

بونه دولتدر ایا شاه جهان — بونه رفعتدر ایا سرور روان

لامکان بوستانی جایکدر سنک — جمله عالم خاک پایکدر سنک

منظر ربکده ای نور مبین — نور پاکیدک سن عالم ماء و طین

چون تمام اتدی شه معراجنی — باشنه اوردی لعمرک تاجنی

خلعت الدی اگننه لولاکدن — اندی یره کرسی افلاکدن

کلدی رب العالمیندن اول رسول — ایتدی رحمت گبی قلدی نزول

شرعی

٣

چون صدف وش بو دری گوش ایلدی — جانی دریالر کبی جوش ایلدی

اولدی خانۀ ام هانیدن روان — بارکاه قربه عزم اتدی همان

چکدیلر اکا براقی برق وار — اوستنه اولدی سوار اول شهسوار

شویله سوردی اتی اول شاه دین — شاهباز قدس اوقودی افرین

سبزه زارین فلکلری افلاکگ کذر — قلدی زینتلر بر روش نظر

لذت آلمادی بو باغ و راغدن — سورمه چکدی کوزینه مازاغدن

کندو کرچه سیر ایدر افلاکده — چشمی خلوت خانۀ لولاکده

دیدی جبریل اولیمایوب پایه‌کیر — لو دنوت لاحترقت ای امیر

کندی تنها کندو همچون افتاب — شویله کم بر ذره قالمادی حجاب

قودب هب اسبابنی کبر و ریا — قلدی الا ردای کبریا

چونکه کوردی یار دیبک دیدارنی — هیبت حقدن ییوردی وارنی

میم احمد محو اولدی اول زمان — بس احد قالدی اول اورتاده همان

میم احمد چونکه کتدی ارەدن — واصل اولدیلر دلی بی ما و من

اه کم قلدی نبی بو حال لال — حالدر بو بو که صغر قیل و قال

بو ارادە کم سخن کوتاه در — قسمز بیزم همان برآهدر

کرچه حقدر عالمی وار ایلین   آدمی معنیده اظهار ایلین

اولمسه آدم کوزنمزدی صور   هیچ بلنمزدی بو اسمادن خبر

واردر هر شیده بر کوکلو هنر   اکر ایینه دوشر اهل نظر

کل تماشا قل حقک تقدیرنی   کور بو تقدیرک کوزل تدبیرنی

قنده کیدر چاکلوب بو نجه قطار   قنغی اقلیمک قماشیدر بو بار

نه ییه الور بو سیر و بو سلوک   هیچ وار ایلدکمی سن ای لنک لوک

معنیده هر ذره اچمشدر دهان   وحدت اسرارینی ایلرلر بیان

هر تعین شرکتی نفی ایلمش   لا اله الا هو الله سویلمش

وقتدر کر کشف اوله نور بصر   ایده سین تیه حوادثدن گذر

آتش عشق اوره کوکلکدن نفس   کوره نه وادی ایمندن قبس

هر شجردن ایشده موسی جان   نعرهٔ انی انا اللهدن بیان

انبیادن اولکه اولدی اهل سر   رب اجعل لی لسان الصدق دیر

خاک پاییدر بو خاکی خاکدان   یوزی صوینه یرادلدی جهان

ایزی توزی ایکی عالم مایه‌سی   نه فلک معراجنک بر پایه‌سی

کلدی بو شب دیدی جبریل امین   دعوت ایلر سنی رب العالمین

بجون

٣

گرچه دور اتدی ظهورلک مبتین — نقطه ده گوستردی اول صورتین

آدمیش شاهد و مشهود اولان — آدمیش ساجد و مسجود اولان

آدمیش حامل سر خدا — بلمین بونی قالور حقدن جدا

آدمه بونجه کرم بونجه عطا — تا ظهور ایده محمد مصطفا

اول امام پاک و هادی سبل — خاتم پیغمبران فخر رسل

پیشوای انبیا و مرسلین — مقتدای اولین و آخرین

چون ولایت تختنه بصدی قدم — دیدیکم ادعوا الی الله ای امم

یعنی کیم بنم صلاتم جمعه در — دعوتم فرقه دکلدر جمعه در

نور حقم حق بکا رهبر در — امتم بنم الهی لر در

یعنی بنون مظهر آیات ذات — امتمدر جامع جمله صفات

ذات انسان گوهر بی عیبدر — نسخهٔ دیباجهٔ لاریبدر

قدر انجار معارفدر سوزک — بو طلسمک گنزلو گنجیدر اوزک

گوهری سنکه صقین قلمه بدل — آدمیسک فطرته ویرمه خلل

شاه سین بو تخت ماوا در سکا — باد و آتش آب و سقا در سکا

امرک اولدقده ایدرلر سرعتی — بو بدندن تا او گوردر حادثی

آتش عشقیله یاق بغروکه داغ … هی قراکونلو چراغ الغلی چراغ

پس مقرر اولدی هپ کندر وجود … جان و دلدن اکه در جمله سجود

وارلغینه نه ابد وار نه ازل … اولدر پس لایزال لم یزل

یوغدی بز اول ازلده وار ایدی … قادر و قیوم هم جبار ایدی

حادث اولمادین بو بحر موج زن … کلمدین واری وجوده مرد و زن

عرش و کرسی و لوح اولمادین رقم … دست قدرت المدین اله قلم

ذات بحت مطلقیدی اول اله … تجلی قیلوردی ذاتینه نکاه

دیلدی کم یازه خط مختلف … نقش قلدی اول احمدن الف

اول شه حاشیدن اتدی تاج سر … والنی طوق ایلدی میمن کمر

میم احمدن کورندی کائنات … عرش و فرش و فوق و تحت و شش جهات

مصحف حسنی یازلدی باب باب … ظاهر اولدی عنده ام الکتاب

چون قلم آدینی املا ایلدی … نامه حسنینی انشا ایلدی

ایکی شق اولدی قلم بی ماجرا … پس یازلدی آیت لیل و ضحی

پس ظهور اتدی مظاهر هر نوا … جمله اشیا یار اولدی آشکاره

سیر قلدی نقطه خط وجود … صورت آدمن کوستردی شهود

کبو

برکتاب اولمشدر هر بر ورق   لیک کوزقانی که آن اندن سبق

هر نه کم وار اشکار او نهان   وارلغندن جمله‌سی ویرر نشان

بی‌نشاندر گرچه یوق اکا نشان   لیک هر ذره انی ایلر بیان

صورته قوّاج کوزک معنی‌یه باق   تاکه اشیایی کوره‌سین عین حق

حقدن ارتوق یوقدر هرگز وجود   بونی بویله بولدیلر اهل شهود

ای موحد غیر اثبات ایلمه   شرکدر زنهار بونی سویلمه

بردر بر بردن ارتق یوقدر   وار ایسه اولدانی عین حقدر

ایکیچون جمله مردان ره   دیدیلر لاضد له لاند له

ایکی کورن آره‌ده احولدرر   کندوکیبی سوزیده مهملدرر

کم وجودک ظلّنی صندی وجود   کندو جهلندن ویرر بابوده بود

ظلّ اسمادر صور ای بی‌خبر   کم موثّر معنی‌در صورت اثر

اهل معنی صورته ویرمز وجود   یوقدر صورتده زیرا عین بود

بو اضافات و تعیّن ظلدرر   لیک اهل حقّه معنی بلدرر

بوملسه عین الیقینی غیبدن   قورتلورمی کیشی شک و ریبدن

صورته قوارکبی اول ادکبی   کاب وکلده قالمیاسن خر کبی

آفرین اول پاکه جاندن پاکدن　　کم بزی یاراتدی مشتی خاکدن

بر اوج طپراقدن انسان ایلدی　　هم خلافت ویردی سلطان ایلدی

کندو اسرارندن آگاه ایلدی　　واصل و مقبول درگاه ایلدی

خاک ناچیزی توانا ایلدی　　اودمگ ویردی انی دانا ایلدی

آفتاب روحی تابان ایلدی　　اودمک خاکنده پنهان ایلدی

قلدی اول سلطان پیدا و نهان　　کندو نورندن زمین و آسمان

کیمیسی اول اکه نکسه بکز فر　　هر نه کم قلسه نکسنه لادیمز

خذمتنده نه فلک پروانه در　　بوستانندن ارم افسانه در

گلشن جنت جمالندن ورقا　　آتش دوزخ جلالندن سبق

قطره دن لولوی لالا قلور　　نطفه دن محبوب رعنا قلور

اون سکز بیک عالمی چرخی جم　　شش جهت شش روزده قلدی رقم

کایناتی بو عکس وار ایلدی　　وار الغین بو یرده اظهار ایلدی

دلر

احضوطی دیوانی

٢٤٢

٤٦٢٢٧

